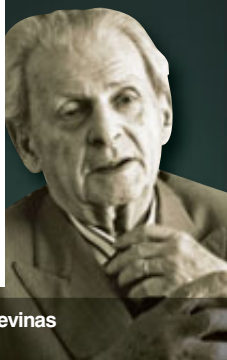


PROSTITUCIJA: ŠALYJE
JOS TARSİ NĖRA **24 p.**

KARTELIS: ŠIKART
ENERGETIKOJE **30 p.**

UKRAINA: MINSKO
SUSITARIMAI – BLEFAS **58 p.**



Emmanuel Levinas
Filosofas

www.veidas.lt

veidas

1,70 EUR / 5,88 Lt
2015 vasario 20
Nr. 7



Bernard Lown
Gydytojas kardiologas, defibriliatoriaus
išradėjas, Nobelio taikos premijos laureatas



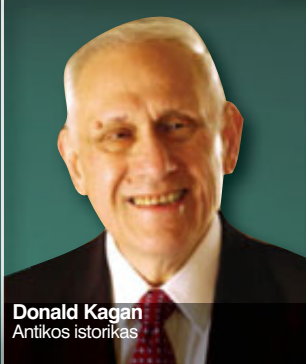
Bob Dylan
Dainininkas, kompozitorius,
poetas, dailininkas



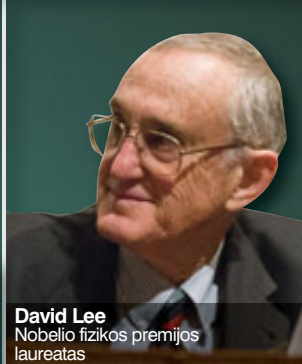
Aaron Klug
Nobelio chemijos
premijos laureatas



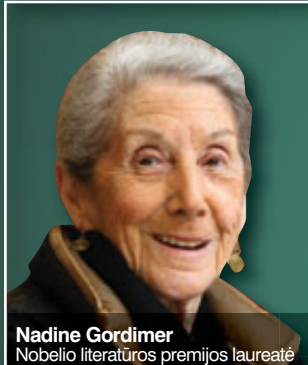
Grigorijus Kanovičius
Rašytojas, dramaturgas, vertėjas,
scenarijų autorius, režisierius



Donald Kagan
Antikos istorikas



David Lee
Nobelio fizikos premijos
laureatas



Nadine Gordimer
Nobelio literatūros premijos laureatė

KO LIETUVA NETEKO IŠVAŽIAVUS ŽYDAMS

Izraelio premjeras paragino Europos žydus persikelti į Pažadėtąją
žemę. Išvykti verčiančio antisemitizmo yra ir Lietuvoje.



Chaimas Sutinas
Dailininkas



Romain Gary
Dukart Goncourt'ų
premijos laureatas



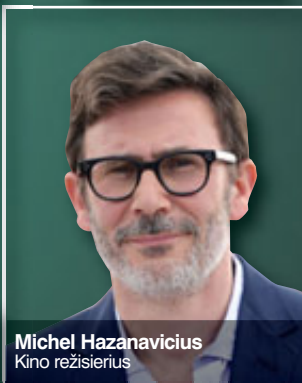
Gertrude Belle Elion
Nobelio medicinos
premijos laureatė



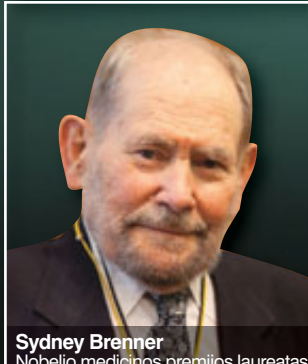
Leonard Cohen
Poetas, dainininkas



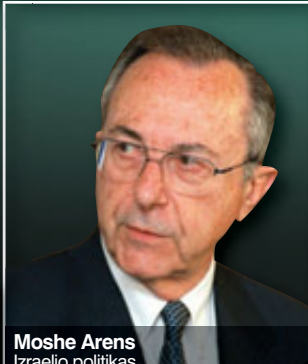
Jascha Heifetz
Smuikininkas



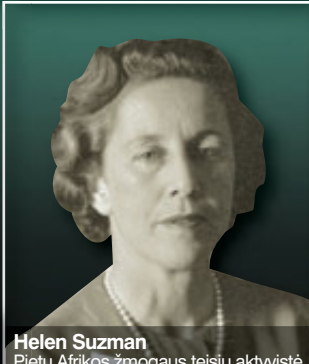
Michel Hazanavicius
Kino režisierius



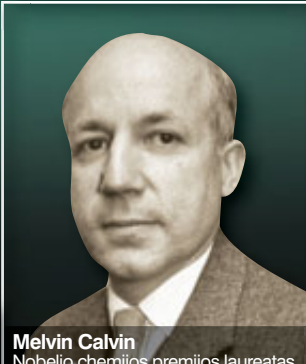
Sydney Brenner
Nobelio medicinos premijos laureatas



Moshe Arens
Izraelio politikas



Helen Suzman
Pietų Afrikos žmogaus teisių aktyvistė



Melvin Calvin
Nobelio chemijos premijos laureatas



Icchokas Meras
Rašytojas

JAUNO GYVULIO
MĖSA



SENO GYVULIO
MĖSA



Plika akimi atskirti sunku.
NORFOS MĖSINĖJE nerasite senų gyvulių mėsos.



GYVENKITE KOKYBIŠKAI. PIRKITE PRAKTIŠKAI.

NORFA

Nr. 7, 2015 m. vasario 20 d.

Ekspresas6

Viršelio tema

Grėsmė: antisemitizmas pasaulyje kelia rūpestį ir Lietuvos žydams10

Savaitės interviu

Izraelio ambasadorius: „Mūsų šalis gali priimti ne vieną milijoną žydų“15

Lietuva

Vilnius: savivaldybės skolos netrukdo fantastiniams projektams18

Užribis: į prostituciją žiūrima užsimerkus24

„Expo 2015“: apie Lietuvos dalyvavimą parodoje įtartinai mažai naujienų28

Verslas

Konkurencijos taryba: nustatytas kartelis energetikos sektoriuje30

Nafta: mažos jos kainos dar neišjudino ekonomikos34

Vakarų laivų gamykla: „iki rakto“ pastatyti laivai36

Visuomenė

Pilietinis ugdymas: nuo civilių gynybos iki pažinties su ginklais39

Slenksčiai abiturientams: jų atsirado prie aukštųjų mokyklų42

Emigracija: tai nereiškia, kad tėvai bus palikti likimo valiai46

Sveikata: kodėl mojamė ranka į dantų priežiūrą?49

Papročiai: blaivaus laisvalaikio iniciatyva52

Pasaulis

Karas: bandymas Minske rasti kompromisą su Rusija baigėsi nesėkme58

Kultūra

Asmik Grigorian: „Iš savo praeities išmesčiau laiko švaistymą, besistengiant būti mylimai visų“61

Kultūros leidiniai: nevilioja galimybė persikelti vien į internetą64

Paveldas: du Antano Baranausko gyvenimai66

Sportas

Treniručių bazės: iki tankaus voratinklio dar trūksta68

Laisvalaikis

Skaitiniai: Audronės Urbonaitės žurnalistinės išpažintys74

Kelionės: Indonezija reikia mėgautis lėtai78

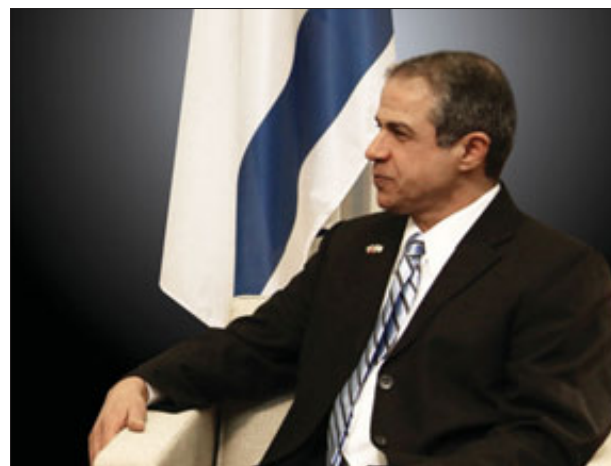
Komentarai

Redakatoriaus laiškas4

R.Milašiūnas: ar veidrodis kaltas?82

15 p. Izraelis priims visus norinčius grįžti

Naujasis Izraelio ambasadorius Lietuvoje Amiras Maimonas: „Nors nebandau kalbėti už mūsų ministrą pirmininką, manau, kad jis iš tiesų nesistengė paraginti žmonių palikti savo namus. B.Netanyahu bandė perduoti žinią, kad visada galima sugrįžti į Izraelį.“

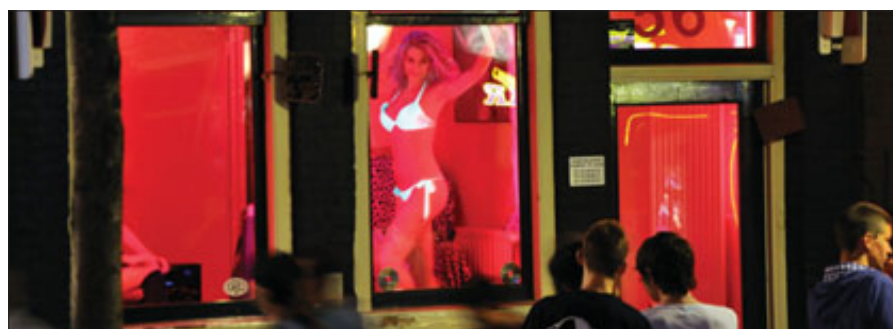


18 p. Vilniaus mero rinkimai

Ar save matantieji sostinės merais skiria esmines miesto problemas nuo fantazijų, kurių realizavimas miesto skolos našta padidino dešimtimis milijonų?

24 p. Nepatogi tema

Prostitucija Lietuvoje ignoruojama, nesvarbu, ar kalbama apie vaikus, ar apie suaugusius šio „verslo“ dalyvius. Atsakingoms institucijoms ačiū bent už tai, kad pripažįsta tai egzistuojant. Užsienyje vienerių baudžiamos sekso paslaugas teikiančios moterys, kitur – jas perkančios vyrai, dar kitur prostitucija vienaip ar kitaip legali. Specialistai pripažįsta, kad auksinio modelio dar niekas nesukūrė.



52 p. Daugėja blaivių linksmybių

Lietuvoje jau kurį laiką rengiamos įvairios sveikuoliškos iniciatyvos, kaskart pritraukiančios vis daugiau žmonių. Tai vakarėliai be alkoholio ir kitų svaigalų „Yoga Rave“ Vilniuje ar „5M (Mmmmm!...)“ Klaipėdoje.



“Veido” prenumerata internetu pigiau ir patogiau!



Naujiųjų savaitraštis tik kokybiška ir svarbi informacija apie politiką, ekonomiką, kultūrą, socialinę šalies raidą. Analitiniai tekstai.

1 Užtruks tik 2 minutes

Užpildę reikiamą formą ir apmokėję sąskaitą jūs užsiprenumeruosite savaitraštį neatsitraukdami nuo savo kompiuterio.

2 Nuolaidų akcijos

Prenumeruoti internetu pigiau, nei prenumeruoti Lietuvos pašte ar kitose prenumeratos vietose.

3 “Veido” specialūs projektai

Universitetų, gimnazijų reitingai, turtingiausi lietuviai ir kt.

4 “Veidas” PDF

Tai tas pats savaitraštis jūsų kompiuteryje – galite skaityti savaitraštį “Veidas” PDF formatu jau sekmadienį 22:00 val.

5 “Veido” archyvas nemokamai

Tai sukaupti pastarųjų metų savaitraščių “Veidas” numeriai PDF formatu.

Savaitinis
žurnalas online

www.veidas.lt

veidas

Redakcijos laiškas

Pilsudskis, Miunchenas, Putinas

Vasario 11–12 d. Ukrainos, Prancūzijos, Vokietijos ir Rusijos lyderiams neva susitarus dėl ugnies nutraukimo Rusijos okupuotose Rytų Ukrainos dalyse, mažai kas tiki, kad tai tvarios taikos pradžia.

Nelabai žinant, kas toliau bus, gręžiamasi į praeitį – gal ten pavyks sužvejoti kokių nors įžvalgų.

Žiniasklaidoje pasirodė istoriko Algimanto Kasparavičiaus svarstymai apie tarpukario Lietuvos užsienio politiką ir pasirengimus karui. Pasak istoriko, mūsų šalis tais laikais ginklavosi daug atsakingiau nei dabar.

Tačiau Lietuva nebuvo ta valstybė, kuri norėjo ir galėjo pirmoji pradėti karą. Pavyzdžiui, kai naciai 1939 m. pasiūlė užpulti Lenkiją, žadėdami paramą iš oro, Lietuva atsisakė, taigi netapo ketvirtąja šaliimi, tiesiogiai dalyvavusia agresijoje prieš Lenkiją – greta Vokietijos, vokiečių marionetės Slovakijos ir SSRS.

Vis dėlto tais laikais būta valstybių, kurios dar iki Čekoslovakijos dalybų Miunchene 1938-aisiais svarstė apie prevencinį karą su Hitleriu. Nuo pat 1933-ųjų sklinda gandai, aptariami ir akademiniuose leidiniuose, kad Juzefas Pilsudskis tais metais Prancūzijos premjerui Édouardui Daladier siūlęs užpulti Vokietiją. Prancūzija nesutikusi – tai aišku ir be rašytinių pėdsakų, kurių nepaliko šios paslaptingos derybos. 1934-ųjų sausio mėn. Lenkija ir Vokietija pasirašė nepuolimo sutartį – gal todėl, kad Prancūzija atsisakė kariuoti su Vokietija, o gal gandai apie J. Pilsudskio pasiūlymus buvo lenkų priemonė paspausti Vokietiją dėl nepuolimo pakto.

Kitas galimo karo židinys Europoje suriseno 1938-aisiais – prasidėjus vadinamajai Sudetų krizei. Miuncheno sutartis, pagal kurią tų metų rugsėjį buvo padalyta Čekoslovakija, iki šiol peni masinę vaizduotę – Miunchenas tapo vos ne bendrinio vardažodžiu, reiškiančiu išdavystę, galingųjų susitarimą silpnųjų sąskaita, bergždžias pastangas apmaldyti agresorių. Kadangi Sudetų klausimas po Antrojo pasaulinio karo buvo išspręstas paprastuoju būdu – „apvalant“ teritoriją



nuo vokiečių, gyvenusių ten ilgiau nei, pavyzdžiui, totoriai Lietuvoje, dabar pamiršamas vadinamosios Versalio sistemos konfliktškumas. Apie Versalio tvarką kažkas yra pasakęs, kad joje glūdėjo tuzinas karų.

Pirmąjį pasaulinį karą laimėjusios šalys taikė nacijų apsisprendimo teisę daugeliui tautų, išskyrus vokiečius ir vengrus.

Sutartys draudė buvusių Austrijos karūnos žemių vokiečiams susijungti į vieną valstybinį darinį, taip pat šiam dariniui jungtis prie Vokietijos. Austrijos vokiečiai buvo padalyti tarp kelių šalių. Trianono taikos sutartimi Vengrijai liko 28 proc. jos buvusios teritorijos ir 36 proc. gyventojų, o 31 proc. etninių vengrų atsidūrė už Vengrijos ribų. Nenuostabu, kad dabartinis Viktoro Orbano vyriausybės sutarties pasirašymo dieną, birželio 4-ąją, paskelbė Nacionalinės vienybės dieną, kuri minima gana gedulingai.

Adolfas Hitleris rugsėjo 29 d. staiga išvyko į Miuncheną pasirašyti sutarties ir taip sumaišė kortas vokiečių generolo Hanso Osterio sąmokslininkams, kurie rengėsi jį suimti. H. Osteris ir jo bendrininkai gresiantį karą su Čekoslovakija laikė savižudišku, taigi siekė to paties, ko ir britai su prancūzais – taikos. Dabar vis pamirštama, kad karas Europoje 1938-aisiais būtų buvęs vien anksčiau prasi-dėjęs konfliktas, kurio tik ir laukė Stalinas, kad žygiuotų užgrobti Vakarų Europos. Galima ir kitaip klausti: kokiomis įėjomis Europa būtų pasipriešinusi sovietams, jeigu 1938-aisiais stipriausios jos kariuomenės būtų įsivėlusios į tarpusavio karą?

Ieškant analogijų su šiais laikais tenka svarstyti, ar NATO karas su branduoline Vladimiro Putino Rusija galėtų baigtis Vlado pergalė, kuri nebūtų baimesnė už taiką, kartu klausiant: ką konflikto atveju veikėtų branduolinė Kinija? ■

Arūnas Brazauskas

SAVAITRAŠTIS „VEIDAS“ IŠEINA PENKTADIENIAIS



Savaitinis iliustruotas žurnalas

2015 m. vasario 20 d.;
Nr. 7 (1146)
Leidžia UAB „Veido“
periodikos leidykla
ISSN 1392-5156
Steigimo liudijimas
Nr. 1452
Leidžiamas nuo 1992 m.

Direktorius
Andrius Valacka
Laikiniai einantis
vyr. redaktorius pareigas
Arūnas Brazauskas,
tel. 264 9427

SKYRIAI:

Vidaus politika – A. Lėka, tel. 264 9423,
J. Kilijulienė, tel. 264 9386,
D. Pabiržis, tel. 264 9436

Verslas – A. Pocienė, tel. 264 9432

Užsienis – R. Janužytė

Visuomenė – K. Kanišauskaitė-Šaltmerė,
tel. 264 9433, V. Sapetkaitė, tel. 264 9431,
G. Sabaliauskaitė, tel. 264 9435

Kultūra – R. Baltrušaitytė, tel. 264 9418

Fotoredaktorė – L. Gušauskienė,
tel. 264 9415

Bendradarbiai – A. Bačiulis, E. Labanauskas,
R. Milašius, J. Rudokas, D. Urblenė

Vyr. dizainerė L. Beatricė Paukštė

Dizaineriai K. Katkus, R. Ostroch

Reklama R. Lukšienė, tel. 264 9422,
A. Papievienė, tel. 264 9421,

Vaida Pukenytė, tel. 264 9419

Platinimas ir prenumerata

G. Strazdienė, tel. 264 9424

Buhalterija – tel. 264 9417

Redakcijos adresas:

A. Goštauto g. 8, (I a.), LT-01108 Vilnius
Telefonas 262 6813, Faksas 262 2407
El. paštas mail@veidas.lt

Spausdino

UAB „Spaudos kontūrai“,
Vakarinė g. 1, Vilnius



Tiražas audituojamas

Visos teisės saugomos © 2015 UAB „Veido“ periodikos leidykla. Žurnale „Veidas“ paskelbtą informaciją galima platinti ar naudoti kitose žiniasklaidos priemonėse tik gavus rašytinį UAB „Veido“ periodikos leidyklos sutikimą. Rankraščiai negrąžinami ir nerecenzuojami. Už laiškus, reklaminių bei PR raidėmis pažymėtų straipsnių turinį redakcija neatsako.

2015 m. savaitraščio „Veidas“ prenumerata internetu: www.veidas.lt, privačiose platini-mo tarnybose ir redakcijoje, Lietuvos paš-tuose – iki mėnesio 20 d.

Atsipalaiduokite...



DRUSKININKŲ
SVEIKATINIMO IR
POILSIO CENTRAS
AQUA



Druskininkai, tel. +370 697 08 000, info@aquapark.lt, www.aquapark.lt

Knygų atlaidai

4

Tiek dienų (nuo vasario 20 iki 23 d.) parodų centre „Litexpo“ vyksta 16-oji tarptautinė Vilniaus knygų mugė.

400

Tiek įvairaus žanro renginių – knygų premjerų, susitikimų su autoriais ir visuomenės veikėjais, skaitymų, diskusijų, kinų peržiūrų ir t.t. - šįmet pristato Knygų mugės kultūrinė programa.

300

Tiek leidyklų iš Lietuvos ir užsienio Knygų mugėje kasmet pristato savo naujienas.

28

Tiek užsienio svečių šįmet atvyksta susitikti su Lietuvos skaitytojais. Mugėje dalyvaus kūrėjai iš Švedijos, Prancūzijos, Lenkijos, JAV, Kanados, Ukrainos, Latvijos, Estijos, Suomijos, Austrijos, Čekijos, Nyderlandų, Italijos ir Šveicarijos.

12

Tiek tūkstančių kvadratinį metrų plotą užima Knygų mugė kartu su renginiais.



700

Tiek kvadratinį metrų siekia bendra Muzikos salės, pirmą kartą po Knygų mugės stogu subūrusios šalies muzikos leidėjus, kūrėjus ir klausytojus, erdvė.

40

Tiek pasirodymų scenoje laukia muzikai neabejingų mugės lankytojų.

60

Tiek tūkstančių žmonių kasmet apsilanko Knygų mugėje.

4,2

Tiek procentų kasmet sumažėja nuolat skaitančių Lietuvos gyventojų.

50

Tiek procentų suaugusiųjų visiškai neskaito.

17

Tiek minučių per dieną skaitymui skiria suaugusieji.

22

Tiek minučių per dieną su knyga draugauja vaikai.

Šiandien – 2015 m. vasario 20 d.

Europarlamentaro Valentino Mazuronio kalendorius



Darbas su Rolando Pakso partija man tapo nebeįmanomas, todėl dėju pareiškimą išeiti iš valdančiosios „Tvarka ir teisingumas“ prieš

3 d.

Pasekiau savo sūnaus Seimo nario Andriaus Mazuronio pavyzdžiu, kuris su R.Pakso partija atsisveikino jau prieš

33 d.

Rinkdami naują partijos pirmininką už mane balsavo 150 tvarkiečių, o 607 jų balsus susirinko R.Paksas ir liko partijos vadovu prieš

69 d.

Europarlamentaras esu jau

258 d.

Baigdamas aplinkos ministro kadenciją paskelbiau masinę valymą ir atleidau 9 ministerijai pavaldžių įstaigų vadovus prieš

264 d.

Būdamas seimūnu už Medžioklės įstatymą balsavau nebūdamas Seimo salėje ir tuo etikos sargų nemalonę užsitraukiau prieš

666 d.

3 KLAUSIMAI

Danui Arlauskui, Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos generaliniam direktoriui

VEIDAS: Iki vasario pabaigos verslo darbdavių konfederacija turi pateikti vertinimą, ar verslas yra pasiruošęs nuo liepos pirmosios planuojamam minimalaus mėnesinio atlygio (MMA) didinimui. Kokio darbdavių sprendimo galima tikėtis?

D.A.: Manau, kad sprendimas bus teigiamas. Vienu ar kitu dydžiu minimalią mėnesinę algą tikrai reikia kelti. Tik prieš tai turime gauti Statistikos departamento, „Sodros“ ir Mokesčių inspekcijos duomenis apie situaciją ir išsiaiškinti, kokia bus MMA kėlimo formulė. Darbo kodeksas leidžia diferencijuoti algą pagal regionus, pagal darbuotojų grupes, pagal šakas, o kai kuriose šalyse, jeigu žmogus neturi darbo įgūdžių, jam nustatomas dar mažesnis atlygis. Taigi, man atrodo, turėtume sutarti dėl tam tikro modernaus MMA kėlimo proceso, išnaudoti galimybes, kurias leidžia Darbo kodeksas.

VEIDAS: Kokią MMA kėlimo formulę jūs siūlote?

D.A.: Pirmiausia noriu pasakyti, kad MMA nereikėtų priišti prie vidutinio darbo užmokesčio, nes kai kuriuose rajonuose vidutinis atlyginimas yra net 40 proc. mažesnis negu šalies vidurkis. Priištę MMA prie vidurkio, „nusodinsime“ mažas įmones. Mūsų pozicija yra labai aiški: reikia apsispręsti, ar norime, kad vidutinė

mėnesinė alga padidėtų simboliškai, ar kad keliamas MMA reikštų tikrą pajamų padidėjimą. Siekiant realaus pajamų didėjimo, reikia kelti neapmokestinamą minimumą. Beje, darbdaviai tokiu atveju nieko nelaimėtų, nes neapmokestinamo minimumo didėjimas išlaidų nesumažina. Bet užtat padidina realiai „į rankas“ gaunamų pinigų sumą. Kad suprastumėte, kodėl norime inovatyvaus MMA didinimo, reikia prisiminti, kaip MMA buvo didinamas praėjusį kartą. Nors realiai MMA lyg ir buvo padidintas, bet atsirado nemažai įmonių, kurios

ėmė piktnaudžiauti: darbo sutartyje numatė trumpesnes darbo valandas, o žmonės realiai dirbo



kaip ir anksčiau ir gavo tokias pačias algas. Kitaip sakant, atsirado sąlygos nesąžiningai konkurencijai ir gudravimui darbuotojų atžvilgiu. O tokiam gudravimui užkirsti kelią labai sudėtinga. Todėl mes ir sakome, kad reikia kelti neapmokestinamą minimumą – tada nebus ir gudraujančių, o laimės iš to visi.

VEIDAS: Valdantieji teigia, esą jie visiškai pasiruošę MMA kėlimui ir sukaupę tam 14,5 mln. eurų. O kiek tam turi būti sukaupę verslas?

D.A.: Kai valdžia sako, kad yra pasiruošusi, tai reiškia, kad ji yra pasiruošusi kelti atlyginimus savo sektoriuje, t.y. biudžetiniams. Toks pareiškimas, kad jie pasiruošę, man atrodo net truputį juokingas. Juk jie tuos atlyginimus gali kelti bet kada, nors ir šįdien. Tai kodėl to nepadaro? Kodėl neparodo gero pavyzdžio verslui? Kodėl laukia, kad būtinai atlyginimus kartu didintų verslas. O atsakant į klausimą, ar verslas yra pasiruošęs, mes ir laukiame kovo mėnesį pasirodysiančių duomenų apie tai, koks yra įmonių pelningumas, kaip keičiasi bankrotų skaičius, pagaliau reikia įvertinti, kaip verslą paveikė pernykštis MMA pakėlimas.

Nieko naujo nepasakysiu: Lietuvos MMA yra trečias pagal mažumą visoje Europoje ir jį kelti reikia kiek tik pajėgiame. Tik turime apsispręsti, ar tai darysime inovatyviai, ar politizuotai. ■

SAVAITĖS NUOTRAUKA



Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatai Vasario 16-ąją pagerbti Prezidentūroje.

Kultūros ir meno premijas architektui Rolandui Palekui (iš kairės į dešinę), aktoriams Nelei Savičenko ir Regimantui Adomaičiui, rašytojui ir literatūros kritikui Eimučiui Valentiniui Sventickiui, fotomenininkui Algirdui Šeškui ir rašytojui Jakovui Grigorijui Kanovičiui (atsiėmė sūnus Sergejus) įteikė Prezidentė Dalia Grybauskaitė.

Pratybos

Lietuvos kariai mokėsi reaguoti į hibridinio karo grėsmes

„Mūsų kariuomenė žengia koja kojon su dabartinėmis geopolitinėmis grėsmėmis, todėl namų darbus atliekame kruopščiai ir nuosekliai“, - „Veidą“ patikino Lietuvos kariuomenės mechanizuotos pėstininkų brigados „Geležinis vilkas“ vado padėjėjas kapitonas Ainaras Jonaitis. Sausumos pajėgų greitojo reagavimo batalionų kovinių grupių ir kitų Lietuvos kariuomenės vienetų nariai Gaižiūnų poligone, Rukloje ir Jonavos mieste surengtose pratybose apmokyti reaguoti į hibridinio karo grėsmes.

Penkių dienų trukmės (vasario 17-21 d.) Lietuvos kariuomenės organizuotose lauko taktinėse pratybose „Sąveika 2015“ šią savaitę dalyvavo 1800 karių. Gaižiūnų poligone įsibėgėjęs veiksmas kėlėsi į Jonavos miestą ir jo prieigas, taip pat į bendrovės „Achema“ teritoriją, kur modeliuodami skirtingus scenarijus pratybų organizatoriai treniravo padalinius mokydami reaguoti į hibridinio karo grėsmes: rotacijos principu batalionų kovinės grupės vykdė karinius patrulius, užtikrino objektų ir teritorijos apsaugą, įrenginėjo patikros postus ir vykdė patikrinimo procedūras, reagavo į galimas provokacijas, bendradarbiavo su menamais valdžios atstovais ir civiliais gyventojais.



Kapitono A. Jonaičio teigimu, šiose pratybose siekta patikrinti brigados „Geležinis vilkas“ padalinių ir greitojo reagavimo batalionų (Sausumos pajėgų Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų ir Didžiosios kunigaikštienės Birutės ulonų batalionų pagrindu suformuotos greitojo reagavimo pajėgos) tarpusavio sąveiką įvedus aukštesnius budrumo lygius bei modeliuojant skirtingus žaidybinius scenarijus, atliekant skirtingas karinių užduočių vykdymo

treniruotes. Pratybų organizatoriams talkino Krašto apsaugos savanorių pajėgų kariai, batalionų kovinių grupių veiksmus stebėjo ir vertino kariai iš Sausumos pajėgų, o priešiškus veiksmus imitavo Kunigaikščio Vaidoto bataliono kariai. Tokio pobūdžio pratybos, orientuotos į greitojo reagavimo priemonių treniruotes, Lietuvoje organizuotos pirmą kartą. Daugiau jų (ne tik nacionaliniu, bet ir tarptautiniu lygmeniu) numatoma jau šį pavasarį.

SŪPUOKLĖS



Jurgis Brėdikis

Gydytojas, akademikas tapo 26-uju Kauno miesto Garbės piliečiu. Pagerbti Lietuvos kardiochirurgijos patriarchu laikomą J. Brėdikį siūlyta dar pernai, kai jis šventė 85 metų sukaktį. Akademikas neslėpė, jog išskilingai suteiktas Kauno Garbės piliečio vardas jam itin brangus - tikino esantis tikras kaunietis, kuris labai myli savo miestą. 1929 m. Prahoje, tuometinėje Čekoslovakijoje, gimęs J. Brėdikis mokyklą baigė Kaune. Jis yra dirbęs ambasadoriumi Čekijoje, Vengrijoje, Turkijoje, buvo sveikatos apsaugos ministru Adolfo Šleževičiaus vyriausybėje.



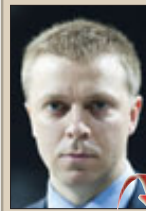
Daiva Daugirdienė

Kasmet Lietuvių PEN centro kartu su Kultūros ministerija skiriama Metų vertėjo krėslas premija šįmet įteikta vertėjai D. Daugirdienei. Ji įvertinta už adekvatų ir kūrybišką Francio Scottio Fitzgeraldo apsakymų rinkinio „Sugautas šešėlis“ vertimą ir meistriską stilistinę įvairovės perteikimą (knygą išleido leidykla „Sofoklis“). Kartu su premija laureatei įteiktas ir tradicinis jos atributas - patogus krėslas, kurio fundatorius yra poetas Gintaras Bleizgys. D. Daugirdienė yra išvertusi Johno Irvingo, Jane Austino, Williamo Styrono, Ednos O'Brien kūrinį.



Algimantas Rimkūnas

Laukiantiems pensijų kompensavimo senjorams finansų viceministras paruošė prastą žinią. Seimo Biudžeto ir finansų komiteto posėdyje jis pareiškė, kad pagreitinoti per krizę sumažintų pensijų kompensavimo galimybes Finansų ministerija kol kas neaptaria. Konservatoriai Seime jau įregistravo pataisas, kuriomis nuo liepos 1-osios siūloma kompensuoti visas sumažintas pensijas. Dabar kompensacijas planuojama išmokėti iki 2016 m. kovo pabaigos, o dirbantiems pensininkams terminai nenustatyti. Tam šių metų biudžete numatyta 52,1 mln. eurų.



Paulius Motiejūnas

Netinkamas Kauno „Žalgirio“ klubo direktoriaus elgesys krepšinio aikštėje įvertintas pinigine bauda. P. Motiejūnas po Klaipėdoje vykusių rungtynių, kuriose vietos „Neptūnas“ įveikė „Žalgirį“, viešai įžeidinėjo vieną rungtynių teisėją. Už tokį klubo vadovo elgesį Lietuvos krepšinio lyga (LKL) VŠĮ „Kauno Žalgirio rėmėjas“ skyrė 300 eurų baudą. O už dvi-prasmiškus pasisakymus spaudos konferencijos metu Kauno „Žalgirio“ komandos vyriausiajam treneriui Gintarui Krapikui skirtas oficialus įspėjimas.



Stasys Dailys

„Lietuvos geležinkelių“ generalinis direktorius

Valstybės valdomi „Lietuvos geležinkeliai“ vasario pabaigoje pradės prekiauti elektroniniais bilietais. Pradėjus elektroninę prekybą, bilietai atpigs.

Pirmąją savaitę bilietai kainuos net perpus pigiau, vėliau 5 proc. pigiau. Centralizuota sistema užtikrins vietų užsakymą bei bilietų pardavimą stotyse, traukiniuose ir internetu. Bilietų sistemos įdiegimo projekto vertė siekė 1,1 mln. eurų. Anot „Lietuvos geležinkelių“ vadovo Stasio Dailys, taip pat ieškoma būdų, kaip traukiniuose įdiegti belaidį internetą. ■



Rolandas Zukas

„Eps-G“ vadovas

Bendrovei „Eps-G“, kurios akcijas valdo Energetikos ministerija, vadovauti pradėjo Rolandas Zukas. Iki šiol jis buvo AB „Klaipėdos nafta“ Suskystintųjų gamtinių dujų

terminalo departamento vadovas. Viena svarbiausi R.Zukui keliamų uždavinių – užtikrinti sėkmingą dujų ir elektros jungčių projektų užbaigimą. Iki šiol „Eps-G“ vadovavęs Virgilijus Poderys dirbs bendrovės ekonomikos direktoriumi. „Eps-G“ valdo dujų perdavimo sistemos operatoriaus AB „AmberGrid“ ir elektros perdavimo sistemos operatoriaus AB „Litgrid“ akcijas. ■



Linas Aldonis

Kelionių organizatoriaus „Novaturas“ vadovas

Vilniaus miesto apylinkės teismas nutarė, kad kelionių organizatorius „Novaturas“ keleiviams, kurių skrydis į Turkijos kurortą Antaliją buvo atidėtas net 17 valandų, privalo atlyginti už sugadintas atostogas. 29 keleiviams priteista po 400 eurų už atidėtą skrydį bei po beveik 290 eurų už patirtą neturtinę žalą. Nei „Novaturui“, nei keleivius į Turkiją nuskraidinti turėjusi bendrovė „Small Planet Airlines“ teismui neįrodė, kad skrydis atidėtas dėl ypatingų aplinkybių. Nutartis dar gali būti skundžiama. ■



Gintautas Bareika

„Utenos trikotažo“ vadovas

Tiek tekstilės bendrovės AB „Utenos trikotažas“, tiek visos „Utenos trikotažo“ įmonių grupės pardavimai traukėsi ir paskutinį 2014 m. ketvirtį, ir visus 2014-uosius. Nuo 2014 m.

pradžios įmonės pardavimai siekė 15,9 mln. eurų ir buvo 4,3 proc. mažesni nei tuo pačiu laikotarpiu prieš metus. Ketvirtį 2014 m. ketvirtį jie sudarė 4 mln. eurų ir buvo 1,4 proc. mažesni lyginant su tuo pačiu 2013 m. laikotarpiu. Tokius rezultatus lėmė pakeista įmonės pajamų struktūra - bendrovė ėmė orientuotis į didesnę pridėtinę vertę kuriančius produktus. ■

Bendradarbiavimas

Konfucijaus instituto planai: daugiau mokyklų ir lietuviškas kinų kalbos vadovėlis

Vilniaus universiteto (VU) Konfucijaus institutas, praėjusią savaitę pasitkęs ateinančius kinų Medinės ožkos metus, 2015-iesiems sudėliojo ir darbų sąrašą. Rudenį penkerių metų veiklos gimtadienį Lietuvoje švėsiantis Konfucijaus institutas toliau gilins meninės, kultūrinės ir edukacinės veiklos tradicijas.

Šiomet institutas planuoja plėsti veiklos geografiją Lietuvos mokyklose. Praėjusį rudenį pirmoji Lietuvoje Konfucijaus klasė buvo įsteigta Vilniaus Mikalojaus Daukšos vidurinėje mokykloje, institutas bendradarbiauja su Vilniaus jėzuitų gimnazija, o galimybę atidaryti Konfucijaus klases domisi ir kai kurios Kauno bei Šiaulių mokyklos.

„Edukacinius projektus Lietuvos mastu vykdomė nuolat: organizuojame tarptautinius HSK (kinų kalbos lygio nustatymo) egzaminus, pripažįstamus visame pasaulyje, kuriuos laiko ne tik VU Orientalistikos centro sinologijos absolventai, bet ir kitų aukštųjų mokyklų absolventai, verslo atstovai, savarankiškai Azijoje mo-

kęši kinų kalbos žmonės“, – komentuoja VU Konfucijaus instituto direktorius prof. habil. dr. (hp) Audrius Beinorius.

Ilgai planuojama parengti ir lietuvišką kinų kalbos vadovėlį, kuris praverstų ne tik Konfucijaus instituto bendruomenei.

„Gal net šių metų pabaigoje VU planuojame įkurti atskirą sinologijos biblioteką. Šią galimybę mums pasiūlė Konfucijaus instituto būstinės Pekine atstovai, pasirodę padovanoti 10 tūkst. kny-

gų, pasirūpinti bibliotekai reikalinga įranga“, – apie kitą metodinę medžiagą pasakoja A.Beinorius. Įdomu, kad ne tik lietuviai mokosi kinų kalbos, bet ir atvirkščiai. A.Beinorius pasakoja, kad kaip tik per šventinę kinų Naujųjų metų vakarienę bendravo su viešnia iš Kinijos, kuri metus studijuos Lietuvoje. Lietuvių kalbos ji išmoko elitiniame Pekino užsienio kalbų studijų universitete, kur lietuvių kalbą dėsto VU absolventas istorikas Rokas Liutkevičius. ■



Apklausa

Pusė piliečių – aukščiausios moralinės prabos

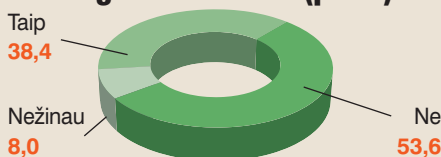


Maždaug pusė dalyvavusiųjų „Veido“ apklausoje visiškai tinka emigracijai į Norvegiją, kadangi pasisako tiek prieš prostitucijos legalizavimą, tiek prieš fizinės bausmės vaikams. Paminėti dalykai Norvegijoje uždrausti. Už sekso paslaugų pirkimą tenai baudžiamas klientas. Apie tai, kad iš tėvų gali būti atimtas ir nemušamas vaikas, priverkta visa Lietuvos žiniasklaida.

Bet juk mums įdomesni tie, kurių moralinės pažiūros mažiau tinka Norvegijai, jie – neatmeskime galimybės – pasiliks tėvynė-

je. Už prostitucijos legalizavimą pasisakytų solidi mažuma (apie 40 proc.) – tokia solidi, kad dar neaišku, kuri nuomonė nusvertų, jeigu vyktų referendumas. Už vaikų mušimą pasisakanti mažuma ne tokia solidi – tik apie 21 proc. Tačiau dėl neapsprendusiųjų, kurių arti trečdalis, neaišku: ar jie sunkiais auklės atvejais siektų diržo, ar įtikinėjimo. Beje, Jungtinės Karalystės visose mokyklose fizinės bausmės galutinai uždraustos 2003 m., o Norvegijoje – 1936 m. ■

Ar prostitucija Lietuvoje turėtų būti legalus verslas? (proc.)



Ar vaikams galima taikyti fizinės bausmės? (proc.)



Šaltinis: „Veido“ užsakymu rinkos tyrimų ir konsultacijų bendrovės „Prime Consulting“ 2015 m. vasario 12-15 d. atlikta Lietuvos didžiųjų miestų 500 gyventojų apklausa. Cituojant apklausą, nuoroda į „Veidą“ būtina.

Diskusija

UŽ

Ar Lietuvai reikalingas internetinis balsavimas?

Zenonas Vaigauskas

Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininkas

Noriu, kad Lietuvoje būtų įvestas internetinis balsavimas ant tvirtų pagrindų ir nekeliantis abejonių. Pasiakčiau už elektroninį internetinį balsavimą dėl to, kad tai suteikia rinkėjams papildomas galimybes, o vis tobulėjanti kompiuterinė technika užtikrina, kad balsavimas bus pakankamai saugus ir suvaldomas. Žinoma, reikalingos ir naujos žinios, gebėjimai, bet aš manyčiau, kad tai yra tikrai vertas pastangų dalykas.

Internetiniam balsavimui reikalingos tam tikros prielaidos: elektroninis rinkėjų sąrašas, visur prieinamas internetinis ryšys, piliečių kompiuterinis raštingumas. Pavyzdžiui, kas iš mūsų prieš kokius trisdešimt metų galėjo pagalvoti, kad mes parduotuvėse apsisime be pinigų – paduosime plastikinę kortelę, surinksime kažkokius skaičius ir pardavėja bus visiškai patenkinta. Dabar apmokėjimas elektroniniais pinigais yra paprasčiausias dalykas. O dar seniau kas galėjo pagalvoti, kad apmokėjimas už prekes galės vykti popieriniais pinigais, o ne aukso ar sidabro monetomis? Buvo neįsivaizduojamas dalykas, kad bus atsisakoma popieriumi. Taip pat yra ir su internetiniu balsavimu.

Internetiniam balsavimui turi būti iškelti reikalavimai: kad būtų išsaugota balsavimo paslaptis, kad jis būtų suprantamas rinkėjams. Be to, internetinis balsavimas neturėtų tapti vieninteliu balsavimo būdu. Panašiai kaip ir su pinigais, juk liko ir popieriniai banknotai ir auksas, kaip pinigų ekvivalentas. Taip turėtų likti ir tradicinis balsavimas. Internetinis balsavimas taip pat neturėtų būti beatodairiškai diegiamas visur. Pirmiausia galimybė juo naudotis turėtų būti suteikiama užsienio valstybėse gyvenantiems Lietuvos piliečiams, jis tiesiog būtinas laivuose. Kiekvienas turėtų įsitikinti tokio balsavimo patikimumu ir saugumu. Čia labai daug priklauso nuo sistemos kūrėjų, prižiūrėtojų, kad jokių „fokusių“ nebūtų. Saugumą ir anonimiškumą užtikrinti tikrai yra įmanoma, jeigu tam imamasi tinkamų priemonių. Pavyzdžiui, dabar yra balsavimas paštu dvigubais vokais. O jei vietoj dvigubų vokų naudojamos ne kompiuterių ar programų savybės, o piktografinės priemonės – šifravimo raktai, tai gali būti užtikrinta.

Pavojų yra, bet juos suvaldyti tikrai galima. Esu įsitikinęs, kad internetinis balsavimas vėliau taps labai įprastu balsavimo būdu.

Lietuvoje tam įgyvendinti šiuo metu labiausiai trūksta politinės valios. Esame pakankamai atsargūs, įtarūs ir konservatyvūs. Tačiau technines prielaidas ji įgyvendinti mes turėjome jau gerokai anksčiau nei estai. ■

PRIEŠ

Mantas Adomėnas

Seimo narys

Neįsivaizduoju, kaip internetinio balsavimo atveju galima išsaugoti balsavimo slaptumą, kas yra demokratinis rinkimų konstitucinis reikalavimas. Balsavimo vietoje prie asmeninio ar įmonės kompiuterio neįmanoma apsaugoti rinkėjų nuo įtakų, sufleravimo, spaudimo ir galų gale žiūrėjimo, už ką jis balsuoja, kaip tai yra daroma rinkimų apylinkėse. Manyti, kad visi rinkėjai yra tiek sąmoningi, kad kokioje nors Krekenavos įstaigoje visi darbuotojai masiškai nubalsavę prie įmonės kompiuterio, viršininkui stovint už nugaros ir prižiūrint, vėliau nueis ir pakeis savo pasirinkimą, kaip kad galima daryti Estijoje, yra tiesiog naivu.

Kitas svarbus dalykas yra pažeidžiamumas. Kai visi duomenys yra centriniame serveryje, įsilaužti ir pakeisti rezultatus, be abejo, yra žymiai lengviau nei dabar, kai visi duomenys saugomi kiekvienoje apygardoje atskirai. O manyti, kad Vyriausioji rinkimų komisija bus pajėgi atsilaukyti prieš įsilaužimus iš išorės, yra ganėtinai naivu.

Taip pat egzistuoja reiškiny, kurį aš pavadinčiau vidinės demokratijos skaidrumo principu. Šiuo metu kiekvienas rinkėjas potencialiai yra ir rinkimų stebėtojas, jis gali stebėti ir suprasti, kas jų metu vyksta. Tai yra principas, panašus į anglosaksų teisės šalyse egzistuojančią galimybę kiekvienam doram piliečiui kaip prisiekusiajam dalyvauti teisme. Tuo tarpu internetinio balsavimo atveju stebėtojai gali būti tik labai nedidelė grupelė itin kvalifikuotų ekspertų. Vidinio skaidrumo nebėra ir piliečiai nebėra žinoti, kaip yra iš tikrųjų, todėl privalo pasitikėti tik ekspertų žodžiais. Taip internetinis balsavimas susiaurina rinkimų stebėjimo galimybes.

Kalbant apie Lietuvą, labai svarbus yra ir pasitikėjimo klausimas. Net nereikia suklustoti rinkimų duomenų, užtenka paskleisti gandą, kad duomenys buvo suklustoti, ir pasitikėjimas demokratija iš karto kris. Tokioje sąmokslų teorijų pritvinkusioje visuomenėje internetinis balsavimas padaro pasitikėjimą demokratija labai pažeidžiamą.

Galiausiai, kaip parodė Estijos pavyzdys, balsuotojų procentas ten nepadidėjo, todėl internetinis balsavimas sukelia

daug rizikos dėl faktiškai nulinio rezultato. Tai, kad praktiškai jokioje civilizuotoje pasaulio valstybėje to nėra, o Jungtinė Karalystė ir Nyderlandai buvo pradėję

rimtai tyrinėti šią galimybę ir jos atsisakė, pamatę, kad tai yra labai pažeidžiama, rodo, kad sekti sėkminga Estijos viešųjų ryšių akcija būtų tarsi įkristi tarp dviejų kėdžių: viešųjų ryšių akcijos Lietuvai iš to vis tiek neišeis, o pavojai, kuriuos visas civilizuotas pasaulis pripažįsta, atsiras. ■

KULTŪRA

Vilniuje viešės žymus Italijos orkestras



Kovo 5-ąją Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre koncertuos garsiojo Milano „La Scala“ teatro orkestras („Filarmonica della Scala“), vilniečiams žadantis spalvingą itališkos tematikos muzikos programą.

Skirtingai nei paties Milano teatro, „Filarmonica della Scala“ orkestro istorija dar palyginti trumpa: 1982 m. ji įkūrė „La Scala“ operos teatro muzikantai ir dirigentas Claudio Abbado. Pirmąsias tarptautines naujojo kolektyvo gastroles surengė Carlo Maria Giulini, dirigavęs beveik šimtui šio orkestro koncertų. 1987–2005 m. „La Scala“ teatro orkestro vyriausiasis dirigentas buvo maestro Riccardo Muti – šio menininko dėka jauno kolektyvo pozicijos dar labiau sustvirtėjo klasikinės muzikos pasaulyje.

Vilniuje „Filarmonica della Scala“ pasirodys su dirigentu Myung-Whun Chungu. Šis 62-erių pianistas ir dirigentas kilęs iš Pietų Korėjos sostinės Seulo, augo itin muzikaloje šeimoje: jaunystėje kartu su dviem seserimis – smuikininke



ir violončelininke – buvo sukūręs netgi šeimyninį „Chung trio“. Pirmąkart kaip pianistas Seulo filharmonijos scenoje jis koncertavo būdamas septynerių metų. Vėliau Myung-Whun Chungas studijavo dirigavimą Niujorko universiteto Mannes muzikos koledže ir garsiojoje Juilliardo mokykloje, tapo vienu iš Los Andželo filharmonijos simfoninio orkestro dirigentų. 1997 m. buvo paskirtas Romoje įsikūrusio Šventosios Cecilijos simfoninio orkestro vyriausiuoju dirigentu, o 2000 m. tapo „Radio France“ filharmonijos simfoninio orkestro muzikos vadovu. Myung-Whun Chungas taip pat yra Tokijo filharmonijos orkestro muzikos vadovas.

Vadovaujamas šio dirigento, „Filarmonica della Scala“ orkestras Lietuvoje atliks tris klasikos šedevrus – Gioachino Rossini operos „Italė Alžyre“ uvertiūrą, Felixo Mendelssohno ketvirtąją („Itališkąją“) simfoniją bei Sergejaus Prokofjevo siuitą „Romeo ir Džuljeta“. ■





Lietuva nėra saugi sala neramioje antisemitizmo jūroje

Grėsmė. Teroristiniai išpuoliai prieš žydus Prancūzijoje ir Danijoje sukėlė pagrįstą abejonių dėl žydų saugumo ir ateities Europoje. Žemyne gausėja antisemitizmo apraiškų. Lietuvos žydai kol kas nejaučia, kad teroro išpuolių pavojus didėja, tačiau su nerimu seka pastaruosius įvykius.

Lietuvos žydų bendruomenės atstovai smurtą ir padažnėjusius išpuolius Europoje visų pirma sieja su čia gyvenančiais musulmonais.

„Situacija Europoje šiandien yra gana nedėkinga, negraži, ir aš bijau, kad nebūtų dar blogiau, nei yra dabar. Esu pokario vaikas. Daug kas kalba, kad ši karta, kurių tėvai išgyveno karo baisybes, turi nemažai problemų, nes mes visą laiką bijome. Ir aš asmeniškai bijau, kad vėl neateitų laikai, kurie buvo. Dabartiniai įvykiai man primena nacistinę Vokietiją – ir ten viskas prasidėjo nuo paprastų dalykų: kažkas kažką ižeisdavo, išdauždavo kokią parduotuvės vitriną, ir po truputi buvo einama iki to, kas įvyko“, – sako Vilniaus Šalomo Aleichemo žydų gimnazijos direktorius Miša Jakobas.

Žydų šeimose populiarus tostas, kai linkima kitamet susitikti Jeruzalėje. O Biblijoje galima atrasti žydų posakį iš Babilono vergovės laikų: „Jeigu aš užmiršiu tave, Jeruzale, tebūna užmiršta mano dešinė. Tėprilimpa mano liežuvis prie gomurio, jeigu aš tavęs neminėsiu, jei tavęs nelaikysiu didžiausia savo linksmybe.“

Dabar Vakarų Europoje pastebimos padidė-

jusios žydų migracijos į Izraelį tendencijos visų pirma siejamos su prastėjančia saugumo situacija ir stiprėjančiu antisemitizmu. Pavyzdžiui, iš Prancūzijos, kurioje gyvena per pusę milijono žydų, pernai išvyko 7 tūkst. – dvigubai daugiau nei ankstesniais metais. Prancūzija jau tapo valstybe, iš kurios į Izraelį atvyksta daugiausiai imigrantų.

Izraelio premjeras Benjaminas Netanyahu po išpuolių vartinės paragino Senojo žemyno žydus persikelti į Izraelį. „Ši atakų banga veikiausiai tęsis. Žydai nusipelnė saugiai gyventi visose šalyse, bet savo broliams ir seserims žydams sakome – Izraelis yra jūsų namai“, – pabrėžė premjeras.

Tokie politiko žodžiai Europoje nebuvo sutikti palankiai, o ir žydų bendruomenės kritikavo premjero kvietimą. „Tai nėra pats teisingiausias būdas kovoti su terorizmu – tiesiog bėgti į kitą valstybę. Izraelis yra žydų valstybė, bet ir žydai yra skirtingi, žydas, gyvenantis Europoje, yra ir europietis, savo valstybės pilietis. Kodėl jis dabar turi bėgti? Ar tai tikrai yra būdas visiems išsigelbėti nuo terorizmo ir išvengti baimės?“ – svarsto Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky.

Pasak jos, prognozuoti, kad vienoks ar kitoks pasirinkimas yra vienintelis ir teisingas – labai sudėtinga. Ji pateikia pokarinės Jeruzalės pavyzdį, kur atmosfera karą pergyvenusiems žydams taip pat nebuvo pati palankiausia. Jau iki karo Izraelyje gyvenę žydai ne tik gailėjo išgyvenusiųjų, bet ir juos smerkė, klausdami, kodėl jiems reikėjo taip ilgai pasilikti nacistinėje Vokietijoje ir kitose Europos šalyse. „Kas gi galėjo pagalvoti, kad Lietuvos kaime ateis kaimynas ir tave nužudys? Ar buvo tokia mintis kam nors atėjusi į galvą? Todėl vienareikšmių gyvenimo receptų neįmanoma atrasti ir dabar“, – sako F.Kukliansky.

Nacistinės okupacijos laikotarpiu Lietuva neteko didžiausios dalies žydų bendruomenės iš visų Europos valstybių. Vos per keletą 1941 m. mėnesių buvo išžudyta per 150 tūkst. tuo metu Lietuvoje gyvenusių žydų. Iš viso per Antrąjį pasaulinį karą žuvo 195–196 tūkst., tai yra apie 96 proc. visų Lietuvos žydų. Lietuva prarado šimtmečius kurtą čia gyvenusių žydų civilizaciją, štetlų (miestelių) kultūrą, didelę dalį šalies kultūros, mokslo ir ekonomikos elito, talentingus įvairiausių sričių profesionalus, kraštą mylėjusius ir jam dirbusius žmones.

XIX amžiuje rabino M. Straušno įkurta biblioteka,
veikusi Vilniuje iki II Pasaulinio karo

Šiandieninė Lietuvos žydų bendruomenė vienija per 5 tūkst. narių. Daugiausiai jų telkiasi Vilniuje ir kituose didžiuosiuose šalies miestuose. F.Kukliansky pasakoja, kad žydai iš Lietuvos šiuo metu praktiškai neišvažiuoja: pasitaiko pavienių atvejų, kai emigruojama į Izraelį, tačiau žydų bendruomenės skaičius yra stabilus ir priklauso tik nuo bendrų demografinių tendencijų. Nemažėja ir Vilniuje veikiančio žydų darželio „Salvija“ bei Vilniaus Šalomo Aleichemo žydų gimnazijos mokinių skaičius.

„Visada sakau – nebėra kam išvažiuoti, beveik visi išvažiuojo aštuntajame dešimtmetyje, daug kas išvyko ir po nepriklausomybės paskelbimo. Jau mažai kam ir beliko važiuoti. O likusieji Lietuvoje susitvarkė savo gyvenimą čia. Galima labai neblogai gyventi ir Lietuvoje: čia puikus ir gražus kraštas, žmonės dori, kultūra man priimtina. Čia išaugau, dirbu savo mėgstamą darbą, auklėju įvairių tautybių vaikučius, šiuo metu tikrai esu laimingas. Duok Dieve, kad tik karo nebūtų“, – sako žydų gimnazijos direktorius M.Jakobas.

Vis dėlto Lietuvos žydų bendruomenės atstovai sulaukia stereotipinių vertinimų, nepakantumo ar antisemitizmo apraiškų. Pernai JAV nevyriausybinių organizacijų „Anti-Defamation League“ 102 pasaulio šalyse atliktas antisemitizmo tyrimas parodė, kad lietuviai yra labiausiai antisemitiški Baltijos šalyse. Apklausos metu respondentų buvo prašoma įvertinti 11 stereotipinių teiginių apie žydus. Jeigu respondentas į daugiau nei pusę į jų atsakė teigiamai, jo pažiūros įvertintos kaip antisemitinės. Tokių žmonių Lietuvoje – 36 proc. (Latvijoje – 28 proc., Estijoje – 22 proc.).

Atliekant tyrimą išaiškėjo ir tam tikros demografinės tendencijos: vyrams labiau būdingas stereotipinis mąstymas, Lietuvoje, kitaip nei daugelyje kitų pasaulio kraštų, šalies jaunimas panašiai linkęs į antisemitizmą kaip ir vidutinio amžiaus žmonės. Net 34 proc. apklaustųjų teigė, kad niekada nėra sutikę ir bendravę su žydų tautybės asmeniu, o didžioji dalis apie žydus sužino iš televizijos ir interneto. Be to, net 14 proc. apklaustųjų nėra nieko girdėję apie žydų holokaustą Antrojo pasaulinio karo metais, ketvirtadalis teigė, kad per karą žuvusių žydų skaičius yra dirbtinai padidintas. Lietuvos gyventojai nežinojo ir kiek šalyje gyvena žydų: daugiausiai (43 proc.) sakė manantys, kad žydų dalis sudaro 2–10 proc. Lietuvos populiacijos, nors iš tikrųjų žydų tautybės žmonių šiuo metu yra tik 0,17 proc. Tiesa, būtina paminėti, kad atliekant tyrimą apklausta tik penki šimtai respondentų.

Apie tris šimtus narių vienijančios Klaipėdos žydų bendruomenės pirmininko Felikso Pozemskio teigimu, pastaruoju metu situacija šalyje pagerėjo – sumažėjo neigiamų ar antisemitinių komentarų internete, pastebimai pasikeitė ir požiūris spaudoje. O įveikti labiausiai išplitusį vadinamąjį buitinį antisemitizmą nėra paprasta, nes tam daug įtakos turi šeimos kontekstas bei švietimo sistema.

Vytauto Didžiojo universiteto politologo

Bernaro Ivanovo manymu, radikalių islamistų išpuoliai Europoje neturėtų sukelti galimų paaštrėjimų ir išpuolių prieš sinagogas ar paveldo objektus Lietuvoje, tačiau antisemitizmo apraiškų šalyje užtenka ir be europinių pretekstų. Kaip pavyzdį pašnekovas pateikia pernai balandį vienoje Kauno picerijų įvykusį incidentą, kai į restoraną atėjo nacistine uniforma vilkintis asmuo ir tik britų fotografui užteko pilietinės drąsos iškviesti policiją ir tai įvertinti, o daugumai lietuvių tai pasirodė visiškai normalu.

„Prisimename ir tam tikras publikacijas, karikatūras spaudoje. Tylus visuomenės pritarimas tam, deja, yra, o pats antisemitizmas Lietuvoje nėra reflektuojamas ir nėra įvertintas. Daugeliui žmonių tai yra tamsus miškas ir jie patys to nesuvokia, galbūt laikydami save nacionalistais ar tiesiog mylinčiais tėvynę. Nėra jokios diskusijos šiuo klausimu, nesimato ir iniciatyvų iš mokslininkų ar žiniasklaidos pusės, kad visuomenė pagaliau gautų tam tikrą suvokimą ir refleksiją apie tai, kas yra nacizmas, kas yra antisemitizmas, kuo modernus antisemitizmas skiriasi nuo tradicinio ir pan.“, – įsitikinęs mokslininkas.

Pasak jo, tai yra visos pokomunistinės erdvės fenomenas, ir Lietuva, kurioje holokausto tragedija daugelį metų buvo traktuojama kaip „sovietinių piliečių žudynės“, čia niekuo neišsiskiria. Pavyzdžiui, ir Vokietijoje deramas holokausto įvertinimas užtruko daugelį metų, kol pagaliau buvo nustatytas adekvatus santykis su praeitimi. O komunistinėje Rytų Vokietijoje to iki šiol nepadarė, todėl ir dabar čia kur kas daugiau neonacistinių grupuočių bei antisemitizmo.

Labiausiai Lietuvos žydų bendruomenę šią dieną žeidžiantis reiškinys yra kone kasmet per svarbiausias nacionalines šventes rengiamų eitynių metu skambantys „Lietuva – lietuviams“ ir kiti panašūs nacionalistiniai šūkiai. Pasak F.Kukliansky, tai jau tapo taip įprasta, kad niekas nebekreipia dėmesio. Tačiau vis dėlto derėtų – juk tai parodo, kad dalis šias eitynes rengiančių organizacijų narių ne visus Lietuvos gyventojus laiko visaverčiais.

„Tai yra tendencija ir su ja reikia kovoti. Tokie šūkiai stumia ir labai nemalonį padėtį, mus lyg erzina ir stengiasi įvelti į kažkokių nereikalingų konfliktų, debatų. Antisemitizmas Lietuvoje nėra paplitęs ryškus reiškinys, šiuo metu dėl to vyksta vos vienas išteisinis tyrimas. Turime daug organizacijų, kurios šiuo klausimu rūpinasi kartais net daugiau nei mes patys. Bet, mano supratimu, jeigu tokie pasisakymai per vieną didžiausių Lietuvos švenčių yra galimi, tuomet dar ne viskas padaryta“, – pabrėžia Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkė.

Į tokio pobūdžio akcijas jautriai reaguoja ir M.Jakobas. Pasak jo, visuomet stebina labai siauras tokių žmonių mąstymas – šiuolaikinis globalus pasaulis juk jau nebėra toks, kuriam tikty toks vienpusiškas požiūris.

„Įsivaizduokite, jeigu dabar Londone žmonės išėitų į gatves ir skanduotų: lietuviai, lauk namo. Arba ir Izraelyje, kur taip pat gyvena lietuvių, ar esate girdėję, kad kas nors taip šauktų? Kai islamistai susidorojo su krikščionimis Egipte, kodėl neišėjus Vasario 16-ąją ir nepareiškus solidarumo, užuojautos žuvusiems krikščionims, kad ▶

Išpuolių Danijoje chronologija



Vasario 14 d. apie 17 val. Lietuvos laiku nežinomas vyras automatinio ginklo suvarpė Danijos sostinės Kopenhagos kultūros centrą „Krudttonden“, kuriame tuo metu vyko vieša diskusija „Menas, šventvagystė ir žodžio laisvė“. Joje turėjo būti aptartas ir išpuolis prieš „Charlie Hebdo“ redakciją Paryžiuje. Per šį išpuolį žuvo 55 metų kino režisierius, dokumentininkas Finnas Norgaardas. Dar trys policininkai buvo sužeisti.

Renginyje dalyvavęs 68 metų amžiaus švedų karikatūrininkas Larsas Vilksas, prieš kelerius metus nupiešęs Mahometo karikatūrą ir greičiausiai buvęs svarbiausias užpuoliko taikiny, nenukentėjo. Nesužeista ir kaip tik išpuolio metu pranešimą skaičiusi „Femen“ aktyvistė Inna Savčenko.

Nenukentėjęs šiame renginyje dalyvavęs Prancūzijos ambasadorius Francois Zimeray teigia girdėjęs mažiausiai 50 šūvių, o policija patvirtino, kad į pastato langus paleista mažiausiai 200 šūvių.

Po išpuolio nežinomas užpuolikas paspruko vogtu automobiliu „Volkswagen Polo“, kuris vėliau buvo aptiktas už maždaug dviejų kilometrų nuo nusikaltimo vietos.

Naktį iš vasario 14 d. į 15 d. Kopenhagoje įvyko antras susišaudymas: po vidurnakčio šūviai nuaidėjo prie sinagogos Kristalgadės gatvėje, esančioje vos už trijų kilometrų nuo pirmojo išpuolio vietos.

Per išpuolį nusikaltėliui mėginant patekti į sinagogą žuvo jam kelią pastojęs 37 metų Danas Uzasas, budėjęs per ritualinę žydų šventę micvą, kurioje dalyvavo apie 80 žmonių. Per šį incidentą dar trys žmonės buvo sužeisti, du iš jų – policininkai.

Iš karto po šio įvykio policija sustabdė eismą greta esančioje pagrindinėje Kopenhagos metro stotyje.

Vasario 15 d. paryčiais ginkluotas vyras, kaip vėliau paaiškėjo, kaltas ir dėl ankstesnių dviejų išpuolių, buvo apsuptas didele etnine įvairove pasižyminčiame gyvenamųjų namų kvartale Šiaurės Kopenhagoje. Pamatęs pareigūnus, jis pirmas paleido ugnį ir sužeidė du policijos pareigūnus, o vėliau pats buvo nukautas. Netrukus buvo paskelbta ir jo tapatybė: tai policijai gerai žinomas 22 metų Omaras Abdelis Hamidas El-Husseinas, vos prieš kelias savaites paleistas iš įkalinimo vietos.

► tokie dalykai daugiau nesikartotų. Savo šalį reikiama mylėti, būti patriotais ir nacionalistais iki tam tikro lygio, bet nė vieno žmogaus negalima įžeidinėti, iš jo juoktis, nes jie taip pat čia dirba tėvynės labui, moka mokesčius“, – samprotauja pedagogas.

Nors išpuoliai Europoje žydų bendruomenės sukrėtė, didžiausias Lietuvos žydų rūpestis šiuo metu yra ne jų saugumas, bet deramas jų istorijos, paveldo ir atminimo įprasminimas. F.Kukliansky teigimu, tiek apie holokaustą, tiek apie žydų indėlį ir vaidmenį Lietuvos istorijoje iki šiol kalbama per mažai. Be to, visuomet stengiamasi labiau pabrėžti tik malonius ir patogius dalykus, skaudžią ir tragišką istoriją nutylint ar mėginant ją pagražinti.

Klaipėdoje netrukus iškilis paminklas Abiejų Tautų Respublikos karvedžiui, Napoleono kariuomenės karininkui žydai Bereku Joselevičiui. Didžiąją dalį lėšų projektui surinko žydų bendruomenė, nors jis garsino ir Lietuvos vardą, o Lenkijoje sunku atrasti miestelį, kuriame nebūtų B.Joselevičiaus vardu pavadintos gatvės. Ilgai diskutuota ir apie verslininko, sionisto, Izraelio vėliavos autoriaus Dovydo Volfsono įamžinimą jo gimtuosiuose Darbėnuose, tačiau iki šiol čia nėra net lentelės jo atminimui. Kaip nėra įprasminamas ir žydų gelbėtojos Onos Šimaitės, teisininko Jokūbo Robinzono ir daugelio kitų Lietuvos istorijai reikšmingų žmonių atminimas.

„Tiek daug dar reikia padaryti, bet kaip ir dėl visko biurokratinėje sistemoje – pakalbame ir išsiskirstome. Galbūt aš esu maksimalistė ir per daug noriu. Nemažai yra padaryta, bet turėtų būti padaryta dar daugiau, – teigia F.Kukliansky.



Lietuvos žydų bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky: „Antisemitizmas Lietuvoje nėra paplitęs ryškus reiškinys, šiuo metu dėl to vyksta vos vienas ikiteisminis tyrimas.“

– Žydų bendruomenė šiuo metu yra viena aktyviausių tautinių bendruomenių, stengiamės nepamesti savo kultūros, identiteto, norime savo vaikams perduoti nors tą likutį, kuris mums liko ir kuris atgimė kartu su nepriklausoma Lietuva. Dalyvaudami visose žydų organizacijose, mes propaguojame Lietuvos kultūrą, pagal išgales rūpinamės paveldu. Nuoširdžiai, nepaisant to, kas atsitiko tarp lietuvių ir žydų, mylime savo valstybę, norime būti jai naudingi ir prisidėti prie visko, kas progresyvu.“

Atskirties istorija

Istorikas dr. Elmantas Meilus įsitikinęs, kad antisemitizmo, juolab holokausto, tema lietuviams yra tarsi slaptas kompleksas, kurio didžioji dalis mūsų tautiečių nenori pripažinti.

Pasak istoriko, visi suprantame, kad holokaustas vyko, tačiau nenorime prisiminti dėl to kaltės. Vyrauja požiūris, kad esame aukos, tie, kuriuos visada skriaudė, kuriems tekdavo nuolatos gintis. Jei įvyko kas nors blogo, kaltė dėl to primetama saujelei „blogiečių“, o savos atsakomybės kratomasi. Nors žydų žudynėse iš tiesų dalyvavo palyginti nedidelė dalis lietuvių (panašiai dalis juos gelbėjo), reikėtų pripažinti, kad absoliuti dauguma tai stebėjo ir nieko nedarė. Ne paslaptis, kad dalis dėl to jautėsi piktdžiugiškai: mano rankos švarios, bet jiems taip ir reikia – gavo pagal nuopelnus.

„Slaptas, neatviras antisemitizmas tarp nemažos dalies lietuvių visada buvo ir išliko. Skirtumas tik tas, kad 1941 m. jis prasiveržė. Manau, tai lėmė 1940–1941 m. situacija – sovietinė okupacija“, – svarsto E.Meilus.

Pasak jo, kadangi tada patys ne geriausiai pasirodė ir savo likimą atidavėme į svetimųjų rankas, susikaupė daug pykčio, ir natūraliai imta ieškoti kaltų. Kaip dažnai nutinka, kaltu tapo artimiausias, tačiau svetimas, kitoks.

Istorikas atkreipia dėmesį: nors pasiūlymų, požiūrio į žydus, kaip kitokius, būta visada, kitaip nei daug kur kitur, Lietuvoje neatsirado teorinio, esą „moksliška“ pagrįsto antisemitizmo. Nors tarp lietuvių požiūris į žydus, kaip į svetimus, egzistavo, tai nebuvo piktybiška ir, kitaip nei Rusijos imperijoje ar Europoje, neperaugdavo į pogromus (Vakaruose – viduramžiais, Rytų ir Vidurio Europoje – naujaisiais laikais).

Iki Abiejų Tautų Respublikos žlugimo žydai gyveno pagal savo tvarką ir buvo mažai integruoti į vietinę visuomenę. Jei kildavo bylų, jie tai sprendavo tarp savęs, o ne bendruose teismuose (nebent bylos kildavo su krikščionimis), taip pat jie išlaikė savo religiją, kitonišką gyvenimo būdą ir papročius. „Pavyzdžiui, net teismuose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikotarpiu buvo sakoma „žydas ir žmonės“. Vadinasi, „žydas“ buvo tarsi atskira teisinė kategorija, – pateikia pavyzdį E.Meilus. – Arba, sakykime, tarpukario Lietuvoje buvo sukurta keletą metų veikusi Žydų reikalų ministerija. Jie būdavo nuolat išskiriami iš visuomenės, neskatinami integruotis, tad požiūris į žydą, kaip į kažką šalia gyvenantį, įprastą, bet vis dėlto svetimą, nuolatos buvo stiprinamas.“

Istoriškai susiklostė, kad žydai buvo turtin-gesni. Jie garsėjo kaip prekybininkai, verslinin-

kai (tarpukariu daugiausia žydai valdė prekybos, pramonės įmones), bankininkai, taip pat amatininkai. Nuo viduramžių krikščionims buvo draudžiama imti palūkanas, tad šią nišą natūraliai užėmė žydai – taip atsirado pasiturintis bankininkų sluoksnius.

Kadangi žydai dominavo ekonomikoje, prakutusiems lietuviams bandant įeiti į verslą įtampa tarp tautų stiprėjo. Natūralu, kad lietuviai, kaip ir žydai, pirmiausia palaikė savus. Lietuviai, dominuojanti tauta šalyje, aišku, bandė daryti spaudimą tiek administracinėmis, tiek fizinėmis priemonėmis (pavyzdžiui, langus išdaužydavo), taip pat spaudoje ėmė rodytis antisemitinių publikacijų (ypač kai į valdžią Vokietijoje atėjo Adolfas Hitleris). „Čia labai teigiamą vaidmenį suvaidino tuometinis prezidentas Antanas Smetona, kuris ir spaudą, ir verslininkus priverė elgtis korektiškiau ir viešai antisemitinių dalykų neeskaluoti“, – pastebi E.Meilus.

Jo požiūriu, nemažai įtampų kildavo ir dėl to, kad tiek carinės imperijos, tiek stalinizmo laikotarpiu dalis žydų veikė kaip priešų, o ne tautos, su kuria gyvena, pusėje. Pavyzdžiui, carinės Rusijos laikais nemažai žydų, norėdami įsisteigti tuometinei valdžiai ir išlaikyti savo ekonomines pozicijas, pritarė rusifikavimo politikai. Bet štai Vaižganto „Pragiedruliuose“ nemažai vietos skirta istorijoms apie žydų ir lietuvių bendradarbiavimą platinant uždraustą lietuvišką spaudą.

Gana daug žydų kilmės žmonių buvo ir tarp sovietinės administracijos pareigūnų, dirbo represinėse struktūrose stalinizmo laikotarpiu. Kaip yra rašęs istorikas Augustinas Janulaitis, žydai nuolatos būdavo tarp kūjo ir priekalo, nes rusų valdžia juos dažnai laikė nepatikimais elementais, galimais išdavikais, o lietuviai – rusų padlaižiais ir konkurentais.

Antisemitizmas pasaulyje stiprėja

Pagal apibrėžimą antisemitizmas – tai prieš žydus, kaip religinę ar rasinę grupę, nukreiptas priešiškus ar diskriminacija. Patys žydai antisemitizmą supranta plačiau – kaip diskriminavimą, neapykantą ir išankstinį nusistatymą prieš žydus, kaip religinę ar rasinę, taip pat nacionalinę ar etninę grupę.

Po Antrojo pasaulinio karo labai stiprių antisemitinių nuotaikų bent jau Europoje ilgą laiką beveik nebuvo. Netgi priešingai – galima sakyti, vyravo „antiantisemitizmas“. Visi buvo sukrėsti holokausto tragedijos, kai vieno žmonių rankomis buvo nukankinta ir išžudyta milijonai kitų, visiškai nekaltų vaikų, moterų ir vyrų, ir tik todėl, kad jie turėjo žydiško kraujo.

Tačiau nuo pastarojo didelio karo praėjo septyni dešimtmečiai, ir į Europą vėl atslinko tamsus antisemitizmo šešėlis. Tiesa, dabar tokiomis nuotaikomis ypač pasiėmę čia gyvenantys musulmonai, nors antisemitinių minčių pasitaiko ir kitų europiečių galvose. Kartais prasitaria net politikai.

Vienas holokaustą išgyvenęs žydas, dabar jau senukas, minėjime prie Aušvico stovyklos prieš porą savaitių sušuko: „Daugiau nenoriu čia sugrįžti!“ Jo žodžiai puikiai perteikia Europoje gyvenančių žydų nuotaikas matant vis dažniau pasikartojančius išpuolius, per kuriuos žydai



Gedulas dėl žydų mokyklos mokytojo ir trijų mokinių nužudymo Tulūzoje 2012 m. kovą

nukenčia ne vien dėl to, kad buvo tik atsitiktiniai praiviai.

Kopenhagoje žudikas mėgino išveržti į žydų renginį, kuriame dalyvavo per 80 žmonių, daugiausia vaikų. Kas žino, kuo tai būtų pasibaigę, jei ne žudiką sulaikęs ir savo gyvybę paaukojęs vyras. Prieš mėnesį visus sukrėtė žudynės Paryžiaus košerinio maisto parduotuvėje, į kurią tiesiu taikymu nuvyko „Charlie Hebdo“ redakciją prieš tai šaltakraujiškai iššaudęs nusikaltėlis.

Ir tai jau nebe pavieniai atvejai, o vis dažniau pasikartojanti tendencija, žydams kelianti šurpą. Pernai keturi žmonės žuvo Žydų muziejuje Briuselyje. 2012 m. rabinas ir trys mažamečiai vaikai buvo nužudyti žydų mokykloje Tulūzoje.

O kur dar antisemitiniai išpuoliai, per kuriuos, laimei, apsieinama be aukų. Tokių atvejų ypač padaugėjo nuo praėjusių metų vasaros. Pavyzdžiui, pernai liepą vos per vieną savaitę buvo surengti išpuoliai prieš aštuonias Prancūzijos sinagogas. Vieną jų Paryžiaus Sarcelio priemiestyje apmėtyta padegamaisiais užtaisais stebint 400 žmonių miniai. Per išpuolius buvo nuniokotas ir apiplēstas košerinio maisto prekybos centras, taip pat vaistinė. Būta plakatų su šūkiais „Mirtis žydams“ ir „Perpjaukime žydams gerkles“. Prancūzijos sostinės Barbeso rajone akmenis svaidę protestuotojai degino Izraelio vėliavas.

O štai Vokietijos Vupertalio mieste „Molotovo kokteiliais“ apmėtyta sinagoga, kuri buvo sugriauta per Krištolinę naktį 1938-aisiais. Berlyno imamas Abu Bilalas Ismailas savo ruož-

tu paragino Alachą „sunaikinti sionistus žydus – suskaičiuoti juos visus iki vieno“.

Frankfurte vienas antisemitinę kampaniją surengęs asmuo pro langą mėtė butelius, Hamburge po Izraeliui paremti skirtą mitingo buvo sumuštas senyvas vyras, Berlyne žydų ortodoksų paauglys sulaukė smūgių į veidą.

Beje, anksčiau tarp Izraelio ir palestiniečių konflikto bei antisemitinių išpuolių Europoje būta aiškaus ryšio. 2008–2009 m. Izraeliui Palestinos teritorijose vykdant operaciją „Išlydytas plienas“, per tris savaites Prancūzijoje buvo užfiksuoti 66 antisemitiniai išpuoliai. Tačiau dabar išpuoliai ir protestai vis rečiau susiję su politiniais įvykiais ir vis dažniau – su stiprėjančiu antisemitizmu visuomenėje.

Vokietijos centrinės žydų tarybos prezidentas Dieteris Graumannas teigia, kad dabar yra patys blogiausi laikai nuo pat nacių eros. O Prancūzijos žydų organizacijos vienijančios grupės „Crif“ prezidentas Roger Cukiermanas teigia, kad antižydiškos nuotaikos šalyje pranoksta paprasčiausią politinį ar humanitarinį pasipriešinimą dabartinei Izraelio kovai Gazoje. „Paryžiaus gatvėse jie nešaukia „mirtis izraeliečiams“, jie šaukia „mirtis žydams“, – teigia R. Cukiermanas.

Antisemitinius išpuolius dar pernai pasmerkė Vokietijos kanclerė Angela Merkel bei Prancūzijos premjeras Manuelis Vallas.

Tačiau pavojus žydams kyla ne tik šiose šalyse. Antisemitizmą Nyderlanduose stebinti institucija „Cidi“ teigia, kad pasitaiko savaičių, kai

sulaukiama iki šimto pavojaus skambučių, o Amsterdamo rabino Benjamino Jacobso durys kelis kartus buvo apmėtytos akmenimis. Belgijoje vienai moteriai buvo pranešta, kad parduotuvė žydų šiuo metu neaptarnauja.

Italijos sostinėje Romoje parduotuvių ir kitų įmonių savininkai žydai ant langų ar apsauginių žaliuzių ryte dažnai randa išpaisytus antižydiškus šūkius ar svastikas.

Žinoma, negalima sakyti, kad Europoje susikoncentravo visi pasaulio antisemitai. Antisemitiniais laikytinų išpuolių pasitaiko ir kituose žemynuose. 2008 m. Mumbajuje (Indija) keturi teroristai, šaudydami žmones miesto kavinėse ir viešbučiuose, yrėsi link nedidelio žydų ortodoksų centro, kuriame žiauriai nužudė jauną rabiną ir jo nėsčią žmoną.

Artimųjų Rytų tyrimų instituto ataskaitoje apie antisemitizmą cituojamas per religinę Egipto televiziją „Al Rahma“ 2009 m. kalbėjęs Egipto dvasininkas Muhammadas Husseinas Yaqubas: „Jei žydai mums atiduotų Palestiną, ar mes juos pamiltume? Aišku, kad ne. Jie yra mūsų priešai ne todėl, kad okupavo Palestiną. Net jei jie niekada nieko nebūtų užėmę, jie vis tiek būtų mūsų priešai. Mes juos naikinsime tol, kol planetoje neliks nė vieno vienintelio žydo.“

Įvertinti, kiek pasaulyje yra panašiai mąstančių žmonių, nelengva. Tačiau šį tą pasakyti gali gyventojų apklausos. Neseniai Antidefamacijos lygos atlikta studija, kurios metu 102 šalyse apklausta 53,1 tūkst. žmonių, liudija, kad ▶



Holokausto aukų pagerbimas Panerių memoriale

► Artimuosiuose Rytuose ir Šiaurės Afrikoje antisemitinėmis nuotaikomis gyvena trys ketvirtadaliai (74 proc.) visų apklaustųjų, Rytų Europoje – trečdalis (34 proc.), Vakarų Europoje tokių yra ketvirtadalis (24 proc.), Pietų Amerikoje – penktadalis (19 proc.).

Per kitą apklausą, atliktą tyrimų centro „Pew Research Center“, siekta išsiaiškinti, kiek musulmonų gyvenamuose regionuose yra žydus palankiai vertinančių žmonių. Skaičiai buvo apgailėtinai – paaiškėjo, kad Turkijoje žydus palankiai vertina 4 proc. gyventojų, Libane – 3 proc., o štai Egipte, Jordanijoje ir Pakistane – vos 2 proc. apklaustųjų.

Nesame pasirengę

Ar pasaulyje stiprėjanti įtampa gali privesti prie smurto Lietuvoje? Kartu, atsižvelgiant į pastaruosius išpuolius Danijoje, kyla klausimas, ar prireikus Lietuva būtų pasirengusi apsisaugoti nuo teroristinių atakų, ar esame vien lengvas taikins?

Politologas doc. dr. Tomas Janeliūnas mano, kad nesame tinkamai pasirengę potencialiems teroristiniams išpuoliams Lietuvoje, tačiau pabrėžia, kad kitos šalys taip pat nepasirengusios. Visos valstybės šiuo požiūriu yra potencialiai pažeidžiamos, nepaisant to, kokio lygio yra jų saugumo sistemos.

„Tai labai sunkiai prognozuojamos grėsmės. Be didelių investicijų į žvalgybą nuspėti tokio tipo grėsmių apskritai neįmanoma, – įsitikinęs politologas. – Pastaraisiais metais Lietuva tam didelio dėmesio neskyrė. Manoma, kad mūsų šalyje pagrindo teroristiniams išpuoliams yra labai nedaug.“

Taigi tinkamai tam pasirengę nesame, o mūsų ramybę daugiausia lemia tai, kad Lietuvoje nėra buvę panašių precedentų ir nematyti nerimą keliančių veiksmų.

Pasak Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto (NSGK) nario dr. Arvydo Anušausko, kalbant apie terorizmo grėsmę reikia turėti galvoje, kad ji neatsiras iš niekur. Na, o Lietuvoje, kitaip nei daugelyje kitų Europos valstybių, vargiai surastume pakankamų socialinių, etninių, religinių ar kitokių priežasčių realiai grėsmei kilti. Taip pat suvokiama, kad Lietuvoje bent kol kas neveikia gerai organizuotų grupių ar grupelių, sudarytų iš radikalizuotų žmonių, apsilankiusių ginkluotų konfliktų zonose. „Kitur tai jau yra reiškinys, tačiau Lietuvoje to konstatuoti negalima“, – atkreipia dėmesį parlamentarai.

Šiuo metu teroristinių išpuolių tikimybė Lietuvoje vertinama kaip žema, nors globali padėtis darosi vis pavojingesnė (dėl radikalios islamistų organizacijos „Islamo valstybė Irake ir Sirijoje“ (ISIS) bei kitų teroristinių grupuočių stiprėjimo, padažnėjusių teroristinių išpuolių Europoje ar padėties ES pašonėje – chaoso Rusijoje ir Ukrainoje).

„Viduje ekstremistinių organizacijų neturime, o išorėje veikiančioms organizacijoms taip pat nėra didelio tikslo rengti tokius išpuolius būtent Lietuvoje. Kaip atskira valstybė nesame įdomūs, – konstatuoja T.Janeliūnas. – Dabartinė situacija rodo, kad neturėtume skirti nei itin daug resursų, nei lėšų šios grėsmės prevencijai. Mums kyla kur kas didesnių grėsmių kitose srityse.“

Politologo požiūriu, kadangi pastaruoju metu niekaip nesame įsitraukę į tiesioginę kovą prieš

ISIS (nevykdome kokių nors specialių operacijų, nebombarduojame ir pan.), vargiai galime išprovokuoti tiesioginius išpuolius, o vietinė musulmonų bendruomenė taiki, niekada nepasižymėjusi radikalumu. Galima konstatuoti, kad Lietuva veikia vertintina ne kaip potencialus taikins, o kaip tam tikra tarpinė stotelė, tranzitinė valstybė. Po Rugsėjo 11-osios teroristinių išpuolių JAV susiformavo doktrina, teigianti, kad pačioje Lietuvoje radikalėjimui pagrindo nėra ir veikia galime tapti nebent tarpine valstybe teroristams arba su teroristais bendradarbiaujančioms nusikalstamoms grupuotėms, kurios plauna pinigus, parduoda ginklus, narkotikus, kad teroristai turėtų pajamų.

Vis dėlto, atsižvelgdama į paaštrėjusią situaciją, Lietuva ėmėsi tam tikrų veiksmų. Lietuvos valstybės institucijos buvo įpareigtos peržiūrėti visą pasirengimo tokiems iššūkiams sistemą. Vienas svarbiausių planuojamų pokyčių – kovos su terorizmu strateginio koordinavimo funkciją iš Valstybės saugumo departamento (VSD) perduoti Vidaus reikalų ministerijai (VRM).

VSD jau ne kartą kėlė klausimą dėl šios funkcijos priskyrimo jai pagrįstumo. A.Anušausko teigimu, abejonės turi pagrindo. Vis dėlto dažniausiai ES šalyse tokios institucijos nekoordinuoja kitų institucijų veiklos – kad ir pavaldžių Vidaus reikalų ministerijai, vadovaujamai politiko, kaip yra dabar. Antra vertus, logikos čia yra: juk VSD turi pajėgumų surinkti informaciją apie iš užsienio kylančias grėsmes.

„Kol kas vidinių priežasčių pavojui nematome, bet iš užsienio jos gali ateiti. Keisdamasis informacija su partneriais, VSD turi galimybę operatyviai gauti tokią informaciją, todėl VSD šią funkciją tinkamai atlikti kur kas lengviau nei VRM“, – mano NSGK narys.

Jis pabrėžia, kad jei kovos su terorizmu koordinavimas būtų perduotas VRM, realu, jog prasidėtų kalbos dėl to, kad nepakanka išteklių, nėra pajėgumų, būtinas papildomas finansavimas ir pan.

Pašnekovų teigimu, teroristinio išpuolio atveju taikiniais veikiausiai taptų ne kokie nors strateginiai, kariniai objektai, o civiliai. Kadangi kiekvieno teroristinio išpuolio tikslas – pasėti paniką, neretai pasirenkami netikėti brutalūs išpuoliai prieš atsitiktinius žmones. Būtent taip sukeliamas šokas, parodoma, kad taikiniu gali tapti bet kas. Juo labiau kad strateginiai objektai yra gerai saugomi, jiems skiriamas didesnis dėmesys.

Taigi tikimybė, kad teroristiniai išpuoliai būtų rengiami prieš tokius objektus, veikiausiai mažesnė nei prieš atsitiktinius, lengvesnius taikinius. „Net ir teroristai atsižvelgia į efekto ir resurso santykį, kitaip tariant, kaip paprastesnėmis priemonėmis pasiekti didesnę efektą. Išpuoliams prieš gerai saugomus objektus reikia kur kas daugiau išteklių, detalesnio planavimo, tačiau jie nebūtinai bus tokie sėkmingi kaip smulkūs išpuoliai prieš nekaltus žmones“, – apibendrina T.Janeliūnas.

Žinia iš VRM: nuspręsta griežtinti leidimų gyventi Lietuvoje išdavimo trečiųjų šalių piliečiams tvarką. ■

Dovaidas Pabiržis, Vaiva Sapetkaitė, Rima Janužytė

Ambasadorius A.Maimonas: „Didžiausia žydų dalis šiandien jau gyvena Izraelyje“

Diplomatija. Sausio pabaigoje Vilniuje atidaryta Izraelio ambasada. Apie dvišalius Lietuvos ir Izraelio santykius, jų perspektyvas, žydų diasporą, padėtį Artimuosiuose bei Vidurio Rytuose „Veidas“ kalbasi su Izraelio ambasadoriumi Lietuvoje Amiru Maimonu.

VEIDAS: Lietuvos ir Izraelio santykiai užmegzti prieš 22 metus, o Izraelio ambasada Vilniuje atidaryta tik dabar. Ar tai ilgas, ar trumpas laikas?

A.M.: Faktas yra tai, kad dabar esame čia ir galiausiai ambasada atidaryta. Galiu atvirai pasakyti – kai atsikūrė trys Baltijos valstybės ir buvo užmegzti diplomatiniai santykiai, mums buvo labai sunku nuspėti, kaip šie santykiai plėtosis toliau. Tada, remiantis daugiausia geografiniais sumetimais, buvo nuspręsta atidaryti Izraelio ambasadą Latvijoje. Mintis buvo ta, kad ambasada Latvijoje aprėps ir kitas Baltijos valstybes. Vis dėlto vėliau suvokėme mūsų dvišalių santykių svarbą ir, nepaisant griežtų biudžeto apribojimų, buvo nuspręsta atidaryti ambasadą Vilniuje. Galiu pasakyti, kad daugiausia Izraelio užsienio reikalų ministro Avigdoro Liebermano dėka šiandien čia esame. Jis negavo reikalingo finansavimo iš iždo, kai buvo rengiamasi atidaryti naują ambasadą, tad panaudojo tam Užsienio reikalų ministerijos biudžetą, kad ši ambasada būtų atidaryta.

VEIDAS: Ar biudžeto apribojimai – vienintelė priežastis, kodėl ambasada Vilniuje atidaryta tik dabar, ar vis dėlto buvo kažkokių Lietuvos ir Izraelio santykių aspektų, kurie kliudė?

A.M.: Tai tik biudžeto klausimas. Mūsų filosofija tokia, kad netgi tada, kai yra pozicijų skirtumų (nesakau, kad jų nebūta) – verčiau veikti. Diplomatai sugeba perteikti ir gauti aiškias žinias, kurių priešingu atveju nebūtų.

VEIDAS: Ar esama kokių nors žingsnių, kuriuos, jūsų nuomone, Lietuvos valstybė turėtų žengti, kad Lietuvos ir Izraelio santykiai oficialiu lygmeniu būtų dar geresni?

A.M.: Aš išties esu nustebintas palankaus priėmimo. Galiu pateikti pavyzdį: šiandien susitikau su ministru pirmininku Algirdu Butkevičiumi, žemės ūkio ministre Virginija Baltraičiene ir man iš tiesų buvo džiugu girdėti, kad jie taip nori sustiprinti dvišalius Lietuvos ir



IZRAELIO AMBASADOS NUOTR.



A. Maimonas pagerbė Lietuvoje žuvusių žydų atminimą

► Izraelio santykius beveik kiekvienoje srityje. Šiandien kaip tik pakviečiau žemės ūkio ministrę dalyvauti svarbioje tarptautinėje Izraelio žemės ūkio parodoje „AgriTech“. Ji gavo pakvietimą, ir tikimės ją pamatyti Izraelyje. Taip pat tikiuosi, kad 2015 m. bus įmanoma surengti ministro pirmininko apsilankymą mūsų šalyje. Taigi dėl mūsų santykių esu nusiteikęs labai optimistiškai, esu padrąsintas bendros atmosferos, noro stiprinti dvišalius valstybių ryšius.

VEIDAS: Kiek žinome, Europos Sąjungoje svarstyta dėl tam tikrų sankcijų Vakarų Krante esančių žydų nausėdijų produkcijai. Ar tai kaip nors veikia Izraelio santykius su Lietuva?

A.M.: Sankcijos nebuvo paskirtos. Yra vidinių diskusijų ES dėl galimybės pažymėti etiketėse produktus, eksportuojamus iš Vakarų Kranto teritorijų, tiesiog suteikti vartotojams teisę žinoti, iš kur konkrečiai atvežami produktai. Kitas dalykas, kurį padarė ES, – sukūrė gaires, susijusias su minėtomis teritorijomis, bet jokios sankcijos nebuvo pritaikytos. Dėl to nematome jokių kliūčių prekiauti su Lietuva ir toliau ieškome galimybių pagerinti mūsų prekybinius ryšius. Yra didžiulis potencialas padidinti prekybos apimtį. Galiausiai eksportas iš Vakarų Kranto apskritai yra labai nežymus. Kalbame apie 20–30 mln. dolerių per metus, o tai yra menkas dydis, palyginti su visu Izraelio eksportu.

VEIDAS: Ar teko susidurti su lietuvių verslininkais, veikiančiais Izraelyje?

A.M.: Taip, ir netgi gavau iš jų dovaną. Praėjusią savaitę susitikau su Lietuvos pramonininkų konfederacijos atstovais, prieš tai susitikau su „Verslios Lietuvos“ žmonėmis, planuoju susitikti su „Investuok Lietuvoje“. Aptariame tris didelius šių metų renginius.

VEIDAS: Ar greta Izraelio premjero Benyamino Netanyahu kvietimo emigruoti į Izraelį, išsakyto Europos žydams, esama ir kokios nors imigracijos į Izraelį intensyvinimo programos?

A.M.: Aš asmeniškai susijęs su pagarsėjusiu žydų išgabenimu iš Etiopijos į Izraelį. Tai buvo operacija „Saliamonas“. Buvau vyriausias šios oro transporto operacijos koordinatorius 1991 m. Galiu pasakyti, kad tai yra vienas pagrindinių Izraelio valstybės pamatų – mes tęsime absorbavimo politiką. Kaip žinote, mes neturime konstitucijos, bet turime du pamatinius įstatymus. Vienas jų nusako teisę sugrįžti. Tai reiškia, kad kiekvienas žydas, nesvarbu, kur jis ar ji gyventų, turi prigimtine teise imigruoti į Izraelio valstybę. Vyriausybės užduotis jį priimti, suteikti tai, ką vadiname „absorbavimo paketu“, tai yra mokymus, išsilavinimą, paskolas, stipendijas bei panašius dalykus. Tikiu, kad ši politika tęsis.

Tikriausiai prisimenate, kad žlugus Rytų blokui Izraelis absorbavo milijoną imigrantų žydų iš buvusios Sovietų Sąjungos. O tuo laiku tai buvo apie 20 proc. visų Izraelio gyventojų, tada žydų Izraelyje gyveno apie 5 mln. – ir mes sugebėjome absorbuoti tą milijoną.

Nors nebandau kalbėti už mūsų ministrą pirmininką, manau, jis iš tiesų stengėsi ne paraginti žmones palikti savo namus. Aš pritariu Prancūzijos prezidento Francois Hollande'o ir kitų Prancūzijos garbių žmonių pasisakymams, kad Prancūzija nebūtų Prancūzija be žydų kilmės žmonių, bet vis dėlto manau, jog B. Netanyahu bandė perduoti žinią, kad visada yra galimybė sugrįžti į Izraelį, kur galima gyventi kaip žydui be jokių baimių ar nerimo.

VEIDAS: Iš maždaug 8 mln. Izraelio gyventojų apie 80 proc. yra žydai. Kiek dar gyventojų

galėtumėte sau leisti priimti?

A.M.: Nemanau, kad kyla klausimas, kiek galėtume priimti. Nemanau, kad būtų pokyčių Izraelio politikoje. Jei prireiktų, Izraelis absorbautų ir vieną, ir du, ir tris milijonus žydų. Kiek iš viso pasaulyje yra žydų?

VEIDAS: Apie keturiolika milijonų.

A.M.: Pasakėte tikslų skaičių, o vis dėlto esama manančiųjų, kad mūsų pasaulyje yra šimtai milijonų. Kai buvau paskirtas į Jungtinę Karalystę, britų studentų klausdavau apie Izraelio dydį. Man atsakydavo, kad jis didesnis už Didžiąją Britaniją, šiek tiek mažesnis nei JAV. Klausdavau apie populiacijos dydį. Man atsakydavo – 250 mln., 300 mln. Tada parodydavau jiems tikrus skaičius, ir jie būdavo šokiruoti.

Manau, kad dauguma žydų nepaliks namų. Europoje turime du pagrindinius „fortus“: vieną Jungtinėje Karalystėje, kitą – Prancūzijoje. Ten sudėjus būtų 750–800 tūkst. JAV vis dar būtų keletas milijonų, bet didžiausia žydų populiacija šiandien jau gyvena Izraelyje. Praeityje dauguma žydų gyveno diasporoje.

VEIDAS: Turite kaimynus palestiniečius, kurie nelabai jums draugiški. Iš čia kyla tam tikras demografinis spaudimas Izraeliui. Kokį vadinamosios palestiniečių demografinės bombos poveikį prognozuotumėte Izraeliui?

A.M.: Manau, tai viena priežasčių, kodėl tikime, kad yra vienintelis sprendimas – dvi valstybės: palestiniečių valstybė ir žydų valstybė. Nuoširdžiai tikiu, kad, nepaisant dabartinės aklavietės, priešiško, neapykantos, galiausiai abi pusės atnaujins derybas dėl taikos ir ras būdų peržengti savo skirtumus. Tikiu, kad ne tik galime, bet ir privalome susėsti ir peržengti likusias taikos derybų kliūtis. Nėra kitos alternatyvos. Abi pusės turės padėti skaudžių aukų, ir tikiuosi, kad tai atsitiks anksčiau, o ne vėliau.

VEIDAS: Koks Vakarų Kranto gyvenviečių vaidmuo šiame procese ir ką Izraelis yra pasirengęs paaukoti tam, kad būtų pasiekta taikos sutartis?

A.M.: Paprastai manoma, kad naujakurių gyvenvietės yra pagrindinė kliūtis, tačiau esu tikras, kad naujakurių gyvenvietės nebus kliūtis pasirašyti ar pasiekti taikos susitarimą su palestiniečiais. Taip sakau ne tik todėl, kad esu diplomatas ir atstovauju Izraelio valstybei, bet ir todėl, kad pats esu Izraelio kariuomenės kapitonas ir dalyvavau Jamito nausėdijos evakuacijoje. Tai buvo didžiausia žydų gyvenvietė Sinajaus pusiasalyje. Įvykdėme tai, kai buvo pasirašytas taikos susitarimas su Egiptu. Taip pat pasielgėme dar kartą 2006-aisiais, kai vienašališkai pasitraukėme iš Gazos Ruožo ir iškėlėme Izraelio piliečius iš šios teritorijos.

Manau, šiandien kiekvienam aišku, o ir oficialūs dokumentai tai rodo, kad dabar abi pusės kalba apie 1967 m. sienas su tam tikrais minimaliais pakeitimais. Kai 2000-ųjų liepą Izraelio premjeras Ehudas Barakas susitiko su to meto Palestinos lyderiu Yasseru Arafatu, E. Barakas pasiūlė jam 96 proc. 1967-aisiais okupuotos teritorijos. O likusius 4 proc. teritorijos pasiūlyta apsieisti. J. Arafatas tuomet atmetė šį pasiūlymą, ir ne konkrečiai šį punk-

tą, bet kai kurias kitas taikos plano sąlygas.

Ateities taikos tarp palestiniečių ir žydų klausimas nesiremia į naujakurių gyvenvietes, bet yra susijęs su kitomis labai rimtomis problemomis. Palestiniečiai reikalauja, jog, kad ir kur gyventų, turėtų teisę sugrįžti į savo gimtinę. Ir jie kalba ne apie ateities Palestinos valstybę, bet apie Tel Avivą, Haifą ir Jafą. Su tuo mes niekada negalėsime sutikti. Todėl kai tik mes kalbame apie derybų rezultatus, kalbame apie dviejų valstybių sprendimą: Palestinos valstybę ir žydų valstybę. Ir palestiniečiai, norintys atvykti į ateities Palestinos valstybę, turės galimybę tai padaryti.

VEIDAS: Ar tai, kad Švedija ir kai kurios kitos valstybės pripažino Palestinos nepriklausomybę, palengvino taikos procesą? Kaip jūs prognozuojate, kokie bus Izraelio ir tų valstybių, kurios pripažino Palestiną, santykiai?

A.M.: Kaip sakiau, norint, kad mes pasiektume ir baigtume taikos derybas, reikia, kad abi pusės pradėtų derėtis. Tikime, kad tarptautinė bendruomenė turėtų sutelkti savo veiksmus į tai, jog abi pusės iš tiesų pradėtų derėtis. Aš nenoriu teigti, kad tik palestiniečiai atsisako tai daryti. Tiesiog manau, kad tarptautinė bendruomenė turėtų spausti abi puses vienodai. Problema ta, kad kai kurios valstybės nusprendė tai daryti vienašališkai. Sakčiau taip: jeigu palestiniečiai suvoks, kad jie gali kai ką gauti net nepradėję derybų, jie neturės jokio noro tęsti taikos derybas, ir štai kodėl mes esame labai susirūpinę Švedijos vyriausybės sprendimu pripažinti Palestinos valstybę.

Nėra taip, kad mes prieštarautume šiai idėjai, – mes tiesiog manome, jog šiuo metu nėra tinkamas laikas apdovanoti nei palestiniečių, nei žydų. Dabar laikas spausti abi puses, priversti jas tęsti taikos derybas ir rasti sutarimą. O tuomet galima apdovanoti žydus, apdovanoti palestiniečius, girti juos ir daryti viską, kas tik patinka. Štai kodėl mes esame nepatenkinami dėl Švedijos ministro pirmininko Stefano Lofveno sprendimo.

VEIDAS: Kaip jūs vertinate Izraeliui kylančių grėsmių konfigūraciją: „Hamas“, ISIS, „Hezbollah“, Iranas. Galbūt, galite jas suskirstyti į grupes: didelės grėsmės, mažesnės grėsmės? Kokia šiandien visuminė grėsmė Izraeliui, sudėjęs visus veiksnius?

A.M.: Manau, egzistuoja trys grėsmių grupės. Pirmoji grupė – tai musulmonų brolija Egipte, „Hamas“ Gazoje, taip pat musulmonų brolija Turkijoje, nors mes Turkijos netraktuojame kaip priešiškos valstybės. Minėtų organizacijų ideologija, jų filosofija yra tai, dėl ko mes visi turime būti susirūpinę. Kita grėsmių grupė, žinoma, yra radikalizmo išplitimas. Paminėjote ISIS. Tai nėra organizacija, kuri būtų toli nuo Izraelio, – su ja susiduriame Golano aukštumose Sirijoje. Pastaruoju metu daug nekalbame apie „Al Qaeda“, bet ji vis dar egzistuoja. Visos šios organizacijos yra aplink mus – tai „Hezbollah“, ISIS, „Al Qaeda“, musulmonų brolija ir „Hamas“.

Yra ir dar viena grupė, į kurią įeina Iranas. Tikriausiai prisimenate garsų britų ir amerikiečių filmą „The Scarlet Pimpernel“, pasakojantį

apie anglų didiką, kuris apsimesdamas kvailiu gelbėdavo prancūzų didikus. Buvo tokia daina: „Jis čia, jis ten, jis yra visur“. Iranas yra visur, jūs visur galite atrasti iranėčių pėdsakų. Galite sakyti, kad tai dalis Izraelio propagandos ir panašiai, tačiau aš galiu tik pakartoti JAV valstybės sekretoriaus Johno Kerry žodžius, kai jis prieš savaitę kalbėjo apie Ukrainos krizę. Jis sakė, kad „tai nėra kaltinimas be pagrindo“. Ir aš galiu pasakyti tą patį: kai kalbame apie „Hezbollah“ – kokią ginkluotę jie naudoja? Jie naudoja Irane pagamintas ginklų sistemas, ar tai būtų „Katyusha“, ar C-802 žemė-jūra raketų sistemos ir taip toliau. Esame dėl to labai susirūpinę, nes tai nėra tik finansinė ar karinė pagalba „Hezbollah“ arba „Hamas“. Galima prisiminti keletą atvejų, kai mes sulaukėme laivus, kurie mėgino įvežti ginklus.

Bet labiausiai mus jaudina Irano mėginimai įgyti galimybių susikurti branduolinį ginklą. Ne dėl to, kad mes manytume, jog jie neturi tam teisės, – kiekviena šalis turi teisę plėtoti taikią branduolinę programą. Bet yra akivaizdžių abejonių dėl Irano taikos programos. Ir apie tai kalbame ne tik mes – Tarptautinė atominės energijos agentūra apie tai praneša savo reguliariose ataskaitose. Esame susirūpinę, nes Irano lyderiai daugiau nei vieną kartą viešai išreiškė ketinimą ir ragino sunaikinti Izraelio valstybę. Todėl turime būti sunerimę.

Visos šios trys grėsmių grupės lemia, kad Izraelis yra ne itin draugiškų kaimynų apsuptyje. Liekame prie savo politikos, kad Izraelis visuomet ginsis pats.

VEIDAS: Ar egzistuoja Izraelio pozicija dėl ginklų pardavimo Ukrainai arba atvirkščiai – Rusijai? Kiek žinome, vykstant konfliktui Gruzijoje Izraelis ginklų nepardavė?

A.M.: Turime labai atsakingą gynybos eksporto politiką. Buvau tas, kuris kuravo Eksporto kontrolės departamentą Izraelio užsienio reikalų ministerijoje. Priklausiau sunkiai dirbusiai komandai, prisidėjusiai prie Izraelio įstatymų koregavimo. Šiandien turime sistemą, pagal kurią Izraelio gynybos ministerija ir Užsienio reikalų ministerija yra lygiaverčiai partneriai. Izraelis neparduos ginklų į konfliktą įsivėlusiai šaliai. Ko aš taip pat bandysiu siekti – tai sustiprinti Lietuvos ir Izraelio gynybinius ryšius.

VEIDAS: Kaip vertinate Rusijos tarpininkavimą dėl taikos Sirijoje?

A.M.: Nesu Rusijos specialistas, bet, manau, įvykiai Libijoje lėmė rusų elgesį Sirijoje. Jei atsimenate, jie parėmė NATO intervenciją Libijoje. Mano nuomone, rusai nebuvo pasirengę NATO įsikišimo mastui, todėl jie labai nenoriai žiūri į tai, kad būtų panaudoti tokie patys metodai Sirijos problemai spręsti. Todėl jie nenorėjo ultimatumo dėl Sirijos turimų cheminių ginklų.

Galiausiai stebėtina, kad neprireikęs panaudoti karinės jėgos Sirijoje buvo pasiekti tokie patys rezultatai. Didžioji dalis cheminių ginklų iš Sirijos buvo atimta. Tai, beje, mūsų požiūriu, yra teigiamas poslinkis. ■

Arūnas Brazauskas, Vaiva Sapetkaitė, Dovidas Pabiržis



**Skaitykite
savaitraštį
VEIDAS
„Apple
iPad“**

**Kiekvieną ketvirtadienį
po 21 val. „Apple App Store“
skaitykite naują numerį**

Vilniaus spindesys ir skurdas, vizijos ir haliucinacijos

Merų rinkimai. Ar save matantieji sostinės merais skiria esmines miesto problemas nuo fantazijų, kurių realizavimas savivaldybės skolos našta jau padidino ir gali dar padidinti dešimtimis milijonų?

„Pražadinsime Vilnių – snaudžiančią gražuolę“, – žadėjo 2011 m. trečią kartą sostinės meru tapęs Artūras Zuokas. Dabar, baigiantis kadencijai, jam atrodo, kad jis gražuolę pažadinęs, miestą išvedęs iš aklovietės, ir vėl vilniečiams žada, jo žodžiais tariant, milijonus gerų darbų.

Žada ir kiti vienuolika kandidatų į sostinės merus, kuriuos pirmą kartą piliečiai rinks tiesiogiai. Kai kurie pažadai spęstų esmines opiausias Vilniaus problemas, tačiau kai kurie tėra tuščiaagarbės atskirų personų ambicijos, jau užkrovusios ar ketinančios užkrauti Vilniui dar didesnę skolą.

Kas ginčysis, kad Vilnius per pastaruosius keletą metų pagražėjo: ne tik palopyta, bet – beveik stebuklas – naujai išasfaltuota keletas gatvių atkarpi. Galų gale tas faktas, kad Vilniaus savivaldybė – vienintelė Lietuvoje, kurioje gyventojų gausėja, vaikų gimstamumas didėja, įrodo: Vilnius – geidžiamas miestas, su kuriuo savo ateitį nori sieti ne tik vilniečiai.

Tačiau gražus fasadas vis dėlto nedera su vilniečių kasdienybe – valandomis transporto spūstyse, vienais didžiausių tarp miestų mokesčiais už šilumą, beveik neįmanomybe rasti vaikui darželį. Tikrai labai gražus atgimęs Bernardinų sodas, tačiau jame didelė dalis vilniečių, jei ir lankėsi, tai tik kokį kartą. Arba turbūt retas vilnietis yra skridęs sostinės savivaldybės avialinijomis, o spūstyse stovėti ar už šilumą mokėti reikia nuolat. Beje, ir tas gražus fasadas – ar pagal kišenę praktiškai bankrutavusiam miestui, kurio skola viršija metinį biudžetą?

Dar reikia turėti omeny, kad sostinė – ne tik vilniečių, o visos Lietuvos, tad dėl dalies jo projektų, kaip ir problemų, laurai ar kritika turėtų tekti ne tik vietos valdžiai. Tačiau ką iš tikrųjų ji pati pagerino sprendama opiausias Vilniaus ir vilniečių problemas? Ar už ją išmintingesnės ir toliaregiškesnės atrodo kandidatų į merus naujai kadencijai programos?

A. Zuokas giriasi, kad Vilnius regione nebepirmauja pagal automobilių spūstis. Tačiau miegamuosiuose rajonuose gyvenantys, o centre dirbantys vilniečiai tose spūstyse stovi kaip stovėję.

Vienas matomiausių per besibaigiančią savivaldybių kadenciją įgyvendintų projektų, skirtų automobilių spūstims mažinti, – viadukas Geležinio Vilko gatvėje ties Vingio parku. Per 35 mln. Lt kainavęs objektas, transporto ekspertų teigimu, realiai nesprendžia spūsių problemų mieste, tačiau bemaž trejus metus buvo įkalinęs vilniečius kilometrines

automobilių eilėse ir smoge. Kėlė nuostabą, kaip privačia iniciatyva atsiradęs panašios apimties projektas ties „Ikea“ atsirado per kelis mėnesius.

Vienas iš kandidatų į sostinės merus liberalas Remigijus Šimašius pasakoja, kad su transporto specialistais atlikti skaičiavimai parodė, jog žmonės daugiau laiko sugaišo spūstyse per viaduko Geležinio Vilko g. statybos metus, kai buvo uždarytos kelios eismo juostos, nei sutaupys per 40 metų jį pastačius. Maža to, projektas vykdytas ne rinkos, o didesnėmis kainomis, nuolat buvo atliekami papildomi pirkimai jau pradėtiems projektams baigti. R. Šimašius piktinasi, kad 35 mln. Lt išmesti į balą, o liko neįgyvendintos akivaizdžiai reikalingos transporto sistemos pertvarkos, pavyzdžiui, prie Pedagoginio universiteto žiedo, buvusios Kuro aparatūros gamyklos ar Ateities g. Viaduko Geležinio Vilko g. naudą galima įžvelgti nebent tokią, kad patvarkytos siurblinės ir nutiestas dviračių takas.

„Reikia preciziškai skaičiuoti, kiek įdėtas euras duos akivaizdžios naudos, o dabar principas – gražu, darom, neskaiciuojant, ar tas „grazu“ labiausiai reikalingas vilniečiams ir ar ne per brangus“, – kritikuoja R. Šimašius.

Kur kas daugiau naudos Vilniui davė baigtas vakarinio aplinkkelio antrasis etapas. Tačiau, tenka pripažinti, šiame projekte daugiau ir finansavimo, ir projekto valdymo nuopelnų tenka ne vietos valdžiai.

Galima džiaugtis, kad sostinėje šiek tiek pagerėjo gatvių danga, bet tai vėlgi ne tik savivaldybės nuopelnas: gražinantis prieš Lietuvos pirmininkavimą ES Tarybai 2013 m. iš valstybės lėšų tam skirta 15,7 mln. Lt (iš jų 5,7 mln. Lt – Šventaragio g. rekonstrukcijai).

Tačiau, „Nordea“ banko vyr. ekonomisto Žygimanto Maurico siūlymu, gatvių kokybė reiktų konkuruoti, kaip kad dabar, ne su Kaunu, bet su Ryga ar Talinu. O čia jau atsiliktume.

Tęsiant susisiektimo temą klaida vertėtų vadinti savivaldybės norą turėti ir savo taksi, ir oro linijas. „Vilnius veža“ – visai pro šalį: tai ne tik neišsprendė sostinės taksi problemų, bet ir smarkiai iškreipė konkurenciją. Savivaldybės sprendimas steigti savą taksi Konkurencijos tarybos pripažintas prieštaraujančiu Konkurencijos įstatymui, o „Vilnius veža“ bendrovės įsteigimui bei veiklai finansuoti iš Vilniaus savivaldybės biudžeto 2012–2014 m. skirta mažiausiai 1,6 mln. Lt dotacijų.

Nepaisant tokio taškymosi mokesčių mokėtojų milijonais, Ž. Maurico vertinimu, taksi

paslaugų kokybė Vilnių lenkia ne tik Talinas ar Rygą, bet ir Gruzijos ar Azerbaidžano sostines.

„Air Lituanica“, nors padarė Vilnių pasiekiamesnį, tačiau bendrovei išleidžiama mažiausiai dešimtkart daugiau nei visai turizmo plėtrai. Skiriant daugiau pinigų turizmo plėtrai, būtų ir reisų, ir turistų, ir susisiekimas būtų geresnis“, – vertina R. Šimašius.

Didžiulė sostinės problema – automobilių parkavimas. Proveržio čia nepasiekta. Na, jei būtų geras susisiekimas visuomeniniu transportu, o miesto prieigose, kaip kad Vakarų Europos miestuose (to pradai jau sukurti ir Klaipėdoje), būtų automobilių aikštelės, sujungtos su miestu visuomeninio transporto maršrutais, automobilių spūsių ir jų statymo miesto centre problemų būtų mažiau. Dabar tik atvažiuojantiems nuo Kauno yra galimybė palikti automobilį prie „Maximos“ bazės ir autobusu važiuoti į centrą. Tiesa, „Maxima“ ir aikštelę, ir autobusą skyrė ne tokiai paskirčiai, o savo pirkėjams.

Viešojo transporto sistema Vilniuje nepatogi, nors brangi: transporto paslaugų 1 km kaina Vilniuje yra 6,47, skaičiuojant litais, o kituose miestuose privatūs vežėjai veža už 4–5 Lt. Liberalų skaičiavimais, perkant paslaugas skaidriame konkurse per metus galima sutaupyti apie 40 mln., skaičiuojant litais.

A. Zuokas žada spręsti ir perbrendusią automobilių statymo daugiabučių kiemuose problemą – sutvarkyti privažiavimo kelius, apšviesti kiemus. Drauge su bendruomenėmis ir bendrijomis tokie projektai parengti Žirmūnuose ir Fabijoniškėse.

„Daugiabučių kiemuose nėra nei infrastruktūros, nei tvarkos, automobiliai praktiškai stovi ne parkavimo, o vaikų žaidimo aikštelėse. Reikia investuoti, sutvarkyti ir įvesti mokamas aikšteles – tai tikrai geriau nei automobilių mokesčiai“, – siūlo Ž. Mauricas.

Tačiau ekonomistas už pažadų netesėjimą Vilniaus valdžią ir giria: „Gera, kad nepradėti avantiūristiniai ir labai brangūs metro ar tramvajaus projektai. Vilnius per daug išsiskaidęs, nėra gyventojų koncentracijos, kad galėtų reguliariai naudotis tokiu transportu. Turime vieną „metro“ liniją – nuo oro uosto iki stoties, bet ją praktiškai niekas nesinaudoja.“

Šiuolaikinio tramvajaus projektą, kuris būtų kainavęs apie 300 mln. Lt, žadėta pradėti įgyvendinti jau pernai. Metro idėja taip pat kol kas neįgijusi realaus pavidalo. Na, pasiūlymų, kaip pagerinti komplikotą sostinės susisiekimo sistemą, buvo įvairių, net tokių ➤

Stambiausi Vilniaus savivaldybės projektai: brangūs, bet dažnai neefektyvūs

Geležinio vilko g. viadukas



Per 35 mln. Lt kainavęs projektas – brangus, tačiau, transporto ekspertų teigimu, realiai nesprendžia spūscijų problemų mieste

„Air Lituanica“



Investuota apie 60 mln. Lt, suteiktos paskolos per savivaldybės valdomas įmones. Prasiskolinusi savivaldybė ėmėsi nebūtinų skolą didinančių veiklų

„Vilnius veža“



Taksi bendrovės įsteigimui bei veiklai finansuoti iš Vilniaus m. savivaldybės biudžeto 2012-2014 m. skirta apie 1,6 mln. Lt dotacijų, o ji įsteigta pažeidžiant Konkurencijos įstatymą

Vilniečio kortelė



„Elektroninio bilieto viešajame transporte ir keleivių informavimo sistemos sukūrimas“ išlaidų suma – 4,8 mln. Lt pripažinta netinkama finansuoti ir Vilniaus m. savivaldybės administracija turi ją grąžinti

Balsių mokykla



Gerokai permokėtas projektas: investuotojų vidinė grąžos norma – apie 30 proc. per metus iki palūkanų, t.y. realus pelningumas – apie 20 proc. (netgi privatūs investiciniai fondai ieško grąžos su 10-12 proc.)

Gedimino pr. dangos broko taisymas



Netinkamų grindinio plytelių pakeitimui jau išleista, neoficialiais duomenimis, apie 10 mln. Lt, nors klaidas turėjo taisyti pats rangovas

Vakarinio aplinkkelio antrasis etapas



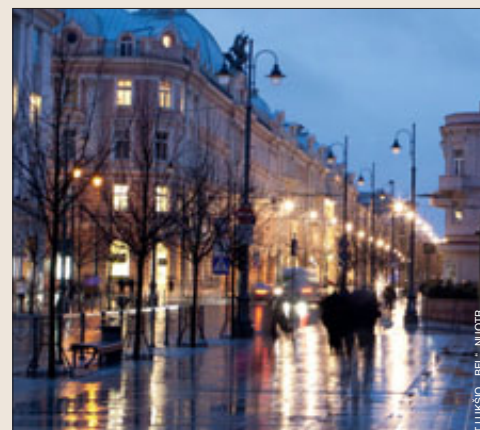
Pagerino susisiekimo būklę mieste. 211 mln. Lt kainavęs projektas didžiąja dalimi finansuotas ES pinigais (141,8 mln. Lt). Savivaldybė tam skyrė 16,2 mln. Lt

Bernardinų sodas



Brangus, bet gerai įgyvendintas projektas. 14 mln. Lt – ES, lėšos, 2 mln. skyrė savivaldybė. Tačiau didžioji dalis žaliausia sostinė vadinamo Vilniaus žalumo apaugę krūmais

Gatvių apšvietimo projektas



Beveik 350 mln. Lt vertės projektas turi būti baigtas po metų, bet jame neįskaičiuoti nauji kabeliai. Taigi kas bus sutaupyta LED lemputėms šviečiant, bus prarasta elektros perdavimo laiduose

► kaip gondolos. Kartais tikrai gerai, kad vizijos neįgyvendinamos.

Ekonomistas Ž.Mauricas pabrėžia nelo-giškumą ir kitoje srityje: vilniečiai už šildymą moka beveik brangiausiai iš didžiųjų miestų (lenkia tik Kaunas), nors dėl masto ekonomijos turėtų mokėti mažiausiai. Kaip čia nepri-siminsi A.Zuoko išipareigojimo 2011 m.: „Šilumos kainos sumažės 20 proc. – iki 18 ct už kilovatvalandę ir bus mažiausios Lie-tuvoje.“ Deja, pernai gruodį mokėjome 24,37 ct/kWh.

Konservatorių kandidatas į merus Mykolas Majauskas piktinasi, kad didžiąją dalį atlygi-nimo vis dar išleidžiame komunalinėms pa-slaugoms, ir visiems aišku kodėl. Kaip savo metiniame pranešime konstatavo Prezidentė Dalia Grybauskaitė, „buvęs rubikoninis ikoras tapo grobuonimi, užvaldžiusiu savivaldybių komunalinį ūkį nuo atliekų surinkimo iki van-dens ir šilumos tiekimo. Šis darinys, su nuolat besisukančiais skaitliukais, apiplėšinėja šalies žmones ne ką mažiau nei „Gazpromas“, ku-riam jau permokėjome 5 mlrd. Lt. (...) Kai ku-riuose regionuose ne savivaldybė valdo šilu-mos tiekėjus, o šilumos oligarchai diktuoja są-lygas vietos valdžiai ir gyventojams.“

Bemaž visi kandidatai į merus, žinoma, iš-skyrus A.Zuoką, žada vilniečius išvaduoti iš „šilumos oligarchų“ nelaisvės ir šilumos ūkyje sukūrus konkurenciją bei užtikrinus skaidrų valdymą atpiginti šilumą apie 20–25 proc., maždaug iki 18 ct/kWh. Centralizuotu šildymu besinaudojanti vilniečių šeima per mėnesį vi-dutiniškai sutaupytų iki 27 eurų (94 Lt), arba 136 eurų (471 Lt) per vieną šildymo sezoną.

Švietimas – viena svarbiausių savivaldybės veiklos sričių, kuriai skiriama beveik pusė – 47 proc. Vilniaus biudžeto. Tačiau sostinė nemyli mažiausių vilniečių: darželiuose vietos neranda 1,5 tūkst. vaikų.

A.Zuokas žada: „Eilių į darželius neliks. Per šią kadenciją sukūrėme apie 3,4 tūkst. naujų vietų darželiuose, kai, palyginimui, 2009–2010 m. – tik 460 vietų.“ Tačiau ketve-rius metus lyginti su perpus trumpesniu lai-kotarpiu gal ne visai korektiška, kaip ir nely-ginti, koks buvo darželio vietų stygius, mat vaikučių sostinėje, priešingai nei kitose savi-valdybėse, vis daugėja. A.Zuokas žada statyti naujus, renovuoti senus darželius ir taip su-kurti apie 1,6 tūkst. naujų vietų.

Jo konkurento merų rinkimuose R.Šima-šiaus įsitikinimu, užuot 19 mln., skaičiuojant litais, investavus į plytas naujiems darželiams statyti, geriau jau dabar jais kompensuoti dalį lėšų vaikams, kurie lankytų privačius darže-lius. Darželiai galėtų veikti ir modernių biurų patalpose, lengvų konstrukcijų pastatuose, kurių nuoma ar jos dalį kompensuotų savi-valdybė. Ne tik sumažėtų savivaldybės išlaidos, bet ir būtų sukurta naujų darbo vietų, padidėtų biudžeto pajamos.

Beje, liberalų iniciatyva supaprastinus dar-želių steigimo ir veiklos sąlygas, įvedus iki-mokyklinuko krepšelį, Vilniuje pradėjo dirbti per pusšimtį nevalstybinių darželių, priiman-čių daugiau nei 200 vaikų. Liberalų kandida-

Sostinės amžinieji projektai

Nacionalinis stadionas



Po poros metų sukaks trisdešimt metų, kai pradėtas statyti nacionalinis stadionas Šeškinėje. Jis lig šiol nebaigtas

Centrinė šviesoforų sistema



2010 m. įdiegta 148 mln. Lt kainavusi sistema iki šiol neveikia efektyviai, yra nebaigta. Savivaldybė nesiėmė veiksmų ją baigti įgyvendinti

Šilumos ūkio reforma



Už šilumą brangiau už vilniečius moka tik kauniečiai. Tačiau reformų šią kadenciją nesulaukta

Vaikų darželių tinklas



Vieta darželiuose – vilnietiškas deficitas. Šios problemos niekaip nesugebama išspręsti, 1,5 tūkst. vaikų tebelaukia eilės

tas į merus žada, kad jo pergalės atveju jau šiemet neliktų nė vieno nepatenkinto prašymo patekti į darželį, nes lėšos, numatytos dviejų darželių (keturiems šimtams vaikų) statybai, leistų nedelsiant patenkinti per 1,5 tūkst. eilėje laukiančių šeimų lūkesčius.

„Kol skraidėme pustuštėmis savivaldybės oro linijomis, vaikai perpildytuose darželiuose miegojo ištraukiamose dėžėse. Lėktuvų irgi reikia, tačiau dar kartą susimąstykime, ko labiau“, – siūlo konservatorių kandidatas į merus M.Majauskas.

Jis piktinasi, kad Vilniaus savivaldybė rūpinosi blizgučiais, o jaunų šeimų problemų nepastebėjo. O juk miestui reikia daugiau gyvybės, daugiau jaunų šeimų, daugiau vaikų, tad ir jis, kaip ir daugelis kitų kandidatų į merus, žada spręsti šią opią Vilniuje problemą.

Taigi apie tuos „blizgučius“: ar ne pirmo būtinumo projektai nėra per didelė prabanga

ir dar didesnė finansinė našta vis labiau praiskolinančiai sostinės savivaldybei?

Bernardinų sodą kritikai mini lyg sostinės plikbajoriškumo simbolį. Tačiau, R.Šimašiaus nuomone, nors tai tikrai brangiai kainavęs projektas, puiku, kad sodas atkurtas, nes tokių viešų erdvių reikia. Tik reikia daugiau. O Bernardinų sodo atkūrimo finansavimą, daugiausia iš ES lėšų, užtikrino tuomečiai ministrai: kultūros – Remigijus Vilkaitis ir ūkio – Dainius Kreivys. 211 mln. Lt projekto sąmatoje savivaldybės dalis – tik 16,2 mln. Lt.

R.Šimašius apgailestauja tik dėl to, kad daug kitų gražių planų įvairiose srityse ne nepasistūmėjo, nors juos buvo galima įgyvendinti ir pasitelkus privačią iniciatyvą, kurios tikrai yra.

Nors A.Zuokas žada, kad vilniečių ir sosti-nės svečių taip mėgstamas Bernardinų sodas buvo tik pradžia, o visame mieste atnaujinta

daugiau nei 200 vaikų žaidimų aikštelių, nuolat atnaujinama per 780 įvairių sporto aikštelių ir aikštynų, tačiau, Ž.Maurico akimis, tvarkant žaliąsias Vilniaus erdves pasistūmėta dar nedaug, ir tai daugiausia rengiantis Lietuvos pirmininkavimui ES Tarybai. Beje, šiai progai skubėta, bet ne visai spėta sutvarkyti ir Bernardinų sodą.

Ž.Mauricas atkreipia dėmesį, kad Vilnius – viena žaliausių Europos, net pasaulio sostinių, bet didžioji dalis to žalumo, deja, apaugusi krūmais, o tokiomis erdvėmis daugiausia naudojasi asocialūs asmenys.

Tikra gėda, kad Lukiškių aikštė per 25-erius nepriklausomybės metus taip ir nesulaukė žadėto renesanso. Reikia tikėtis, kad pagaliau valstybei pavyks atpirkti į liūdnei pagarsėjusio bankininko rankas patekusius daug metų stovinčius apleistus unikalios architektūros buvusius Koncertų ir sporto rūmus ir čia įkurdinti kongresų centrą, – bent jau taip neseniai ir vėl žadėjo premjeras.

Vilnius, kaip retą sostinę, lig šiol neturi padoraus stadiono. Žinoma, jo statyba vieno miesto biudžetui per brangi – tai visos valstybės reikalas, tad iš valstybės biudžeto pažadėti beveik 350 mln., skaičiuojant litais. Ligi šiol įkurtuvės buvo vis atidedamos, bet artėjant kokiai sukakčiai minima nauja data. Praėjo valstybės tūkstantmetis, kai nacionaliniu vadinamame stadione jau buvo planuojami renginiai, dabar minima 2016 m. liepos 1-oji, kai vyks Lietuvos moksleivių dainų šventė. Greitai galėsime stadiono atidarymą derinti su jo paties statybos jubiliejumi: 2017 m. sukaks trisdešimt metų, kai jis pradėtas statyti, tam jau išleista apie 120 mln. Lt.

Tad Vilniaus „vaiduklių“ mažės, sostinė dar gražės. Tik šiame procese dažnai miesto indėlis nėra lemiamas. Bet taip ir turi būti – sostinė yra sostinė, tik nereikia merams prisirašyti svetimų nuopelnų.

Kandidatai į sostinės galvas dabar vilniečius agituoja pažadais, kad bus pasirūpinta ne

tik centrine miesto dalimi: ir kituose mikrorajonuose daugės žaliųjų erdvių, sporto bei žaidimų aikštelių, kitų traukos objektų. A.Zuokas tarp naujos kadencijos prioritetų nurodo ir tokią – integruoti į miesto visavertį gyvenimą sodų bendrijas ir individualių namų kvartalus. „Drauge sutvarkysime aplinką bei gerbūvį, kelius, apšvietimą ir viešąjį transportą“, – žada A.Zuokas.

Tačiau urbanistai visų pirma siūlo išbarstyti, todėl ir su tokomis didelėmis transporto, švietimo, sveikatos įstaigų tinklo ir kt. infrastruktūros problemomis susiduriančiam Vilniui visų pirma urbanizuoti tyrlaukius ar apleistus buvusius pramoninius pastatus ir jų teritorijas centrinėje miesto dalyje.

O kai imamasi gyventi ne pagal galimybes, skolos kupra nenustoja augti. A.Zuokas džiaugiasi: „Pagaliau pavyko įrodyti, kad Vilnius nepagrįstai skriaudžiamas. Sostinės biudžetas, ačiū Vyriausybei ir Seimui, per pastaruosius dvejus metus padidėjo beveik 200 mln. Lt. Tačiau to negana – juk vilniečiai sumoka daugiausiai mokesčių.“

Ž.Mauricas iš dalies pritaria, kad sostinės skolos didėjimas buvo užprogramuotas: krizės metais sumažinta gyventojų pajamų mokesčio dalis, tenkanti Vilniui, o sumažinus pajamų nepadidinta lėšų naudojimo kontrolė. Atvirkščiai: ypač rengiantis Lietuvos pirmininkavimui ES tarybai buvo skatinama daugiau panaudoti ES lėšų, o juk savivaldybė turėjo prisidėti prie tokių projektų finansavimo. Ekonomisto manymu, savivaldybėms reikia suteikti daugiau autonomiškumo surenkant pajamas, bet labiau kontroliuoti išlaidas. Dabartinė sistema, pasak Ž.Maurico, buvo atvirkštinė: kaip Graikijai, savivaldybėms labiau apsimokėjo daugiau išleisti ir paskui bėdota, kad būtų padidinta joms tenkančių mokesčių dalis. Taip Vilniuje ir vyko.

Taip, krizės metais stipriai išaugo ne tik Vilniaus, bet ir visų Lietuvos savivaldybių, kaip ir visos valstybės, skola. Tačiau kitų di-

džių Lietuvos miestų skolos jau pradėjo mažėti, o Vilniaus skola toliau auga. Vilnius tarp Lietuvos miestų labiausiai prasiskolinęs, jo skola siekia 1,4 mlrd., skaičiuojant litais (iš kurios per 400 mln. Lt jau yra pradelsti išpajareigosimais) ir viršija miesto 2015 m. biudžetą (1,16 mlrd. Lt).

Lietuvos laisvosios rinkos institutas (LLRI) išanalizavo, kad 2013 m. 42 Lietuvos savivaldybės grimzdo į skolas: miestų savivaldybių skolos vidutiniškai siekia 55 proc. pajamų, rajonų savivaldybių mažiau – apie 46 proc. pajamų. Tačiau sostinės skola šalies vidurkį viršija beveik dukart, o trečdaliui savivaldybių skolų didėjimą pavyko suvaldyti: aštuoniolikoje jų skolos mažėjo.

Beje, kaip atkreipia dėmesį R.Šimašius, apie 90 proc. Vilniaus imamų naujų paskolų naudojama ne investicijoms, o skoloms grąžinti. Net savivaldybės pastatas buvo užstatytas bankams ir pernai Vilniui teko skolintis iš Finansų ministerijos, kad darbuotojams būtų sumokėti atlyginimai.

„Nė vienas Lietuvoje veikiantis bankas Vilniaus meru nebepasitiki ir Vilniui jau nebeskolina. Todėl miestas užtikrintai bankrutuoja, infrastruktūriniai projektai stoja, išskolinimai didėja, atlyginimai vėluoja. Mato me prastėjančią miesto paslaugų kokybę, neuvalytas gatves, nepatenkintus mokytojus, gydytojus ir viešojo transporto darbuotojus. Savivaldybė nebeteiki pakankamai išteklių laiku atsiskaityti už prekes ir paslaugas“, – konstatuoja ir M.Majauskas.

Jo žiniomis, įmonės priverstos sukandusios dantis tylėti, nes besiskundžiantiems grasinama užsakymus nutraukti. O tuo pat metu, pasak M.Majausko, miesto lėšos per abejotino skaidrumo schemas nuosekliai naudojamos bankrutuojantiems projektams finansuoti, žūtbut išgyventi iki rinkimų.

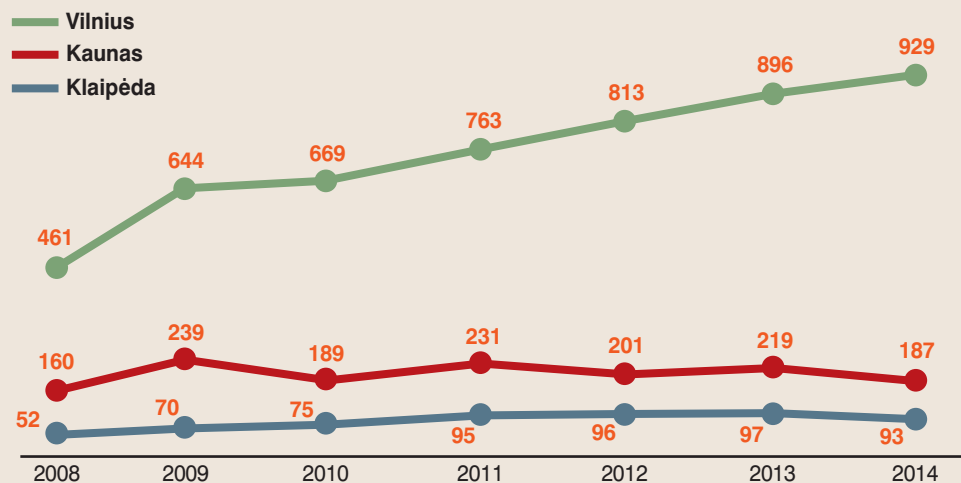
Stambias tarptautines kompanijas, vyriausybės konsultavęs finansų ekspertas M.Majauskas neabejoja: „Vilniui nereikia naujų mokesčių ar diržų veržimo – tereikia tvarkos ir skaidrios apskaitos.“

Praktiškai visi kandidatai į sostinės merus, išskyrus A.Zuoką, skolų didėjimo problemos šaknis įžvelgia korupcijoje ir prastame valdyme. Kandidatai siūlo įdiegti skaidrią, centralizuotą ir bendrą finansų valdymo bei apskaitos sistemą, įvesti apribojimus, kurie neleistų savivaldybei prisiimti naujų išpajareigosimų, kol nebus aiškus pajamų šaltinis.

R.Šimašius žada, kad planuojant investicinius projektus visuomet būtų įvertinti miestiečių poreikiai, atlikta sąnaudų ir pajamų analizė, be to, kaip alternatyva būtų svarstoma ilgalaikės paslaugos pirkimo galimybė, nes neretai savivaldybė visai be reikalo imasi konkuruoti su privačiu verslu. Neprioritetiniai projektai būtų išaldyti. Sostinės savivaldybė, pagal R.Šimašiaus viziją, turėtų ne tik peržiūrėti ir atsisakyti nebūtinų investicijų, žinoma, nedarant žalos miesto plėtros tempui, bet ir parduoti dalį savivaldybės turto ir gautas lėšas panaudoti skoloms sumokėti. Pardavus dalį turto per pirmus metus su-

Kitų savivaldybių skolos* jau mažėja, Vilniaus didėja

(Mln. Lt metų pabaigoje, 2014 m. – spalio 1 d.)



*Be nepradelstų skolų (kurioms nebuvo suėjęs 10 arba 45 d. terminas)

Šaltinis: Finansų ministerija

► mažinti skolą būtų galima 50–70 mln., skaičiuojant litais, per vėlesnius ketverius metus – po 25–30 mln. per metus. Reikia ne tik spręsti skolų bankams, kurios sudaro 40 proc. visų pačios savivaldybės skolų, problemą, bet ir mažinti skolas tiekėjams.

Tiek konservatorių, tiek liberalų kandidatų į merus siūlo depolitizuoti visas savivaldybės įmones ir pertvarkyti jų valdymą, kad didžioji dalis valdybų narių būtų nepriklausomi (dabar valdybose – savivaldybės tarnautojai ir politikai). Šiuo metu Vilniaus savivaldybės valdomo turto portfelis didžiausias šalyje – 1,8 mlrd., skaičiuojant litais. Tačiau, R.Šimašiaus vertinimu, savivaldybės įmonių veikla vertinama kaip neskaidri, finansinis efektyvumas mažiausias iš visų didžiųjų miestų (vienintelio Vilniaus savivaldybės įmonės dirba nuostolingai). Savivaldybių įmonių didesni skaidrumą užtikrintų ir dalinis jų akcijų išplatinimas per vertybinių popierių rinką.

O atkūrus savivaldybės mokumą, M.Majausko vizijoje, Vilniui turi būti suteiktas tarptautinės reitingų agentūros kredito reitingas, kuris užtikrintų mažas palūkanas ir finansų skaidrumą ateityje, kaip ir kitoms Centrinės ir Rytų Europos sostinėms suteikta galimybė leisti euroobligacijas bei naudotis kitais savarankiškumą didinančiais finansiniais instrumentais.

A.Zuokas didžiuojasi, kad per šią kadenciją, bendradarbiaujant Vilniaus savivaldybei, valstybės institucijoms ir privačiam verslui, vilniečiams sukurta 13 tūkst. gerai mokamų darbo vietų, nedarbas sumažėjo nuo 12,4 iki 6,1 proc., Vilnius tapo regiono IT, startuolių, biotechnologijų ir paslaugų centru, kurį pasirenka didžiausios pasaulio kompanijos.

Vis dėlto Vilniuje darbo dar neturi 21 tūkst. žmonių, o algos sostinėje, nors didžiausios Lietuvoje, atsilieka nuo Europos sostinių vidurkio. „Vilnius neatsistos lengvai ant kojų, kol nepradės didėti gyventojų ir miesto pajamos. O tam reikia investicijų ir naujų gerai mokamų darbo vietų“, – pabrėžia M.Majauskas.

Nors A.Zuokas per savo kadenciją prikarpę įkurtuvių juostelių, tačiau turėtų pripažinti, kad tokius vardus, kaip „Barclays“ ar „Western Union“, į Vilnių atvedė ne jis, o Andriaus

Kubiliaus Vyriausybė su „Investuok Lietuvoje“ agentūra.

Tuo metu Vyriausybėje premjero patarėju dirbęs M.Majauskas pabrėžia, kad merui neužtenka būti tik pasyviu investicijų pritraukimo dalyviu, maloniai sutinkančiu perkirpti iškilmingas atidarymo juosteles, ar pasidžiaugti tuo savivaldybės ataskaitose. Investicijų pritraukimas turi tapti visos Vilniaus administracijos prioritetu. Bet tam reikia apvalyti savivaldybę nuo korupcinių interesų, keisti tarnautojų mąstymą (arba juos pačius) ir naikinti biurokratinės kliūtis, su kuriomis susiduria investuotojai. Naujos investicijos stiprintų miesto finansinę padėtį, didintų gyventojų pajamas ir kartu suteiktų naujų galimybių jauniems profesionalams kurti savo gyvenimą čia, Lietuvoje.

R.Šimašius lygina: Vilniuje – 32 pasaulinių bendrovių paslaugų centrai su 8,4 tūkst. darbuotojų, o Krokuvoje – 80. Tad rezervų dar yra ir jie būtų geriau panaudojami, jei norint gauti leidimą statybai, renovacijai, prekybai lauke ir kt. verslui nereiktų, kaip dabar, sugaišti nuo dvidešimt dienų iki pusės metų, o kartais ir iki keleto metų. Pastatyti objektą trunka mažiau, nei gauti tam leidimą.

Pasitelkus privatų kapitalą per pastaruosius kelerius metus iškilo ir „Ikea“, pagaliau mažėja „vaiduoklių“: nuo sovietmečio styrojusio vadinamojo komjaunimo viešbučio vietoje statomas verslo kompleksas, prie Vingio parko neliko buvusios „Velgos“ gamyklos griaučių, čia bus prekybos centras, gyvenamieji namai. Tačiau, ne paslaptis, kai kurie investuotojai idėjų plėtoti verslą Vilniuje atsiskė dėl neskaidrumo šleifo, neapleidžiančio sostinės savivaldybės.

Vilnius sukuriamas beveik 40 proc. valstybės BVP. Čia tiesioginės užsienio investicijos gyventojui šalies vidurkį viršija beveik dešimt kartų, Vilniuje sparčiai auga ir veikiančių įmonių skaičius, tenkantis tūkstančiui gyventojų. Pasak LLRI sudaromo Lietuvos savivaldybių indekso projekto vadovo Lauryno Rekašiaus, didžioji dalis investicijų natūraliai nukeliauja ten, kur yra didesnė verslo klastemizacija, išplėtotą infrastruktūrą ir tinkama darbo jėga. Tačiau daug lemia ir savivaldybės gebėjimas tvarkytis.

LLRI vertinimu, didžiausia sostinės problema ir yra jos valdymas. Čia Vilniaus rodiklis prastesnis nei šalies vidurkis. Pagrindinės priežastys – nuolat didėjanti ir 100 proc. pajamų viršijanti miesto skola, didėjantis nenaudojamų pastatų plotas ir savivaldybei priklausantių biudžetinių bei viešųjų įstaigų skaičius. Vilnius pirmiausia turėtų siekti suvaldyti vis didėjančią biudžeto deficitą ir mažinti augantį savivaldybės teikiamų paslaugų spektrą, kuris jau seniai išsiplėtė už privalomų savivaldybei teikti paslaugų ribos.

Vis dėlto nors kritikos dabartiniam sostinės merui daug, ketvirtą kartą į šį postą besitaikantis A.Zuokas apklausose tarp kitų kandidatų pirmuoja. Taip, jis nebe toks novatoriškas, pilnas modernių idėjų, veiklus politikas, koks buvo pirmą kartą stojęs prie Vilniaus vairo. Prieš ketverius metus rinkėjai jam suteikė dar vieną šansą tvarkyti miestą, o kartu nusimesti per ankstesnę kadenciją užsimestą neskaidrių sandorių našta. Deja, pastaroji misija jam buvo sunkesnė, nei „piarintis“ tankete traukiant (ačiūdie, tik „fotošopą“ pasitelkus) ne vietoje pastatytus automobilius Gedimino prospekte. Tad praktiškai visų A.Zuoko konkurentų programų leitmotyvas – užbaigti gėdingą rubikoninį Vilniaus istorijos skyrių ir pradėti švaresnį.

Tačiau A.Zuokas primena perėmęs valdžią po kadencijos, kai sostinės taryboje vyko nuolatinės peštynės dėl valdžios, per ketverius metus pasikeitė net trys sostinės merai, beveik keturis kartus išaugo miesto skolos, vyravo nedarbas, Vilnius pretendavo tapti duobių sostine, o miesto gatvėse buvo išjungtas apšvietimas, manant, kad tai geriausias būdas taupyti, bet taip didėjo nusikalstamumas, vilniečiai jautėsi nesaugiai.

Vilniaus pašviesėjimą (kaip ir patamsėjimą), žinoma, lėmė ir bendra ekonominė situacija, tačiau ir A.Zuoko teigiamo indėlio vilniečiai neneigia, priešingu atveju sociologų apklausų prognozėse jis nebūtų tarp neabejotinų antrojo mero rinkimų turo dalyvių. Naujaisioje „Baltijos tyrimų“ apklausoje A.Zuokas sulaukė 25 proc. respondentų simpatijų.

Antroje vietoje esančio liberalo R.Šimašiaus (21 proc.) programa išsamiausia tarp dvylikos varžovų valdyti Vilnių, kartu ambicinga ir reali, o politikas – nebe naujokas, turi politinės patirties Seime ir Vyriausybėje.

Kas dešimtas balsuotojas rinktųsi „Lietuvos sąrašo“ kandidatą Naglį Puteikį. Savo programoje „Perženkim Rubikoną“ jis žada skaidrų valdymą vilniečiams tiesiogiai dalyvaujant miesto valdyme: naujoji miesto taryba kartu su meru turėtų savo sprendimus grįsti privalomomis viešosiomis konsultacijomis, viešaisiais klausimais ir gyventojų apklausomis, o svarbiausius, ilgalaikius pasekmių turinčius sprendimus priimti tik atsiklaususi miestiečių nuomonės per visuotinę apklausą. Vilniečiams būtų pristatomi detalūs metiniai biudžetų projektai ir viešai atsakoma į visas miestiečių pastabas, o skolai veiksmingai valdyti sudaryta ekspertų taryba, investiciniai projektai būtų aptariami ir rengiami kartu su vietos bendruomenėmis. Siūlomi

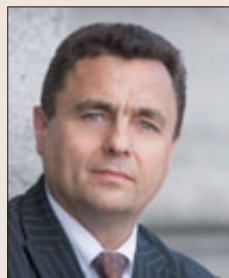
Pagrindiniai A.Zuoko 2011 m. pažadai ir realybė

Pažadai	Realybė
Vidutinis atlyginimas sieks 6,4 tūkst. Lt. (Kazkodėl šio rodiklio vykdymo laikas – ne kadencija, o 2020 m.)	Kol kas vilniečiai vidutiniškai uždirba 2,7 tūkst. Lt iki mokesčių
Šilumos kaina sumažės 20 proc. – iki 18 ct/kWh ir bus mažiausia Lietuvoje	Gruodį už šilumą vilniečiai mokėjo 24,37 ct/kWh. Tarp didžiųjų miestų Vilnių šilumos kaina pralenkė tik Kaunas
Darbą vilniečiai pasieks per 3–30 min.	Automobilių spūsčių miesto centre problema neišspręsta
Žalią erdvę vilniečiai pasieks per 5 min.	Vaikų žaidimų aikštelių ir kitų viešų erdvių kiek padaugėjo, tačiau per 5 min. visiems jas pasiekti – utopija
Spręsimas vaikų darželių problema	Eilėje jų laukia 1,5 tūkst. mažųjų vilniečių

Kandidatai į Vilniaus merus ir jų rinkiminiai šūkiai



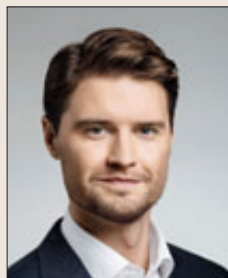
Vitalijus Balkus
Lietuvos liaudies partija
„Vilnius – mūsų namai“



Petras Gražulis
„Tvarka ir teisingumas“
„Už Lietuvą, vyrai! Už Petrą, vilniečiai!“



Indrė Kleinaitė
Lietuvos žaliųjų partija
„Patogesnis Vilnius“



Mykolas Majauskas
Tėvynės sąjunga-Krikščionys demokratai
„Atėjo metas permainoms“



Gintautas Paluckas
Socialdemokratų partija
„Nauja pradžia Vilniuje“



Julius Panka
Tautininkų sąjunga
„Šeima – Vilniaus ateitis“



Jonas Pinskus
Darbo partija
„Už ryžtingą Vilnių!“



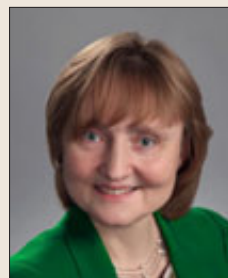
Naglis Puteikis „Lietuvos sąrašas“
„Peržengę Rubikoną prieš verslo grupes nesiklaupsim“



Remigijus Šimašius
Liberalų sąjūdis
„Viskas bus gerai!“



Valdemaras Tomaševskis
Lenkų rinkimų akcija,
„Rusų aljansas“
„Santarvė įvairovėje“



Virginija Vingrienė
Valstiečių ir žaliųjų sąjunga.
„Žalia šviesa šviesiai, saugiai ateičiai“



Artūras Zuokas
Lietuvos laisvės sąjunga (liberalai)
„Auginkime Vilnių kartu!“

miesto privalomieji referendumai. Žodžiu, būtų nuolat diskutuojama.

Na, socialdemokratų Vyriausybės darbo grupių valdymas baigėsi šnipštu – sugaišta daug laiko, o sprendimų darbo grupių svarstytais opiausiais klausimais taip ir nepriimta. Bet daliai rinkėjų toks N.Puteikio siūlomas tiesioginis piliečių valdymas, be abejo, skambės patraukliai.

Nors Lenkų rinkimų akcijos lyderiui Valdemarui Tomaševskui šioje apklausoje prognozuojami šansai menki, vos 4 proc., tačiau kitose – net vieta antrajame rinkimų ture. Beje, jam ilgos programos nereikia: jis turi tikslinę auditoriją – 45 proc. sostinės kitataučių ir į ją orientuojasi, žinoma, neužmiršdamas pridurti religinių akcentų: nebe pirmą kartą jo keliamos Dievo gailestingumo sanktuariumo Vilniuje iniciatyvos ir tautinių mažumų centrų veiklos ar naujų steigimo. Jo planuose – daug automobilių parkavimo, gatvių, miesto erdvių tvarkymo darbų, vandens tiekimo tinklo miesto pakraščiuose plėtra.

„Darbiečiui“ Jonui Pinskui „Baltijos tyrimų“ apklausa žada 9 proc., o konservatoriui M.Majauskui – 8 proc. rinkėjų simpatijų.

Socialdemokrato Gintauto Palucko, kuriam apklausoje žadama 3 proc. balsų, kaip ir daugelio jo konkurentų, programoje žadama mažinti šilumos kainas, tiesti dviračių takus, spręsti darželių, automobilių parkavimo problemą, net suskaičiuota, kiek būtų nupirkta naujų autobusų ir troleibusų.

Dar keli kandidatai, galima sakyti, temankština politinius raumenis tolesnei politinei veiklai.

Bet, kaip pastebi ekonomistas Ž.Mauricas, ir tiesiogiai išrinkti merai turės labai mažai galių, tad čia dar reikėtų keisti įstatymus. O sostinės mero alga, 1,5 tūkst. eurų, mažesnė nei vidutinio lygio specialisto. Gali kilti įvairių klausimų, kodėl taip varžomasi dėl palyginti menkai atlyginamo darbo.

Galų gale smalsu: ar mūsų vietos valdžios rinkimai smarkiai skiriasi nuo skandinavų, į kuriuos dažnai norime lygiuotis? Švedijoje savivaldybių rinkimai vyko šį rudenį, kartu su apskričių ir nacionaliniais rinkimais. Švedijoje gyvenanti mokslininkė Milda Celiešiūtė pasakoja, kad sujudimas per rinkimus čia didelis. Kandidatai pastato specialų miestelių mugę, kuris veikia kelias savaites prieš rinkimus, skirtinguose mediniuose nameliuose galima pasisėkėti su skirtingų partijų atstovais. Rinkėjai tokia proga labai naudojasi.

Dažniausios temos – viešasis transportas, jaunimo nedarbas, ligonių ir pagyvenusių žmonių priežiūra bei jos kokybė, sveikatos paslaugos. M.Celiešiūtė pasakoja, kad radikali, populistinė partijos kelia savo idėjas, pavyzdžiui, prieš imigraciją, nors šis klausimas iš esmės priklausytų nacionalinei politikai.

Žalieji pirmenybę teikia aplinkai, tvariai plėtrai, o dešinieji tradiciškai remia naujas statybas, investicijas, siekia kuo geresnio susisiekimo, darbo vietų gausėjimo. Žalieji pasisako už visišką nuosavų automobilių ribojimą, nemokamą viešąjį transportą, skatinimą dar daugiau važinėti dviračiais. Dešinieji, pavyzdžiui, Stokholme žadėjo tęsti daug kainavusią aplinkkelio statybą.

Pastaruoju metu Švedijoje stiprėjo feministinė linija, palaikoma visų kairiųjų partijų. Pavyzdžiui, diskutuodami susisiekimo temomis jie siūlo viešojo transporto sistemą padaryti kuo patogesnę tėvams su vaikais pasiekti miesto centrą. Jų manymu, kuo geresnis viešasis transportas, tuo daugiau lygybės visuomenėje.

Beje, po rinkimų kai kurios kairesnės savivaldybės atsisakė pirkti paslaugas iš pelno siekiančių įmonių – tai švedams svarbi tema. Jie kelia klausimą: ar gali sveikatos priežiūros ar mokslo įstaigos siekti pelno?

Kita opi problema – jaunimo ir apskritai nedarbas. Buvo ginčijamasi, ar sudaryti sąlygas privalomoms praktikoms atlikti ir pan.

Švedijoje daug diskutuojama apie ilgalaikius projektus. Pavyzdžiui, didžiuosiuose Švedijos miestuose dabar statomi ištisi rajonų kvartalai, kuriami ilgalaikiai infrastruktūros projektai, ir nėra lengva rasti sutarimą dėl prioritetų: siekti pritraukti didelius verslus ir investicijas ar remti mažas vietines įmones, tiesti greitkelį ar investuoti į kitą viešąjį transportą, kad žmonės mažiau važinėtu savais automobiliais ir būtų mažiau spūsčiai.

Ir Švedijoje, čia gyvenančios lietuvės vertinimu, kai kurie projektai abejotini. „Malmėje didžiulis, trijų dalių autobusas ėmė kursuoti tarp dviejų labai skirtingų socialiniu ekonominiu požiūriu miesto dalių. Argumentas buvo mažinti segregaciją. Perstatytos kelios gatvės, mat autobusus netilpo. Dabar jis važiuoja be vargo. Tik kažin ar segregacija sumažėjo“, – abejoja M.Celiešiūtė. ■

Aušra Lėka



Į prostituciją žiūrima užsimerkus

Užribis. Sausį Švėkšnos specialiojo ugdymo centre kilęs prostitucijos skandalas apnuogino bjaurų faktą – sekso vergijos pinklėse masiškai atsiduria nepilnamečiai. Faktas toks nemalonus, kad patogiau jo nematyti ir negirdėti.

Prostitucija – apskritai nepatogi tema mūsų valstybėje, nesvarbu, ar kalbama apie vaikus, ar apie suaugusius šio „verslo“ dalyvius. Padorioje kompanijoje jos vengiama, visuomenė su šiuo reiškiniu taikstosi, o atsakingoms institucijoms ačiū bent už tai, kad pripažįsta jį egzistuojant.

Tikriausiai labai tipiską elgseną prieš kurį laiką pademonstravo teisingumo ministras Juozas Bernatonis. Visuomenininkams siekiant įstatymu įteisinti bausmes ne prostitutėms, o jų klientams, ministras atsirbojo nuo bet kokių asmeninių sprendimų, esą „kadangi tomis paslaugomis nesinaudoju, tai asmeninio patyrimo neturiu“.

Užsienio valstybėse elgiamasi įvairiai: vienur baudžiamos sekso paslaugas teikiančios moterys, kitur – jas perkantys vyrai, dar kitur prostitucija vienaip ar kitaip yra legali. Specialistai pripažįsta, kad aukštinio modelio dar niekas nesukūrė ir kad

prostitucija bei su ja susijusi prekyba žmonėmis yra vienas grėsmingiausių reiškinių visame pasaulyje.

„Caritas“ programos „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“ vadovė Kristina Mišininė įspėja, kad ši problema pastaruoju metu įgauna naują veidą – parduodamos ne tik moterys, bet ir vyrai, vaikai. „Tačiau rizikos grupės nekinta dešimtmečiais. Į prostituciją dažniausiai įtraukiami mažiausiai apsaugoti visuomenės žmonės, turintys psichologinių, ekonominių, socialinių problemų. Tai iš provincijos kilusios moterys, vienišos motinos, jaunos merginos, kurios neturi išsilavinimo, ir moterys, ir vyrai, turintys įvairių priklausomybių“, – vardija K. Mišininė.

Viena pažeidžiamiausių grupių, tapusių taikiniu išnaudotojams, suteneriams, sąvadautojams, prekeiviams žmonėmis, – globos įstaigose augan-

tys nepilnamečiai.

Švėkšnoje į sekso paslaugų prekybą buvo įtrauktos penkios 15–17 metų paauglės. Bent jau tiek aukų pavyko išaiškinti ikiteisminio tyrimo metu. Vis dėlto dažniausiai prostitucijos mastų iliustruoti skaičiais neįmanoma, o bendros analizės trūkumas labai apriboja galimybes padėti jos aukoms. Prostitucija – latentinė, slapta problema. Faktui iškilus į paviršių paaiškėja, kad nusikalstama veika buvo vykdoma daugelį mėnesių, net metų. Patys nukentėjusieji taip pat labai vengia kreiptis ir į teisėsaugos, ir į socialines tarnybas.

„Oficiali statistika, kuri kalba apie nepilnamečių prostituciją, beveik lygi nuliui. Tačiau realybėje matome tikrai ne nulį ir net ne vieną su nuliu – gerokai didesnę prostitucijai išnaudojamų vaikų skaičių. Tai rodo, kad tam tikri sektoriai statistikos neteikia. Man labai rūpėtų išsiaiškinti, kodėl globos namų atsakingi asmenys, vaiko teisių

Jungtinių Amerikos Valstijų ambasados 2014 m. atlikto tyrimo apie prekybą žmonėmis Lietuvoje išvados

Iš Lietuvos, per Lietuvą į kitas šalis ir į Lietuvą gabenamos moterys ir mergaitės – prekybos žmonėmis aukos, siekiant jas seksualiai išnaudoti; taip pat iš Lietuvos ir į Lietuvą vežami vyrai priverstiniam darbui. Vis daugiau vaikų ir suaugusiųjų iš Lietuvos yra verčiami nusi-kalsti, ypač vogti, Skandinavijos šalyse, Prancūzijoje, Nyderlanduose, Ispanijoje ir Jungtinėje Karalystėje (JK). Stebėtojų duomenimis, 40 proc. nustatytų prekybos žmo-nėmis aukų yra moterys ir mer-gaitės, kurios buvo seksualiai išnaudojamos Lietuvoje. Be to, moterys iš Lietuvos gabenamos seksualiniam išnaudoji-mui į Prancūziją, Vokietiją, Itali-ją, Airiją, Nyderlandus, Ispani-ją, Švediją ir JK. Nuo prekybos žmonėmis ypač nukenčia Lie-tuvos moterys ir mergaitės, au-gusios vaikų globos namuose, taip pat turinčios psichikos ar psichologinių sutrikimų. Nedi-delis skaičius moterų iš Rusijos ir Baltarusijos per Lietuvą ga-benamos į Vakarų Europą, kur verčiamos dirbti prostitutėmis. Yra atvejų, kai Lietuvos vyrai gabenami į Nyderlandus, JK ir

Jungtines Amerikos Valstijas, kur verčiami prievarta dirbti, taip pat ir žemės ūkio sektoriu-je. Manoma, kad vyrai iš Bul-garijos gali būti gabenami iš-naudojimui darbe Lietuvoje. Lietuvos Respublikos Vyriau-sybės pastangos kovoti su prekyba žmonėmis nevysiškai atitinka keliamus minimalius reikalavimus, tačiau dedamos didelės pastangos. 2013 m. Vyriausybė ištyrė ir nubaudė daugiau prekyautojų žmonė-mis, tačiau teisėsaugos darba varžė teismai, neadekvačiai traktuojantys nusikaltimus ir prekyautojams žmonėmis skir-iantys per silpnas bausmes. Vyriausybė nesuteikė kokybiš-kų mokymų policijos pareigū-nams, todėl teisėsaugos insti-tucijos ne visuomet sugebė-davo nustatyti aukas ir nukreipti jas į pagalbą teikian-čias organizacijas. Be to, su kai kuriais nuo prekybos žmo-nėmis nukentėjusiais vaikais buvo elgiama kaip su nusi-kaltėliais. Pagalbą teikiančios organizacijos gavo nepakan-kamai biudžeto lėšų, kad ga-lėtų suteikti aukoms visą rei-kiamą pagalbą. ■

apsauga besirūpinančios tarnybos nekalba apie nukentėjusius vaikus. Jie prabyla, kai jau nebėra kur dingti – kai faktus atskleidžia žiniasklaida ar nevyriausybinių organizacijų“, – apgailestauja „Caritas“ atstovė.

Pavyzdžių toli ieškoti nereikia. Kilus Švėkšnos skandalui specialiojo ugdymo centro direktorė Laima Navickienė, pati gindamasi nuo kaltinimų, viešai pareiškė, kad „visuose vaikų globos namuose su mergaitėmis šitaip elgiama“, tik esą kai kurios įstaigos bijo tai skelbti ir apie tai kalbėti, nes gali būti nubaustos. Šie žodžiai turėjo sukelti uraganą, tačiau atsakingos tarnybos juos praleido pro ausis.

„Nepilnamečių pasitaiko labai labai retai“, – „Veido“ paklaustas, kiek jaunesnių nei 18 metų merginų sostinėje teikia lytines paslaugas, tvirtina ekologinės policijos atstovas Miroslavas Pažusinskis.

Pasak jo, nepilnamečių labiau bijo, todėl labiau ir saugosi neįkliūti negu vyresnės kolegės. Pareigūnas įvardijo tik vieną konkretų atvejį, kai į teisėsaugos akiratį pakliuvo keturiolikmetis paauglys. Į internetą jis buvo įkėlęs skalbimą, kad seksualiai aptarnauja vyrus. Nepilnamečis gyveno šeimoje, pareigūnams sakė negaunantis pakan-

kamai pinigų kinui ir panašioms reikals, todėl sugalvojęs, kaip jų užsidirbti pačiam.

„Nežinau, kodėl ekologinė policija nemato nepilnamečių. Bet žinau, ką matome mes, ką mato globos namų darbuotojai, tik, deja, jie tyli arba prabyla nebent įspeisti į kampą. Ką reiškia, kai direktorė sako, kad visuose globos namuose vaikai išnaudojami seksualiai? Tai tas pats, jei netyčia ligonį numarinęs gydytojas sakytų, kad visi gydytojai žudo ligonius. Po tokio pareiškimo kultų milžiniškas susidomėjimas, būtų aiškinama si ir t.t. O pasakymą, kad vaikai išnaudojami visuose globos namuose, tyliai prarijome ir pamiršome. Kai kalbu apie vaikų prostituciją, visada gaunu itin stiprų atkirtį. Tėn visos pajėgos nukreiptos į gynybą. Kad ir į kokią instituciją nueičiau, pirmas klausimas visada būna: o kas nutekino informaciją?“ – pasakoja K.Mišinienė.

Vykdydama pagalbos prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms programą „Caritas“ atstovė nuolat susiduria su seksualiai skriaudžiamais vai-kais, augančiais tiek globos įstaigose, tiek savo šeimoje. Šiuo metu yra pradėta keliolika ikiteis-minių tyrimų, bet, K.Mišinienės teigimu, tai tik lašas jūroje, palyginti su problemos mastu. Be to, tie tyrimai labai lengvai nutraukiami – neįrodo-

ma sudėtis, vaikas apkaltinamas išsigalvojimais, kerštu savo globėjams ir panašiai.

„Kodėl Klaipėdos apygardos prokuratūra metų metais nutraukia ikiteisminius tyrimus dėl seksualinio išnaudojimo, susijusius su ta pačia Švėkšna ar Saugų globos namais irgi Šilutės rajone? Nejaugi tose įstaigose susirinkę kažkokie ypatingi melagiai, kurie nuolat kuria fantazijas apie išprievartavimus ir išnaudojimą? Nesu sąmokslu teorijų šalininkė, bet šią problemą gau-bianti tykla, man atrodo, labai neblogai skamba toms tarnyboms, kurios privalo ginti vaiko teis-es“, – rėžia „Caritas“ atstovė.

Visiškai nekontroliuojami ir vaikų pabėgimai iš globos įstaigų. Statistikos, kiek yra tokių atvejų, iš kokių globos namų vaikai bėga dažniausiai, nėra. Kaip ir atsakymų į klausimus, kur, pas ką bėgliai praleidžia ištas savaites, net mėnesius. Bendraudami su globos namų auklėtiniais pagal-bos prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms darbuotojai išgirsta kraują stingdančių prisipaži-nimų. Mergaitės pasakoja buvusios butuose su nepažįstamais suaugusiaisiais, dažnai kartu su kitais nepilnamečiais, gyvenusios pas daug vyres-nį draugą, su kuriuo susipažino, pavyzdžiui, stab-dydamos automobilius. Jų pasakojimai atsklei- ➤



Istatymas bejėgis nubausti sekso paslaugas perkančius vyrus. Moterį, kuri verčiasi prostitucija, pagauti ir skirti baudą gerokai lengviau

➤džia, kad suaugusiųjų, linkusių skriausti vaikus ir tą darančių, yra labai daug.

Deja, nepilnamečiai išnaudojami ne vien seksualiniu pagrindu. Tiek Lietuvoje, tiek už jos ribų jie yra įtraukiami ir į kitų formų prekybą žmonėmis. Tie atvejai, kai vaikai neva savanoriškai padaro vieną ar kitą nusikaltimą, dažnai susiję su suaugusiųjų prievartavimu jį atlikti. Dėl to yra pradėtas ne vienas ikiteisminis tyrimas, nagrinėjant plėšimų, vagysčių, prekybos narkotikais bylas.

Skaiciais apie prostitucijos mastus šalyje tiksliausiai galėtų kalbėti ekologinės policijos pareigūnai. Užpėnai administracinių teisės pažeidimų protokolų asmenims, už atlygį siūliusiems seksualines paslaugas ar jomis besinaudojusiems, surašyta 200, pernai – 211. Vilniaus vyriausiojo policijos komisariato Ekologijos ir teisės pažeidimų prevencijos skyriaus pareigūnas M. Pažusinskis teigia, kad ir ankstesniais metais nuobaudų prostitutėms bei jų klientams skaičius buvo panašus.

„Iš pernai Vilniaus apskrityje nubaustų 211 asmenų 210 buvo dailiosios lyties atstovų, kurios paslaugas pardavinėjo, ir vienas jas pirkęs vyras. Kodėl tokia disproporcija? Mat nėra numatyta mechanizmo, teismų praktikos, kaip bausti klientus. Moterį, kuri verčiasi prostitucija, pagauti gerokai lengviau. Viešosios policijos pareigūnai negali užfiksuoti paslaugos pirkimo, pinigų perdavimo fakto – tik tokiu atveju galima būtų bausti ir perkančiąją pusę“, – paaiškina M. Pažusinskis.

Teisėto duomenų rinkimo būdo nėra. Jeigu atitinkamai nuginuota pareigūnė gatvėje neva siūlytų paslaugas ir būtų užfiksuota, kad vyras jai moka pinigus, tai būtų traktuojama tik kaip provokavimas, o ne nusikaltimo įrodymas.

Taip pat nerealu, kad su klientu užtikta moteris pripažins teikianti jam mokamą paslaugą, – to niekada nėra buvę. Vyrą, kuris buvo nubaustas pernai, iklampino jo niekšybė. Jis paskambino bendruoju pagalbos telefonu, prisipažino apsilankęs pas prostitutę, bet likęs nepatenkintas jos paslaugomis, todėl paskambinęs įskūsti. Tokių atvejų yra buvę ir anksčiau.

Ekologinės policijos funkcija – kontroliuoti gatvėje ir butuose dirbančias prostitutas. Vadinamosios elitinės prostitutės, teikiančios paslaugas labai siauram klientų ratui, dažnai užsieniečiams, – jau kriminalinės policijos domėjimosi objektas.

Pigiausiai savo paslaugas parduoda gatvėje – stoties rajone dirbančios prostitutės. Tačiau įvedus eurą jos gerokai pabrango. Anksčiau standartinė paslaugos kaina buvo 30 litų, dabar – 30 eurų. Kodėl taip yra ir ar kaina sumažino paklausą, M. Pažusinskis teigia nežinantis.

Stoties rajone besilankančius klientus jis apibūdina pagal jų automobilius: „Prabangūs – BMW visureigiai, nauji mersedesai.“ Ekologinės policijos atstovas daro išvadą, kad prostitučių paslaugomis dažniausiai naudojasi nuotykių, įvairovės ieškotojai, tie, kuriems trūksta adrenalino. Visai kiti moterų motyvai – jos gatvėje atsiduria visų pirma dėl pinigų trūkumo.

Kilus klausimui, kaip kontroliuoti prostituciją ir ką daryti, kad į ją įtraukiamos moterys būtų kuo mažiau žalojamos, kaskart pasigirsta balsų ir apie šių paslaugų legalizavimą.

Nevyriausybinių organizacijų, dirbančių su pažeidžiamu socialiniu sluoksniu, akimis, prostitucijos legalizavimas sukeltų siaubingų padarinių. „Caritas“ atstovė K. Mišiniienė tokį sprendimą vertintų tik kaip plačiai atvertus vartus – kvietimą sukti prekybos savo kūnu keliu toms jaunoms

moterims, kurios sunkiai kabinasi į gyvenimą: neturi išsilavinimo, negali įsidarbinti, turi lengvų protinių ar elgesio sutrikimų. Tai būtų ženklas, kad viešnamiai jų laukia.

„Prostitucija, be jokių abejonių, yra išnaudojimas. Niekaip kitaip šio reiškinių nepavadinsi – nei darbu, nei lygiaverčiais mainais. Per 14 metų darbo su prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukomis nemačiau nė vienos laimingos moters, tik daugybę moterų, beje, ir vyrų, kurie tam tikrų sąlygų, aplinkybių buvo įstumti į šią subkultūrą, užgesusiomis akimis. Patikėkite, jie tikrai nedžiugauja ir nepasakoja, kad tokio gyvenimo linkėtų ir savo vaikams“, – tvirtina K. Mišiniienė.

Legali prostitucija gali atrodyti sprendimo būdas tik paviršutiniškai su šia problema susipažinusiems žmonėms. Dažnai pasakoma, esą Amsterdamas, turintis raudonųjų žibintų kvartalą, su ja puikiai tvarkosi. Tačiau neseniai skaitydamas savo metinį pranešimą Nyderlandų sostinės meras Eberhardas van der Laanas išsakė didžiulį nusivylimą, kad nuėjęs šiuo keliu Amsterdamas tapo Europos viešnamiu, traukiančiu nusikalstamumą, kurį suvaldyti miestui vis sunkiau. Valdžiai tenka priimnėti naujus sprendimus, kurie leistų apsaugoti prostitucijos versle besisukančias moteris.

Neseniai buvo paskelbta apie jau palaimintus planus įtraukti sekso darbuotojas į viešnamio, kuriame jos dirba, valdymą. Kaip skelbia Amsterdamo valdžia, tai padėtų pagerinti sekso pramonės padėtį mieste ir sušvelninti prekybos žmonėmis problemą. Nyderlandų sostinės administracija jau ieško privačių partnerių penkiems namams raudonųjų žibintų rajone įsigyti. Jie būtų perduoti komercinio sekso darbuotojoms.

Tradiciciškai prostitutės klientus vilioja pro nuomojamas vitrinas viešnamiuose, ir tai, kaip skelbia britų „The Independent“, kelia miesto valdžiai didelį rūpestį, nes tokios darbo sąlygos daro jas priklausomas nuo sutenerių. Muncipalitetas siekia, kad šis projektas būtų ir socialiai orientuotas, ir komercinis. Tuo atveju, jei investuotojų rasti nepavyktų, miestas pasirengęs savo lėšomis nuomoti šias darbo vietas ir leisti prostitutėms jomis naudotis. Vienos vitrinos nuomos kaina – maždaug šimtas eurų per parą, viena vieta paprastai naudojasi kelios sekso darbuotojos. Tačiau miesto valdžia rizikuoja būti apkaltinta užsiimanti sekso verslu.

Mūsų kaimynai prostitucijos problemą sprendžia originaliai – pagal Latvijos įstatymus prostitucija šalyje yra nei legalizuota, nei uždrausta. Tai iš esmės reiškia, kad kaimyninėje šalyje prostitucija užsiimti yra leidžiama, jeigu laikomasi vyriausybės nustatytų taisyklių. Pirmąjį su prostitucijos legalizavimu susijusį teisės aktą – Prostitucijos apribojimo taisyklės Latvijos vyriausybė priėmė 1998 m. Vėliau šios taisyklės buvo koreguojamos dar du kartus.

2001-aisiais nustatyta, kad Latvijos vietovėse, kuriose gyvena daugiau nei 20 tūkst. gyventojų, savivaldybė nustato konkrečias vietas, kur galima teikti arba priimti prostitucijos paslaugas. Mažesnės savivaldybės šias vietas turėjo teisę nustatyti gavusios policijos prašymą. Šis taisyklių punktas neteko galios 2008 m., kai įsigaliojo nauja tvarka, numatanti, kad seksualines paslaug-

gas draudžiama teikti vietose, esančiose arčiau nei 100 metrų atstumu nuo mokymosi įstaigų bei bažnyčių, taip pat jei jose yra nepilnamečių asmenų arba tam prieštarauja kitas asmuo, gyvenantis tame bute arba name. Teikti seksualines paslaugas Latvijoje leidžiama tik gyvenamosiose vietose, kurių savininkas arba nuomininkas yra šių paslaugų teikėjas. Už tai, kad seksualinių paslaugų nebūtų laisvalaikio ir pramogų vietose, atsako šių įstaigų administratoriai ir vadovai.

Latvijoje galiojančios taisyklės numato, kad prostitucija draudžiama užsiimti nepilnamečiams, taip pat negalima burtis į grupes bei į ši verslą įtraukti trečiųjų asmenų. Taigi Latvijoje viešnamių veikla yra nelegali ir draudžiamas suteneriavimas. Seksualines paslaugas draudžiama siūlyti ir reklamuoti internete bei žiniasklaidoje, išskyrus erotinio pobūdžio leidinius, taip pat naudotis kitų žmonių tarpininkavimu klientų paieškoms vykdyti.

Be to, seksualinių paslaugų teikėjai Latvijoje privalo turėti ir su savimi nešiotis sveikatos patikrinimo kortelę, kurią išduoda ir patvirtina dermatovenerologas. Sveikatą seksualines paslaugas teikiantiems asmenims būtina tikrinti bent kartą per mėnesį. Kliento pageidavimu seksualines paslaugas teikiantis asmuo privalo parodyti galiojančią sveikatos kortelę. Prostitucija draudžiama užsiimti sergant įvairiomis venerinėmis ir odos ligomis (medikai privalo patvirtinti visišką asmens išgyjimą), taip pat ŽIV ir AIDS diagnozės atveju.

Nesilaikantiems šių prostitucijos apribojimo taisyklių Latvijoje yra numatyta administracinė atsakomybė. Individualiems asmenims už taisyklių pažeidimus skiriamos 350–700 eurų, juridiniams asmenims – 700–1400 eurų baudos. Latvijos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, 2013-aisiais užfiksuoti 98, 2014-aisiais – 164, šiemet – jau 72 tokio pobūdžio pažeidimai. Tokiu atveju baudžiami tiek prostitucijos paslaugas teikiantys asmenys, tiek jų klientai.

Tačiau akivaizdu, kad galiojančios prostitucijos apribojimo taisyklės Latvijoje veikia neefektyviai. Pavyzdžiui, sveikatos patikrinimo kortelės gali išduoti visos gydymo įstaigos, jos nėra registruojamos, todėl Latvijos sveikatos apsaugos ministerija neturi duomenų, kiek tiksliai šalyje yra prostitucija užsiimančių asmenų. Latvijos šeimos planavimo ir seksualinės sveikatos asociacijos „Paparčio žiedas“ projektų koordinatore Inga Upmacė pasakoja, kad sunku nustatyti ir apytikslus skaičius, nes didelė rinkos dalis yra nematoma. Be to, prostitucija užsiimančias asmenys neprivalo mokėti valstybei mokesčių, nes tai nėra apibrėžta kaip profesija. Todėl socialinės įmokos šiuo metu mokamos tik savanoriškai.

Pasak Latvijos vidaus reikalų ministerijos nacionalinės kovos su prekyba žmonėmis koordinatore L. Stabinios, pernai tarp įvairių šalies institucijų prasidėjo diskusijos, kaip patobulinti šiuo metu Latvijoje galiojančias taisykles. Planuojama atsakyti neveiksmingos sveikatos kortelių sistemos, taip pat sugriežinti kai kuriuos kitus taisyklių punktus.

2012-aisiais nevyriausybinių moterų teises ginanti organizacija „Marta“ kreipėsi į vyriausybę

Aktualūs interviu



Į „Veido“ klausimus atsako Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės ir kriminologijos katedros lektorė Brigita Palavinskienė.

VEIDAS: Kodėl taip vangiai sprendžiamos su prostitucija susijusios problemos?

B.P.: Pas mus nesutvarkyta įstatymų bazė. Tai, kad mes priartėjome prie skandinaviškojo modelio ir įstatymu numatome bausti ne tik prostitutes, bet ir jų klientus, gerai, bet to nepakanka.

Dirbdama savo darbą prostitutė anksčiau ar vėliau įkliūva, gauna baudą. Norėdama ją sumokėti, ji turi vieną kelią – vėl eiti pardavinėti save. Uždaras ratas, ir galime sakyti, kad valstybė verčia prostitutę grįžti į gatvę. Neturime nė vienos programos, kad jos galėtų įgyti profesiją, kai kurios – baigti vidurinę mokyklą. Atsistoti ant kojų toms moterims labai sunku, nes dažniausiai jos nieko nemoka, neturi jokios profesijos, net nėra baigusios vidurinės mokyklos. Ir net nemokančios valstybinės kalbos, nes į Vilnių atvažiavusios iš aplinkinių rajonų, iš nelietuviškos aplinkos.

VEIDAS: Kokiais keliais moterys atsiduria gatvėje?

B.P.: Didžioji dalis jų vartoja narkotikus. Tarp dirbančių gat-

vėje tokių net iki 80 proc. Šia problema domiuosi jau daugiau nei dešimt metų ir visą laiką ieškojau atsakymo, kas pirma – narkotikai ar prostitucija. Dabar jau galiu atsakyti, kad gatvėje jos atsiduria dėl narkotikų, nes reikia jiems pinigų. Daugybė moterų, su kuriomis bendravau, tai patvirtino. Netiesa, kad jos įninka į narkotikus, nes nori užsimiršti, atitrūkti nuo baisių, kurias patiria parduodamos, – daug kas man bando tai įrodyti.

Riba, kiek jos gali išverti tokį gyvenimą, yra ne daugiau kaip penkeri metai. Stotis–Kirtimai – kai kurios taksi į taborą suvažinėja kelis kartus per dieną. Buvo viena pora, vyras ir žmona. Kol ji aptarnauja klientą, jis paėmęs pinigų sulaksto į taborą narkotikų ir grįžta su doze sau ir jai. Galite įsivaizduoti, koks dugnas?

VEIDAS: Kokia situacija dėl butuose dirbančių prostitučių?

B.P.: Anksčiau visos dirbo per operatorius, kuriems klientai skambindavo skelbimuose nurodytais telefonais ir būdavo jų nukreipiami į vieną ar kitą butą. Dabar jos skelbiasi internete savarankiškai, vadinasi, dirba be vadinamojo stogo. Bet tai laiko klausimas, nes jas gauda ir policija, ir suteneriai. Butuose dirba ir profesionalios prostitutės, kurioms tai pagrindinis pragyvenimo šaltinis, ir prisiduriančios iš šios veiklos prie kitų pajamų, pavyzdžiui, nemažai studentų. Bet profesionalių – dauguma.

VEIDAS: Kodėl taip retai

nubaudžiami sekso paslaugas perkantys vyrai, nors įstatymas numato bausmę ir jiems?

B.P.: Nes yra įstatymas, bet nėra mechanizmo. Pareigūnams užfiksuoti klientą labai sudėtinga, faktiškai tik atsitiktinai tai galima padaryti.

VEIDAS: Gal problemą išspręsti būtų lengviau taikant norvegišką modelį, kai baudžiamas tik klientas?

B.P.: Norvegai teigia: prostitutė yra auka, todėl ji nėra baudžiama, baudžiamas tik klientas. Naikinama paklausa, tikintis, kad pasiūla savaime išnyks. Bet pas mus tai neveiks. Nebent po daugelio metų šviečiamosios veiklos, visuomenės mąstymo keitimų. Mūsų mentalitetą, kad vyrų naudojimąsi prostitučių paslaugomis būtų smerktinas, pakeisti labai sunku. Ką pasiektume legalizavimu? Atsirastų kategorija asmenų, kurie galės tuo verstis, nes atitiks sveikatos reikalavimus ir t.t. Bet kur mes dėsime stoties kontingentą? Jos niekada neatitiks jokių reikalavimų. O būtent ten yra opiausios problemos. Kategoriskas kriminalizavimas pagal skandinavišką modelį jų irgi neveiks. Galų gale ir jis nėra tobulas, nes padarė tvarką šalies viduje, bet kur važiuoja, pavyzdžiui, norvegai? Į Estiją. Lietuva šiuo požiūriu taip pat patraukli ir skandinavams, ir britams: pigūs skrydžiai, pigus alus ir pigios merginos. ■

siūlydama Baudžiamojo kodekso pataisas, pagal kurias seksualinių paslaugų pirkimas būtų draudžiamas. Teisingumo ministerijoje buvo sudaryta darbo grupė, kuri išnagrinėjusi įvairių šalių praktiką šiai iniciatyvai nepritarė. Priimtas sprendimas, kad siekiant mažinti prostituciją Latvijoje būtina koncentruotis į švietimą, visuomenės sąmoningumo kėlimą, viešosios informacijos sklaidą, sveikatos apsaugą bei reabilitacijos paslaugas. Pasak L. Stabinios, pagrindinis dėmesys Latvijoje šiuo metu skiriamas kovai su prekyba žmonėmis.

Tad kokias problemas išsprendė prostitucijos legalizavimas Latvijoje? Šalies sostinė Ryga iki šiol pristato kaip Baltijos šalių pramogų sostinė. Ieškoti vakarėlių ir vienos nakties nuotykių čia būriais traukia ne tik pigių skrydžių bendrovėmis atvykstantys britai, airiai ar vokiečiai, bet ir daž-

nas lietuviai. Į Upmacės teigimu, Latvijoje suvokta, kad prostitucija egzistuos bet kokių atveju, nepaisant įvairių galiojančių draudimų, todėl nuspręsta eiti liberaliuoju keliu. Kaip teigiamą pokytį pašnekovė įvardija sumažėjusius savadavimo atvejus, nes tai iki šiol laikoma nusikalstama veikla. Tačiau vis dar didelė dalis asmenų į prostituciją įsitraukia iki pilnametystės, be to, tarp prostitučių paplitę narkotikai.

Nevyriausybinių organizacijos pasigenda didesnio valstybės dėmesio – Latvijoje iki šiol egzistuoja vos kelios smulkios su prostitucija susijusių asmenų reabilitacijos programos. Remiantis Nacionaline socialinių paslaugų vystymosi 2014–2020 m. strategija, tokio pobūdžio programa kaimyninėje valstybėje pradės veikti nuo 2017-ųjų. ■

Juratė Kiliulienė, Dovydas Pabiržis

„Expo 2015“: namai yra – maisto užveš „Maxima“?

Maistologija. Mano blogi spėjimai, atrodo, vis dėlto pasitvirtino. Apie Lietuvos dalyvavimą „Expo 2015“ parodoje kažkaip įtartina mažai naujienų.



Lietuvos paviljonas Milane architektūriniu požiūriu nebus prastesnis nei kaimynų, bus laiku pastatytas ir šalies Prezidentei nebus gėda jo atidaryti

Milane kabinsime makaronus. Makaronų meistras italams ir visam pasauliui. Iki pasaulinės parodos „Expo 2015“ liko gerokai mažiau nei šimtas dienų, o mūsų Žemės ūkio ministerija savo tinklarapyje įjungė skaitiklį, „mušantį“ dienas, likusias iki „Agrobalt“ parodos, kuri įvyks kitais metais.

Galvojau, parašysiu tekstą apie tai, kad tampame, o gal jau ir tapome gurmė valstybe (gurmė yra tas, kuriam rūpi maisto malonumas). Specializuoti kavos barai, kone kas savaitę atidaromi nauji restoranai, virėjų – asmenybių mada, pasakiški gurmė krautuvų asortimentai, vis plėtėjančios vyno išmanytojų gretos. Dar pridėkime skaitomiausių knygų dešimtukus: receptų kūrėjai jau seniai iš barščių išmetė eilėraščių kūrėjus.

Esame pačiame virtuvinio sąjūdžio įkarštyje. Belieka sveikiai pasigirti. Visus šiuos ir kitus gastronominius procesus parodyti pasauliui. Atsiverti: kas esame, ką valgome ir kuo užgeriame. Kaip tai padaryti? Per trumpą laiką pasipasakoti apie saldinius, sūrius, alų, dešras, medų ir talentingus šefus nėra paprasta užduotis. Gal net ir nelabai įmanoma. Jeigu ne „Expo 2015“. Jeigu ne dieviškoji galimybė užlipti ant Milano gastronomijos podiumo!

Gegužės pirmąją prasidedančios pasaulinės parodos tema – maistas. Štai ji – ideali proga pademonstruoti nacionalinį gastronominių progresą dvidešimčiai milijonų Milane laukia-

mų parodos lankytojų! Perkelti visam pusmečiui į Italiją lietuvišką gero skonio šurmulį, tą simpatišką kulinarinį entuziazmą, kuris pagaliau apniko pilkų cepelinų valgytojų šalį.

Entuziazmo kurį laiką būta ir dėl „Expo 2015“. Tiesa, tas entuziazmas buvo ne gastronominio, o statybinio pobūdžio. Patyręs „Expo“ parodų organizavimo vilkas Lietuvos paviljono komisaras Romas Jankauskas sugėbjo įžiebtį netgi tam tikrą intrigą: paskelbė atvirą paviljono konkursą, kuriame dalyvavo geriausi šalies architektai. Spauldoje vyko įdomios diskusijos apie Lietuvos namus Milane, jų vidų, išorę, estetiką. Buvo paskelbtas konkurso laimėtojas. Ir viskas. Su pasauline paroda susijęs entuziazmas išblėso. Dabar jis lygus absoliučiam nuliui.

Aš nė kiek neabejoju, kad Lietuvos paviljonas Milane architektūriniu požiūriu nebus prastesnis nei kaimynų. Kad bus laiku pastatytas, įrengtas ir šalies Prezidentei nebus gėda jo atidaryti. Bet aš esu gastronomijos žmogus. Man šiuo atveju visiškai nerūpi Lietuvos skonio forma – paviljonas. Man rūpi skonio turinys – paviljono ekspozicija. Kas Milane svarbiau – forma ar turinys? Parodos tema ar temos architektūrinis lukštas? Čia tokie patys klausimai, kaip ir dilema, ar teatrui svarbiau graži rūbinė, ar solistų pajėgumas. Geri solistai gali dainuoti ir be gražios rūbinės, ir bus išgiršti. Įdomų gastronominių turinių parodoje

galima būtų išdėlioti be sienų, be architektūrinių efektų – tiesiog ant žolės! Kaip Edouardo Manet paveiksle. Ir, manau, atsirastų susidomėjusiųjų!

Milane ant žolės neliksime. Esame kūrybingų architektų, dizainerių ir išmoningų statybininkų tauta. Esame formos ir pakavimo meistrai. Žavingos lėkštės, dailios dėžutės, elegantiška pakuotė, išpūdinga tara – tai dalykai, kuriuos esame įvaldę tobulai. Kai Vilniuje man įpila espresso kavos į manieringą stiklinaitę – sutrinku. Čia tai bent! Kai kas nors atveža į Romą lauktuvių – lietuviškų saldinių žaismingoje dėžutėje, Roma stebisi: oho! Kai dovanoju mūsų alaus elegantiškame stiklo butelyje su reljefiškai išpaustais gamintojo simboliais, prie alaus *haute couture* nepratę italai netiki, kad stiklas – ne brendis ir ne likeris.

Lietuvos paviljono likimas Milane – tai dar viena lietuviška formos pergalė prieš turinį. Išvaizdos – prieš skonį. Architektūros – prieš gastronomiją. Statybininkų – prieš ūkininkus. Kartojasi daugysk girdėta istorija apie tai, kaip pinigų nestokojantis verslininkas atidaro savo restoraną. Ką dės į lėkštes savo klientams, jis tiksliai nežino, bet lėkščių dizaino viziją turi, ir netgi labai aiškia. Po kažkiek laiko restoranas, taip ir neradęs savo turinio, numiršta, o jo kūrėjas reiškia apgailestavimą, kad maitinimo verslas – nuostolingas, nes niekam nereikia gerų restoranų.

Likus mažiau nei šimtui dienų iki pasaulinės parodos apie maistą atidarymo, gurmanižuotoje visuomenėje – absoliutus štilis. Nvyksta viešos diskusijos dėl Lietuvos paviljono „Expo 2015“ turinio. Nesiginčijame, nesijaudiname, menkai svarstome, ką pasauliui – dvidešimčiai milijonų – duosime paragauti Milane. Problema išspręsta lietuviškai – statomas didelis, gražus namas. O jeigu bus didelis namas, bus ir valgyti. Kažko bus...

Jausmas toks, kad Milano „Expo“, kuri Lietuvai kainuos keturis milijonus eurų, įdomi nebent kelionių agentūroms ir dar porai ministerijų. Jeigu kalba būtų apie Europos krepšinio čempionatą – trykštų patriotizmas. Jeigu tai būtų olimpinės žaidynės – regėtume dar didesnę patriotizmo protrūkį. O „Expo 2015“ – kažkodėl patriotizmo negeneruoja, ir tiek. Milano pasaulinę parodą daug kas išivaizduoja kaip didelį tarptautinį maisto „kermosių“. Ką nuveši – tą suvalgys. O ko nesuvalgys – tą parsiveši atgal!

Bet kalbos jeigu ir vyksta, tai daugiausia pakavimo temomis. Atrodytų, namas jau yra, galvokime, ką ant stalo padėsime. Bet mūsų



Jausmas toks, kad Milano „Expo“, kuri Lietuvai kainuos keturis milijonus eurų, įdomi nebent kelių agentūroms ir dar porai ministerijų. Jeigu kalba būtų apie Europos krepšinio čempionatą – trykštų patriotizmas.

maistininkai toliau užsispyrę svarsto, ne ką, o kaip. Jų nuomone, pamatęs Lietuvos paviljoną, lankytojas – gurmė stebėsis unikalia paviljono architektūra. Paskui lankytojas – gurmė įeis į vidų ir žavėsis paviljono interjeru. Tada nukreips žvilgsnį į ekspoziciją. Manote, lankytojas – gurmė pagaliau pradės kažką ragauti? Klystate. Jam teks įvertinti lietuviškų stendų kokybę. „Svarbiausia tokio dydžio parodose – įrengti patrauklius stendus“, – kalba apie „Expo 2015“ vienos didelės maisto bendrovės vadovas. Jam kelia juoką skonio dalykai. Jam rūpi rodyti pramonę: „Gal ir neblogas dalykas ekspozicijose yra medus ir kaimiška dešra. Bet žmonės, tai matydami, susidaro nuomonę, kad tai – dar neišsivysčiusi valstybė. Užtat svarbu parodyti, ant kokio tvirtumo pamato stovi mūsų maisto pramonė.“

Jeigu šis maisto pramonės bosas užsuktų, tarkime, į vieną įdomiausių maisto parodų – „Slow Food“ pasaulinį maisto saloną Turine, jis pamatytų itin muzikiškus stendus ir neįtikėtiną gastronomijos kokybę. Kas šiais laikais yra gastronominė kokybė? Atsakymas paprastas ir tuo pat metu labai nepatogus didiesiems maisto pramonininkams: įvairovė ir savitumas. Milane mums nereikėtų pasakoti, kad nesame alkani ir turime ką valgyti. Nereikėtų girtis fabrikų architektūra, gamybos plėtra, apyvarta ir eksportu. Nebūtina užsiminti apie lietuvišką ementalį, dzūkišką „prosecco“ vyną, aukštai-

tišką mocarelą. Užjuoks.

Bandau įsivaizduoti, kas atstovaus Lietuvai pasaulinėje parodoje: a) maži sūrininkai ar b) „Rokiškio sūris“? A) mažos alaus daryklos ar b) Klaipėdos „Švyturys“? A) nišiniai gastronominiai produktai ar b) masinė gamyba? Jeigu visi atsakymai – b, tada į Milaną vežkime „Maximą“. Apie viską pagalvos ir nereikės raudonuoti.

Lietuvai reikėtų lygiuotis į maisto lyderius. Lyderė šioje srityje yra Italija. Ne ta Italija, kuri juokina pasaulį, niekaip nesugebėdama apsaugoti „Expo“ statybų aikštelės nuo Kalabrijos ir Sicilijos mafijos čiuptuvų. Ne ta Italija, kuri tragiškai vėluoja su parodos objektų statybomis. Mums turėtų rūpėti gastronominė, puikių produktų ir unikalaus skonio Italija. Ji yra lyderė, todėl ir pasiūlė pasauliui maisto temą. Šioje šalyje nominali papildoma vertė, gaunama iš vieno hektaro bet kokių kultūrų, yra 300 proc. didesnė, palyginti su Didžiąja Britanija, 200 proc. – palyginti su Ispanija ir Vokietija, 70 proc. – su Prancūzija. Italija pasaulyje pirmauja ekologiško ūkininkavimo srityje, nes 43 852 įmonės pagamina 17 proc. visos Europos ekologiško maisto produkcijos.

Bet svarbiausias Italijos turtas yra gastronominis savitumas: ši šalis turi 268 produktus, įvertintus saugomos geografinės ir kilmės vietos nuorodomis. Antroje vietoje – Prancūzija su 207, trečioje – Ispanija su 162 nuorodomis.

Mes esame stipriausi tarp Baltijos šalių su šešiomis nuorodomis: tai Stakliškių midus, baltas varškės sūris, Seinų-Lazdijų medus, Daujėnų duona, žemaitiškas kastinys, skilandis. Šie produktai turėtų būti mūsų gastronominės delegacijos vėliava, mūsų „sunkioji artilerija“, mūsų gastronominio patriotizmo smogiamoji jėga. Ar bus? Pažiūrėsime. Esame elegantiški fasuotojai, aukščiausio lygio pakuotojai, unikali taros kūrėjai. Bet kažkodėl pamirštame ant balto varškės sūrio etiketės įkalti saugomos geografinės nuorodos registro ženklą.

Tuos, kurie svajoja apie patrauklius „Expo 2015“ stendus, galiu patikinti: stendai nėra pasaulinės parodos tema. Statistinis Milano parodos lankytojas bus gastronomiškai išsilavinęs, smalsus naujų aromatų ir skonio medžiotojas, o ne stendų vertintojas. Technologiškai pažangius stendus pasilikite „Agrobalt“ ir kitoms (maisto) pakavimo parodoms. Į Milaną vežkite unikalų medų ir rankomis minkomą duoną. Bet ar prasimuš ant gastronominio podiumo patys mažiausi ir įdomiausi? Šiuo metu tai – esminis nacionalinės maisto politikos klausimas.

Kol kas vangus pasirengimas „Expo 2015“ parodai rodo, kad nacionalinė maisto politika yra labai vangi. Ar ji apskritai egzistuoja? Pamatysime Milane. ■

Paulius Jurkevičius, Roma

Š.Keserauskas: „Prioritetas vienas – kuo daugiau naudos vartotojams“

Konkurencija. Daugiau kaip 9 mln. eurų finansinės naudos kasmet vidutiniškai valstybei duodančios Konkurencijos tarybos pirmininkas kiekvienai institucijai siūlo pamatuoti, kokią vertę ji sukuria visuomenei.

Konkurencijos taryba vėl smogė iš peties: nustatė kartelį energetikos sektoriuje ir pripažino, kad bendrovės „Lukrida“, „Envija“ ir „Manfula“ nuo 2010 m. riboja konkurenciją kogeneracinių jėgainių statybos rinkoje. Jos susitarė nustatyti iš susijusios bendrovės „Envija“ perkamų vidaus degimo variklių kainos dalį ir taikyti ne mažesnę nei dešimties procentų maržą. Už dvejus su puse metų trukusį draudžiamą susitarimą „Manfulai“ skirta 333 900 eurų, „Envijai“ – 303 600 eurų bauda. „Lukrida“, prisipažinusi apie dalyvavimą kartelyje, atleista nuo 656 600 eurų baudos.

VEIDAS: Paskelbus nutarimą dėl bendrovių „Lukrida“, „Envija“ ir „Manfula“ konkurenciją ribojančios veiklos, viešojoje erdvėje pasigirdo advokatų abejonių dėl įrodymų tikrumo ir neva taikyto nepakankamai aukšto įrodinėjimo standarto. Kaip vertinate tokias abejones dėl Konkurencijos tarybos ekspertų kompetencijos?

Š.K.: Mano supratimu, abejonės reiškiamos ne dėl ekspertų kompetencijos, bet, anot advokato, dėl pernelyg žemo įrodinėjimo standarto. Atkreipiu dėmesį, kad advokatas, kuris tai pareiškė, atstovauja įstatymą pažeidusiai įmonei. Tokiais atvejais mes nieko kito ir nesitikime, paprastai advokatų argumentai tokie ir būna. Dėl kompetencijos kritikos nebuvo, ir tai mane džiugina. O įrodinėjimo standartus palikime teismui. Mūsų nuomone, įrodinėjimo standartas buvo pakankamas, o kritikuojami ir skundžiami yra beveik visi mūsų sprendimai, ir tai nestebina.

VEIDAS: Priekaištų sulaukėte ir dėl socialinės atsakomybės kriminalizavimo po to, kai aludarių susitarimą negaminti tam tikro stiprumo alaus pripažinote draudžiamu. Paprasta akimi žiūrint, aludarių siekis iš tiesų atrodo teisingas, kaip, ko gero, ir Vilniaus savivaldybės noras sukurti aukštos kultūros taksi paslaugas?

Š.K.: Kuo grįstas kelias į pragarą, mes žinome. Bet priemonės turi būti proporcingos teisėtam tikslui. Tik diktatoriai sako, kad tikslas pateisina priemones, o teisinėje valstybėje priemonės turi būti proporcingos. Vilniaus savivaldybės tikslas – pagerinti taksi aptarnavimo lygį, matyt, yra pagrįstas, bet priemonės neteisėtos ir neproporcingos. Ypač todėl, kad pati savivaldybė reguliuoja šią veiklą. Jei norima pakelti lygį, galima nustatyti griežtesnį reguliavimą ir jį įgyvendinti. Bet tai nereiškia, kad pačiai savivaldybei reikia kištis į rinką ir pradėti joje veikti. Jei kaž-

kam savivaldybėje nepatiktų kepyklų kepama duona, ar tai reikštų, kad reikia steigti savivaldybės kepyklą?

Jei grįšime prie aludarių, ten klausimas buvo dėl stipraus alaus gamybos, kurią aludariai bendru sutarimu buvo apriboję. Jei aludariai mano, kad stiprų alų gerti nesveika, kiekvienas jų individualiai galėjo priimti tokį

sprendimą. Bet jie priėmė jį kartu, nes priimdami individualiai jie rizikuotų, kad kiti tokio sprendimo nepriims ir toks sprendimas bus nepelningas. Todėl jie kartu sutaria ir tai yra tipiškas kartelinio susitarimo pavyzdys, apribojant tam tikros prekės gamybą.

Kitas klausimas – jei stiprus alus yra nesveika, ką jau kalbėti apie stipresnius gėrimus?



Galbūt vis dėlto nesveika yra gerti alkoholi arba gerti jį nesaikingai? Bet man neteko girdėti, kad alkoholio gamintojai skatintų blaivybę arba tokį saikingą vartojimą, kuris reikšmingai sumažintų jų pardavimus. Be to, tirdami atradome, ir tai buvo paskelbta viešai, visiškai kitokius aludarių motyvus. Byloje yra cituojamas įmonių atstovų susirašinėjimas, kuriame vienos įmonės atstovas rašo manantis, „kad dėl laipsnių turėtų būti lengva rasti kompromisą ir visi nuo to tikrai daugiau uždirbtume, o ir sukomunikuotume gerai“. Čia, matyt, ir aiškėja, kad tikri to sprendimo motyvai yra įvaizdis ir uždarbis. Tai tokia čia ir socialinė atsakomybė.

VEIDAS: Konkurencijos tarybos nutarimas, kad savivaldybės sprendimas įsteigti taksi bendrovę „Vilnius veža“ pažeidžia svarbiausius konkurencijos principus, apskūstas teismui, vyksta

bylinėjimasis. Tačiau ar vos prieš mėnesį paskelbtas Konstitucinio Teismo išaiškinimas, kad vežėjas ne konkurso būdu gali būti parinktas tik tuomet, jei privatus vežėjai nenorėtų ir negalėtų suteikti paslaugos, nėra atsakymas šioje byloje?

Š.K.: Manau, kad tai plačiąja prasme yra atsakymas, nors konkreti byla buvo šiek tiek kitokia. Į Konstitucinį Teismą buvo kreiptasi siekiant išsiaiškinti, ar savivaldybės gali be konkurso parinkti transporto paslaugų teikėją ir ar tai neprieštarauja Konstitucijai. Konstitucinis Teismas pasakė, kad neprieštarauja, tačiau parinkti be konkurso galima tik išimtiniais atvejais, kai privatus verslas negali ar nenori to daryti. Bet net ir tuomet negalima privileijuoti ar diskriminuoti kitų šios paslaugos teikėjų.

VEIDAS: Tyrimas dėl bendrovių „Lukrida“ ir „Manfula“ išskirtinis ir tuo, kad pradėtas vienam kartelio dalyviui įskundus savo konkurentą. Konkurencijos taryba, taip pat palankūs įstatymai, atleidžiantys apie susitarimą pranešusius nuo baudų, skatina tą daryti. Ar dažni tokie atvejai ir kiek tarp jų pasitaiko tikrovės neatitinkančių pranešimų, siekiant, pavyzdžiui, apšmeižti konkurentus? Kas vis dėlto priverčia kartelio dalyvius prisipažinti?

Š.K.: Tokia galimybė Lietuvos įstatymuose atsirado 1999 m. Tačiau ja nebuvo naudojama, kol 2008 m. neatsirado pirmųjų detalių taisyklių, apibrėžiančių prisipažinimo dėl kartelinio susitarimo procedūrą. Nuo tada mes jau turime bent keletą tokių atvejų. Norėtusi, kad jie būtų dažnesni. Iš kitos pusės, mažoje valstybėje to, matyt, negali būti dėl labai artimų verslo bendruomenės santykių. Vis dėlto pastaruoju metu tokių atvejų šiek tiek padaugėjo. Ir tai nėra įskundimas – tai prisipažinimas.

Tokių atvejų, kai akivaizdžiai siekiama vien tik sužlugdyti konkurentą, mūsų praktikoje dar nebuvo. Yra galimybė būti atleistam nuo baudos, ir kol kas visi, kurie prisipažino, nuo baudų buvo atleisti. Tačiau įmonei tenka pripažinti, kad pažeidė įstatymą. Tai, žinoma, kenkia reputacijai, bet prisipažindami jie tą reputaciją ir ištaiso. Tikrai ne visi išdrįsta tai padaryti. Tačiau privalumas yra didžiulis: įmonė gali pasakyti, kad darė klaidų praeityje, bet dabar jas ištaisė, išvengdama baudų ir nutraukdama neteisėtą veiklą. Manau, tai ir skatina prisipažinti, ir tikimės, kad ateityje tokių prisipažinimų bus dar daugiau.

VEIDAS: Jūs sakote, kad tai nėra įskundimas, bet tai turbūt priklauso nuo požiūrio: vieni tai vadina prisipažinimu, kiti – įskundimu?

Š.K.: Tai dvi tos pačios monetos pusės. Visų pirma tai yra prisipažinimas ir, be abejo, bendrininko įskundimas. Panašios taisyklės taikomos ir baudžiamojoje teisėje. Aš suprantu, kad mūsų posovietinėje valstybėje, kuri yra patyrusi, ką reiškia KGB persekiojimas, įskundimai yra tam tikra stigma. Nors iš tiesų tai pilietiškas elgesys. Nes žmogus, daręs žalą visuomenei, arba, paprastai sakant, vogęs iš vartotojų pinigų, nusprendžia to nebedaryti ir padėti išsiaiškinti pažeidimą. Tai tikrai pagirtina.

VEIDAS: Natūralu, kad verslas nesutinka su jūsų sprendimais, juos skundžia teismams. Kokia yra ši statistika: ar dažnai skundžia, kiek bylų laimėta, kiek pralaimėta?

Š.K.: Didžioji dalis Konkurencijos tarybos nutarimų yra skundžiami teismuose ir bylinėjimasis dėl nustatyto pažeidimo bei paskirtos baudos pagrįstumo kartais trunka net kelerius metus. Didžiąją dalį bylų mes laimime. Pavyzdžiui, pernai buvo visiškai atmesti devyni skundai dėl mūsų nutarimų, du mūsų sprendimai buvo pakeisti sumažinant baudas, trys sprendimai panaikinti. Tačiau nereikia tikėtis šimtaprocentinių pergalių teismuose, nes tai galėtų reikšti, kad galbūt nesiimame itin sudėtingų atvejų, kurie galėtų duoti didelę naudą vartotojams, o imamės tik labai saugių bylų. Kartais, kai byla yra nauja ir sudėtinga, galima ir pralaimėti. Mes – taip pat žmonės ir galime klstyti. Galų gale pažeidimas gali būti, tačiau gali nepakakti įrodymų.

VEIDAS: Kokiais principais vadovaudamasi Konkurencijos taryba atsirenka bylas?

Š.K.: Šaltinių yra ne vienas. Mes patys galime pradėti tyrimą, jei rinkoje pastebime kažkokių anomalijų, kurios negali būti paaiškinamos įprastais dalykais. Gauname skundų ir iš rinkos dalyvių, vartotojų. Gauname rinkos dalyvių prisipažinimų, taip pat valstybinės institucijos kartais atkreipia mūsų dėmesį į galimus pažeidimus, ypač kai tai susiję su viešaisiais pirkimais. O atsirenkame vadovaudamiesi dviem nuostatomis: pirmiausia – ar yra pagrindo įtarti, kad tai būtų konkurencijos teisės pažeidimas, ir, jei yra pažeidimas, sprendžiame klausimą, ar tai mūsų prioritetas.

Mes galime įsikišti ir tuomet, kai tos problemos sprendimas gali tapti precedentu. Kartais mažos bylos kuria didelius precedentes. Sakykim, aludarių byla precedento požiūriu buvo svarbi, nes buvo dangstomasi socialine atsakomybe. Vertinant mastą, vartotojus, kuriuos paliestų ši problema, tai nebūtų labai daug, bet mes norėjome parodyti, kad socialinė atsakomybė nėra tas figos lapas, kuriuo galima dangstyti kartelinius susitarimus.

VEIDAS: Už pažeidimus skiriate tūkstantines ir net milijonines baudas. Kiek tų baudų iš tiesų sumokama?

Š.K.: Taip, absoliutūs skaičiai gali atrodyti įspūdingai. Pavyzdžiui, bauda, skirta įmonei „Gazprom“ už koncentracijos vykdymo sąlygos pažeidimą, siekė daugiau nei 35 mln. eurų. Neseniai bendrovėms „Maxima LT“ ir „Mantinga“ už draudžiamus susitarimus, siekiant užsitikrinti didesnę pelno maržą vartotojų sąskaita, skirta bauda siekia beveik 20 mln. eurų. Bet žiūrėkime ne į absoliučius dydžius, o į santykinį dydį – kokią dalį įmonės apyvartos sudaro bauda. Ji turi ne tik atitikti pažeidimo sunkumą, bet ir būti pritaikyta konkrečiam pažeidėjui, kad jį atgrasytų. Jei baudos būtų fiksuotos, didelei įmonei su didžiule apyvarta bauda galėtų atrodyti labai maža.

Taip žiūrint mūsų skiriamos baudos nėra labai didelės. Dažniausiai jos svyruoja nuo dešimtojo procento dalių iki kelių procentų ➤

Konkrencijos tarybos pirmininkas Š.Keserauskas sako, kad Lietuvos išskirtinumas – ne verslo pažeidimai, o daug konkurencijos pažeidimų darantys viešojo sektoriaus subjektai

➤ nuo apyvartos. Yra retesnių atvejų, kai pasiekiami maksimali įstatymo numatyta riba – 10 proc. nuo apyvartos. Seniau Konkurencijos taryba privalėjo tirti praktiškai visus skundus, o dabar galime pasirinkti reikšmingesnius atvejus, tiriamos įmonės ir jų apyvartos paprastai būna didelės. Taigi net maža procentinė bauda gali atrodyti įspūdingai. Daugumą mūsų nutarimų įmonės skundžia, ir kol vyksta teismai, paskirtų baudų mokėti nereikia.

Bendra visų praėjusiais metais Konkurencijos tarybos skirtų baudų suma – 63 184 140 eurų, iš jų kol kas sumokėta 62 326 eurais. Pernai užfiksavome savotišką „greičio rekordą“, kai viena įmonė skirtą baudą sumokėjo per vieną dieną. Bendra visų 2013 m. skirtų baudų suma – 571 304 eurais, sumokėta 569 856 eurais.

VEIDAS: Pradėję vadovauti Konkurencijos tarybai kėlėte klausimą dėl nepakankamo institucijos finansavimo. Ar pavyko pralaužti ledus ir įrodyti, kad valstybė, norėdama turėti aukštos kvalifikacijos specialistų, turėtų jiems mokėti ir atitinkamo dydžio atlyginimus?

Š.K.: Deja, situacija nesikeičia, ir tai ne vien mūsų institucijos, o viso valstybinio sektoriaus problema. Nepopuliaru sakyti, kad valstybiniame sektoriuje dirbantys žmonės turi uždirbti daugiau. Politikams tai populiarumo taškų nesuteikia. Todėl šiuo klausimu nevyksta jokia pragmatiška diskusija. Vyksta, sakyčiau, pavydu grįsta dogmatinė diskusija. Viena iš dogmų, kad niekas valstybiniame sektoriuje negali uždirbti daugiau nei Seimo nariai. Dirbdamas Jungtinės Karalystės konkurencijos institucijoje šiek tiek aukštesnio nei vidutinio lygio valstybės tarnautoju, uždirbau tiek pat, kiek parlamento nariai. Institucijos vadovo atlyginimas buvo beveik dvigubai didesnis už Jungtinės Karalystės premjero.

Ir tai normalu. Nes konkurencijos institucijoje dirbantys specialistai yra profesionalai, dėl kurių reikia konkuruoti rinkoje su konsultacinėmis bendrovėmis, advokatų kontoromis, bankais. Žmonių, išmanančių konkurencijos teisę, nėra daug ir šių profesionalų atlyginimas turi atitikti rinkos sąlygas. Tačiau kiekvienas bandymas pasiekti, kad atlyginimai institucijose, prižiūrinčiose rinkas ir konkuruojančiose dėl specialistų su rinkos dalyviais, būtų šiek tiek didesni, atsiremia į klausimą, o kodėl kitiems turėtų būti mokama mažiau. Bet Lietuvos viešajame sektoriuje turi dirbti mažiau žmonių ir jiems turi būti daugiau mokama. Tada galėsime turėti ir išsaugoti geriausius ekspertus, jie dirbs efektyviau. Tačiau tai nepopuliarūs sprendimai, kurių priimti politikai neturi drąsos, todėl valstybės sektoriuje, neskaitant dirbančiųjų „iš idėjos“, mes turime daug nelabai kvalifikuotų žmonių, užuot turėję gerokai mažiau aukštesnės kvalifikacijos specialistų.

Neturiu didelių vilčių, kad ši problema būtų greitai sprendžiama visos valstybės mastu. Tačiau bent jau dalinis sprendimas būtų kai kurioms institucijoms suteikti didesnę nepriklausomumą, kad galėtume mums skirtą fi-

nansavimą panaudoti savo nuožiūra, turėti didesnę savarankiškumą. Tokioms rinką prižiūrinčioms institucijoms turėtų būti suteikta daugiau savarankiškumo ir faktinio nepriklausomumo. Tuomet galima reikalauti ir didesnio efektyvumo. Dabar valstybiniame sektoriuje yra lygiava, dogmatiniai principai ir labai griežta hierarchija. Nesvarbu, kad esi profesionalas, – tu negali uždirbti daugiau nei politikai. O tai reiškia, kad kai kurių profesionalų mes arba negalėsime pritraukti, arba negalėsime išlaikyti, nes jie bus išgraibstyti privataus sektoriaus.

VEIDAS: Ar taip įsivaizdavote darbą Konkurencijos taryboje, sutikdamas imtis jos vadovo pareigų?

Š.K.: Šiek tiek daugiau, nei galėjau įsivaizduoti, teko administracinio darbo, kuris nebuvo susijęs su mano ankstesne patirtimi Jungtinėje Karalystėje, kur dirbau konkurencijos teisininku. Šiuo požiūriu buvo daug naujų dalykų, tiek gerų, tiek ir nelabai gerų. Bet pastarieji mane tik skatina veikti ir keisti situaciją. Galbūt tikėjau, kad bus šiek tiek lengviau skleisti konkurencijos kultūrą viešajame sektoriuje, bet ten

pokyčiai vyksta labai lėtai. Iš kitos pusės, aš, matyt, gavau daugiau, nei tikėjau, iš tos komandos, kurią čia radau ir kuri vėliau prie mūsų prisijungė. Tai tikrai geras kolektyvas, su kuriuo lengva dirbti.

VEIDAS: Kokio pobūdžio konkurencijos pažeidimai vyrauja Lietuvoje? Gal esame kažkuo išskirtinė šalis?

Š.K.: Jei kalbame apie verslo daromus pažeidimus, Lietuva niekuo neišsiskiria. Bet mes labiau išsiskiriame tuo, kad Lietuvoje daug konkurencijos pažeidimų padaro viešojo administravimo subjektai. Jų konkurencijos kultūra tikrai žema. Čia ypač pasižymi savivaldybės. Yra tiesiog tokia standartinė schema, kai savivaldybė be konkurso paskiria įmonę teikti tam tikras paslaugas. Ką tai reiškia? Mes skundžiamės, kad Lietuvoje gyventojai nėra pakankamai verslūs, ypač regionuose, o savivaldybės, užuot skatinusios privačią iniciatyvą, pačios užima tas rinkas, kuriose galėtų veikti privatus subjektai. Tai didžiulė problema. Jei kažkam suteikiama išskirtinė teisė veikti, sukurama monopolija, ir iš to plaukia visos kitos problemos: neefektyvi veikla, galimos per



KT sprendimai teismuose

didelės kainos, politiniai ryšiai tarp valdžios ir privilegijuotų įmonių.

Mūsų bendras tikėjimas konkurencija ganėtinai silpnas, nemažos dalies žmonių instinktai dar sovietiniai. Jei yra problema, tai geriausia ją spręsti viską paimant į savo rankas ir reguliuojant. Jei nepatinka taksi paslaugų lygis – steigiami savivaldybės taksi įmonė, jei nepatinka bankų veikla – įsteigime valstybinį banką. Taip greitai galime suvalstybinti daugelį rinkų. O reikėtų siekti rinkų atvirumo ir tinkamai prižiūrėti tose rinkose veikiančius subjektus, tuomet konkurencija duos rezultatų ir jie valstybei bei mokesčių mokėtojams kainuos kur kas mažiau. Nes visus tuos valstybinius verslus finansuoja mokesčių mokėtojai.

VEIDAS: Konkurencijos taryba iš tiesų yra nustačiusi nemažai savivaldybių pažeidimų, o Vilniaus savivaldybė, ko gero, – apskritai pažeidimų rekordininkė. Ar valstybė turi pakankamai teisinių svertų tokiems piktybišioms pažeidėjams sutramdyti?

Š.K.: Juokaujant galima būtų pasakyti, kad Vilniaus savivaldybė yra mūsų VIP klientas. Per pastaruosius septynerius metus esame priėmę devynis nutarimus dėl konkurenciją ribojančių Vilniaus savivaldybės sprendimų. Kodėl taip yra? Politikai gyvena pagal tam tikrą rinkimų ciklą, jiems reikia greitų rezultatų, todėl, užuot kūrę geresnę konkurencinę aplinką privačiam verslui, jie imasi trumpalaikių sprendimų.

Jei kalbame apie teisinius svertus, mes galime įpareigoti nutraukti neteisėtus veiksmus, tačiau viešojo administravimo subjektams negalime skirti baudų, pavyzdžiui, kaip verslo atstovams. Tai, matyt, ir atpalaiduoja. Bet jei diskriminuojamos įmonės, Konkurencijos tarybai nustačius pažeidimą ir jį patvirtinus teismui, pasinaudotų teise kreiptis į teismus ir reikalauti žalos atlyginimo, situacija pasikeistų. Jei savivaldybėms ar kitoms institucijoms tektų atlyginti žalą, ji galėtų būti gerokai didesnė nei bet kuri bauda. Tuomet pradėtų veikti atgrasymo mechanizmas. Bet apie tokius išskinius dėl žalos atlyginimo kol kas man nėra tekę girdėti.

O politikai, kurie vadovauja institucijoms, turėtų prisiminti Konstituciją, kuri sako, kad mūsų ūkis yra grindžiamas privačia iniciatyva, todėl valstybė užsiima tam tikra ūkine veikla tik išskirtiniais atvejais, kai privačios įmonės negali ar nenori tuo užsiimti. Jei tokio princi-

po būtų laikomasi, būtų kur kas mažiau valstybės ar savivaldybės kontroliuojamų įmonių, daugiau erdvės privačiam verslui ir didesnė atsakomybė reguliuoti ten, kur reikia tą daryti. Tai yra kelias į priekį.

VEIDAS: Pažeidėjus griežtai baudžiate, bet nemažai pastangų dedate ir rinkos dalyvius mokydami sąžiningai konkuruoti – rengiate gaires, mokymus, seminarus. Ar Lietuvoje požiūris į konkurenciją keičiasi? Gal užtektų „apsviesti“, ir problemų neliktų?

Š.K.: Dalies pažeidimų galima būtų išvengti, jeigu žmonės žinotų, kaip reikia elgtis. Tačiau švietimas nėra viską gydantis vaistas, kai kada reikia taikyti ir sankcijas. Mes turime derinti tuos abu įrankius.

VEIDAS: Ar pastebite, kad griežta, bekompromisė Konkurencijos tarybos veikla duoda rezultatų?

Š.K.: Mes jau kelerius metus atliekame tam tikrą savo veiklos vertinimą, naudodamiesi Jungtinės Karalystės ekonomistų parengta metodika, kuri leidžia pasakyti, kokią tiesioginę finansinę naudą gauna vartotojai dėl mūsų įsikišimo į rinką ir mūsų sprendimų. Neseniai šioms skaičiavimams pradėjome taikyti Tarpautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos priimtą rekomendacinę metodiką, pagal kurią mūsų institucijos 2012–2014 m. sukurtą vidutinę tiesioginę naudą kasmet sudarė 9,31 mln. eurų. Konkurencijos tarybos biudžetas 2014 m. buvo 1,36 mln. eurų.

Esame sau įsipareigoję, kad vienas iš mūsų instituciją investuotas euras duotų vartotojams bent penkis eurus naudos. Taigi tą įsipareigojimą vykdome ir kasmet visuomenei nau-

Mūsų posovietinėje valstybėje, kuri yra patyrusi, ką reiškia KGB persekiojimas, įskundimai yra tam tikra stigma. Nors iš tiesų tai pilietiškas elgesys.

dos duodame bent penkis kartus daugiau. Būtų gerai, kad visos valstybės institucijos pasimatuotų savo kuriamą vertę.

Žinoma, metodika pagrįsta tam tikromis prielaidomis, tačiau poveikis akivaizdus ir realiame gyvenime. Pavyzdžiui, prieš kelerius metus nustatėme ortopedinių priemonių gamintojų kartelinį susitarimą. Vėliau pastebėjome, kad kainos sumažėjo. Priežastingumą įrodyti būtų sudėtinga, bet faktas tas, kad kainos sumažėjo. Kitas pavyzdys – regis, prasi-dėjęs kainų karas mažmeninės prekybos maisto produktais rinkoje. Šį karą galėjo lemti daug veiksnių, bet vienas jų galėjo būti ir mūsų tyrimas dėl bendrovių „Maxima LT“ ir „Mantinga“ konkurenciją ribojančio susitarimo.

O jei kalbėsime bendrai, Lietuvos visuomenė vis dar gana mažai žino apie konkurenciją. Visuomenės tikėjimas konkurencijos nauda yra labai trapus. Jei tik jos netenkina prekių kainos, iš karto žiūrima į valdžią: kodėl ji nieko nedaro dėl to, kad pakilo kažkokio produkto kaina. Bet netikima konkurencija, kuri

ir turėtų užtikrinti prekių pasirinkimą, gerą kokybę ir geras kainas. Daug ką dar reikia padaryti ne tik mums – reikia bendrų ir kitų institucijų pastangų. Ypač gerą pavyzdį turi rodyti politikai, aiškindami konkurencijos naudą, nes dažniau aiškinama, kodėl reikia kurti įvairias valstybines įmones, o ne saugoti konkurenciją. Tenka pripažinti, kad konkurencijos kultūra Lietuvoje dar nėra aukšta. Bet ji gerėja.

VEIDAS: Kokie yra šių metų Konkurencijos tarybos veiklos prioritetai?

Š.K.: Svarbiausias prioritetas visada tas pats – kad mūsų įsikišimas į rinką vartotojams duotų kuo daugiau naudos. Šią klausimą visada užduodame sau prieš pradėdami bet kurį tyrimą. O jei kalbame apie atskiras sritis, į kurias centruosime dėmesį, tai svarbus sektorius išliks energetika. Šioje rinkoje dalyvių nedaug, gana didelis reguliavimas, įeiti į rinką kliūčių irgi netrūksta, todėl konkurencijos problemų, tikėtina, taip pat yra daug.

Kita sritis – maisto prekės. Praėjusių metų gruodžio mėnesį pradėjome pieno sektoriaus tyrimą, kuriuo norime išsiaiškinti, ar toje rinkoje yra struktūrinių problemų ir kaip jas būtų galima spręsti. Pasižiūrėję į savo bylų praktiką matėme ne vieną tyrimą, susijusį su pieno sektoriumi, todėl nusprendėme patyrinėti, kaip veikia ši rinka. Juo labiau kad ir visuomenės susidomėjimas šia sritimi yra didelis. Kasmet stengiamės atlikti po vieną tokį atskiros srities tyrimą.

Mūsų dėmesio centre išliks ir viešojo administravimo subjektai, nes čia pažeidimų nustatome statistiškai daugiausiai. Pernai beveik pusė Konkurencijos tarybos tyrimų vyko dėl

konkurenciją ribojančių viešųjų subjektų veiksmų. Ypatingą dėmesį skirsime ir viešiesiems pirkimams, kur gana dažnai pasitaiko kartelinių susitarimų, kai konkursų dalyviai tarpusavyje derina veiksmus, kas taps laimėtoju.

VEIDAS: Kaip manote, ar Konkurencijos taryba verslui jau yra tapusi baubu?

Š.K.: Aš manau ir tikiuosi, kad ne. Tos didelės baudos absoliučiais skaičiais imant atkreipia verslo dėmesį. Bet noriu tikėtis, kad mes neta-pome baubu, nes visų pirma verslas mums yra svarbus sąjungininkas, o ne priešininkas. Būtent iš verslo gauname daug informacijos apie tai, kas vyksta rinkoje. Viešojoje erdvėje dažnai kalbama, kad verslas nukenčia nuo Konkurencijos tarybos, bet niekas neužsimena apie tą tyliąją verslo daugumą, kuri nukenčia nuo konkurenciją pažeidžiančių kolegų. Kartais mes dirbtinai esame parodomi kaip verslo baubai. Bet jei pažeidėjai ar potencialūs pažeidėjai mūsų bijo ir dėl to nedaro pažeidimų, tai yra gerai. ■

Aušra Pocienė

Nafta vis dar per brangi

Energetika ir politika. Kol naftos kaina nenukrito žemiau nei 40 JAV dolerių už barelį, skųstis neturėtų nė viena, net labiausiai nuo naftos gavybos priklausoma pasaulio valstybė. Bet vis tiek skundžiasi.

Kai 2005 m. naftos kaina perkopė vadina-
mają psichologinę 60 JAV dolerių už
barelį ribą (taip brangiai nafta dar nieka-
da nebuvo kainavusi), niekas nesitikėjo, kad po
dešimties metų tokia pati kaina reikš psicholo-
ginės ribos peržengimą į priešingą pusę.
Pastaruosius trejus metus naftos kaina visuomet
svyravo apie 100 dolerių, tačiau vos per pusmetį
kelerių metų naftos kainos smuko 40 proc. ir
nusirito iki žemiausio 2008 m. lygio.

Toks naftos pigimas, be jokios abejonės,
paveiks viso pasaulio ekonomiką. Tačiau nebū-
tinai taip, kaip atrodo iš pirmo žvilgsnio.

Iš esmės visas pasaulio valstybes galima
suskirstyti į dvi kategorijas: didžiulę grupę tų,
kurioms naftos kainų sumažėjimas turėtų būti
naudingas, ir saujelę dėl to galinčių patirti
nuostolių. Tačiau pirmosios aiškina nepatirian-
čios aiškos naudos, o antrosios dejuoja dėl
tariamų milijardinių nuostolių.

Tad kodėl nuostolingoji naftos kainų mažėji-
mo pusė daugeliu atvejų nusveria pasaulio eko-
nomikos svarstyklių pusę? Juk skaičiuojama,
kad nafta išliktų pelninga net kainuodama vos
20 dolerių už barelį, tad priežastis – tikrai ne
naftą išgaunančių valstybių realūs nuostoliai, o
tik neišsipildę lūkesčiai.

Mat naftą išgaunančios valstybės savo biu-
džetus tvarko numatydamos būsimą naftos
kainą, dažniausiai artimą 100 dolerių už bare-
lį, o šiai netikėtai nukritus, kad ir nedaug,
tokios valstybės nebesubalansuoja savo paja-
mų ir išlaidų.

Pavyzdžiui, šiųmetis Rusijos biudžetas
apskaičiuotas remiantis prielaida, kad nafta kai-
nuos 80 dolerių, tad mažesnė naftos kaina suke-
lia labai daug problemų. Ir ne vien Rusijai, bet

ir visoms su ja ekonominiais saitais susijusioms
valstybėms.

Štai kodėl teoriškai Lietuva naftai pingant
turėtų prasigvyventi, tačiau iš tikrųjų jokios nau-
dos iš to nebus.

Analitikai postringauja apie tai, kad pingant
naftai mažėja ne vien valstybės, bet ir kiekvieno
gyventojo išlaidos, ir ne vien degalams bei šildy-
mui, bet ir daugeliui kitų prekių bei paslaugų, o
daugiau „laisvų“ pinigų reiškia vartojimo skati-
nimą. Tarptautinis valiutos fondas (TVF)
suskaiciavo labai konkrečiai: Lietuvos atveju
naftos kainų mažėjimas prognozuojamą metinį
BVP augimą gali padidinti iki 0,8 proc.

Tačiau remiantis reitingų agentūros
„Moody’s“ prognoze, mažesnė naftos kaina
„reikšmingos pasparties“ nei viso pasaulio, nei
Europos ekonomikos augimui artimiausius
dvejus metus nesuteiks. „Euro zonoje pozityvūs
mažų naftos kainų padariniai pateks į nepalan-
kų ekonominį klimatą, kurį kuria didelis nedar-
bas, defliacija ir kai kuriose šalyse tyrantis
nestabilus politinis klimatas“, – teigia
„Moody’s“ analitikai, pridurdami, kad ir G20
šalyse ekonomikos augimas nei šiemet, nei
kitais metais nesieks 3 proc.

Blieka spėlioti, kaip mažesnės, nei tapo
įprasta, naftos kainos paveiks atskirų pasaulio
valstybių ekonomiką.

Jau minėtai Rusijai naftos pigimas, žinoma,
atsilieps gana skaudžiai. Rusija pumpuoja labai
daug naftos ir iš to uždirba milijardus, tačiau
sumažėjusi naftos kaina reiškia beveik perpus
mažesnes, nei planuota, įplaukas į biudžetą.
Pirmiausia tai prisidės prie Rusijos rublio silp-
nėjimo. Dėl to daugelis Rusijos kompanijų, pra-
dedant energetikos įmonėmis, baigiant bankais

ar pramonės įmonėmis, susidurs su kliūtimis
norėdamos gauti kreditavimą ir pradės klimpti į
skolas. Vienintelė viltis joms yra gauti valstybės
paramą iš grynųjų pinigų rezervo, kuris siekia
iki 400 mlrd. dolerių, tačiau tikėtina, kad dos-
niausiai bus dotuojamos tokios strateginių įmo-
nių statusą turinčios ir ekonomikai reikšmin-
giausios milžinės, kaip „Rosneft“, „Novatek“,
„VTB Bank“ ir „Sberbank“, o daugybė mažes-
nių bus paliktos kapstytis savarankiškai ir
galiausiai rizikuoja visai nuskęsti.

Nors manoma, kad naftos kainų korta buvo
panaudota siekiant ekonomiškai parklupdyti
Rusiją, tai neigiamai atsiliepia ir geopolitiniu
požiūriu niekuo dėtomis valstybėms, pavyzdžiui,
Norvegijai – didžiausiai Europos naftos ekspor-
tuotojai. Ši šalis dėl smukusių naftos kainų
sumažino šių metų BVP augimo prognozę, o
Norvegijos kronos vertė sumažėjo daugiau nei
10 proc. Vien per praėjusius metus Norvegijos
naftos gavybos milžinės „Statoil ASA“ pelnas
sumažėjo 45 proc., iki 2,88 mlrd. dolerių, tad
šiemet pelnas gali būti dar mažesnis.

Vis dėlto turtingoms valstybėms tai tik men-
kas išbandymas, palyginti su kur kas kukliau
gyvenančiomis šalimis ar ištisais žemynais.

Pavyzdžiui, ypač skausmingas naftos kainų
smukimas yra Pietryčių Azijos šalims, pirmiausia
Indonezijai ir Malaizijai, kurių ekonomika parem-
ta pajamomis, gaunamomis iš naftos eksporto.

Tačiau jų ekonomika bent jau neturi tokios
reikšmės pasaulyje kaip, tarkime, Afrikos žemy-
no. „Capital Economics“ analitikų vertinimu,
mažėjančios žaliavų kainos vien pietinių
Afrikos valstybių ūkio plėtrą ateinančiais metais
gali smukdyti maždaug vienu procentu.
Pavyzdžiui, Angoloje kompanijos „Total SA“
bei „Exxon Mobil Corp“ vykdo 16 mlrd. dolerių
vertės projektą, tačiau šis pelningas gali tapti tik
tuomet, jeigu naftos kaina pakils aukščiau kaip
70 dolerių už barelį.

Dėl naftos padėtis itin destabilizuos
Libijoje. „Stratfor“ analitikų teigimu, Libijos,
kaip strateginės naftos eksportuotojos, vaidmuo
pasaulyje menksta, tačiau pačiai Libijai mažos
naftos kainos reiškia nesibaigiančius streikus,
protestus ir išpuolius.

Dar labiau naftos kaina aktuali Nigerijai, mat
nafta ir dujos sudaro apie 95 proc. šalies ekspor-
to pajamų ir apie 70 proc. biudžeto pajamų.
Britų banko „Barclays“ analitikai savo apžvalgo-
je pabrėžia, kad dabar, kai ištekliai atpigo, dide-
lė Nigerijos priklausomybė nuo naftos ir dujų
šalies ekonomiką padarė labai pažeidžiamą.
Specialistai skaičiuoja, kad kiekvienu doleriu
krįstanti naftos kaina Nigerijos pajamas sumaži-
na 700 mln. dolerių. Tad pingant naftai 2015 m.
neabejotinai susidarys biudžeto deficitas.

Prognozuojama, kad Nigerijos valiutos nai-
ros vertė 2015 m. nusirs bent iki 190 nairų už
JAV dolerį, kai dabar ji svyruoja apie 180 nairų



Mažesnė naftos kaina „reikšmingos pasparties“ nei viso pasaulio, nei Europos ekonomikos
augimui artimiausius dvejus metus nesuteiks



Libijos, kaip strateginės naftos eksportuotojos vaidmuo pasaulyje menksta, tačiau pačiai šaliai sumažėjusi naftos kaina turės katastrofiškus padarinius

už dolerį. Be to, beveik neabejojama, kad dėl sumažėjusių pajamų iš naftos teks karpyti valstybės išlaidas, o tai bus labai nepopuliarus sprendimas šalyje, turinčioje 175 mln. gyventojų, kuris gali paskatinti nesutarimus tarp šiaurinės ir pietinės Nigerijos dalies gyventojų.

Konfliktų, bent jau tarp gyventojų ir valdančiųjų, greičiausiai nepavyks išvengti ir Pietų Amerikoje, pirmiausia Venesueloje. Didžiąją dalį šios šalies įplaukų užsienio valiuta sudaro pajamos iš naftos eksporto, todėl naftai pingant ir taip jau kuris laikas smunkantis Venesuelos BVP gali imti risti žemyn išpūdingais tempais – tokiais, kokiais šalyje didėja infliacija, pernai siekusi net 63,6 proc. ir tapusi viena didžiausių pasaulyje. Venesuela net yra pasiryžusi sumažinti naftos eksportą į kitas regiono valstybes bei Kubą, jei tik tai prisidės prie naftos brangimo.

Ši OPEC narė, siekdama padidinti naftos kainas, jėgas suvienijo ir su tai pačiai organizacijai priklausančiu Iranu – dar viena nuo naftos eksporto priklausoma valstybe, kurios 2014 m. biudžetas rėmėsi prielaida, kad naftos kaina bus 100 JAV dolerių už barelį, o 2015 m. biudžetas paremtas 70 dolerių už barelį siekiančia naftos kaina. Tokios realybės neatitinkančios prognozės Iranui pridarė labai didelių nuostolių, tad valstybė

turės gerokai apkarpyti ir taip pastaruoju metu drastiškai sumažintas išlaidas.

Venesuelos ir Irano lyderiai mėgina įtikinti kitas OPEC nares, pirmiausia Saudo Arabiją, sumažinti naftos gavybą ir taip padidinti jos kainą, tačiau Saudo Arabijai dabartinė situacija netgi labai naudinga.

Tiesa, ne trumpalaikėje perspektyvoje, nes finansiniu požiūriu šiai didžiausiai naftos eksportuotojai, be jokios abejonės, šiandien palankiau būtų brangesnė nafta. Tačiau Saudo Arabija yra sukaupusi pakankamai rezervo, kad galėtų ramiai ištverti laikinus praradimus dėl mažesnės naftos kainos, užtat pakenkti ateities konkurentėms – skalūnų dujomis rinką užpildyti siekiančioms JAV, taip pat Kanadai: kadangi investicijos į naujus skalūninės naftos gavybos telkinius ypač didelės, maža žaliavinės naftos kaina turėtų atbaidyti potencialius investuotojus.

Pasak SEB banko prezidento patarėjo Gitano Nausėdos, noras išstumti skalūnų dujas, o naftai, kaip klasikiniam energijos šaltiniui, suteikti tvirtesnę poziciją yra vienas veiksnių, lėmusių tokias naftos kainas, kokias turime dabar. „Kai kurios naftą išgavnančios OPEC valstybės gali ją išgauti gana pigiai. Net 40 dolerių už barelį neviršijanti naftos kaina joms gali visiškai užtikrinti pelną“, – aiškina G.Nausėda.

Na, o naftos importuotojoms krintanti naftos kaina – tik į naudą. Pradedant Europa, baigiant Kinija, Indija ar Japonija, ekonomistai skaičiuoja galimą naudą ir viliasi, kad naftos kainos bent jau nekils. Net išvesta formulė, esą 10 proc. smunkanti naftos kaina prie ekonomikos augimo prisideda 0,1 proc.

Jei nepaisysime skalūnų dujų projekto, naftos kainų mažėjimas labai naudingas ir toms pačioms JAV. Juk gerokai atpigę degalai (kurie ten ir taip visuomet buvo gana pigūs) tik padidins vartojimą, o kartu šoktelės ir kiti ekonominio sektoriaus parametrai. Kai kurių analitikų skaičiavimais, jeigu benzino kainos visus šiuos metus laikysis ties 2 dolerių už galoną riba, bus sutaupyta po 750 dolerių vienam namų ūkiui, arba 90 mlrd. dolerių visoje šalyje.

Be to, prognozuojama, kad metinė infliacija JAV iki 2015 m. birželio turėtų sumažėti iki 0,5 proc. o galbūt net pasiekti defliacijos lygį. Augant ekonomikai, nedarbo lygis JAV, pernai gruodį sudaręs 5,6 proc., iki šių metų pabaigos irgi turėtų sumažėti ir neviršyti 5,2 proc.

Kad ir kaip žiūrėti, naftos kainų smukimas pasaulio mastu yra naudingas, o ne žalingas. Galbūt pinganti nafta atima galimybę „prisiimuoti“ tokioms valstybėms, kaip Nigerija ar Malaizija, tačiau bent mums, naftos produktų pirkėjams, suteikia galimybę šią žaliavą pirkti kad ir už išpustą, bet vis tiek proto ribose esančią kainą, o jos pardavėjams – gauti sveiku protu suvokiamą pelną. ■

Rima Janužytė

Subalansuotam biudžetui reikalinga naftos kaina

(JAV dol. už barelį)

Libija	184
Alžyras	131
Nigerija	123
Venesuela	118
Rusija	80
Iranas	70
Saudo Arabija	50

Didelio laivo kapitonas

Vadovas. Lygiai pusė Vakarų laivų gamyklos generalinio direktoriaus Arnoldo Šileikos gyvenimo susieta su šia bendrove, kurioje karjeros laipteliais pakilo nuo pameistro iki generalinio direktoriaus, o buvusią sovietinę įmonę pavertė viena moderniausių Baltijos šalyse.

Šiuo metu Vakarų laivų gamyklos (VLG) įmonių grupei priklauso aštuoniolika įmonių. Prieš kurį laiką jų buvo net dvidešimt trys, tačiau audringame verslo vandenyne, jei nori ne tik išsilaikyti paviršiuje, bet ir plaukti visu greičiu į priekį, neišvengiami pokyčiai.

Arnoldas Šileika – vadovas, kurio žvilgsnis krypta toli už horizonto. Jis – didžiulio laivo kapitonas, ir jei mato, kad kažkuri veikla nėra efektyvi, imasi atsakomybės ir veiksmų, kurie dažnai nėra labai lengvi, nes susiję su žmonėmis. „Tuos sprendimus priimti nėra lengva, tačiau būtinybė verčia judėti į priekį, ieškoti optimalių valdymo sprendimų. Jei nieko nedarysi, gali būti per vėlu, neefektyvi veikla gali virsti

teko tikras iššūkis iš buvusios sovietinės laivų remonto įmonės išauginti naujos kokybės įmonių grupę, pajėgią konkuruoti globalioje laivybos rinkoje. Taip atsirado įmonių grupė Vakarų laivų gamykla, kurios savarankiškų įmonių veikla prasideda išpūdinga laivų statyba ir baigiasi kur kas proziškesnėmis laivų valymo paslaugomis.

Šiandien įmonių grupę tvirtai stovi ant keturių kojų – laivų statybos, laivų remonto, metalo konstrukcijų gamybos bei krovinių krovos ir sandėliavimo paslaugų. Būtent toks veiklų diversifikavimas ir jų sinergija VLG leido išgyventi sunkiausius įmonės istorijoje 2012–2013 metus. Tuomet laivybos sektorius, glaudžiai

nepalietė, tačiau globalūs pasaulio uraganai aptalžė gana smarkiai. 2012–2013 m. krizė laivybos versle buvo didžiojo ekonomikos burbulio pasekmė, kai pakilimo bangos pagauti verslininkai investavo ne tik į nekilnojamąjį turtą, bet ir į laivų statybą. Buvo pristatyta daug laivų, o krovinių jiems ėmė trūkti. Tuomet krito laivų nuomos kainos, įmonės bankrutavo, daug laivų buvo parduota, supjaustyta į metalo laužą. Didžiausią nuosmukį VLG įmonių grupėje tuomet patyrė laivų statybos verslas, o išgyventi pavyko kitų veiklų sąskaita.

Sėkmingai audras atlaikęs A.Šileika sako, kad 2014-ieji buvo pakankamai geri ir įmonių grupė pernai dirbo pelningai, daugėjo naujų laivų statybos užsakymų, geri pagrindai buvo padėti ir šiems metams. „Turime nemažai užsakymų ir į ateitį žvelgiame optimistiškai“, – džiaugiasi vadovas.

Vadovauti tokio dydžio įmonių grupei, kurioje dirba daugiau nei pusantro tūkstančio žmonių, – didžiulis iššūkis. Tačiau jį priimti nėra jau taip sunku, kai dirbi mėgstamą darbą ir šalia turi profesionalų komandą, kuria gali pasitikėti kaip pats savimi. „Turiu puikią vadovų komandą, labai ja džiaugiuosi ir esu jai dėkingas. Reikėjo ne vieno metų, kol tokia komanda buvo suformuota, išugdyta, kartu mokėmės ir tobulėjome“, – tvirtina A.Šileika.

Tomas Pauliukas šios komandos nariu tapo būdamas 25-erių. Tuomet vos trejus metus įmonėje dirbusį jaunuolį A.Šileika paskyrė vadovauti didžiulės įmonių grupės buhalterijai. „Tai iš tiesų buvo gana drąsus sprendimas, bet A.Šileika nepabijojo suteikti man tokių įgali-

Didžiausia Lietuvoje inžinerinės pramonės įmonė Vakarų laivų gamykla garsina Lietuvos, kaip jūrinės valstybės, vardą pasaulyje.

ti didžiuliais nuostoliais“, – sako A.Šileika, kuriam jau ne kartą teko imtis ryžtingų sprendimų dėl antrinių įmonių restruktūrizavimo ar jų jungimo.

Kai prieš dvidešimt penkerius metus, vos baigęs Kauno politechnikos instituto Klaipėdos fakultetą ir įgijęs laivų inžinieriaus specialybę, tuometėje Vakarų laivų remonto įmonėje pradėjo dirbti meistro padėjėju, ši buvo specializuota žvejybinių laivų remonto įmonė. Vėliau A.Šileika tapo cecho meistru, viršininko pavaduotoju, cecho viršininku, gamybos direktoriumi ir galiausiai, 2001 m. Estijos koncernui „BLRT Grupp“ privatizavus įmonę, buvo paskirtas generaliniu direktoriumi, kuriam

susijęs su viso pasaulio ekonomika, patyrė sunkią krizę.

„Laivybos sektorius – labai globalus verslas, atspindintis globalios ekonomikos pokyčius. Apie 90 proc. krovinių pasaulyje yra pervežami laivais. Ir jei šlubuoja pasaulio ekonomika, problemų patiria ir laivybos sektorius – sumažėja krovinių srautai, laivų poreikis. Laivų savininkai nebeuždirba pinigų, neturi galimybių investuoti. Visa tai veikia mūsų verslą – tų, kurie aptarnauja, remontuoja laivus ir juos stato. Sumažėjus užsakymų didėja konkurencija, visa tai kerta per kainas“, – pasakoja A.Šileika.

Vidiniai Lietuvos ekonomikos sunkumai daugiausia iš eksporto gyvenančios įmonės



„Iki rakto“ pastatyti laivai – didžiausias visos įmonių grupės pasididžiavimas



Arnoldas Šileika

Amžius: 49 metai.

Profesija: laivų inžinierius.

Alma mater: Kauno politechnikos institutas (Klaipėdos fakultetas).

Darbo patirtis: įmonė „Vakarų laivų remontas“, įmonių grupė Vakarų laivų gamykla.

Šeima: žmona Diana turi savo floristikos verslą, sūnus Mažvydas dirba SEB banke, duktė Kotryna Vilniaus universitete studijuoja mediciną.

Pomėgiai: darbą pradėti 6 val. ryto, žaisti tenisą ir klausytis muzikos.

Visuomeninė veikla: Lietuvos laivų statytojų ir remontininkų asociacijos prezidentas, Klaipėdos universiteto tarybos pirmininkas. ■

Įmonių grupės Vakarų laivų gamyklos generalinis direktorius A.Šileika sako, kad vadovauti tokiai didžiulei įmonei – rimtas iššūkis, didžiulė atsakomybė ir kartu malonumas

jimų, pasitikėjo ir leido imtis didžiulės atsakomybės“, – sako dabartinis įmonių grupės finansų ir ekonomikos direktorius.

Pasak T.Pauliuko, A.Šileika visuomet pasižymėjo drąsiais sprendimais, jam vadovaujant įmonė išgyveno didžiules mentaliteto, veiklos transformacijas. „Įsivaizduokit, tai buvo tik siauroje laivų remonto srityje veikianti buvusi sovietinė įmonė, kuri vadovaujant A.Šileikai buvo suskaidyta į atskiras įmones, turinčias sa-

varankiškai dirbti ir užsidirbti. Buvo pradėti visiškai nauji laivų statybos, metalo konstrukcijų ir krovos verslai. Dabar pajamos iš laivų remonto sudaro vos 18 proc. grupės pajamų. Visa kita – nuo nulio išauginti verslai, dabar sudarantys VLG branduolį“, – pasakoja T.Pauliukas.

Jo teigimu, A.Šileika – užsispyręs gerąją prasmę, ambicingas ir darbštus vadovas, didelių reikalavimų pirmiausia keliantis sau, o tada ir kitiems. Jis turi nuomonę, bet girdi ir ki-

tus, diskutuoja ir skatina diskusijas. „Jei ateini su gera idėja, visuomet palaikys, nenužudys iniciatyvos. Rankos visada atristos darbui – tik eik, daryk, duok rezultatą. Žinot, aš esu jaunas, bet kartais ir mane stebina generalinio direktoriaus energija, užsidegimas. Stovėti vietoje jam tas pats, kas kristi atgal. Todėl visą laiką eina ir mus veda į priekį, yra smalsus, novatoriškas ir nuolat siekiantis pažangos“, – gerų žodžių vadovui negaili kolega.

Pats A.Šileika sako, kad darbe tenka būti visokiam: jei reikia, būna ir labai griežtas. „Šiuo metu mano vadovavimo stilius yra demokratiškas, ugdantis. Bet skirtingais įmonės gyvavimo etapais tenka elgtis skirtingai. Nežinau, kas gali nutikti rytoj“, – juokiasi jis.

Šiomet penkiasdešimtmetį švėšiantis VLG vadovas savo pirmojoje ir vienintelėje įmonėje jau išdirbo ketvirtį amžiaus, bet sako turįs dar daug nepadarytų darbų ir galimybių tobulėti. Savęs jis neįsivaizduoja jokioje kitoje srityje. „Mes esame inžinerinės pramonės įmonė ir čia reikalingos žinios, kad nepadarytume klaidų. Procesų gausa ir projektai, kuriuos vyk-





Gamykla nesiorientuoja į masinių krovinių laivų gamybą, o stato specializuotus laivus

► dome, yra gana sudėtingi. Kai gali derinti savo profesinį inžinerinį išsilavinimą ir verslo patirtį, rezultatai išeina neblogi. Vienodų dienų pas mus nebūna ir nuobodžiauti nėra kada. Kiekviena diena pilna atradimų, pokyčių. Judėjimas ir verslo dinamika – didžiulė“, – apie savo kasdieninį darbą kalba A.Šileika.

Beje, šiemet įmonių grupė ir jos vadovas sulaukė ne vieno solidaus įvertinimo. Lietuvos pramoninkų konfederacija Metų gaminio aukso medaliu apdovanojo VLG pastatytą laivą, laikomą vienu moderniausių žvejybinių laivų visoje Europoje. Taip pat už pasiekimus plėtojant laivų statybos pramonę Lietuvoje, mokslo ir verslo bendradarbiavimo iniciatyvas, mecenatinę veiklą Petro Vileišio vardo garbės apdovanojimas buvo įteiktas ir VLG įmonių grupės generaliniam direktoriui A.Šileikai.

Neseniai VLG įmonių grupę pasiekė dar viena džiugi žinia – ji tapo Ūkio ministerijos surengto Nacionalinio kokybės vadybos prizo konkurso laimėtoja didelių įmonių kategorijoje. Šis prizas rodo, kad įmonė atitinka itin aukštus vadybos reikalavimus. Skiriant šį prizą vertinama įmonės vadovo, kaip lyderio, veikla, įmonės politika ir strategija, procesų ir išteklių valdymas, taip pat klientų, darbuotojų poreikių tenkinimas.

Nesunku nuspėti, kad iš visų didžiulės įmonės veiklų A.Šileikai mieliausia laivų statyba. „Iki raktų“ pastatyti laivai – neabejotinai didžiausias visos įmonių grupės pasididžiavimas. „Laivų statyba pagal projektų sudėtingumą prilyginama kosminių raketų pramonei. Laivų statybos „iki raktų“ projektai reikalauja labai daug vadybos, inžinerijos, technologinių žinių, taip pat finansų. Įmonė turi būti gerai pasirengusi tokio lygio projektams: laiku juos įgyvendinti, viską kokybiškai atlikti, atitikti visus reikalavimus. Tai tikrai nėra paprastas verslas, ir man pačiam džiugu, kad Lietuvoje jis yra, o tokio lygio ir masto įmonė kaip mūsų

– vienintelė ne tik Lietuvoje, bet ir Baltijos valstybėse“, – didžiuojasi A.Šileika.

Didžiausia Lietuvoje inžinerinės pramonės įmonių grupė Vakarų laivų gamykla garsina Lietuvos, kaip jūrinės valstybės, vardą ir pasaulyje. Lietuvių pastatyti laivai plaukioja visame pasaulyje, o pagrindiniai jų užsakovai – danai, vokiečiai, suomiai. Pernai įmonių grupės antrinė įmonė Vakarų Baltijos laivų statykla pastatė ir pirmą laivą lietuvių užsakovams – tai mokslinių tyrimų laivas „Mintis“, skirtas Klaipėdos universitetui. 39 metrų ilgio ir 12 metrų pločio katamarano tipo laivas bus naudojamas tiek moksliniams tikslams, tiek įvairių jūrinio sektoriaus veiklų poreikiams: stebės jūrinę aplinką, atliks žuvų išteklių tyrimus, reaguos į taršos incidentus, vykdys palaidoto cheminio ginklo taršos monitoringą.

Vakarų laivų gamykla nesiorientuoja į masinių krovinių laivų gamybą, o stato specializuotus laivus: jūrinius vilkikus, uosto gilinimo laivus, laivus, skirtus vėjų parkams jūroje statyti, automobilių, keleivių keltus. Pernai buvo pastatytas išskirtinis žvejybinis laivas, kurį Lietuvos pramoninkų konfederacija ir apdovanojo Metų gaminio aukso medaliu. Pasak A.Šileikos, šis vienai Danijos kompanijai pastatytas

laivas pernai buvo didžiausias ir moderniausias tokio tipo laivas Europoje. Jis yra skirtas gaudyti žuvims, kurios laivo viduje suleidžiamos į specialias talpyklas, bet neužšaldomos, o atšaldomos jūros vandeniu ir gyvos atkeliauja į žuvų perdirbimo gamyklas.

„Galime didžiuotis projektais, kurie garsėja visoje Europoje, – sako A.Šileika. – Vieni pirmųjų Europoje pastatėme vėjo jėgainių montavimo ir aptarnavimo jūroje laivą. Unikaliame laive sumontuoti keli kranai, sraigtasparnio nusileidimo aikštelė ir kita moderniausia įranga. Taip pat atlikome keletą puikių laivų korpuso pailginimo projektų. Turėjome ir daugiau įdomių projektų, kai galėjome pademonstruoti, ką sugebame.“

Pagrindiniai lietuvių konkurentai laivų statybos versle – Lenkijos laivų statybos įmonės. Tačiau kadangi verslas globalus, tenka konkuruoti ir su kitų Europos šalių laivų statybos ir remonto įmonėmis, taip pat ir su Azijos šalių laivų statybos kompanijomis. „Vien Europoje yra 300 laivų statybos ir remonto įmonių. Daug jų Vokietijoje, Italijoje, Prancūzijoje. Dėl kiekvieno užsakymo vyksta kova, ir norėdamas jį gauti turi būti geresnis nei kiti. Mūsų esminiai konkurenciniai pranašumai – darbų atlikimo terminai, kokybė ir kaina“, – pasakoja A.Šileika.

Jis pripažįsta, kad ateityje laukia nemažai iššūkių. Šiandien laivybos sektoriuje statomi vis didesni parametrai ir tonažo laivai, todėl norint išlikti konkurencingiems būtina prisitaikyti prie šių rinkos poreikių. Įmonei būtina pagerinti uosto infrastruktūrą, įsirengti didesnius laivų dokavimo pajėgumus. Į Klaipėdos uostą atplaukiančių laivų skaičius mažėja arba išlieka toks pat, o krovinių daugėja. Tai rodo, kad laivų parametrai, tonažas didėja, todėl būtina adekvačiai reaguoti į rinkos paklausą. Įmonei prireiks ir nemažų investicijų, siekiant išplėsti savo galimybes laivų statybos, remonto ir krovos versle.

„Mūsų strategija – kokybiškas įmonės šuolis į kitą lygį, kurioje įmonė būtų pajėgi atlikti didelio tonažo ir gabaritų laivų remonto, pertvarkymo darbus. To nori ir laukia ne vienas mūsų klientas, dažnai klausiantis, kada gi mes būsimė tam pasirėngę“, – ateities planais dalijasi A.Šileika.

VLG grupės ateitis nemažai priklauso nuo bendrų Klaipėdos uosto plėtros tendencijų. Per pastaruosius metus uoste įvyko daug pokyčių, daug investuota ir į uosto plėtrą. Visa tai didina uosto patrauklumą, augina krovinių srautus, kuria darbo vietas ir pridėtinę vertę. Prie Klaipėdos uosto patrauklumo nemažai prisideda ir įmonių grupės VLG siūlomos paslaugos, nes į uostą su krovinių atplaukę laivai gali pasinaudoti ir laivų remonto bei statybos paslaugomis.

„Aš manau, kad Klaipėda – labai konkurencingas uostas. Jis nėra labai didelis, bet gerai tvarkomas, saugus, jame teikiamos aukštos kokybės paslaugos, generuojama didžiulė pridėtinė vertė. Klaipėdos uostas tarp Baltijos valstybių neabejotinai yra lyderis. Gerėjant santykiams su kaimynais, keičiantis geopolitinei situacijai, krovinių srautai didės, todėl didės ir uosto reikšmė, galimybės bei svoris“, – įsitikinęs A.Šileika. ■

Aušra Pocienė

Apie Vakarų laivų gamyklos įmonių grupę

Pardavimo pajamos: 2013 m. – 110 mln., 2014 m. – 96 mln. Eur

Darbuotojų skaičius: 1641

Eksporto apimtys: 2013 m. – 81 mln., 2014 m. – 60 mln. Eur

Eksporto šalys: Danija, Vokietija, Suomija

Labdara: 2013 m. – 94 tūkst., 2014 m. – 102 tūkst. Eur ■

Pilietinis ugdymas mokyklose: nuo civilių gynybos žinių iki pažinties su ginklais

Parengtis. Ar ištikus blogiausiam – karinio konflikto scenarijui, ar susiklosčius ekstremaliai nelaimės situacijai gyventojai žinotų, kaip pasitraukti į saugesnę vietą, išvengti pavojaus, o gal patrauktų į parduotuvę pirkti konservų ir užuovėjos ieškotų pas karius?



Maždaug 147 šalies mokyklose veikia šaulių organizacijos, o vyresnių klasių mokiniai gali rinktis kūno kultūros dalyko krašto gynybos modulį

Pastarųjų metų įvykiams parodymus, kad šiuolaikiniame kare vis dar pasitelkiamos klasikinės kovos priemonės – ginklai, aktualūs saugumo klausimai atgaivino diskusiją, ar deramai ekstremalioms situacijoms pasirengę Lietuvos gyventojai. Kur jie gali ieškoti tokių žinių, pagaliau ar bent jų pagrindų negalėtų gauti dar mokykloje?

Lietuvos mokyklose veikia šaulių organizacijos, aktyviai vykdančios neformalią veiklą, nuo 9 klasės mokoma pilietinio ugdymo, vyresnieji gali pasirinkti kūno kultūros dalyko krašto gynybos modulį, tačiau pastaraisiais metais patys pedagogai, karininkai, politikai ir įvairios organizacijos kalba apie pilietinio, patriotinio ar net karinio rengimo mokyklose galimybę.

Atrodo, kad tokia pakraipa visai įmanoma, juolab kad Lietuvoje yra mokykla, jau keliolika metų bendrajame ugdyme taikanti pilietinio-gynybinio

ugdymo programą. Joje veikia ir „vyriškumo mokykla“, į kurią mokiniai atvyksta iš kitų miestų, o mokyklos bendrabutyje taisyklingos karių laikysenos juos moko choreografijos mokytoja.

„Manęs susitikimuose nuolat klausia, kur prisistatyti, ką daryti, jei kiltų karas. To paties aš vis paklausiu ir kariuomenės vadų, bet įdomu, kad ekspertų atsakymai neretai būna skirtingi. Ką jau kalbėti apie sudėtingesnius klausimus“, – sako Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas Artūras Paulauskas, dar rudenį pradėjęs kalbėti apie karinio rengimo mokyklose poreikį.

Karinį ugdymą mokyklose jis pirmiausia sieja su geresniu pasirengimu krašto gynybai, tačiau priduria, jog negalima kategoriškai nukirsti, kad toks ugdymas militarizuotų mokyklas ir jaunimą rengtų kovai. A.Paulauskas paaiškina, kad gyvybiškai svarbių žinių pagrindai,

orientaciniai įgūdžiai, gebėjimas suteikti pirmąją pagalbą ir kt. viduriniame ugdyme užtikrintų geresnį pasirengimą orientuotis esant bet kokiai kritinei situacijai – stichinės nelaimės, cheminės avarijos ir kt.

„Man neramu, kad jei įvyktų karinis konfliktas, mūsų jaunimas, pavyzdžiui, 25–35 metų amžiaus gyventojai, kurie ir būtų mobilizuoti, pakviesti į kariuomenę, neturėtų jokio supratimo apie karybą. Jie nelankė kursų ir nėra laikę rankose ginklo, todėl jų parengimas gerokai užtruktų“, – prognozuoja A.Paulauskas.

Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas pamini Izraelio pavyzdį, kuris įrodo, kad karinio pasirengimo pagrindus pradėti diegti galima dar mokykloje, ir visai neprimityviai, o patraukliomis formomis – bendraujant su kariais, jų šeimomis, praktikuojantis stovykloje ir t.t.

➤ „Lankydamasis Rukloje mačiau jaunuolius, kurie baigę 11 klasių vasarą dalyvauja baziniuose kariniuose mokymuose, tačiau jų tikslas – ne toliau tęsti karinę tarnybą, bet pretenduoti į mažesnes studijų kaitas. Girdėjau apie galimybę, kad pasirinkusieji karinius bazinius mokymus turi tęsti tarnybą pagal kontraktą. Žinoma, tai yra gerai, tačiau, kai atsisakėme šauktinių, kurie būdavo parengiami, dabar turime tik tuos žmones, kurie po kontrakto išeina iš kariuomenės. Taigi dabar mūsų rezervas, kuris yra pajėgus kautis, deja, labai nedidelis“, – apgailestauja A.Paulauskas.

Pasak jo, dabar vykstantys trijų mėnesių trukmės baziniai kariniai mokymai taip pat nėra panacėja, nes jų metų gaunami minimalūs igūdžiai. Todėl parlamentaras svarsto, kad jei tų trijų mėnesių bazinės žinios būtų perkeltamos į mokyklas, vėliau jaunuoliai jau ne taip sunkiai galėtų įgyti karinę specialybę. Nesibaigiant svarstymams, ar Lietuvai reikia šauktinių kariuomenės, tokia „dvipakopė“ sistema leistų užtikrinti, kad turėsime rimčiau parengtą rezervą.

A.Paulauskas, kaip ir kiti „Veido“ kalbinti pašnekovai, pasigenda žinių, kaip civiliams elgtis esant kritinėms situacijoms. Neseniai Krašto apsaugos ministerija su Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentu prie Vidaus reikalų ministerijos sudarė leidinį „Ką turime žinoti apie pasirengimą ekstremaliosioms situacijoms ir karo metui“. Tiesa, šios atmintinės tiražas yra 5 tūkst. egzempliorių, na, o daugiau žinių galima gauti prisidėjus prie skautų, šaulių ar krašto apsaugos savanorių.

Tačiau kitos alternatyvos, tarkime, komerciniai mokymai, Lietuvos karininkų sąjungos Jonavos skyriaus pirmininko atsargos majoro Dariaus Antanaičio įsitikinimu, labiau skirtos pramogai.

D.Antanaitis pastaraisiais metais, paklaustas, kaip elgtis, jei Lietuvą užpuolė priešas, prasiidėtų karas, vis patarinėdavo savo bičiuliams, kaimynams ir artimiesiems. Sulaukęs klausimų lavinos, atsargos majoras sumanė, užuot pasakojus, ką reikia daryti, geriau parodyti, taigi vasarą Jonavos rajone organizavo mokymus, skirtus šeimoms.

Karininko pasakojimu, iš mokymų dalyvių žinių matyti, kad jų supratimas, kaip elgtis esant ribinėms situacijoms, prasilenkia su realybe. Pavyzdžiui, paaiškėjo, kad dauguma karinio konflikto atveju pagalbos ieškotų pas karius, lauktų, kol jais pasirūpins valstybė. Paneigus tokius lūkesčius, kursų dalyvius šiek tiek šokiravo žinia, kad kariuomenė dirba savo darbą – kovoja, o civiliams karinio konflikto atveju reikia laikytis kuo atokiau nuo bet kokių kovos veiksmų ir karių. Jie turi vykdyti nurodymus civiliams, pavyzdžiui, jei nurodytas saugus kelias, judėti juo į saugesnę vietą ir, bene svarbiausia taisyklė, – neieškoti draugų, o pasitikėti vien savo jėgomis.

D.Antanaitis pasakoja, kad mokant tokių igūdžių kursuose buvo surežisuota situacija, kaip prasidėjus karui išgyventi kelias dienas, iš pavojingos vietos persikelti į santykinai saugesnę. Žinoma, kelionėje reikia prasimanyti vandens, maisto, susiręsti ir laikiną pastogę, todėl

Dvi šalies aukštosios mokyklos planuoja rengti istorijos ir pilietinio ugdymo pedagogus, kurie išmąnytų ir karybos raidą, ir valstybės gynimo pagrindus

kursų dalyviai buvo mokomi filtruoti vandenį, gaminti maistą ir, galiausiai, įveikti minų lauką, nes toks tikrai būtų.

„Matyti, kad žmonės nori išmokti tokių igūdžių, bet nežino, kur gauti reikiamų žinių. Mokymai jiems padėjo, o žinių stygių su kaupu kompensavo iniciatyva bei noras išmokti. Įdomu, kad mokymuose dalyvavę gydytojai plikomis rankomis bijojo darinėti karpį, o štai 14–15 metų amžiaus paaugliai be baimės mielai ruošdavo maistą, išgaudavo ugnį ar valydavo vandenį. Galima sakyti, kad noras mokytis šių igūdžių ir pilietiškas vyravimas tarp jaunesnių – 25–35 metų amžiaus šeimų. Tai pilietiška aktyvesni žmonės, pagaliau bundanti Lietuva“, – išgyvenimo pamokų šeimoms dalyvius apibūdina atsargos majoras.

Mokymų organizatoriaus teigimu, pirmas ir svarbiausias kursų tikslas buvo ne tinkamai parengti šeimas karo atvejui, bet apskritai apmokyti verstis esant ribinėms situacijoms. Pavyzdžiui, kaip suteikti pirmąją pagalbą, pasiklydus orientuotis turint žemėlapi. Atrodytų, paprastos, bet gyvybiškai svarbios žinios mokykloje neretai gali būti ir nedėstomos.

„Praėjusiais metais buvo atvejis, kai pasiklydęs žmogus vos mirtinai nesusalo būdamas automobilyje. Tai apgailėtinas dalykas, kai žmogus nenori išgyventi“, – svarsto D.Antanaitis ir priduria, kad gynybos karo atveju sėkmingu pavyzdžiui galima laikyti Šveicariją, kuri Antrojo pasaulinio karo metu liko saugi, nes visi gyventojai buvo pasirengę kovoti. Nepaisant valstybės neutraliteto, šveicarai ir šiandien turi ginklus ar slėptuves po gyvenamaisiais namais.

Kalbėdami apie užsienio šalis, kurios dar mokykloje skiria laiko kariniam rengimui, pašnekovai paminėję JAV ir Didžiąją Britaniją. Tiesa, artimesnis pavyzdys Lietuvai būtų Gruzija, kurioje bent 2010 m. planuota į mokyklas grąžinti karinį patriotinį ugdymą. Atsargos majoras D.Antanaitis neabejoja, kad karybos žinios yra būtinos, tačiau mokykloje jos neturi būti krentamos privalomai.

Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) duomenimis, 9–10 klasėje vyksta pilietinio ugdymo pagrindų pamokos, kuriose nagrinėjamos ir Lietuvos gynybos politikos, nacionalinio saugumo temos, o 11–12 klasėje mokiniai gali rinktis kūno kultūros modulį „Krašto gynyba“. Be to, šiuo metu rengiamas pilietinio, lituanistinio, tautinio ugdymo tarpinstitucinis veiksmų planas, kuriame bus numatytos priemonės pilietiniam, patriotiniam mokinių ugdymui stiprinti, kuriama ir nacionalinio lygio nacionalinio saugumo bei pilietiško ugdymo kvalifikacijos tobulinimo programa, skirta mokytojams.

Lietuvoje yra maždaug 147 mokyklos, kuriose veikia šaulių organizacija. Lietuvos šaulių sąjungos pirmininkas atsargos pulkininkas leitenantas Liudas Gumbinas patvirtina, kad tokią neformalią veiklą mokyklose kur kas aktyviau remia ŠMM, pačios mokyklos, o itin aktyvia



via šaulių veikla pasižymi Alytaus miesto ir rajono ugdymo įstaigos. L.Gumbinas pabrėžia, kad šaulių veiklos mokyklose misija kur kas platesnė nei karyba: ja norima stiprinti pilietinę visuomenę.

Paklaustas apie veiklos turinį, Lietuvos šaulių sąjungos vadas pabrėžia, kad jaunieji šauliai nerengiami kovos veiksmams, nes tai prieštarautų organizacijos misijai ir tarptautinei teisei, todėl mokoma išgyvenimo gamtoje, orientavimosi, šaudymo iš orinių ginklų, žinoma, patrauklių jaunimui dalykų, susijusių su karine simbolika, uniforma ir t.t.

„Aš nepalaikau primityvaus karinio pasirengimo, tokio prievartinio dalyko, kurio buvo mokoma sovietmečiu, grąžinimo į mokyklas. Manau, kelias, kai žmonės jį renkasi patys ir į šią veiklą įsitraukia motyvuotai, yra kur kas geresnis“, – įsitikinęs Lietuvos šaulių sąjungos vadas.

Pasak jo, Šaulių sąjunga nori plėsti savo veiklos žemėlapi: planuojama, kad po kelerių metų kiekviename mieste veiktų po šaulių būrelį. Dabar esą šaulių organizacija patrauklesnė rajonuose – galbūt todėl, kad ten yra mažiau neformalios veiklos alternatyvų nei didesniuose miestuose.

„Rinktinių vadams sakau, jog svarbu, kad mokiniai burtųsi mokyklose, o ne karinio dalinio pagrindu. Esu šalininkas to, kad šaulių būreliai atsirastų mokyklose. Tačiau palyginti vangų jų būrimąsi gali lemti dvi priežastys: mokykla neturi noro ar išteklių, nes reikia mokytojo, reikia skirti tokiam darbui valandų, ne visi direktoriai žiūri į tai geranoriškai, o kita vertus, ne visi mokytojai ir sugeba organizuoti tokią neformalią veiklą. Tai užtrunka, tačiau esu įsitikinęs, kad svarbiau siekti kokybės nei kiekybės“, – tvirtina L.Gumbinas ir priduria, kad Lietuvos mokyklose galima rasti keletą šio ugdymo programų, tačiau metodiniu požiūriu jos tobulintinos.

Pirmosios pagalbos teikimas, taktika, rikiuotė, ginklai, orientacinis sportas, išlikimas gamtoje, karinė topografija, plaukimas, slidinėjimas,



ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

pilietinis ugdymas ir istorija – kol vieni diskutuoja, kaip praturinti mokyklų ugdymo programų turinį patriotine ar net karine pakraipa, tokių dalykų Plungės rajono Alsėdžių gimnazijos mokiniai gali mokytis jau keturioliktus metus.

„Auklėtoja mokyklos bendrabutyje dirba choreografijos mokytoja, kad išmokyti laikysenos, kaip taisyklingai vaikščioti vyresnius, karinę pakraipą, „vyriškumo mokyklą“ pasirinkusius mokinius. Mokiniai sakydavo, kad vienas atsargos leitenantas, anksčiau vadovavęs pilietiniam-gynybiniam ugdymui, atrodo „pasikėlęs“, bet aš juos nuramindavau, kad jis tiesiog moka vaikščioti“, – pasakoja Alsėdžių gimnazijos direktorius Leonas Mockūnas.

Ši mokykla dar 2001 m. tapo pirmąja bendrojo ugdymo mokykla Lietuvoje, turinčia pilietinio-gynybinio ugdymo pakraipą. Prieš keturiolika metų ši mokykla pasirašė sutartį su Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, kurios dėstytojai parėngė integruotas gynybinio-pilietinio ugdymo programas.

Alsėdžių gimnazijos direktorius pasakoja, kad neformaliajame ugdyme gali dalyvauti ir žemesnių klasių mokiniai, o kaip pasirenkamąjį dalyką ugdytiniai mokosi nuo 11 klasės. Direktorius skaičiuoja, kad pilietinio-gynybinio ugdymo populiarumas padidėja kas antrus metus. Pavyzdžiui, praėjusiais metais jį pasirinko 12 iš 29 mokinių, iš kurių aštuoni tapo krašto apsaugos savanoriais, o du stojo į Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademiją. Šiame ugdymą pasirinko visi vienuoliktokai.

Mokykloje veikia ir dar viena pilietinio-gynybinio ugdymo forma, kurią dažniausiai pasirenka mokiniai, atvykę iš kitų savivaldybių – Jonavos, Klaipėdos ir gyvenantys mokyklos bendrabutyje.

„Tokių atveju visa programa yra sukarinta. Mokiniai būna užimti nuo ryto iki vakaro: rikiuotė, patikrinimai, kariniai ir sportiniai užsiėmimai“, – paaiškina L.Mockūnas ir priduria, kad iš kitų savivaldybių atvyksta ir „sunkesnių“ mokinių, kurių tėvai ieško drausmės ir disciplinos.

Direktorius apgailestauja, kad dabar girdimi sveikinimai kitoms ugdymo įstaigoms, susidomėjusioms šaulių klasėmis ir besimančioms panašios veiklos, o štai jo mokyklos idėja nuo pat 2001 m. didesnio palaikymo ir finansinės paramos nesulaukė. Visa pilietinio-gynybinio ugdymo veikla, instruktoriaus paslaugos finansuojamos tik iš mokinio krepšelio lėšų, o mokyklos bendrabutį išlaiko savivaldybė.

L.Mockūnas pasakoja tokią „karinę“ pakraipą sugalvojęs dar dirbdamas vienoje Telšių mokykloje, tačiau su neigiamą reakcija, neva grąžino sovietmečiu prievarta diegtą mokomąjį dalyką, per tiek metų dar nesusidūrė.

„Iš pradžių, kai dalis mokytojų prisidėjo prie šaulių veiklos, buvo vienetai besipriešinančiųjų. O šiaip dauguma tėvų sveikina ir dėkoja, kad gali atvežti vaikus, su kuriais nesusitvarko. Tarkime, vienišoms mamoms išėjus į darbą, jų vaikas atsisako lankyti pamokas, o mūsų mokykloje reikalaujama griežtos drausmės. Žinoma, turime ir problemų, nes sulaukiame „sunkių“ vaikų, tačiau į mūsų gimnaziją mokyti atvyksta ir tie mokiniai, kurie be korepetitorių paslaugų nori gauti gerus egzaminų įvertinimus, nes pasižymime ir aukštais akademineis pasiekimais. Kita vertus, atliekame ir socialinę misiją: dalyvaujame „Maisto banko“ programoje, kai gyvenantys bendrabutyje vaikai iš nepasiturinčių šeimų patys gamina valgyti, gali nuolat lankytis pas socialinį pedagogą, psichologą“, – apie skirtingas gimnazijos funkcijas pasakoja L.Mockūnas.

Girdėdamas vis daugiau pavyzdžių ir pats kitų mokyklų prašomas padėti pakartoti jo pradėtą patirtį pilietinio-gynybinio ugdymo srityje, šiandien jis dar labiau nei prieš 14 metų neabejoja, kad toks ugdymas mokyklose reikalingas. Tiesa, ne vien todėl, kad pasirengti šalies gynybai įpareigoja pastarųjų metų įvykiai ar trapios paliaubos Ukrainoje. Direktorius teigimu, nereikia apsiriboti vien karyba, nes tokio ugdymo prasmė gerokai gilesnė: tai pilietiškumo ir drausmės pamokos, skirtos užauginti fiziškai tvirtam, sveiką gyvenančią propaguojančiam jaunimui, kuris pirmiausia nuo galimų grėsmių apsaugotų artimiausią aplinką.

Nuo šio rudens Lietuvos edukologijos universitetas ir Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija planuoja pradėti vykdyti jungtinę studijų programą, skirtą istorijos ir pilietinio ugdymo dalyko pedagogams rengti. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos prorektorius mokslui ir studijoms dr. Gintauto Sургailio teigimu, akademijos vykdoma programos dalis apims valstybės gynimo pagrindus, karybos raidą, Lietuvos politinę sistemą ir kt. Studentams taip pat numatytos dvi karinės praktikos, viena jų būtų organizuojama su šaulių stovykla.

„Taip pat papildomai planuojame pasiūlyti studentams jaunesniųjų vadų kursus, kuriuos baigę jie galėtų įgyti atsargos leitenanto laipsnį. Įgiję tokį laipsnį, pedagogai galėtų mokyklose organizuoti įvairesnę veiklą, tarkime, karinius būrelius“, – naujų specialistų rengimą apžvelgia G.Surgailis. ■

Gabija Sabaliauskaitė

VILNIAUS TEATRAS „LĖLĖ“
PRISTATO

DEKADENTIŠKĄ OBJEKTŲ,
VOKALINIŲ EKSPERIMENTŲ,
VIDEO PROJEKCIJŲ
KOLIAŽĄ APIE VIENĄ
PADARĄ

WARSZ RUTAS

PREMJERA
VASARIO
7 D., 21 D.
KOVO
12 D.

SUAUGUSIEMS

REŽ. A.JANKEVIČIUS
DAIL. L.LUIŠAITYTĖ
PROJEK. J.TERTELIS

Slenksčių abiturientams prie aukštųjų mokyklų atsirado, bet peržengti galima

Studijos. Šiūmečiai abiturientai dar būdami dešimtokai žinojo, kad stodami į aukštąsias mokyklas turės peržengti keletą slenksčių. 2015 m. priimant į šalies universitetus ir kolegijas atsirado pokyčių, kurie, žadama, padidins reikalavimus, tad ir aukštojo mokslo sieks tie, kuriems ir mokykloje sekėsi neprastai.

Vis dėlto atrodo, kad kai kurie pokyčiai labiau kosmetiniai, nei kokybiški.

Didžioji dalis šalies aukštųjų mokyklų jau priėmė sprendimą dėl mažiausio stojamojo balo, kurio nesurinkusių stojančiųjų studijuoti nepriims.

Būtina, kad aukštosios mokyklos nedalytų diplomų visiems, kurie gali sumokėti už mokslą. Sugebančius studijuoti pretendentes reikia atrinkti iškart – tai geriau, nei atsisveikinti su vos apšilusiais kojas pirmakursiais, kai paaiškėja, kad jie nesugeba studijuoti. Tokie argumentai skambėjo aptariant minimalių reikalavimų poreikį. Vis dėlto dalis aukštųjų mokyklų reikalavimų kartelės aukštai neiškėlė.

Kita vertus, šiemet atsirado dar vienas slenkstis, kurio neperkoję pretendentai, įskaitant turinčiuosius pakankamą konkursinį balą, negalės taikyti net į iš paties kišenės apmokamą studijų vietą.

„Galima sakyti, kad universitetai atsižvelgė į mūsų pasiūlymus nustatyti minimalų stojamąjį balą, o kolegijos į šias rekomendacijas atsižvelgė minimaliai. Tačiau pirmasis žingsnis, kad minimalus balas apskritai atsirado, sakyčiau, yra teigiamas. Iki šiol tokios ribos nebuvo, tad aukštosios mokyklos priimdavo beveik visus, kurie tik gali pateikti prašymą. O dabar, aišku, bus daugiau motyvuotų studentų“, – aukštųjų mokyklų nustatytų mažiausių stojamųjų balų naudą vertina švietimo ir mokslo viceministras Rimantas Vaitkus.

Iš švietimo ir mokslo ministerijai (ŠMM) pateiktų duomenų (kol kas jie negalutiniai, nes dar ne visos aukštosios mokyklos apsisprendė dėl minimalaus balo, kurį taikys) matyti, kad ambicingiausias – Vilniaus universitetas, kuris jau nebe pirmus metus nustatys tą pačią trijų balų ribą. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas ir Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija kaip konkursinį numatė 2,5 balo.

Didžioji dalis universitetų pasirinko dviejų balų minimalią ribą, bet dalis jų iš stojančiųjų į menų specialybes paprašys surinkti tris balus. Žemiausią vieno balo ribą pasirinko Aleksandro Stulginskio universitetas ir privatus Kazimiero Simonavičiaus universitetas.

Kolegijos gana solidariai pasirinko žemiausią stojamąjį balą – 0,8. Kol kas „išsišoko“ tik Vilniaus kolegija (1,1 balo) ir Šiaulių valstybinė kolegija (1 balas).

„Gali būti, kad iškart orientuojamasi į studentus, nelaukiančius kokio nors dalyko, kuris

sudaro konkursinį balą, egzaminu ar neturinčius jo pažymio“, – svarsto Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrajam priėmimui organizuoti (LAMA BPO) prezidentas ir Kauno technologijos universiteto studijų prorektorius prof. Pranas Žiliukas.

Paklaustas, ar 0,8 balo minimali riba ką nors keičia, jis sako, kad tokios vertės stojamosios balas praktiškai yra formalumas.

Vilniaus kolegijos, kurios minimalus balas didesnis už nustatytą kai kurių universitetų, direktorius doc. dr. Gintautas Bražiūnas paaiškina, kad svarstydamas mažiausią stojamąjį balą kolegijos bendruomenė skaičiavo, kiek pirmakursių galėtų nubyrėti. Kadangi ši aukštoji

mokykla priima daug studentų „su krepšeliais“ į valstybės finansuojamas vietas, 1,1 balo reikalavimas, prognozuojama, paveiks tik už mokslą mokančius studentus, kurių šiemet gali sumažėti nebent keliomis dešimtimis.

„Yra studijų programų, pavyzdžiui, Sveikatos priežiūros fakultete, į kurias studentai stoji su gerokai aukštesniais balais, todėl galėjome rinktis iš kur kas didesnių stojamųjų balų, kurie būtų taikomi konkrečiam fakultetui. Tačiau radome visiems optimalų sprendimą. Be to, yra studijų programų, kuriose studentų nubyrimas labai menkas, nors studentai ten įstoja ir su žemais balais. Tarkime, Verslo vadybos fakultete yra ryškus atotrūkis tarp aukštų ir



žemų stojančiųjų balų, tačiau studentų beveik neiškrinta. O štai Elektronikos ir informatikos fakultete, į kurį priimami turintys aukštus balus studentai, jų nubyra daugiau nei pusė. Žinoma, nes jame mokytis gerokai sunkiau, o „girnų“ vis tiek nepakeliamas, – bendro balo pasirinkimą visoms studijų programoms komentuoja Vilniaus kolegijos direktorius.

Paskaičiuokime, ką reikia daryti, kad pavyktų užsidirbti vieneto vertės minimalų konkursinį balą. Konkursinio balo skaičiuoklėje atsitiktinai pasirinkę socialinių mokslų sritį ir vadybos studijų kryptį (didžiausią svertinį koeficientą turi matematika), suvedame, ko gero, žemiausius šiemet stojančiųjų įvykdyti prašomus reikalavimus. Lietuvių kalbos ir literatūros mokyklinio egzamino rezultatas – 4, užsienio kalbos ir matematikos valstybinių egzaminų rezultatai – 16 (išlaikyti), dar įrašome po patenkinamą (4) B lygiu mokytusi dalykų metinį pažymį (lietuvių kalbos ir literatūros, matematikos istorijos, geografijos). Tokios režišūros rezultatas – 1,22 konkursinio balo, kuris gali atverti duris bent į valstybės nefinansuojamą studijų vietą ir viename kitame universitete.

„Vienetui taikomi reikalavimai labai kuklūs. Reikėtų išlaikyti vieną valstybinį brandos egzaminą ir minimaliu balu – lietuvių kalbos ir

literatūros (stojant į kolegines studijų programas pakanka mokyklinio). Taip pat reikia minimalių antrojo ir trečiojo dalyko pažymių. Taip ir gausime vienetą. Nežinau, koks balas būtų dar žemesnis“, – mažiausio konkursinio balo turinį apžvelgia LAMA BPO prezidentas.

Bet gali pasitaikyti ir taip, kad jei geriau pasiseka išlaikyti kitus – antrojo ir trečiojo dalykų egzaminus, teoriškai mokinys gali nelaikyti svarbiausio dalyko jo konkursinio balo sandarai egzamino.

Tarkime, net jei mokinys paskutiniaisiais metais mokykloje nesimokė chemijos, vadinasi, ir nelaikė šio dalyko egzamino, jis vis tiek

Dalis stojančiųjų jaučia, kad nelaimės konkurencinės kovos, todėl pirmuoju pageidavimu iškart nurodo valstybės nefinansuojamą vietą.

gali bandyti laimę stoti į chemijos studijų programas. Gal ir pavyktų, tik valstybė už mokslą, žinoma, jau nemokėtų.

„Skamba paradoksaliai, bet tokių studentų pasitaiko, jie įstoja. Pirmojo dalyko, kurio reikšmė konkursiniam balui yra 40 proc., jis turi nulį, bet jei kitus reikalingus dalykus mokėsi, gali užtekti ir jų įvertinimo. Todėl kai universitetų rektorai tarėsi dėl minimalios ribos, jie kalbėjo apie mažiausiai du balus, kurie reikštų, kad bent vienas egzaminas būtų išlaikytas pagrindiniu lygiu“, – paaiškina P.Žiliukas.

Žinoma, mažiausi surinkti balai tikrai neužtikrins kelerių metų bakalauro studijų valstybės finansuojamoje vietoje, nes pastaraisiais metais priimtųjų į valstybės finansuojamas vietas konkursinis balas svyravo apie keturis: LAMA BPO duomenimis, 2014 m. mažiausias pagrindinio ir papildomo priėmimo konkursinis balas į valstybės finansuojamas vietas ar nefinansuojamas, bet su studijų stipendija, buvo 3,6, į kolegijas – 1,94.

„Turime rekordininkų, į valstybės finansuojamas vietas kolegijų studijų programose įstojusių ir su kiek didesniu nei vienu konkursiniu balu. Skaičiavome, kad jei būtų taikoma minimali dviejų balų riba, kolegijos prarastų vieną kitą dešimtį krepšelių gaunančių studentų, bet jei tokia riba būtų taikoma mokantiems už mokslą, šių studentų galėtų nubyriėti maždaug 3,5 tūkst.“, – komentuoja P.Žiliukas.

Vilniaus kolegijos direktorius prognozuoja, kad griežtesnę atranką, kurią šiemet turėtų įkvėpti minimalus stojamasis balas, kitamet dar labiau sustiprinti galėtų privalomasis matematikos egzaminas, jei tik jis bus įteisintas. Tokiu atveju stojantieji vieneto vertės konkursinį balą pelnyti esą būtų gerokai sunkiau.

„Matematikos egzaminas taptų rimtu slenkščiu. Juolab, kad dabar technologinėse studijų programose atsiranda studentų, kuriems trūksta vidurinės mokyklos žinių, bet mes neturime nei išteklių, nei laiko tam nežinojimui kompensuoti. O studentai paniškai bi-

jo matematikos, ir prieiname iki to, kad tiksluosius mokslus reikia dėstyti pasitelkus rankų pirštus“, – dėl gėdingo vidurinės mokyklos parengimo apgailestauja G.Bražiūnas.

Minimalaus balo kartelę sunkiau įveikti gali būti nebent anksčiau nei 2015 m. vidurinės mokyklos ir gimnazijos baigusieji abiturientams, kurie neturi jų konkursiniam balui reikalingo dalyko įvertinimo ir už vieną dedamąją jiems būtų skaičiuojamas nulis. Juolab stojantieji, taikantiems į valstybės finansuojamas studijų vietas, iškilo daugiau slenkščių. Bet ir jie nėra labai aukšti.

Stojantieji į universitetus privalo išlaikyti

valstybinį lietuvių kalbos ir literatūros egzaminą – surinkti bent 16 balų, o siekiant pakliūti į kolegijas pakanka išlaikyti mokyklinį lietuvių kalbos ir literatūros egzaminą. Tačiau kuris nors lietuvių kalbos ir literatūros egzaminas, šiaip ar taip, jau buvo privalomas norint gauti brandos atestatą.

Pasirinktinai, bet iš dalies privalomas šiemet taps užsienio kalbos valstybinis egzaminas, kurį privalės išlaikyti visi abiturientai, siekiantys konkuruoti dėl valstybės finansuojamos studijų vietos. Išlygų universitetinėms ir kolegijoms studijoms čia nėra: reikia mokėti užsienio kalbą – anglų, vokiečių ar prancūzų – B1 lygiu pagal bendruosius Europos kalbų metmenis. Išlaikytas valstybinis egzaminas (16 balų) rodo, kad pretendentas moka kalbą B1 lygiu.

Bet užsienio kalbos egzaminas nepatenka į konkursinio balo sandarą (jei jo nereikalauja konkreti studijų kryptis), o lietuvių kalbos ir literatūros egzaminas yra privalomas ir kaip slenkstis, ir kaip 20 proc. vertės konkursinio balo dalis.

Vadinasi, nors konkursinis balas būtų ir aukštas, geresnis už konkurentų, bet valstybinis užsienio kalbos egzaminas ne(iš)laikytas, – galimybių pakliūti į valstybės finansuojamą studijų vietą nėra.

„Išlaikyti egzaminą, gauti 16 balų pakanka, kad pasiektum B1 lygį. Anksčiau buvo diskusijos dėl B2, bet kol kas nuspręsta dėl žemesnio B1 lygio, – komentuoja LAMA BPO vadovas. – Užsienio kalbos egzaminas konkursiniame bale gali būti trečias dalykas, kurį sudaro daug alternatyvų. Jei mokiniui palankus jo rezultatas, skaičiuojant konkursinį balą gali būti įtraukiamas užsienio kalbos egzaminas, bet jei jis turi geresnių kitų dalykų įvertinimų, kurie atitinka jos pasirinktą studijų programą, bus skaičiuojamas stojančiajam palankiausias variantas.“

Pernai valstybinį užsienio kalbos – anglų egzaminą laikė mažiau nei pusė (apie 46 proc. stojančiųjų), o šiemet ši dalis turės padidėti iki bene šimto. Padaugės, tikėtina, ir abiturientų, laikančių valstybinį lietuvių kalbos ir literatūros egzaminą, kuriame pernai dalyvavo apie 57 proc. dvyliktokų.

„Žinoma, galima daryti prielaidą, kad jei ➤



2015 m. abiturientai, siekiantys valstybės finansuojamos studijų vietos, privalės mokėti užsienio kalbą B1 lygiu: išlaikyti valstybinį užsienio kalbos egzaminą

► apie 60 proc. abiturientų stoja į aukštąsias mokyklas, gali būti, kad 2014 m. šių kalbų valstybinius egzaminus ir laikė visi tie, kurie pretendavo tais pačiais metais tapti aukštųjų studentais. Tačiau neabejoju, kad šiemet dėl reikalavimo išlaikyti šiuos egzaminus stojantieji į valstybės finansuojamas vietas jų tikrai padaugės“, – prognozuoja P.Žiliukas.

Užsienio kalbos egzaminas nebuvo naujiena – šiamečiai abiturientai apie jį žinojo dar būdami dešimtokai. Todėl, kaip teigia „Veido“ kalbintos pedagogės, mokinių motyvacijos papildomas slenkstis nepadidino, juolab kad ir reikalavimai gana nesunkiai įkandami.

„Pavyzdžiui, mūsų mokykloje nėra B lygio anglų kalbos pamokų, todėl nejutome ir „perėjimo“. Mokiniai, šiaip ar taip, mokosi šį dalyką A lygiu, todėl natūraliai rengiasi valstybiniam ar tarptautiniam, pavyzdžiui, IELTS, egzaminui, kurį laiko daug mūsų abiturientų, – svarsto Kauno Jono Jablonskio gimnazijos anglų kalbos mokytoja ekspertė Romualda Liutkuvienė. – Manau, kad jį ir laikys visi abiturientai. Pavyzdžiui, kai ankstesniais metais organizuodavome bandomąjį anglų kalbos egzaminą, dalis mokinių jame nepasirodavo. Šiemet bandomajame egzamine dalyvavo 100 proc. abiturientų.“

Pasak anglų kalbos mokytojų, šiemet gali būti taip, jog savo sėkmės išbandyti per valstybinį anglų kalbos egzaminą eis ir tie mokiniai, kurie nėra užtikrinti, kad egzaminą išlaikyti pavyks. Žinoma, būgštauti dėl to neverta, nes visuomet atsiranda tokių, kurie, nepaisydami bet kurio dalyko pedagogų atkalbinėjimų, egzaminą vis tiek laiko.

Vienas užsienio kalbos egzaminą stojantieji į valstybės finansuojamas studijų vietas motyvų buvo geresnis pasirėngimas studijų procesui: mokėdami vieną iš ES kalbų studentai galėtų pasinaudoti tarptautinėmis mainų galimybėmis, rašto darbams naudoti akademinę literatūrą užsienio kalba ir t.t. Bet ir šis slenkstis, kai kurių „Veido“ kalbintų specialistų nuomone, negarantuoja sėkmių, kad į valstybės finansuojamas vietas pakliūs gerai

užsienio kalbą mokantys pirmakursiai, nes B1 lygio reikalavimas yra gana menkas.

„Aš, matyt, esu iš tų mokytojų, kuriems atrodo, kad B1 yra per žemas laiptelis įstoti į valstybės finansuojamą vietą aukštojoje mokykloje. Juk norisi, kad studijuoti pakliūtų motyvuoti jaunuoliai, – komentuoja Tauragės „Vermės“ gimnazijos mokytoja ekspertė Elmyra Jurkšaitienė. – B1 yra mokyklos žinių lygis, jis reiškia, kad sugebama orientuotis aplinkoje, susikalbėti, bet B1 žinių nepakanka norint skaityti rimtesnę literatūrą originalo kalba, remtis ja bakalauro darbui. Mokykloje tikrai būtų galima įgyti B2 lygio žinių.“

Vilniaus kolegijos direktorius G.Bražiūnas sako, kad užsienio kalbos egzaminą slenkstis turės nebent minimalios įtakos 2015 m. priėmimui į aukštąsias, nes reikalaujama pademonstruoti bene paprasčiausią užsienio kalbos mokėjimo lygį. Bet kokių atveju, jo nuomone, toks reikalavimas baigus vidurinę mokyklą naudingas, nes esą atsiranda vienas kitas studentas, nežinantis, kokios kalbos mokėsi mokykloje: studijuodamas ateina lankyti anglų kalbos kurso, nors mokykloje mokėsi vokiečių...

Kiti šiemet stojančiuosius pasitikslintys pokyčiai yra procedūriniai. Nors jie ne tokie reikšmingi kaip keliamos sąlygos stojant į aukštąsias, vis dėlto sukėlė diskusijų dėl neva ribojamo mokinių pasirinkimo ir siauresnių galimybių įstoti.

Šiemet stojančiųjų pageidavimo sąrašas trumpės iki devynių pasirinkimo galimybių ir vieno kvietimo studijuoti. Dar pernai buvo galima užpildyti 12 eilučių – įrašyti 12 studijų programų ir sulaukus dviejų kvietimų studijuoti pasirinkti patrauklesnį iš dviejų variantų.

LAMA BPO atstovo P.Žiliuko teigimu, vienas kvietimas vietoj dviejų stojančiajam nieko nekeičia. Nepaisant to, kad nuo 2010 m. jis gaudavo du kvietimus, tai nereiškė didesnės pasirinkimo laisvės, nebent sukurdamas jos iliuziją. Esą dažniausiai stojantieji vis tik priimdavo pasiūlymą studijuoti valstybės finansuojamoje vietoje. Su retomis išimtimis abiturientai, pavyzdžiui, stojantys į odontologijos, kitas



su medicina susijusias studijas, pirmenybę teikdavo studijų programai, o ne pinigų šaltiniui ir pasirinkdavo valstybės nefinansuojamą vietą. LAMA BPO duomenimis, 2014 m. valstybės finansuojamos vietos atsisakė ir sutartį dėl mokamos vietos pasirašė tik 2,7 proc. visų pakviestųjų studijuoti.

Be to, daugiausiai maišaties dėl dviejų kvietimų studijuoti patirdavo aukštosios mokyklos, negalėdamos prognozuoti, kiek studentų galiausiai surinks. KTU prorektorius P.Žiliuko teigimu, pirmakursių skaičių aukštosios mokyklos bandydavo atspėti remdamosi grynai tikimybių teorija, nes priėmimo rezultatai nesusiklostydavo taip sklandžiai, kad visos studi-

Minimalus stojamasis balas 2015 m. stojant į universitetus *

1 Aleksandro Stulginskio universitetas	1
2 Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija	2.5
3 ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas	2
4 Kauno technologijos universitetas	2
5 Kazimiero Simonavičiaus universitetas	1
6 Lietuvos edukologijos universitetas	2
7 Lietuvos muzikos ir teatro akademija	1 (menai 3)
8 Lietuvos sporto universitetas	2
9 Lietuvos sveikatos mokslų universitetas	2.5
10 Šiaulių universitetas	1.2
11 Vilniaus Gedimino technikos universitetas	1.5
12 Vilniaus universitetas	3
13 Vytauto Didžiojo universitetas	2 (menai 3)

* pateikiami tik tie minimalūs balai, kuriuos aukštosios mokyklos paskelbė oficialiai
Šaltinis: ŠMM, vasario 9 d. duomenys

Minimalus stojamasis balas 2015 m. stojant į kolegijas *

1 Alytaus kolegija	0.8
2 Kauno technikos kolegija	0.8
3 Klaipėdos valstybinė kolegija	0.8
4 Lietuvos verslo kolegija	0.8
5 Socialinių mokslų kolegija	0.8
6 Šiaulių valstybinė kolegija	1
7 Šv. Ignaco Lojolos kolegija	0.8
8 Tarptautinė teisės ir verslo aukštoji mokykla	0.8
9 Utenos kolegija	neskelbs
10 Vilniaus dizaino kolegija	0.8
11 Vilniaus kolegija	1.1
12 Vilniaus technologijų ir dizaino kolegija	0.8
13 Žemaitijos kolegija	0.85

* pateikiami tik tie minimalūs balai, kuriuos aukštosios mokyklos paskelbė oficialiai
Šaltinis: ŠMM, vasario 9 d. duomenys



Daugumai kolegijų pasirinkus 0,8 minimalų stojamąjį balą, Vilniaus kolegija, nustačiusi 1,1 minimalų stojamąjį balą, kartelę pakėlė aukščiau

jų vietos būtų užimamos per pagrindinį priėmimą, o papildomame liktų tik kosmetiniai pokyčiai ir studijų vietų likučių dalybos.

Tiksliai apskaičiuoti, kiek bus pirmakursių, itin svarbu studijose, kurioms reikalinga materialinė bazė, pavyzdžiui, ta pati odontologija, nes čia užimti valstybės nefinansuojamas vietas gali panorėti kur kas daugiau studentų nei per pagrindinį priėmimą. Pasak P.Žiliuko, vienas kvietimas panašias problemas išsprendžia, nes studijuoti pakviečiama tiek asmenų, kiek jiems yra vietos.

Trimis vietomis sutrumpėjęs pageidavimų sąrašas taip pat neturėtų nuskriausti stojančiųjų, juolab kad pastaraisiais metais jų motyvacija stiprėja: LAMA BPO duomenimis, daugiau kaip du trečdaliai prašyme nurodytų studijų programų yra iš vienos studijų srities, o pernai studijų programas, nurodytas sąrašo gale, 10–12 vietoje, studijuoti pasirinko tik 2,9 proc. visų pasirašiusių sutartis su aukštosiomis mokyklomis.

„Pageidavimų skaičių riboja visos bendrojo priėmimo sistemos turinčios šalys. Pavyzdžiui, Suomijoje prašyme galima nurodyti iki šešių eilučių, Jungtinėje Karalystėje – iki penkių. Argumentas – aukštoji mokykla laukia motyvuotų studentų“, – sutrumpėjusio pageidavimų sąrašo prasmę nurodo P.Žiliukas.

Galima nuraminti ir besibaiminančiuosius, kad vienas kvietimas atims galimybę iš studentų įstoti tais metais į aukštąją mokyklą. Šiemet atsiranda trys stojimo etapai per LAMA BPO sistemą. Vadinas, naujas priėmimas yra ir

nauja galimybė, tiksliau, trys galimybės. Atsiradus „trečiajam“ (papildomam) priėmimo etapui, jame gali dalyvauti ir tie stojantieji, kurie nedalyvavo pirmuose dviejuose priėmimo etapuose.

„Dabar galimybės studijuoti išdėstytos nuosekliai: trečiajame etape rinktis iš to, kas liko, arba siekti valstybės nefinansuojamos studijų vietos gali ir nauji pretendentai, o anksčiau buvo taip, kad jei nepateikei prašymo birželį ar liepą, tie metai norint įstoti į aukštąją yra prarasti, likdavo nebent galimybė bandyti ieškoti valstybės nefinansuojamos studijų vietos pa-

Net geriausi abiturientai, olimpiadininkai, užpildo daugumą prašymo priimti studijuoti eilučių, nors „laimi“ pirmu ar antru numeriu nurodytą specialybę.

čioje aukštojoje mokykloje. Šiemet bus galima dalyvauti trečiajame etape ir pateikti naują prašymą“, – komentuoja P.Žiliukas.

Papildomu priėmimu rugpjūčio 7–10 d. tikimasi pritraukti ir daugiau užsienio lietuvių, kurie svetur, ypač Airijoje, brandos atestatus gauna vėliau. Tad šiemet jie neprarastų galimybės stoti į Lietuvos aukštąsias mokyklas vien todėl, kad nespėjo gauti brandos atestato. Kuo vėlesnis terminas įstoti į aukštąją mokyklą naudingas ir iš užsienio atvykstantiems, dažniausiai trečiųjų šalių piliečiams, kuriems užtrunka visos reikalingos procedūros – Studijų vertinimo ir kokybės centro išsilavinimo vertinimas, laikino leidimo gyventi Lietuvoje išdavimas ir kt. Tai trunka ir iki rugsėjo paba-

gos, todėl jie įprastai dalyvauja tik instituciniame priėmime.

Nors sutrumpėjęs pageidavimų sąrašas ir tik vienas kvietimas studijuoti yra procedūriniai, o ne gerokai reikšmingesni sąlygų ar reikalavimų pokyčiai, P.Žiliukas pataria abiturientams prioritetus devyniuose langeliuose išdėstyti preciziškai. Pavyzdžiui, jei pagrindinis tikslas – valstybės finansuojama vieta, pirma reikia rašyti jas, o tik tada mokamas. Jei svarbiau programa, o ne pinigai, reikia pradėti nuo svajonės – galima dėlioti kas antrą valstybės finansuojamą vietą ir t.t.

Pasak P.Žiliuko, dalis stojančiųjų, jaučiančių, kad konkurencinės kovos, kuri iš esmės vyksta tik dėl finansuojamų studijų vietų, nelaimės, iškart pirmuoju pageidavimu nurodo valstybės nefinansuojamą vietą. Tačiau nemažai jų dalyvauja ir kituose stojimo etapuose, tad pasirašytų sutarčių skaičius po pagrindinio priėmimo labai sumažėja.

Dar įdomiau, kad visiškai motyvuotų studentų, kurie nurodo vieną ar dvi vietas, beveik neatsiranda, ne viena dešimtis užpildo keturias penkias prašymo vietas. Net patys geriausi abiturientai, olimpiadininkai, užpildo daugumą prašymo priimti studijuoti eilučių, nors „laimi“ pirmu ar antru numeriu nurodytą specialybę.

Viceministro R.Vaitkaus teigimu, abiturientų mažėja sparčiau, nei traukiasi valstybės finansuojamos studijų vietos, tačiau 2015 m. ŠMM vis tiek numato finansuoti tiek pat kiek pernai – 14,6 tūkst. studijų vietų, o apie 600 studentų gaus tikslines studijų vietas.

Siekiant padidinti priėmimą į informatikos studijas išskiriama atskira studijų kryptų grupė, kuriai planuojama skirti 700 valstybės finansuojamų studijų vietų, arba 20 proc. daugiau nei pernai. Į atskirą grupę išskirtos ir socialinio darbo studijų vietos.

„Įvertinus pastarųjų metų priėmimo rezultatus suplanuota tiek studijų vietų, kiek pageidavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kiti socialiniai partneriai, pabrėžiantys, kad socialinio darbo grupė konkuruoja su ekonomika, psichologija ir kitais gana paklausiais

mokslais. Todėl visi stoja į tas specialybes, kurios pritraukia krepšelių, o socialinio darbo studijos belieka mokantiems už mokslą, nors už šias studijas mokėti nėra taip patrauklu, nes ir atlyginimai nėra dideli. Išskirdami socialinį darbą į atskirą grupę taikome valstybės užsakymo principą“, – paaiškina švietimo ir mokslo viceministras.

Valstybės finansuojamų studijų vietų socialinių mokslų srityje šiemet mažinama apie 10 proc., bet dešimtadaliu didinamas ir jų finansavimas: valstybės skiriama suma vienai socialinių mokslų studijų vietai pakyla nuo 1127 iki 1248 eurų universitetuose, nuo 935 iki 1053 eurų kolegijose. ■

Gabija Sabaliauskaitė

Vaikų emigracija dar nereiškia, kad tėvai bus palikti likimo valiai

Demografija ir psichologija. Mokslininkai svarsto, ar šalyje, kurioje itin spartūs gyventojų senėjimo ir emigracijos tempai, senstantys tėvai gali tikėtis svetur išvykusių vaikų priežiūros.

Apie tai, kaip nuotolis ir intensyvus gyvenimo tempas keičia Lietuvoje likusių tėvų ir po pasaulį pasklidusių jų vaikų bendravimą, „Veidas“ kalbasi su Vytauto Didžiojo universiteto Sociologijos katedros mokslininke stažuotoja, sociologe dr. Margarita Gedvilaite-Kordušiene.

VEIDAS: Dvejus metus tyrinėjote, kaip suaugusių vaikų migraciją vertina vyresnio amžiaus tėvai, taip pat – kokios suaugusių vaikų nuostatos dėl tėvų priežiūros senatvėje. Prie kokių išvadų priėjote?

M.G.-K.: Per dvejus metus trukusį sociologinį tyrimą buvo apklausta 1016 Lietuvos gyventojų bei 305 vyresnio amžiaus (60 metų ir vyresni) tėvai, kurių bent vienas iš suaugusių vaikų gyvena užsienyje. Taip pat atliktas kokybinis tyrimas (10 interviu) su vyresnio amžiaus tėvais, gyvenančiais senelių namuose ir turinčiais emigravusių vaikų. Tyrimas parodė, kad migracija neigiamai veikia vyresnio amžiaus tėvų ir emigravusių vaikų susitikimų bei kontaktų dažnumą, tačiau esminės įtakos emociniam artumui neturi. Išvados šiek tiek netikėtos: nemaža dalis apklaustųjų (daugiau kaip penktadalis šeimų) įvardija, kad jų santykiai po emigracijos su vaikais pagerėjo. Tyrimas taip pat atskleidė, jog vaikų migracija dar nereiškia, kad tėvai senatvėje bus palikti liki-

vėje, o dabar, kai vis daugiau vaikų gyvena užsienyje, tyrėjai svarsto, kiek tai įmanoma. Temos pasirinkimas susijęs ir su kultūriniais veiksniais. Nuostata, kad suaugę vaikai turėtų prižiūrėti vyresnio amžiaus tėvus, Lietuvoje dar gana stipri. Dėl šių priežasčių nutariau patyrinėti, kaip emigracija veikia kartų ryšius iš vyresnio amžiaus tėvų, liekančių Lietuvoje, pozicijos.

VEIDAS: Kokios šiuolaikinio komunikavimo priemonės pasitelkiamos bendraujant per atstumą? Kurias iš jų vadintumėte populiariausiomis?

M.G.-K.: Ne visi apklausti tėvai šiuolaikiški ir modernūs, mokantys pasinaudoti virtualiomis bendravimo priemonėmis. Kaip matyti iš atlikto tyrimo duomenų, populiariausia priemonė išlieka telefonas. Naudotis internetu tarp vyresnių žmonių nėra labai populiariu. Įprastai susiklosto tokia situacija, kad vyresnio amžiaus tėvai laukia savo emigravusių vaikų skambučių. Lietuvos senjorų pajamos gana ribotos, taigi jie negali sau leisti dažnai skambinti į užsienį.

Gana ribotos ir vaikų lankymo galimybės. Kaip matyti iš apklaustų vyresnio amžiaus žmonių, gyvenančių senelių namuose, daugelis nė karto nebuvo aplankyti savo vyresnio amžiaus vaikų. Tėvams nepriimtina išsiruosti į kelionę už savo vaikų pinigus (jie nenori būti

tina ne itin palankiai (tik trečdalis apklaustų tėvų pateisina situaciją, kai negalintys savimi pasirūpinti tėvai gyvena senelių namuose, nors ir turi Lietuvoje gyvenančius vaikus). Taigi Lietuvoje prioritetai labai aiškiai teikiami šeimyniniams tinklams – vaikams ir kitiems giminiams, o palankiausiai vertinamas toks priežiūros organizavimo būdas, kai pagalba teikiama savo namuose.

Nemaža dalis (maždaug trečdalis) apklaustųjų nežino ir nėra apsisprendę, kaip organizuoti savo priežiūrą senatvėje. O iš kokybinio tyrimo matyti, kad nors jie norėtų sulaukti pagalbos iš vaikų, tačiau suvokia, jog tai nebūtinai bus įgyvendinta. Kita vertus, jie nenori tapti našta savo atžaloms. Tai patvirtino ir kiekybinis tyrimas: tik labai maža tėvų dalis (16,4 proc.) mano, kad vaikai savo darbo laiką turėtų derinti prie senų tėvų poreikių. Kausimas, kiek toks derinimas įmanomas dabartinės darbo rinkos sąlygomis.

VEIDAS: Atliekant sociologinį tyrimą vertinta ir tai, kaip migracija veikia šeimos bendravimo ir susitikimų dažnumą. Kokių pokyčių pastebėta?

M.G.-K.: Vertinant santykių artumą reikšmingo poveikio nebuvo nustatyta. Atrodo, kad atstumas mūsų emocinio ryšio vis dėlto neveikia. Nepriklausomai nuo susitikimų ar bendravimo dažnumo emocinis kartų artumas išsaugomas. Tyrimo duomenimis, jo nekeičia netgi vaikų gyvenimo užsienyje trukmė. Tačiau tiriamieji neslėpė, kad ilgai nesimatant jiems labai sunku. Nemaža dalis apklaustųjų tėvų pokalbio metu verkė, neslėpdami savo ilgesio, tačiau buvo ir tokių, kurie pabrėžė, kad jei jų vaikams gerai, tai ir jie patenkinti.

Kita vertus, Lenkijoje atlikti tyrimai rodo, kad migracija – vienas būdų padėti savo išplėstinei šeimai. Todėl gana dažnai sprendimą dėl jos priima ne tik emigracijai pasiryžę suaugę vaikai, bet ir visi šeimos nariai.

VEIDAS: Ar galima lyginti anksčiau gyvenusių kartų ir šiandieninės – emigrantų kartos – paramą savo tėvams? Per atstumą rūpintis ir suteikti reikiamą pagalbą senatvėje, matyt, gana keblu?

M.G.-K.: Negalima tvirtinti, kad dabar tėvais rūpinamasi mažiau nei anksčiau, tiesiog ta priežiūra ir pagalba šiek tiek kitokia. Pavyzdžiui, migrantai per atstumą lengvai gali teikti finansinę ar emocinę paramą, o per vizitus namo – ir kitaip padėti tėvams. Vis dėlto reikia pripažinti, kad išplėtota paslaugų sistema gerokai palengvina našta emigracijoje gyvenantiems vaikams. Tarkime, Skandinavijoje senyvo amžiaus paslaugų sistema labai išplėto-

Nepaisant šeimos narių išsibarstymo po kelias šalis, pasitelkus šiuolaikines technologijas atstumai nesunkiai įveikiami – tėvai ir vaikai nesiliauja rūpintis vieni kitais.

mo valiai ir jais nebus rūpinamasi. Net ir būdami užsienyje vaikai randa būdų, kaip tėvams pagelbėti (suorganizuoja tiek finansinę, tiek socialinę pagalbą). Žinoma, šis rūpinimasis šiek tiek kitokio pobūdžio nei gyvenant šalimais. Tenka pripažinti, kad emigravusių vaikų galimybės rūpintis savo tėvais „čia ir dabar“ yra gerokai mažesnės. Kaip rodo kitų šalių patirtis, vadinamieji neformalus paramos tinklai (tokie kaip šeima) vis dėlto negali kompensuoti priežiūros vyresnio amžiaus žmonėms sistemos trūkumų.

VEIDAS: Kas lėmė jūsų apsisprendimą tyrinėti emigracijos įtaką kartų ryšiams?

M.G.-K.: Lietuva – valstybė, pasižyminti ypatinga demografinė situacija: labai spartūs gyventojų senėjimo tempai, intensyvi emigracija ir gana mažas gimstamumas. Be to, gana ribota socialinių paslaugų vyresnio amžiaus žmonėms sistema. Anksčiau buvo galima tikėtis, kad suaugę vaikai prižiūrės savo tėvus senat-

našta, o patys susitauptyti iš skurdžių pensijų nesugeba). Todėl apie vaikų gyvenimą užsienyje sprendžia tik pagal atžalų pasakojimus, nuotraukas ar dovanas.

Norėtusi, kad tokia nelygybė būtų kuo mažesnė ir atstumą būtų galima įveikti lengviau. Žinoma, kai kada keliauti tėvams neleidžia ir sveikatos problemos, bet kur kas dažniau tam trukdo nepakankami finansai.

VEIDAS: Vaikams ne vienus metus gyvenant užsienyje Lietuvoje likę tėvai tikriausiai susitaiko su mintimi, kad senatvėje vaikai negrįš?

M.G.-K.: Atrodytų, jei vaikai užsienyje, tėvai neturėtų puoselėti lūkesčių dėl savo priežiūros senatvėje. Tačiau susiklosto visai priešingai: net ir emigracijoje gyvenančių atžalų tėvai, paklausti, kaip norėtų, kad senatvėje būtų organizuojama jų priežiūra, pageidauja būti prižiūrimi jų pačių ar vaikų namuose, o priežiūros tikisi iš savo vaikų. Priežiūrą dienos centruose ar senelių namuose daugelis jų ver-

ta, tačiau šeimyniniai ryšiai dėl to nesusilpnėja. O štai Lietuvoje didžiausia vyresnių žmonių problema ta, kad jie vis dar jaučiasi vieniši ir izoliuoti. Tad jei socialinis vyresnio amžiaus žmonių tinklas yra negausus ir visi vaikai (ar vienintelis vaikas) išvyksta gyventi į užsienį, tai, žinoma, gali padidinti izoliacijos ar vienišumo jausmą.

VEIDAS: Kaip socialinės atskirties ir vienišumo klausimai sprendžiami kitose valstybėse?

M.G.-K.: Atlikti tyrimai rodo, kad ir kitose šalyse vaikai jaučiasi ne mažiau atsakingi už savo tėvų priežiūrą. Italų emigrantai verčiasi per galvą, kad galėtų grįžti ir kažkaip padėti seniems savo tėvams. Labai įdomi ir estų praktika. Atliktas Taline ir Helsinkyje gyvenančiųjų tyrimas (atstumas – apie 80 km) rodo, kad kai kuriais atvejais vaikai, nepaisant skiriančių kilometrų skaičiaus, nuolat grįžta ir stengiasi patys suteikti tėvams nuolatinę priežiūrą (juos prausia, apiperka ir pan.). Taigi net ir gyvenant skirtingose šalyse tokie dalykai įmanomi. Vakarų šalyse paslaugų senjorams sektorius išplėtotas nepalyginti geriau nei Lietuvoje, taigi ir socialinės atskirties problemos nėra tokios didelės.

VEIDAS: Vyresnio amžiaus žmonės ne visuomet entuziastingai pripažįsta, kad jiems reikalinga kitų pagalba. Galbūt emigravę vaikai daug ko nežino?

M.G.-K.: Būtent dėl šios priežasties atlikdami tyrimą, per kurį apklausėme tik pagyvenusius tėvus, ne tik domėjomės pačiu faktu, ar reikalinga pagalba, bet ir klausėme, kokius darbus atliekant jiems praverstų kito asmens pagalba. Buvo atsakoma, kad dažniausiai pagalbos prireikia atliekant fizinės jėgos reikalaujančius darbus – dirbant sode, prižiūrint gyvulius ar tvarkant aplinką šalia namo (24,6 proc.), taip pat tvarkant namus (15,7 proc.) ir apsiperkant (12,1 proc.). Dėl tos pačios priežasties svarbu tirti ir kontaktų dažnumą (tiek tiesioginių per vizitus namo, tiek virtualių), nes juos mokslininkai vertina kaip esminį priežiūros santykių elementą. Reti kontaktai gali reikšti, kad vyresnio amžiaus žmonių poreikiai vaikams nėra gerai žinomi ir tėvams reikalinga pagalba iš šalies. Taip pat tai gali būti įtampas ar ambivalentiškų situacijų šeimoje ženklas.

Atliekant tyrimą nustatytas neigiamas migracijos poveikis ne tik susitikimų dažnumui (per vizitus namo), bet ir bendravimui pasitelkiant šiuolaikines technologijas. Didžioji dalis apklaustų tėvų norėtų dažniau bendrauti su emigravusiais vaikais. Galbūt galima teigti, kad retesni kontaktai iš dalies kompensuojami parama, kurią galima teikti ir per atstumą. Dažniausiai vyresnio amžiaus tėvų įvardijama vaikų migracijos pasekmė šeimai yra pagerėjusi finansinė padėtis (39,7 proc.). Nurodžiusių, kad atsirado sunkumų dėl priežiūros, dalis gana nedidelė – 5,6 proc. Vis dėlto svarbu pabrėžti, kad vyresnio amžiaus tėvai yra ne tik pagalbos ar priežiūros gavėjai, – jie patys dažnai finansiškai remia Lietuvoje gyvenančius vaikus.

Lenkijoje atlikti tyrimai rodo ir kitokius mainus tarp kartų: emigravę vaikai padeda



M.Gedvilaitė-Kordušienė sutinka, kad emigravusių vaikų galimybės rūpintis savo tėvais yra gerokai mažesnės nei gyvenančių Lietuvoje

savo tėvams, o šie gautą paramą kompensuoja prižiūredami anūkus. Taigi vienu ar kitu pavidalu parama šeimoje cirkuliuoja, o vyresnio amžiaus žmonės ne visuomet yra tik paramos gavėjai – jie yra ir paramos teikėjai.

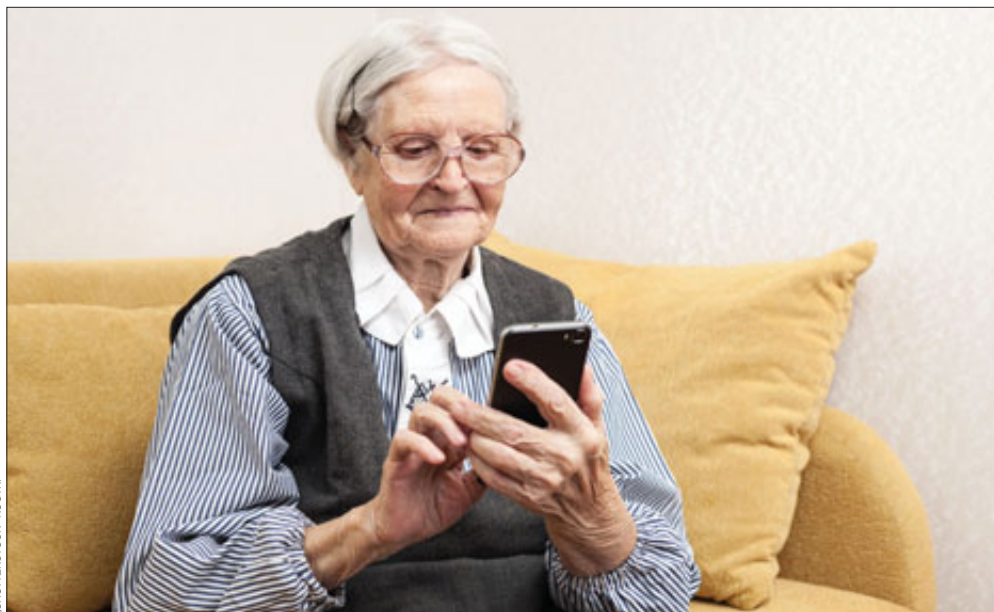
VEIDAS: Ar senatvė, leidžiama senelių namuose, Lietuvoje vis dar stigmatizuota?

M.G.-K.: Kiek teko bendrauti su socialinėmis darbuotojomis, stigma nebėra tokia žymi, tačiau jei vertinsime pačių senelių namų gyventojus, esama labai liūdnų interviu. Ypač

neseniai į šią įstaigą atvykę žmonės sunkiai susigyvena su savų namų ir savarankiško gyvenimo praradimu. Kai kurie jų mini, kad „čia gyvena tik nelaimingi žmonės“.

VEIDAS: Per pastarąjį dvidešimtmetį iš Lietuvos emigravo kone penktadalis darbingo amžiaus gyventojų. Gal jūsų tyrime fiksuojama, ar dažnai jie mato su čia likusiais tėvais?

M.G.-K.: Reprezentatyvaus Lietuvos gyventojų tyrimo duomenimis, Lietuvoje yra 28,8 proc. tėvų, kurių suaugę vaikai gyvena užsienyje ➤



Tik nedidelė dalis vyresnio amžiaus žmonių su emigravusiais vaikais bendrauja pasitelkę išmaniąsias technologijas

ilgiau nei šešis mėnesius. Beveik pusė (49,4 proc.) visų tėvų, turinčių emigravusių vaikų, yra vyresnio amžiaus – 60 metų ir vyresni. Kone pusė apklaustųjų (47 proc.), dalyvavusių tyrime, mini susitikantys su vaikais kartą per metus, 38 proc. – kartą per pusmetį, na, o likusi dalis kalbėdama apie susitikimų periodiškumą nurodė kartą per tris mėnesius (14 proc.). Tačiau nemaža dalis apklaustų tėvų teigia jaučiantys dažnesnio bendravimo su savo vaikais poreikį.

Taigi, jei norime išsaugoti skirtingų kartų ryšį, būtina galvoti apie kai kurių mokslininkų jau įvardytą socialinės gerovės kūrimą, peržengiantį nacionalinės valstybės sienas, kuris bent kiek kompensuotų vaikų nebuvimą šalia. Galimybės emigrantams dažniau aplankyti savo tėvus padėtų tai išsaugoti. Kita vertus, kadangi didžioji dalis apklaustųjų pageidauja priežiūros savo pačių ar vaikų namuose, reikėtų galvoti apie kokybiškų socialinės gerovės paslaugų namuose plėtrą.

VEIDAS: Minite, kad motinos tiek su emigracijoje, tiek su Lietuvoje gyvenančiais vaikais bendrauja dažniau nei tėvai. Kas tai lemia?

M.G.-K.: Tai tradiciniai mūsų lyčių modeliai, kurių išmokstame dar socializacijos metu. Mamos dažnai įvardijamos kaip šeimos ryšių palaikytojos, taigi bendravimas šeimoje orga-

nizuojamas per moteriškąją liniją: mamas, močiutes, dukras, anytas ir t.t. Vis dėlto galimybės bendrauti su savo vaikais Lietuvoje nepalyginti didesnės nei šiems emigravusiems. Mokslininkai pabrėžia, kad emigracijos atveju šeima skiria ne tik atstumo, bet ir geografinio laiko skirtumai. Tėvams su vaikais, gyvenančiais Jungtinėse Amerikos Valstijose, bendrauti sunkiau, nei su esančiais Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje, Norvegijoje ar Airijoje (autorės tyrime emigrantai dažniausiai ir buvo šiose šalyse – K.K.-Š.), nes yra didelis laiko skirtumas, taigi sunkiau prisitaikyti. Tačiau migracijos išskirtos šeimos, kurių nariai gyvena skirtingose šalyse, stengiasi įvairiais būdais išlaikyti artimus tarpusavio santykius. Tai galima vadinti jau įprastu šiuolaikinių globalių visuomenių reiškiniu.

VEIDAS: Ar galima apibrėžti, kada Lietuvoje išibėgėjo spartesnis visuomenės senėjimas ir kuo jis ypatingas?

M.G.-K.: Daugelis Vakarų šalių gerovės valstybės sistemą kūrė dar prieš tapdamos senomis visuomenėmis, todėl Rytų bei Vidurio Europos šalyse spartus gyventojų senėjimas kelia kur kas didesnių iššūkių, nes reikia iš esmės persvarstyti politikos priemones, susijusias su pensijų, sveikatos apsaugos sistemomis.

Pasaulio mastu visuomenės senėjimas (t.y.

gyventojų amžiaus struktūros kaita, kai didėja 65 metų ir vyresnių žmonių dalis) pradėtas fiksuoti maždaug nuo 1959-ųjų. Tada Jungtinės Tautos išreiškė susirūpinimą dėl šio proceso bei jo keliamų iššūkių. Dabar jau visos išsivysčiusios šalys yra pasiekusios aukštą demografinės senatvės lygį. Pavyzdžiui, Švedijoje ir Prancūzijoje visuomenės senėjimo procesas prasidėjo dar XIX amžiaus pabaigoje ir vyko gana lėtai per ilgą laikotarpį. O tokiose šalyse, kaip Brazilija, Kolumbija, Singapūras, pastebimas spartesnis visuomenės senėjimo tempas.

Lietuva pirmą spartaus demografinio senėjimo bangą patyrė nuo XX amžiaus šeštojo dešimtmečio iki aštuntojo dešimtmečio vidurio. Antra banga, prasidėjusi XX amžiaus devintąjį dešimtmetį, tebesitęsia.

VEIDAS: Pagal kokius parametrus mokslininkai sprendžia apie visuomenės senėjimą lemiančius procesus?

M.G.-K.: Apie visuomenės senėjimo rodiklius sprendžiama pagal tai, kiek jaunų (iki 19 metų) ir pagyvenusių (nuo 65 metų) žmonių potencialiai tenka išlaikyti darbingo amžiaus gyventojams. Tarkime, Lietuvoje 2011 m. nustatytas 26,6 proc. (ES – 26,2 proc.) demografinis vyresnio amžiaus žmonių išlaikymo koeficientas, tai yra maždaug keturiems darbingo amžiaus gyventojams teko vienas 65 metų ar vyresnis žmogus. Kartu su jauniausiųjų grupe šis koeficientas Lietuvoje jau yra 48,7 proc. (ES – 49,6 proc.) ir dviem darbingo amžiaus žmonėms tenka vienas išlaikomo amžiaus asmuo.

VEIDAS: Dėl mažo gimstamumo ir sparčios emigracijos Lietuvoje telikę 2 mln. 945 tūkst. gyventojų. Savo senėjimo tempais, matyt, pranokstame daugelį europiečių?

M.G.-K.: Lietuvos visuomenės senėjimo tempas pasaulio mastu yra vidutinis, tačiau gana didelis, palyginti su ES šalimis. Dar 2001 m. Lietuvą buvo galima priskirti prie demografiškai jauniausių Europos valstybių. Tačiau per pastarąjį dešimtmetį vis labiau artėjome prie seniausių ES šalių 65 metų ir vyresnių gyventojų dalimi.

Skirtingose ES šalyse numatomas nevienodas senėjimo tempas. Švedijoje jis turėtų būti lėtas, Vokietijoje – vidutinis, o Lietuvoje kartu su Latvija, Vengrija, Bulgarija, Lenkija, Rumunija, Slovakija, Malta bei Kipru – didžiausias. Prognozuojama, kad 2060-aisiais Lietuvoje 31,2 proc. gyventojų bus 65 metų ir vyresni.

VEIDAS: Užsimerkite, kad šis tyrimas iškėlė ir naujų klausimų tęstiniams tyrimams. Kurie jų jums atrodytų svarbiausi?

M.G.-K.: Kadangi tyrimas atskleidė, kad migracija neigiamai veikia tik kontaktų dažnumą, bet neturi įtakos emociniam artumui, būtų įdomu patyrinėti, kokios praktikos leidžia ją išsaugoti. Taip pat būtų svarbūs tyrimai, kuriuose būtų atskleidžiamos abi pozicijos: ir emigravusių vaikų, ir tėvų, taip pat – aktualūs didesnės imties tyrimai, kuriuose būtų galima fiksuoti skirtumus pagal geografinę šalių, kuriose gyvena emigravę vaikai, atstumą.

Kristina Kaniškauskaitė-Saltmerė

Vyresnio amžiaus tėvų, turinčių emigravusių vaikų, priežiūros prioritetai (proc.)

Priežiūra, kurią teikia vaikai jūsų namuose	76,3
Priežiūra, kurią teikia vaikai savo namuose	57,6
Priežiūra, kurią teikia giminaičiai jūsų namuose	49,7
Priežiūra, kurią teikia privačiai samdomi žmonės, ateinantys į namus	48,5
Priežiūra, kurią teikia į jūsų namus ateinantys globos darbuotojai	48,2
Priežiūra senelių namuose	26,2
Priežiūra, teikiama dienos globos centruose	20,3

Šaltinis: sociologės M.Gedvilaitės-Kordušienės tyrimas „Tarptautinės migracijos pasekmės šeimai: Lietuvoje likusių tėvų priežiūra ir santykiai su suaugusiais vaikais“. Tyrimo išlaidas finansavo Lietuvos mokslo taryba, įgyvendinant projektą „Podoktorantūros stažuotių įgyvendinimas Lietuvoje“

Kodėl mojame ranka į dantų priežiūrą?

Sveikata. Atsainus rūpinimasis dantų priežiūra Lietuvoje jau subrandino derlių



Atlikti tyrimai rodo, kad viena iš priežasčių, kodėl Lietuvos gyventojai retai praveria odontologo kabineto duris, – prasta finansinė padėtis. Ne kiekvienas išgali pasinaudoti mokamomis odontologų paslaugomis

Lietuvoje stokojama atsakingo gyventojų požiūrio į dantų priežiūrą. Keisti nusištovėjusių padėtį svarstoma taikant baudas tėvams, iki šiol atsakomybę už prastą vaikų dantų sveikatą permetantiems valstybei. Tačiau ar bausmė išties veiksmingiausia priemonė?

„Esame tauta, menkai tesirūpinanti burnos švara, neatliekame eduonies tyrimų. Dantų šepetėlius keičiame kone rečiausiai iš visų europiečių, o pas odontologą užsukame rečiau nei kartą per metus“, – statistinį lietuvių apibūdina Vilniaus universiteto ligoninės Žalgirio klinikių vadovė Alina Pūrienė.

Apie Lietuvą, kaip šalį, kurioje odontologinės sveikatos priežiūra neatitinka šiuolaikinių

odontologinių reikalavimų, kalbanti specialistė atkreipia dėmesį, jog bene liūdniausia padėtis mūsų šalyje šiandien susiklosčiusi dėl to, kad tėvai numoja ranka į savo atžalų dantų sveikatą.

Lietuvoje atliktas epidemiologinis tyrimas atskleidė, kad 50,6 proc. trimečių vaikų nustatytas ankstyvasis eduonis, iš jų 6,5 proc. – ypač agresyvus daugybinis ankstyvasis eduonis. 4-6 metų amžiaus 90 proc. vaikų turi eduonies pažeistų dantų.

„Didžiulė vaikų dalis šiandien vaikšto sugedusiais dantimis. Vis dažniau ateina pacientų, neturinčių nė vieno sveiko danties. Situacija daugiau nei baisi“, – Lietuvą su šalimis, kuriose už vaikų dantų nepriežiūrą tėvams grėstų

piniginės baudos (Norvegija, Švedija, Australija, Škotija), lygina klinikų vadovė.

Kas gi skiria lietuvius nuo geriausiai dantų priežiūra garsėjančių skandinavų, vokiečių, ispanų ar portugalų?

Jei tikėsime Eurostato duomenimis, didžiausiais Lietuvos vaikų dantų priešais tampa saldumynai, prasti iš šeimos atėję mitybos įpročiai ir nepakankama dantų priežiūra bei higiena. Daugiau kaip pusė tirtų vaikų, A.Pūrienės teigimu, kasdien saldina arbatą didesniu, nei reikėtų, cukraus kiekiu, vartoja per mažai vandens, per dažnai iš tėvų išsireikalauja saldumynų.

„Atrodytų, smulkmena, tačiau jei vertiname visos populiacijos mastu, susiduriame su rimtomis socialinėmis problemomis. Kadangi ▶

► dabartiniams vaikams dantys išdygsta anksčiau, dėl dažno saldumynų vartojimo anksčiau ir sugenda. Taigi vis dažniau sulaukiame paauglių, kuriems dantis ne plombuojame, o protezuojame“, – teigia vyriausioji Sveikatos apsaugos ministerijos odontologė.

Ar tai reiškia, kad netrukus garsėsime kaip bedančių tauta? Kaip matyti iš Aldonos Abingienės ir Sigitos Mačiukienės atlikto ir apibendrinto Lietuvos gyventojų sveikatos tyrimo (pirmą kartą atliktas 2005 m.), sulaukę penkiolikos metų mūsų šalyje savais dantimis gali pasidžiaugti tik penktadalis moterų ir ketvirtadalis vyrų. Problemos mastą dar taikliau iliustruoja 55-ojo gimtadienio sulaukę asmenys: tarp jų visus dantis turi tik 1 proc. gyventojų, o tarp perkopusių 55–64 metų amžiaus ribą 7 proc. jau neturi savo dantų. Po 65-mečio sukakties be savų dantų lieka ketvirtadalis, o po 75 metų jų jau neturi beveik pusė lietuvių.

Be jokios abejonės, tokį niūrų vaizdą šalyje lemia prasta gyventojų mityba (energiniai ir saldūs gėrimai, „sintetinis“ maistas), judėjimo stoka ir pernelyg dažnai vartojami saldūs produktai. Nieko keisto, kad iki pilnametystės dažnam jau sunkiai funkcionuoja virškinimo sistema, inkstai ar nebelieka dantų.

Apie nerimą keliančią lietuvių dantų būklę užsimena ir du vaikus globojanti „Veido“ herojė Vaida Intienė. Po onkologinės giminaitės ligos jos vaikus prieš kelerius metus priglaudusi moteris mini, kad be visų sunkumų, kuriuos

Išsaugoti dantis padės:

Kuo retesnis saldžių produktų, kurių sudedamoji dalis cukrus, vartojimas;
Burnos skalavimas po valgio;
Reguliarus higieninio siūlo ir dantų pastos su fluoru naudojimas;
Profilaktinis apsilankymas odontologijos kabinete;
Kas kelis mėnesius atnaujinamas dantų šepetėlis.

teko įveikti bandant rasti bendrą kalbą su paaugliais, daug įtampos kilo ir dėl netinkamos dantų priežiūros.

„Po apsilankymo odontologo kabinete su vyru nustėrome: dėl itin prastos Dovydo dantų būklės kone visus dantis teko protezuoti. Kalcio trūkumas ir laiku nesuteikta reikiama odontologo pagalba lėmė tai, aštuoniolik metų gimtadienį vaikas pasitiko be savų dantų“, – liūdna patirtimi dalijasi uostamiestyje gyvenanti V. Intienė.

Moteris neneigia, kad pagrindiniu vaikų maistu iki juos įsivaikinant buvo tapę saldumynai, kurie, akivaizdu, jų dantų būklės nepagerino, trūko visaverčio maisto ir tinkamos dantų priežiūros.

Biomedicinos mokslų daktarė, vaikų odontologė Rasa Račienė, išklausi šią istoriją,

atskleidžia savo darbo kabinete taip pat sulaukianti labai įvairių pacientų: „Kai kurių kortelėje taip ir norisi pažymėti, kad tai akivaizdi dantų nepriežiūra. Jei atvežamas trylikametis, kurio burnoje nelikę sveikų dantų, kaltinti vaiko neišėina. Deja, tėvai vis dar neprisiima reikiamos atsakomybės.“

Kaip rodo odontologų stebėjimai, net trims iš keturių Lietuvos gyventojų per pastaruosius porą metų yra plombuoti dantys. Tai reiškia, kad didžiąją Lietuvos dalį kyla eduonies susidarymo rizika ateityje. Taigi kas lemia itin prastą lietuvių dantų būklę? Nepakankamas valstybės dėmesys profilaktinėms programoms, lėšų trūkumas valstybinėse poliklinikoje, o gal laiku šeimoje neišgdomi tinkami dantų priežiūros įgūdžiai?

„Veido“ kalbinti odontologai sutaria, kad valstybei atkūrus nepriklausomybę sugriuvo iki tol Lietuvos mokyklose buvusi odontologijos kabinetų sistema. „Anksčiau vaikai buvo gydomi priverstiniu būdu, o šiandien nieko panašaus nelikę. Daugeliui tėvų vis dar atrodo, kad už jų ir jų vaikų dantų sveikatą atsakinga valstybė, taigi patys reikiamos atsakomybės neprisiima“, – mano A. Pūrienė.

Odontologų teigimu, šiuo metu Lietuvoje valstybės vykdoma vos viena dantų profilaktinių priemonių programa (dantų vagelių dengimas silantinėmis medžiagomis). Deja, nacionalinė burnos sveikatos programa dar tik kuriamas. Sveikatos apsaugos ministrė Rimantė Šala-



šėvičiūtė yra subūrusi darbo grupę, kuri kaip tik dirba šiuo klausimu (iš Lietuvos mokyklų jau surinkti, bet dar nesusisteminti duomenys apie mokinių dantų būklę). Jei sukurta programa bus finansuojama valstybės, tikėtina, kad lietuvių dantų būklė po kurio laiko iš tiesų pagerės. Tačiau kol kas odontologai siūlo gyventojams peržiūrėti savo dantų priežiūros ir apsilankymo pas odontologus periodiškumo įpročius.

Žinant, kad kiekvienas mūsų dantis turi penkis paviršius (2 kontaktinius paviršius, liežuvinę ir skruostinę pusę, kandamąjį ir kramtomąjį paviršių), valyti juos patariama kur kas ilgiau nei pusę minutės. Vaikams iki septynerių metų (remiantis gerąja skandinavų praktika) valyti dantis reikėtų tris minutes. Kadangi jų judesiai dar nėra pakankamai koordinuoti, specialistų manymu, tikslinga būtų vaikų išvalytus dantis pervalyti jų tėvams.

Mokslinių tyrimų duomenimis, nuolatiniai krūminiai dantys vaikams pradeda dygti apie šeštuosius septynuosius gyvenimo metus, taigi labai svarbu nuo pat pradžių juos tinkamai prižiūrėti, o pastebėjus pirmuosius pavojaus ženklus imtis profilaktikos priemonių.

Lietuvos sveikatos mokslų universiteto (LSMU) specialistų atlikti tyrimai atskleidžia, kad daugiau negu 90 proc. kai kurių amžiaus grupių vaikų dantys pažeisti ėduonies. Jo formavimasis burnos ertmėje lemia plika akimi nepastebimi mikroorganizmai. Kai kurie jų, patekę ant danties paviršiaus, suformuoja lipnias apnašas. Taigi pakanka, kad į burnos ertmę patektų ko nors saldaus, ir susidarys rūgštys, kurios tirpina danties emalį.

Odontologė, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto docentė Julija Narbutaitė sako, kad kiekvienas mūsų gali užkirsti kelią ėduonies vystymuisi, atsakingai prižiūrėdamas dantis. Kadangi ėduonis pažeidžia dantį pamažu, labai svarbu gerinti burnos higieną, vartoti mažiau cukraus. Žinoma, tam būtinas reguliarus dantų valymasis pasta su fluoru, higieniniu siūlu.

2013 m. Lietuvos sveikatos mokslų universitete disertaciją apsigynusi vaikų odontologė Jaunė Razmienė atkreipia visuomenės dėmesį į tai, kad tik 20 proc. tėvų atsakė valantys vaikų dantis kartą per dieną. Taigi dalis dantis prazūtingų apnašų lieka ir taip palengva formuojasi ėduonis (viena labiausiai paplitusių vaikų ir paauglių burnos ligų). Kadangi tai dinamiškas procesas, itin svarbu laiku sudarytas tinkamas gydymo planas. Tačiau jis taikomas vyresniems nei trejų metų vaikams, o su mažesniais tenka dirbti pagal kitokias metodikas.

Dalydamiesi darbo praktika odontologai pasakoja, kad į jų kabinetus patenka mažamečiai sutinusiais veidais, kai neretai tenka šalinti sugedusius dantis taikant bendrą nejautrą, tačiau suklusti verčia tai, kad pasitaiko tokių tėvų, kurie į odontologą kreipiasi tik tokiais atvejais, ir ne po vieną kartą. Galima būtų sudaryti net tokių apsilankymo pas odontologą scenarijų: vaiko žandas sutino – skubos tvarka ap-



Vilniaus universiteto ligoninės Žalgirio klinikų vadovė A.Pūrienė pasigenda atsakingesnio Lietuvos gyventojų požiūrio į dantų priežiūrą

silankoma, pavyzdžiui, Žalgirio klinikoje, vaikas guldomas į stacionarą danties šalinimui su bendra nejautra, vėliau kokius metus gyvenama be dantų skausmo, o jam pasikartojus – vėl tas pats scenarijus. Dar norėtusi pridėti, kad už stacionarinį vaiko gydymą skubos tvarka sumoka valstybė. Tėvai nesivargina vaikų atvesti kasmetinei dantų patikrai, dažnai vadovaujasi principu – mano vaikas, ką noriu, tą ir darau.

Odontologų teigimu, elementarios burnos higienos nesilaikymas ir nereguliarus dantų valymasis lemia tai, kad jau po septynių dienų ima formotis dantų akmenys. Dažnai susiduriami su ydinga mažamečių vaikų dantų priežiūra Lietuvos gydytojai odontologai svarsto,

Odontologai sutaria – būtina įpareigoti tėvus sistemingai gydyti ir prižiūrėti savo atžalų dantis.

kad kartais ištis praverstų galimybė bendradarbiauti su vaiko teisių apsaugos ar socialinių paslaugų tarnyba. Būtent tokia praktika ir remiasi skandinavų odontologai, užtikrindami vaiko teises į sveikatą.

Pasak R.Račienės, odontologai taip pat gali pastebėti galimą smurto panaudojimą prieš vaiką: „Tarkime, Švedijoje atliktas tyrimas parodė, kad per metus laiko dauguma odontologijos klinikų nebuvo nė karto pranešę vaiko teisių apsaugos institucijoms apie pastebėtus galimo netinkamo elgesio su vaiku požymius. Lieka tik svarstyti, ar odontologai dar nepasirengę įvardinti to, ką pastebi, ar nėra parengta tinkamų rekomendacijų, kaip tokiu atveju reikėtų elgtis. Taigi šiuo atveju kalbame ir apie moralinius dalykus.“

Kadangi lietuviai iki šiol už vaikų dantų nepriežiūrą baudžiami nebuvo, daugelis ir žvelgė į tai pro pirštus.

„Skandinavai nepalyginti sąmoningesni, todėl ten rimtesnė ir vaikų dantų priežiūra. Priešingai nei Lietuvoje, ten skaičiuojami ne ėduonies pažeisti dantys, o pažeisti dantų paviršiai. Valstybinės programos leidžia sekti burnos higieną, taigi tose šalyse vaikų dantų valymas suvokiamas kaip tėvų rūpestis. Žinoma, norvegų dantų priežiūra gerokai brangesnė nei mūsų, gal todėl žmonės suinteresuoti taupyti pinigų“, – svarsto A.Pūrienė.

Vis dėlto prieš įvedant baudas dėl vaikų dantų nepriežiūros odontologai siūlo pirmiausia pasirūpinti žmonių švietimu, pamėginti pakeisti jų požiūrį ir nusistovėjusius įpročius. Kaip ydingą praktiką „Veido“ kalbinti odontologai mini tai, kad beveik 50 proc. tėvų savo vaikus gydyti dantų atveda tik prasidėjus skausmams, taip pat vyrauja nuomonė, kad pieninių dantų gydyti neverta, nes jie iškris.

„Įsivaizduokite, kiek pastangų ir laiko reikia norint įtikinti jau išgąsdintą vaiką, kad šis neverktų, nesikandžiotų ar išsižiotų. Šis užsiėmimas labai reiklus laikui, o mokama juk už atliktą darbą. Matyt, tuo ir paaiškinamas menkas vaikų odontologų skaičius (Lietuvoje jis siekia vos 60, bet panaši praktika vyrauja ir kitose valstybėse – K.K.-Š.)“, – teigia R.Račienė.

Ji svarsto, kad bendrosios praktikos gydytojais odontologai, kurie taip pat privalėtų gydyti vaikus, ne visada skiria pakankamai laiko ir dėmesio mažiesiems pacientams, o neretai iš viso atsisako juos gydyti.

Dar viena opi mūsų visuomenės problema, kad žmonės odontologų pagalbos tiesiog nieško: vieni dėl laiko stokos, kiti dėl aplaidumo, o kartais ir dėl pinigų trūkumo.

Kaip matyti iš atlikto Lietuvos gyventojų sveikatos tyrimo, mūsų šalies gyventojai odontologų paslaugomis naudojasi ištis retai. Bent kartą per metus odontologijos kabinete lankosi 12 proc. vyrų ir 19 proc. moterų, daugiau jaunesnio amžiaus. Kartą per 1–2 metus į on-

toologą kreipiasi 8 proc. vyrų ir 12 proc. moterų. Net 15 proc. vyrų ir 10 proc. moterų beveik niekada nesilanko. Beveik penktadalis gyventojų odontologo paslaugų atsisako dėl negalėjimo naudotis mokamomis paslaugomis.

Palyginus, kiek lėšų vieno gyventojų dantų sveikatai skiriama Lietuvoje ir kiek Latvijoje, tampa šiek tiek nejauku: kaimynai šiuo klausimu mus lenkia tris kartus (Lietuvoje – 12, o Latvijoje – 43 eurai).

Deja, tenka pripažinti, kol ieškoma išeičių, kaip spręsti įsisenėjusią Lietuvos visuomenės dantų būklės problemą, visiškai sveikais dantimis pasižyminčių suaugusiųjų ir vaikų liko itin mažai (vos 1 proc. visuomenės). Akivaizdu, kol valstybė ir tėvai nesukrus ir nesiims tinkamų priemonių geresnei vaikų dantų sveikatai užtikrinti, matyt, ir toliau investuosime į jų gydymą, o ne į prevenciją. ■

Kristina Kanišauskaitė-Saltmerė

Atsainų lietuvių požiūrį į dantų priežiūrą odontologai įvardija kaip rimtą socialinę bėdą

Didėja ne tik blaivių vakarėlių
paklausa, bet ir pasiūla



Lietuvoje daugėja blaivių linksmybių

Papročiai. Blaivybės klausimas keliamas ne be reikalo. Labai jau greitai pamiršome, kaip ir kokiomis aplinkybėmis prie abejotinos reputacijos baro Vilniaus senamiestyje buvo sumuštas menininkas Tomas Dobrovolskis.

„Kokia neteisinga ir žiauri mirtis“, – baisyta visoje šalyje. Žmonės komos ištiktą muziką palaikė maldomis – per sekmadienines šv. Mišias Klaipėdos šventojo Pranciškaus Asyžiečio bažnyčia buvo sausakimša. Tinklapyje „Bernardinai.lt“ pasirodė teatro ir kino kritiko Vaido Jauniškio straipsnis pavadinimu „Miegantis Tomas“. Jame autorius pabrėžė, kad nuo 2012 m. už viešą alkoholio vartojimą prie baro, kur buvo žiauriai sumuštas Tomas Dobrovolskis, anksčiau nubausta apie 40 asmenų. „Kaip tik šis įvykis dar kartą parodė, kaip giliai komoje yra sustingęs valdžios žvilgsnis – požiūris į jos pačios piliečius“, – dėstė V. Jauniškis.

Lietuvoje jau kurį laiką rengiamos įvairios sveikuoliškos iniciatyvos, kaskart pritraukiančios vis daugiau žmonių. Pavyzdžiui, vakarėliai be alkoholio ir kitų svaigalų „Yoga Rave“ Vilniuje ar „5M (Mmmmm!...)“ Klaipėdoje. Galima tik pasidžiaugti, kad pirmasis sostinėje startavęs tokio tipo projektas jau turi analogų ir kituose Lietuvos miestuose.

Apie būdus ir prasmę linksmintis blaiviai „Veidas“ kalbasi su aktyviais, entuziastingais

meditacija, suburiančios žaidimai (angl. „ice-breaker games“), šokių pamokos ar kita aktyvi veikla, skambant gyvai arba didžėjaus atliekamai muzikai. Vakarėlis būna itin jaukus, nes būna įrengta poilsio zona, išradingumu kas kart pasižyminti fotosiena, jaukių vietų, paruoštų poilsiui, bendravimui ir pan.

VEIDAS: Jūsų iniciatyva nuo blaivių ir nemokamų vakarėlių peraugo į festivalį „Varom!“. Ko gero, tai rodo vis didesnį žmonių susidomėjimą linksmintis blaiviai?

O. Bystrovas: Tikrai taip, tai rodo vis didėjantį žmonių sąmoningumą ir suvokimą, kad būdamas blaivus adekvačiai priimi aplinką ir taip pat gali maksimaliai linksintis. Netgi geriau – jausdamas savo ir tave supančių žmonių norus bei energiją!

T. Konopackaitė: Pastebime, kad didėja ne tik blaivių vakarėlių paklausa, bet ir pasiūla. Festivalis „Varom!“ – puikus to pavyzdys. Be to, organizuojami ir kiti festivaliai bei vakarėliai, propaguojantys blaivias pramogas: „Masters of Calm“, „Goloka Party“, „Mandala“, „5M“ ir pan. Be to, „Yoga Rave“ vakarėliai vyksta ne tik Vilniuje, bet ir Kaune, Ukmergėje, Klaipėdoje, Šiauliuose, kituose

Bandymai pateikti žmonėms blaivaus laisvalaikio alternatyvų rodo jų reikalingumą ir tai, kad lietuviai moka linksintis būdami blaivūs.

„Yoga Rave“ vakarėlių be alkoholio organizatoriais: Kotryna Zdanavičiūtė, Toma Konopackaitė, Olegu Bystrovu, Mariumi Kibirkščiu ir Karolina Mikšiene.

VEIDAS: „Yoga Rave“ – tai alternatyvių vakarėlių banga, kurianti tradiciją linksintis ir švęsti be svaigalų. Ko gero, tai buvo pirmoji tokio pobūdžio iniciatyva Lietuvoje, o dabar turite analogų ir uostamiestyje. Kuo dar ypatinga jūsų veikla?

M. Kibirkštis: Šį renginį organizuoja vis nauji, kaskart besikeičiantys iniciatyvūs žmonės, kurie yra baigę Baltijos „Gyvenimo meno“ labdaros ir paramos fondo organizuojamus „YES!+“ kursus. Šių kursų metu mokomasi atsikratyti streso ir pažadinti dar neatrastas kiekvieno jauno žmogaus talentus. Taigi, baigę kursus, „Yoga Rave“ organizatoriai priima iššūkį ir visą atsakomybę suorganizuoti vakarėlį, kuriame Lietuvos jaunimas, ir ne tik jis, per asmeninį pavyzdį ir sukurta palankią aplinką yra skatinamas linksintis be svaigalų. Pagrindinės vakarėlio veiklos yra joga,

Lietuvos miestuose, štai ir Marijampolėje netrukus vyks pirmieji „YES!+“ kursai. Gera jausti abipusį palaikymą. Apskritai džiugu girdėti, kad toks reiškinys, kaip „blaivūs vakarėliai – smagūs vakarėliai“, egzistuoja, plečiasi ir džiugina sielas.

VEIDAS: Sulaukėte teigiamo įvertinimo: „Yoga Rave“ vakarėlius Nacionalinė tabako ir alkoholio kontrolės koalicija įvardijo kaip geriausią 2011 m. blaivų renginį, o 2012-aisiais pelnė Europos narkotikų prevencijos prizą.

K. Mikšienė: 2012 m. vasarą Varėnos rajono Subartonių kaime įvyko „Yoga Rave“ festivalis. Kol kas vienintelis, tačiau tikimės, kad ne paskutinis. Kadangi „Yoga Rave“ renginiai pasižymi ne masiškumu ir triukšmingumu, o jaukumu, taigi ir festivalyje buvo itin gera jausti ryšį bei abipusę pagarbą žmonėms ir gamtai, ko nepasakytum apie masinius festivalius Lietuvoje. Palyginkime vienu pavyzdžiu. Rytas „Yoga Rave“ festivalio palapinių miestelyje: prabudęs girdi paukščius, medžių šlamesį, natūralius gamtos garsus, žmonės ramiai šnekučiuojasi, geria arbatą, gamina ▶

➤pusryčius – žodžiu, jaukuma ir ramuma. Ir štai rytas masinio festivalio palapinių mieste-lyje: visų pirma keliame klausimą, ar tikrai atsikeliama natūraliai, ar greičiau išgirdę iš gretimų palapinės neblaivių kaimynų šūks-nius? Čia emocijos dažnai būna perspaustos, ne itin adekvačios ir nenatūralios. Yra šioks toks kontrastas, tiesa? Bet, matyt, reikia viso-kiausio tipo renginių, o žmonės pasirenka, kur jie jaučiasi geriausiai, arba susikuria sau palankią aplinką.

VEIDAS: Kokia publika dažniausiai pasirodo blaiviuose vakarėliuose?

T.Konopackaitė: Publika čia – marga kaip raštuotas močiutės megztinis. Ir tai dar labiau džiugina kiekvieną organizatorių! Į sostinėje rengiamus vakarėlius ateina daug jaunimo, nemažai šeimų su mažais vaikais, atkeliauja susikoooperavę draugų ekipažai ne tik iš Vilniaus, bet ir iš kitų Lietuvos miestų. Ir netgi iš kitų šalių. Štai pastarajame „Yoga Rave“ vakarėlyje sulaukėme svečių iš Latvijos ir Suomijos. Ypač gražu matyti šeimas, ateinančias su vaikais. Per pastarąjį renginį buvo nepaprastai gražu stebėti, kaip tėtis linksmi leidžia laiką su savo sūnumi prie vasariškos tematikos fotosienos: tėtis pamėtėja mažyliui kamuolį, o šis krykštuoja iš laimės šokinėdamas valtyje ir meta kamuolį į orą arba atgal tėčiui. Mums tokie džiaugsmas yra didžiausia padėka, kokia tik gali būti.

VEIDAS: Vyresnės kartos atstovų vakarėliuose turbūt būna mažiau? Kokių alternatyvų siūlo ma norintiems linksmintis blaiviai vyresnio amžiaus žmonėms?

K.Zdanavičiūtė: Kam tos alternatyvos, jei yra „Yoga Rave“, kuris pats savaime – pasakiška alternatyva? Čia tikrai yra ką veikti ir jaunam, ir vyresniam, nes veiklos neskirstomos pagal amžių. Galima išvysti garbaus amžiaus žmonių, šokančių diskotekoje, arba vaikų, kantriai besimokančių naujo šokio žingsnelių. Gal kitur tai atrodytų neįprasta, bet tik ne čia. Organizatorius kaip tik džiugina, kad žmonės pamiršta visus stereotipus, atsipalaiduoja ir daro tai, ko trokšta, nemąstydami apie tai, ką pagalvos kiti.

VEIDAS: Sąmoningas linksminimasis – brandžios visuomenės bruožas. Kaip manote, ar Lietuva jau arti to?

O.Bystrovas: Sunku pamatuoti tą atstumą arti – toli. Bet pastaraisiais metais tikrai juntama, kad blaivios linksmybės, buvusios lyg ir „neaiškia išimtimi“, dabar tampa norma, ir apie tai pradeda kalbėti netgi tai idėjai lyg ir nepritariantys žmonės.

Beje, į pastarąjį „Yoga Rave“ vakarėlį atėjo trys keturi šimtai žmonių, o tai gerokai daugiau nei prieš metus. Taigi žmonės vis dažniau renkasi savaitgalį praleisti blaiviai.

VEIDAS: Kaip siūlote mokyti atsipalaiduoti be alkoholio?

O.Bystrovas: Geriausias patarimas – dalyvauti tokia renginyje ir viską pajusti asmeniškai. Atsimenu, per vieną pirmųjų vakarėlių vienas vaikinys nustebejęs paklausė manęs: „Iš kur tiek energijos?“ Į kitą renginį jis atėjo nedvejodamas ir pats šoko su nesibaigiančia energija.



„5M“ vakarėlių iniciatyva atsirado 2013 m. sausį

Na, o po kelių renginių tapo vienu pagrindinių organizatorių.

K.Zdanavičiūtė: Viename vakarėlyje garsiai grojant muzikai ir mokantis šokti salsą vyras už nugaros garsiai rėkdamas kalbėjo telefonu: „Dabar negaliu kalbėti, mokausi šokti salsą... Taip, taip, salsą... Čia tokiame blaiviam vakarėly... Žinau, kad keista, bet labai smagu!“

Dar vienas patarimas, kurį siūlome, – meskite iššūkį sau pačiam. Juk įpročius keisti galima labai lengvai ir greitai, jei tik yra noro. Ar neintriguoja tai, kad blaivus penktadienis gali tapti dar „nurautesnis“ ir smagesnis, negu penktadienis su žvangančiais bokalais? Tiesiog galima eksperimentuoti ir bandyti savo laisvalaikį leisti vis kitaip: smagiai ir blaiviai.

Mmmmm!..

Uostamiestyje dviejų iniciatyvų jaunuolių organizuojami „5M“ vakarėliai taip pat sulaukia nemenko miestėnų dėmesio. „5M“ vakarėlių be alkoholio organizatorius Klaipėdoje Paulius Naujokas pasakoja apie 2013 m. sausį užgimusį sveikuolišką projektą.

VEIDAS: Kartu su Gediminu Jasu Klaipėdoje organizuojate vakarėlius be alkoholio „5M (Mmmmm!)“. Kas paskatino imtis „blaivios“ iniciatyvos?

P.N.: Matydami, kad į „Yoga Rave“ ir „Varom!“ vakarėlius Vilniuje ir Kaune susirenka gausus būrys pozityvaus ir blaivaus jaunimo, sugalvojome surengti ciklą tokių vakarėlių be svaigalų Klaipėdoje. Pavadiname juos „5M (Mmmmm!)“. Mintis apie „5M“ Gediminui gimė spontaniškai, kai namie blaivaus vakarėlio metu improvizuotai linksminomės, šokome, grojome įvairiausiais instrumentais ir kūrėme dainas. Ši paskleista idėja akimirksniu sulaukė didžiulio dėmesio ir draugų palaikymo. Tada prasidėjo dar įdomesnės mintys ir procesai, kaip visa tai sukurti, ką aplankyti, kam paskambinti, ką pakvies-

ti, ir viso iniciatyvos kolektyvo pastangomis „5M“ išvydo dienos šviesą.

VEIDAS: Turbūt Klaipėdoje tai visiškai neužpildyta niša...

P.N.: Eiti blaiviam į klubą niekas nedraudžia, tačiau jei mes norime pašokti vakare, o ne naktį ir ne tarp neadekvačiai atrodančių žmonių, tokių vietų ar renginių Klaipėdoje tikrai nėra daug. Betgi kas ieško, tas randa. „5M“ idėja – šiuos renginius padaryti visiems prieinamo formato, linksmus, matomus, viešus, įdomius.

VEIDAS: Ar ir pats nevartoji alkoholio?

P.N.: Su alkoholiu atsisveikinau 2009-ųjų naujametinę naktį. Pirmieji mėnesiai buvo sunkūs, reikėjo išmokti linksmintis iš naujo, tačiau mačiau žmonių, kurie taip natūraliai linksminasi. Jie mane įkvėpė ir palaikė. Šiandien nebeįsivaizduoju savęs besilinksminančio svaiginantis. Tyras džiaugsmas ir natūralios emocijos suteikė gyvenimui kur kas daugiau laimės ir atradimų.

VEIDAS: Esi jaunas ir veiklus verslininkas, šalia visų savo užsiėmimų įkūrei žaliavalių barą Klaipėdoje „Grin Grin“, domiesi sveika gyvensena. Kaip keičiasi žmogaus gyvenimo kokybė pakoregavus gyvenimo / vartojimo būdus?

P.N.: Ji tikrai keičiasi, o kaip – reikėtų išbandyti kiekvienam asmeniškai. Pavyzdžiui, man tai pasireiškia gera savijauta, didesniu laimės pojūčiu, energingumu, noru judėti pirmyn. Smagu ir tai, kad laikui bėgant tave pradeda supti labai panašūs žmonės, lyg būtų įvykusi sinergija, ir visas pradeda sukristi dar greičiau.

VEIDAS: Kaip manai, ar Lietuvoje žmonės jau yra pakankamai sąmoningi rinktis kitokius pasilinksminimo būdus, tai yra be svaigalų?

P.N.: Matydamas jau penkerius metus Lietuvoje kylančią alkoholio suvartojimo statistiką, manau, kad ši tema mūsų šaliai labai aktuali. Tačiau jei nematyčiau skaičių, tikrai galėčiau džiaugtis, kad judėjimai už blaivų

žmogų Lietuvoje egzistuoja ir po truputį plečiasi.

VEIDAS: Kaip manai, gal tai tik mados reikalas? Akcentavimas, kad nevartoji alkoholio, laikais sporto klube, tapo savotiška „kokybiško gyvenimo“ maskuote?

P.N.: Tarkime, kad klube matome du vienodai apsirengusius ir atrodančius žmones, tik vienas jų laiko rankoje taurę viskio, o kitas ne. Kuris jums atrodytų madingesnis? Mada – plati sąvoka, tačiau jei gyventi sveikiau mus skatina mada, tebūnie tai mada, svarbu, kad būtų ne atvirkščiai. „Grin Grin“ klientams sakau – nevalgykite žalio maisto dėl mados, pirmiausia valgykite jį dėl savęs ir stebėkite, kaip jaučiatės. Jeigu pokyčiai pozityvūs, tęskite tai, jeigu ne – ieškokite to, nuo ko jaustumėtės sveikesni ir laimingesni.

VEIDAS: Kaip išmokyti atsipalaiduoti be alkoholio?

P.N.: Linksmintis be alkoholio mokame visi be išimties, bent jau mokėjome, kol buvome vaikai. Lengviausias kelias yra atitinkamas draugų ratas, kuriame galėtume jaustis atsipalaidavę. Antras žingsnis – noras taip linksmintis visada. Trečias žingsnis – leisti sau linksmintis. Tiesiog imti ir leisti. Patraukti į šalį protą, kuris šaukia, jog reikia kažko daugiau, kad

patirtum džiaugsmą. Bet patirk tai, juk tu ir esi džiaugsmas, leisk sau plėstis.

VEIDAS: Ar žmonės aktyviai renkasi į jūsų organizuojamus vakarėlius?

P.N.: Matome tendencijas, kad žiemos metu tokie renginiai sulaukia daugiau dėmesio. Matyt, vasarą aktyvūs žmonės daugiau laiko praleidžia gamtoje, keliaudami. Mūsų „5M“ vakarėlio rekordas – 250 dalyvių, o vidutiniškai ateina apie 150 linksmybių ieškotojų, kurių amžius svyruoja nuo 16 iki 38 metų.

VEIDAS: Kaip manai, ar stiprus yra autoritetų pavyzdys?

P.N.: Yra du keliai, atvedantys žmones prie sveikesnio gyvenimo būdo. Pirmasis – demotivacija, kai aplinkui matome negaluojančius, kenčiančius žmones arba patys tokie tampame. O antrasis kelias – tai motyvacija, kai matome sveikus, linksmus, veržlius pavyzdžius. Visada esu už teigiamus ir įkvepiančius žmones bei jų darbus. Kelerius metus iš eilės sudalyvavęs akcijoje „Darom“, šiukšlių ant žemės nebemėtau. Galbūt kažkas gerai pasilinksminęs be svaigalų atras linksmybės sėklą, jame sudygs naujas suvokimas ir gyvenimo matymas.

VEIDAS: Ką tau pačiam reiškia „sveiko gyvenimo“ sąvoka?

P.N.: Man tai yra gyvenimo būdas, kai stebėdamas save gali kurti save stipresnį, energingesnį, įdomesnį, išskirtinesnį. Gyvename ne vien tik sau, gyvename ir dėl kitų. Todėl labai svarbu šioje žemėje jaustis gerai ir leisti kitiems mėgautis gyvenimu. Nuo antikos laikų buvo kartojama: sveikame kūne – sveika ir siela, todėl turime labai gerą motyvą siekti visapusiškos žmonijos sveikatos.

Vien švietimo nepakanka

Kiek dar gyvybių reikės paaugoti, kad valstybė ir jos visuomenė pradėtų jausti atsakomybę ir imtųsi atitinkamų priemonių? Apie tai „Veidas“ kalbasi su Lietuvos sveikatos mokslų universiteto docentu Aurelijumi Veryga, Baltijos šalių tabako ir alkoholio kontrolės koalicijos prezidentu.

VEIDAS: Užsiimate aktyvia visuomenine veikla, rengiate susitikimus, skaitote paskaitas, kuriose pasakojate apie alkoholio žalą ir sveiką gyvenseną. Turbūt tenka sulaukti įvairių žmonių reakcijų. Kokios jos? Kokius klausimus dažniausiai kelia auditorija?

A.V.: Reakcijų būna pačių įvairiausių, tačiau dažniausiai tai yra tylą. Mes labai dažnai girdime, kad Lietuvoje bloga padėtis, susijusi su alkoholio vartojimu, kad didėja alkoholio ▶



Jei gyventi sveikiau mus skatina mada, tebūnie tai mada

►vartojimas tarp moterų ir vaikų. Bet tai labai abstraktūs pasakymai. Pamačius realius skaičius, nebelieka ką sakyti. Kartais bandoma diskutuoti ir neigti situaciją, esą kitur geria dar daugiau, arba teigiama, kad taip buvo visada. Šis neigimas didžiausias tampa tuomet, kai pradedame kalbėti apie tėvų, kaip elgesio modelio, įtaką savo vaikų elgsenai. Tėvų elgesys yra mėgdžiojamas jų vaikų, ir būtent tėvai turėtų imtis iniciatyvos keisti pirmiausia savo gyvenimą, norėdami, kad jų vaikai gyventų sveikiau. Tačiau šis barjeras yra pats sunkiausias, nes daug paprasčiau reikalauoti kažko iš valdžios, mokytojų ar gydytojų ir daug sunkiau keistis pačiam. Neretas klausimas – ar aš pats vartoju alkoholį ir rūkau. Ir tai suprantama, nes elgdamasis priešingai savo kalboms tiesiog neturėčiau joms moralinės teisės.

VEIDAS: Kokia šių susitikimų nauda? Turbūt dažnai kalbos apie blaivų gyvenimą lieka tik kalbomis, juolab kad įpročius pakeisti daug sunkiau nei nuostatą.

A.V.: Paskaitos turbūt yra mažiausiai efektyvi prevencijos forma. Į jas dažnai ateina ir taip gana motyvuoti ir besidomintys žmonės, kuriems neretai reikia tik palaikymo jų pačių padarytiems apsisprendimams gyventi sveikiau. Šiek tiek kitokia situacija būna susitikus su tėvais ugdymo įstaigose. Neretai į tokius susitikimus dalis neateina bijodami, kad kas nors pagalvos apie juos kaip apie turinčius problemų dėl priklausomybių. Tai vėlgi savotiška gynyba: neturiu problemų, mano vaikai jų neturi, tai nėra ko ir klausytis.

Būna žmonių, kurie tiesiog neturi laiko domėtis sveika gyvenimu ir nežino kai kurių esminių vaikų raidos, socialinio mokymosi ir kitų aspektų. Manau, kad jei bent 1–3 proc. auditorijos išklauso ir pabando keisti savo



Į „Yoga Rave“ vakarėlius renkasi įvairaus amžiaus žmonės – nuo pagrandukų iki senjorų

gyvenimą, tai jau didelis laimėjimas. Be to, nuostatų pasikeitimas čia taip pat svarbus. Pavyzdžiui, žmogus, kuris tikrai suvokia, kaip svarbu, kad pigus alkoholis nebūtų prieinamas vaikams bet kur ir bet kada, bus labiau linkęs palaikyti alkoholio akcijų didinimą, naktinės prekybos laiko ir prekybos taškų skaičiaus ribojimą. Viskas yra susiję ir nuostatos kartais tampa labai svarbios.

O jei kalbame apie asmeninės elgsenos keitimą, tai, matyt, didžiausia problema ta, kad gyvenimo būdą bandoma keisti kardinaliai ir iš karto. Kai viskas keičiasi per greitai ir be pasirėngimo, tai neretai būna pasmerкта

nesėkmei. Viską reikia planuoti ir pasirengti tam.

VEIDAS: Sulaukus penktadienio, pirkėjų krepšiuose dažniausiai žvanga stiklinė tara. Ar mes nemokame linksmintis be alkoholio?

A.V.: Drįsčiau sakyti, kad ne tiek nemokame, kiek nebandome. Užtektų pastebėti skirtingas situacijas: esant vienai jų žmonės žino, kad dalyvaus šventėje, kurioje bus geriama. Ten paprastai pradedama nuo alkoholio ir laukiama jo psichoaktyvaus poveikio, laukiama atsipalaidavimo, tada išbėgėja ir bendravimas. Iki tol bendravimas paprastai būna sunkesnis ir vangesnis.

Ir kita situacija, kai žinoma, kad alkoholio gerti nebus galima. Tada žmonės nieko nelaukdami bando rasti pašnekovų, palaikyti pokalbį ir bendrauti be psichoaktyvaus poveikio. Įdomu tai stebėti iš šono. Blaivus bendravimas visuomet yra kokybiškesnis, kultūringesnis, turiningesnis, retai baigiasi vulgarumu, įžeidimais ar konfliktais.

Mes jau nuo mažens neišsivaizduojame šventimo be alkoholio. Vien mintis apie tai kai kuriems atrodo labai radikali. Tačiau, kaip ir sakiau, dauguma žmonių yra net nebandę linksmintis be alkoholio.

Dažniausiai linksintis su alkoholiu pradedama dar paauglystėje, ir neturime jokios linksminimosi blaiviai patirties. Daliai vaikų tėvai jau nuo kelerių metų duoda gerti limonadinio „šampano“, taip tik sustiprindami šventės su gėrimu nuostatą. Vėliau kai kurie tėvai nepilnamečiams vaikams patys perka alkoholio, norėdami „išmokyti gerti kultūringai“ ir nesuvokdami, kokios pražūtingos yra tokių mokymų pasekmės. Tačiau Lietuvoje atsirandantys bandymai pateikti blaivaus laisvalaikio alternatyvų rodo, kad žmonėms jų reikia, kad lietuviai moka linksintis būdami blaivūs.

Deja, vaikų ugdymo įstaigose blaivaus



Gera muzika irgi svaigina

linksminimosi alternatyvų nesistengiama kurti. Kai kuriose mokyklose visiškai išnyko diskotekos, o ir buvusiose alkoholis paslapčiomis liedavosi, nes niekas nemokėjo vaikų užimti taip, kad jiems nereikėtų svaigintis atėjus pašokti. O vėliau, jau suaugus, daug lengviau tampa prisigerti, nei ieškoti prasmingų ir įdomesnių pramogų ar atsipalaidavimo po sunkaus darbo formų.

VEIDAS: Vis dažniau organizuojamos įvairios blaivios iniciatyvos, pavyzdžiui, bėgimas už blaivią Lietuvą, vakarėliai be alkoholio ir pan. Ko prie viso to dar trūksta? Gal mūsų pačių ar valdžios didesnio sąmoningumo ir įsitraukimo?

A.V.: Na, tos iniciatyvos vis dar tebėra asmeninės ar entuziastų puoselėjamos. Net ir tam, kad jos plistų, reikalingos lėšos: informavimui, technikai, atributikai ir t.t. Tai nėra sistema, o tik entuziastų iniciatyva kuriami pavyzdžiai. Norint, kad tai taptų norma, prieinama kiekvienam Lietuvos gyventojui, reikalingos lėšos, kurios leistų labiausiai nuskriaustiems vaikams ar atokiau nuo didelių miestų gyvenantiems žmonėms taip pat dalyvauti tokiose iniciatyvose.

Visi suprantame, kad pramogos taip pat yra verslas, kuris veikia pagal tam tikras taisykles. Iš pradžių projektas turi būti reklamuojamas, patrauklus ir pan. Tik vėliau tai tampa tam tikru įprastu reiškiniu. Gal ir paradoksaliai skamba, bet sveiką gyvenimą taip pat reikia reklamuoti. Niekam nebus įdomu, jei atėję blaiviai pasilinksinti pakliūsite į niurzgų vakarėlį, kuriame bus kalbama tik apie rimtus dalykus. Jauniems žmonėms reikia atsipalaiduoti, pašokti, „nutrūkti“. Tam reikia ir muzikantus pasamdyti, ir tinkamą aplinką sukurti.

Jau buvo gimusi viltis, kad dalis tabako akcizų bus skirta sveikesnio gyvenimo būdo propagavimui, socialinei reklamai ir kt, bet tai vilčiai nebūvo lemta tapti realybe. Būna, kad žmonės patys domėsis ta veikla, prisidės prie iniciatyvų, padės jas plėsti. Dar neišnaudotas visuomeninės veiklos potencialas – vis dar laukiame, kol kažkas kažką padarys už mus.

VEIDAS: Kiek lemia autoritetų pavyzdys? Na, kad ir žymių žmonių, dėl mados ar kitų paskatų baruose gerkiančių nealkoholinius gėrimus? Ar įmanoma „užsikrėsti“ sveikuoliškumu?

A.V.: Autoritetai mums visiems yra labai skirtingi. Tačiau yra ir universalių elgesio modelių ar autoritetų, iš kurių tikimės vienokio ar kito elgesio. Todėl labai pykstame ant girtu policininko ir esame atlaidesni girtam gydytojui. Vis dėlto iš kai kurių žmonių tikimės savotiško pavyzdžio, kaip reikėtų elgtis. Tokiais žmonėmis mums dar neperžengus namų slenksčio tampa mūsų tėvai. Vėliau daimomės į mokytojus, gydytojus, dvasininkus, policininkus, atlikėjus, politikus. Jei visiems jiems įprasta viešumoje kilnoti taurelę, rūkyti, keiktis, pažeidinėti eismo taisykles ar kitaip netinkamai elgtis, nereikėtų stebėtis išgirdus komentarų, kad jei jau jie tai daro, tai kas belieka „paprastam žmogui“. Tik retas susi-



Blaivus bendravimas visuomet yra kokybiškesnis, kultūringesnis, turiningesnis

masto, kad jie tokie pat „paprasti žmonės“. Jie taip pat gali būti priklausomi ar netinkamai išauklėti.

Gaila, bet tai negali būti mokytojo, gydytojo, dvasininko ar policininko pasiaiškinimas. Gal nuskambės keistokai, bet manau, kad jei tie žmonės negali susitaikyti su tuo, jog teks demonstruoti elgesį, kuris yra tinkamas ir reikalingas sveikesnei visuomenei fiziniu ir dvasiniu požiūriu, jiems reikėjo nesirinkti tokios profesijos. Rūkantis gydytojas padaro daug daugiau žalos nei prevencinių programų neįgyvendinanti mokykla. Su vaikais geriantis mokytojas per pusvalandį nubraukia visas prevencijas. Ir atvirkščiai – kai visuomenėje pripažinti autoritetai aiškiai pasisako apie tai, kad sveika gyvenama yra siekiamybė ir jų gyvenimo dalis, tai padrasina daugelį abejončių, kokį gyvenimo kelią pasirinkti.

Mums visiems ir visada reikėjo, reikia ir reikės mokytojų ir pavyzdžių, kuriais norėsis sekti, būti panašioms, su kuriais sutaps mūsų pažiūros ir gyvenimo filosofija. Galiausiai juk labai svarbu nesijausti vienišam, ypač jei tas pasirinkimas, visuomenės požiūriu, yra vis dar gana radikalus.

VEIDAS: Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2013 m. vienas šalies gyventojas suvartojo vidutiniškai 12,9 litro šalies mažmeninės prekybos ir maitinimo įmonėse išgerto alkoholio, o tai yra 0,1 litro mažiau nei prieš metus. Padėtis lyg ir neblogėja, tačiau savaitgaliais barai pilni, o alkoholio skyriai šluojami be perstojo. Galiausiai prie muštynėmis pagarsėjusio baro buvo žiauriai sumuštas menininkas Tomas Dobrovolskis. Kiek dar gyvybių reikės paaukoti, kad valstybė imtųsi priemonių, jog panašių incidentų nebūtų?

A.V.: Turbūt čia ir yra didžioji mūsų problema, kad susigriebiame tik tada, kai kas nors žūva ar nukenčia. Apie šią problemą kalbama jau daug metų, tik visuomet susiduriama su sun-

kiai įveikiama jėga: problemų gamintojai, kurie turi didelius finansinius išteklius, kurie gali pirkti plotus ir laiką žiniasklaidoje, manipuluoti politikų ir visuomenės nuomone, klaidinti, reklamuoti.

Labai sunku suvokti, kodėl visuomenės sveikata politikų iki šiol yra vertinama ne kaip ekspertinė ar mokslinė sritis. Juk būtų labai keista, jei politikai imtųsi spresti, iš kokių medžiagų turi būti statomi tiltai ar kokie vaisiai turėtų būti naudojami vienai ar kitai ligai gydyti. Politikai tokiu atveju priima tik principinius sprendimus: kad tiltas turi būti statomas, o ligos – gydomos. Visa kita paliekama tiems, kurie žino, kaip tą padaryti.

Šiuo atveju politikai sprendžia beveik viską, ir tada paaiškėja, kad nepriklausomai nuo to, kokie žmonės – menininkai ar paprasti kaimo gyventojai – žuvo, prasigėrė ar kitaip nukentėjo, tai jų problema. Ir negalima liesti verslo, kuris kuria darbo vietas. Paprasčiau sakant, nors valstybė yra deklaravusi siekį mažinti alkoholio ar tabako vartojimą, labai sunku priimti sprendimus, kurie suvaržytų šiuos verslus. Tikima, kad žmonės perka vis daugiau cigarečių bei alkoholio ir kartu mažiau vartoja šiuos produktus. Ir visiems, kurie supranta, jog tai nėra įmanoma, pasidaro labai aišku, kad sprendimo, matyt, teks palūkti.

Teks laukti tol, kol visuomenė pradės reikalauti iš politikų priimti tokius sprendimus, kurių reikia visai ar didžiąjai daliai visuomenės, o ne tik kai kurioms verslo grupėms. Todėl labai svarbu domėtis politika, politikais ir jų sprendimais, kad per rinkimus būtų lengviau pasirinkti ir nedaryti nuolatinių klaidų.

Tik atsakomybė gali priversti politikus atsižvelgti į visuomenės nelaimes. Jei atsakomybės nebus, ir toliau skaitysime straipsnius apie žuvusius ir laidojamus žymius ir ne tokius žinomus žmones. ■

Leva Liškevičiūtė



Po taikos derybų – link karinės padėties

Karas Ukrainoje. „Minskas 2“, arba antrasis bandymas rasti kompromisą su Rusija, baigėsi to pačiu – nesėkme.

Vasario 12 d. po visą naktį vykusių derybų, per kurias Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas elgėsi lyg mokyklos direktorius, o Vokietijos kanclerė Angela Merkel ir Prancūzijos prezidentas Francois Hollande'as daugiausia tik klausėsi, lyg praskaltusio Petro Porošenko tėvai, buvo paskelbta apie 11 punktų susitarimą. Tačiau Kremlius tą susitarimą aiškina vienaip, Ukraina – visai kitaip, o Vakarų lyderiai pateikia dar ir savo interpretaciją. Vien jau to, atrodo, pakaktų konstatuoti, kad sutartis nieko verta.

Štai Kremliaus paskelbtame sutarties tekste numatomas visų neteisėtų grupuočių nuginklavinimas ir užsienio karių bei ginkluotės išvedimas, Ukrainos „konstitucinė reforma“ ir dalyvavusių kovos veiksmuose amnestija. Pagal vienuoliktą sutarties punktą numatoma iki 2015 m. pabaigos Ukrainos konstitucijoje įtvir-

tinti decentralizaciją ir ypatingą statusą atskiriems Donecko ir Luhansko sričių regionams. Kremliaus paskelbtame dokumento tekste taip pat teigiama, kad turi būti atkurtas pensijų ir kitų išmokų mokėjimas Donecko ir Luhansko srityse, taip pat bankų veikla. Dokumente numatyta, kad neįgyvendinusi vienuolikto punkto Ukraina neatgaus savo išorinės sienos kontrolės.

O štai P.Porošenka po derybų pabrėžė, kad dėl autonomijos ar federalizacijos Ukrainos rytuose net nebuvo tariamasi.

Tiesa, abu prezidentai vienodai pranešė, kad per naktį Minske vykusiose taikos derybose sutarta Rytų Ukrainoje nuo praėjusio sekmadienio laikytis paliaubų, taip pat sutarta dėl sunkiosios ginkluotės atitraukimo iš 50 km pločio buferinės zonos bei apsikeitimo įkaitais.

Prieš savaitę kaip nemažas pasiekimas galė-

jo atrodyti ir tai, kad per viršūnių susitikimą parengtą dokumentą, numatantį priemones, kuriomis bus įgyvendinamas pernai rugsėjį Baltarusijos sostinėje pasirašytas taikos planas, pasirašė ir vadinamoji Ukrainos kontaktinė grupė, sudaryta iš Kijevo, separatistų ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos atstovų. Tarp susitarimų – ir separatistų pažadas nutraukti ugnį nuo šeštadienio, vasario 15 d., 24 val.

Tačiau viena yra pasirašyti, visai kas kita – laikytis susitarimo. Ukrainos kariškiai dar šeštadienį pareiškė, kad prorusiškų separatistų puolimas šalies rytuose nesusilpnėjo, o per parą buvo pranešta apie 120 atskirų atakų.

Ir nors A.Merkel vis drąsinosi sakydama, kad „dar yra vilties“, sekmadienį iš karto po vidurnakčio įsigaliojus paliauboms, Ukrainos antiteroristinių operacijų (ATO) pajėgos paskelbė apie provokaciją – kad separatistai Bezymianos gyvenvietėje iš salvinių raketinių sistemų „Grad“ ėmė šaudyti į Rusijos teritoriją Samsonovo kryptimi.

Luhansko srityje buvo šaudoma minosvaidžiu. Ukraina apie tai pranešė Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijai ir Rusijos pusei, kad pastaroji imtųsi veiksmų šaudymui nutraukti. Taigi apie pasiryžimą laikytis paliaubų galima tik pasvajoti, apie karo pabaigą – juo labiau.

Praėjus kelioms dienoms po Minsko derybų. Vokietijos kanclerė A.Merkel ir Ukrainos prezidentas P.Porošenka telefoninio pokalbio su V.Putinu metu susitarė, kad padėtų Rytų Ukrainoje galės stebėti ESBO

O štai apie F.Hollande'o žodžius, esą Minsko derybos buvo lemiamos, galima pasakyti tik tai, kad jos išties buvo lemiamos pagaliau įsisąmoninant, jog Rusija žaidžia tik pagal savo taisykles, o visi kiti šio žaidimo dalyviai naiviai mano, kad dalyvauja jų kūrime.

Juk, nepaisydama visų tiesioginių ir netiesioginių įrodymų, Rusija vis dar užsispyrusi tikina, kad nedalyvauja kare su Ukraina, kuris vyksta vadinamųjų separatistų (tarp jų – daug iš Rusijos atvykusių samdinių) pastangomis. O antrasis Minsko susitarimas dėl paliaubų ir politinio konflikto Ukrainoje sureguliuavimo, pasak Ukrainoje dirbančio Rusijos žurnalisto Jevgenijaus Kiseliovo, yra tik taktinis Rusijos žingsnis, po kurio bus „eilinis puolimas“.

„Bloomberg“ apžvalgininkas Leonidas Beršidskis išvelgia tik vieną, kad ir nelabai džiugų, pranašumą: Minsko susitarimas dėl paliaubų rytinėje Ukrainoje bent jau sušvelnina Ukrainos pralaimėjimą kare, kurio ji niekada negalėjo laimėti. „Tačiau manau, jog tai nėra paskutinis aukščiausio rango derybų raundas, nes per šį derybų maratoną pasiektas susitarimas yra pernelyg prieštaringas, kad veiktų ilgalaikėje perspektyvoje“, – teigia analitikas.

Juk kiek gali trukti susitarimas, kuriuo abi

tik nebus patenkinta Ukrainos veiksmams.

Derybų rezultatais ne itin džiaugiasi ir kiti jų dalyviai, ypač Vokietija. Šalies užsienio reikalų ministras Frankas Walteris Steinmeieris apgalvestauja, kad sutartis tarp Rusijos, Ukrainos, Vokietijos ir Prancūzijos lyderių dėl Ukrainos krizės nėra tai, ko Vokietija būtų norėjusi. Mat derybų sutartis yra, galima sakyti, niekinė, o jos nesilaikant kitas NATO ir ES šalių žingsnis gali būti Ukrainos rėmimas ginklais. To A.Merkel nenorėtų visų labiausiai.

Ji vis dar šventai tiki diplomatijos galia ir labiau už viską bijo karo. Ji ne kartą yra sakiusi, kad konfliktas tarp Rusijos ir Ukrainos negali būti išspręstas karinėmis priemonėmis, ir griežtai pasisako prieš ginklų siuntimą Ukrainos pajėgoms.

Šiek tiek kitokios pozicijos laikosi Prancūzija, kuriai didžiausias galvos skausmas dabar yra ne Rusijos ir Ukrainos konfliktas, o laivo „Mistrali“ perdavimo Rusijai problema. Jei ne kitų šalių spaudimas, F.Hollande'as „Mistralį“, reikia manyti, jau seniai būtų atidavęs į Rusijos rankas. Tačiau pernai lapkritį Prancūzija nenoromis nukėlė „Mistralio“ perdavimo terminą, o sausį atidėjo jį neribotam laikui, „iki tolesnio pranešimo“.

Maskva perspėjo, kad pareikalaus didelės kompensacijos, jeigu šis sandoris bus visiškai atšauktas, o nuo to laiko abiejų pastatytų laivų likimas lieka neaiškus.

Kitoje stovykloje – noru ginkluoti Ukrainą degančios šalys, pirmiausia JAV ir Didžioji

Kiek gali trukti susitarimas, kuriuo abi pusės įsipareigojo daryti tai, ko nė viena daryti nenori ir net nemano, kad turėtų?

pusės įsipareigojo daryti tai, ko nė viena daryti nenori ir net nemano, kad turėtų? Pavyzdžiui, Kijevas turėtų įgyvendinti dar rugsėjį priimtą įstatymą dėl specialaus statuso suteikimo separatistų kontroliuojamoms teritorijoms. Be to, Kijevas įpareigotas surengti vietos savivaldos rinkimus šiose teritorijose ir aiškiai apibrėžti sienas, remiantis rugsėjo sutartimi. Tačiau vien tai yra akivaizdus prieštarašas, nes pagal naująją sutartį separatistams paliekamos jų užimtos teritorijos, kurios dabar formaliai bus valdomos iš Kijevo, tačiau kariniu požiūriu kontroliuojamos separatistų. Be to, nutolstant nuo rugsėjo susitarimo, Ukrainai sienos su Rusija kontrolė bus grąžinta tik 2015 m. pabaigoje, kai bus surengti vietos savivaldos rinkimai ir įgyvendinta konstitucinė reforma, garantuojanti nuolatinę autonomiją separatistų regionams, apimantiems ir du didžiausius rytinės Ukrainos miestus – Donecką ir Luhanską.

Apie šią reformą, pasak L.Beršidskio, kalbama ir sutartyje, kurioje numatyta, kad šių teritorijų valdžia galės formuoti savo policijos pajėgas ir turės įtakos skiriant prokurorus bei teisėjus. Ukraina neturės galios atimti įgaliojimus iš vietos savivaldos pareigūnų, o autonominiai regionai galės pasirinkti savo oficialią kalbą, kuri neabejotinai bus rusų, o ne ukrainiečių.

L.Beršidskis visa tai vadina laiko bomba, kurią Rusija gali detonuoti bet kuriuo metu, jei

Britanija. Tiesa, JAV prezidentas Barackas Obama prieš kelias dienas pareiškė, kad atidedamas prieštaringai vertinamo sprendimo dėl Ukrainos apginklavimo priėmimas, tačiau jei paliaubos tarp Rusijos ir Ukrainos neveiks, sprendimas gali būti priimtas jau artimiausiu metu.

Beje, galima numanyti, kad būtent dėl to prieš pat Minsko derybas A.Merkel paskubomis nulėkė į Vašingtoną – ji greičiausiai prašė B.Obamos duoti nors truputį laiko ir palaukti su ginklais.

Tačiau laikas – ne jos pusėje. Juolab kad apginkluoti Ukrainą labai entuziastingai siekia ir Didžioji Britanija. „Mūsų šalis pasilieka sau teisę ginkluoti Ukrainą ir neleis ukrainiečių armijai žlugti. Kiekviena NATO aljanse esanti valstybė pati sprendžia, ar tiekti legalius ginklus Ukrainai“, – parlamente pareiškė Didžiosios Britanijos užsienio reikalų sekretorius Philipas Hammondas.

Pasak jo, Rusija „apsunkino savo pirminio įsiveržimo padarinius“, teikdama karinę paramą savo „įgaliotiniams“, kovojantiems karo draskomoje Rytų Ukrainoje. Didžioji Britanija ir jos sąjungininkės NATO „laikosi bendros nuomonės, kad šio konflikto negalima išspręsti karinėmis priemonėmis, bet mes negalime leisti Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms žlugti“, – vingriai kalba diplomatas. ➤

Ukrainos „karo ir taikos“ laiko juosta



2014 m. kovo 1 d. Rusijos prezidentas Vladimiras Putinas gavo Rusijos Dūmos leidimą įvesti karinius į Ukrainą.

Kovo 6 d. Krymo Aukščiausioji Taryba priėmė nutarimą dėl Krymo prisijungimo prie Rusijos.

Kovo 11 d. Krymo parlamentas balsavo ir priėmė nepriklausomybės nuo Ukrainos deklaraciją. Už ją balsavo 78 iš 100 parlamento narių.

Kovo 12 d. Ukrainos premjeras Arsenijus Jaceniukas JAV susitiko su prezidentu Baracku Obama aptarti susidariusios padėties Ukrainoje ir Kryme. Abu lyderiai griežtai perspėjo Rusiją, kad Ukraina neišsižadės savo suverenumo.

Kovo 15 d. Ukrainos atstovas prie JT apkaltino Rusiją išlaipinus savo karinius Ukrainos teritorijoje už Krymo ribų (Arabato nerijoje) ir teigė, kad Rusija pradeda Ukrainos okupaciją. Donecke įvyko susirėmimai tarp prorusiškų jėgų ir saugumo pareigūnų – protestuotojai įsiveržė į saugumo pastatą ir iškėlė Rusijos vėliavą.

Kovo 16 d. įvyko tik Rusijos ir Krymo valdžios pripažįstamas Krymo referendumas. Jo rezultatai parodė, kad 96,77 proc. dalyvavusių gyventojų pasirinko pirmą pateiktą variantą, tai yra pareiškė norą jungtis prie Rusijos.

Balandžio 7 d. separatistai okupavo Donecko srities administracinį pastatą ir paskelbė nepriklausomybę nuo Ukrainos.

Balandžio 15 d. Ukrainos parlamentas paskelbė, kad Krymas laikinai yra Rusijos okupuota teritorija.

Balandžio 17 d. tradicinės „Tiesioginės telefono linijos su prezidentu“ laidos metu V.Putinas pripažino, kad Krymo pusiasalio įvykiuose kartu su Krymo savignos būriais dalyvavo ir Rusijos karinių pajėgų kariai.

Gegužės 11 d. Donecko ir Luhansko separatistai surengė referendumą dėl nepriklausomybės.

Rugsėjo 5 d. Minske įvyko Ukrainos, Rusijos, ESBO ir Ukrainos separatistų atstovų pasitarimas. Tą pačią dieną po ilgų atidėliojimų ES įvedė naujas sankcijas Maskvai, įskaitant finansavimo apribojimus kai kurioms Rusijos valstybinėms įmonėms ir įtakingų rusų politikų turto įšaldymą.

Vasario 13 d. Minske įvyko naujos derybos, kuriose dalyvavo Rusijos, Ukrainos, Prancūzijos ir Vokietijos vadovai. Pasirašius 11 punktų sutartį, kurioje, be kita ko, numatytas ugnies nutraukimas, Ukrainos rytuose toliau tęsėsi apšaudymai, o P.Porošenka perspėjo apie galimą karinės padėties šalyje paskelbimą.

➤ Kitokią nuomonę šiuo klausimu turi Lenkija. Mūsų kaimynės gynybos ministras Tomaszas Siemoniakas aiškina, kad Lenkija nesiųs gynybinių ginklų Ukrainai. Nors Lenkija Ukrainai jau yra nusiuntusi maisto produktų, drabužių, antklodžių siuntą, vertinamą 4 mln. eurų, ir ketina dar kartą suteikti panašios pagalbos, tačiau apie galimą ginklų tiekimą Ukrainai bent kol kas esą negali būti nė kalbos.

Tiesa, jis neatmeta galimybės Ukrainą ginkluoti ateityje, o vien tai, kad su Lietuva, kuri kol kas vienintelė iš NATO šalių viešai pranešė apie ginkluotės tiekimą Ukrainai, yra kuriama bendra karinė brigada, – gana iškalbingas faktas.

Beje, ši brigada, sudaryta iš Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos karių, pirmas bendras pratybas gali surengti dar šį rudenį. Lietuvos krašto apsaugos ministras Juozas Olekas priduria, kad į brigados štabą Liubline Lietuva šiemet siųs šešis karius.

Kokią Rusijos reakciją gali sukelti Ukrainos rėmimas ginklais, sunku prognozuoti. NATO pajėgų vyriausiasis vadas JAV generolas Philipas Breedlove'as perspėja, kad bet koks žingsnis aprūpinant Ukrainą gynybiniais ginklais „gali sulaukti Rusijos reakcijos“, o reakcija galinti būti ir gana aštri.

„Bet ką darydami privalome įvertinti, ar tai priartins prie politinio sprendimo, kurio mes čia ieškome. Taigi bet kokia pagalba turi būti teikiama atsizvelgiant į tai, kokia, kaip mes spėjame, bus Rusijos reakcija“, – atsargiai kalba NATO kariuomenės vadas.

Vokietijos gynybos ministrė Ursula von der Leyen įsitikinusi, kad ukrainiečių aprūpinimas ginklais, kurių jiems reikia gynybai, gali turėti ir „netikėtų bei lemtingų pasekmių“, nes ginklų tiekimas yra ugnies skatinimas. „Ir jis gali suteikti Kremlui dingstį tiesiogiai įsikišti į šį konfliktą“, – perspėja Vokietijos gynybos ministrė.

JAV senatoriaus Johno McCaino nuomone, V.Putinas nesiima atviro puolimo bijodamas prarasti palaikymą šalies viduje. Tačiau V.Putinas greičiausiai pajustų palengvėjimą, jei JAV nuspręstų Ukrainai tiekti karinę pagalbą. Tada jis rusams pagaliau galėtų „pasakyti apie

2014 m. Rugsėjo 5-osios sutarties protokolas

1. Užtikrinti nedelsiamą ugnies nutraukimą iš abiejų pusių.
2. Užtikrinti ESBO režimo laikymąsi dėl nusiginklavimo monitoringo ir patikrinimo.
3. Įgyvendinti Ukrainoje valdžios decentralizavimą, įskaitant Ukrainos įstatymo „Dėl laikinų vietinių valdžios institutų kai kuriose Donecko ir Luhansko regionų vietovėse“ (įstatymas dėl specialaus statuso) priėmimą.
4. Užtikrinti nuolatinį Rusijos ir Ukrainos valstybės sienos monitoringą ir patikrinimą, kurį įgyvendins ESBO, sukurti saugumo zoną pasienio tarp Ukrainos ir Rusijos Federacijos regione.
5. Nedelsiant paleisti įkaitus ir neteisėtai sulaikytus asmenis.
6. Priimti įstatymą, draudžiantį persekioti ir bausti asmenis, susijusius su įvykiais Ukrainos Donecko ir Luhansko regionuose.
7. Tęsti įtraukiantį nacionalinį dialogą.
8. Imtis veiksmų, kad būtų pa-



Dar pernai rugsėjį buvo susitarta iš Ukrainos teritorijos patraukti nelegalias ginkluotas grupes, karinę įrangą, kovotojus ir samdinius

SCANPIX/NUOTR.

gerinta humanitarinė padėtis Donbase.
9. Užtikrinti pirmalaikius vietos savivaldos rinkimus pagal įstatymą „Dėl laikinos tvarkos ir laikinos vietos valdžios konkrečiose Donecko ir Luhansko regionų vietovėse“ (įstatymas dėl specialaus statuso).

10. Patraukti nelegalias ginkluotas grupes, karinę įrangą, kovotojus ir samdinius iš Ukrainos teritorijos.
11. Priimti programą dėl ekonominio Donbaso regiono atgaivinimo.
12. Užtikrinti konsultacijų dalyvių asmeninį saugumą. ■

karą“ ir paaiškinti, kad kariauja su kur nereikia besikišančiomis JAV, o ne su nualinta ir kultūriškai artima Ukraina.

Žinoma, pati Ukraina jau seniai tvirtina, kad kariauja su Rusija, o ne su vietinėmis grupuotėmis ar sukilėliais. „Kiek įrodymų pasauliui dar reikia, kad pripažintų akivaizdų faktą – Ukrainoje yra užsienietiška karinė įranga, samdiniai, Rusijos kariniai instruktoriai ir reguliariosios pajėgos“, – yra sakęs Ukrainos prezidentas P.Porošenka.

Po jau dabar žlungančios ką tik sudarytos

„paliaubų“ sutarties P.Porošenka žada imtis ir kito, galima sakyti, lemiamo žingsnio – skelbti Ukrainoje karinę padėtį. „Jei nuo taikos proceso būtų nukrypta ir prasidėtų ar tęstųsi didelio masto karinė agresija, pažadu, kad karo padėtis bus paskelbta nieko nelaukiant“, – teigia Ukrainos prezidentas.

Žinoma, gaila, kad kitas žingsnis po paliaubų yra karinės padėties skelbimas. Tačiau atrodo, kad Minske tyčia ar netyčia pavyko susitarti būtent dėl karo, o ne dėl taikos. ■

Rima Janužytė

2015 m. Vasario 13-osios taikos planas

1. Nedelsiant ir visiškai nutraukti ugnį nuo vasario 15 dienos.
2. Atitraukti ginkluotę ir sukurti saugumo zoną. Sunaikinti ginkluotę turi būti atitaujama mažiausiai 50 km atstumu, o raketinės sistemos – net 140 km atstumu. Ukrainos kariai ginkluotę turi atitraukti nuo dabartinės fronto linijos, o separatistai – nuo ankstesnėje Minsko sutartyje numatytos linijos. Ši procesą kontroliuos Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos

- (ESBO) atstovai.
3. Užtikrinti efektyvų ugnies nutraukimo ir ginkluotės atitraukimo monitoringo procesą.
4. Pirmą dieną po ginkluotės atitraukimo pradėti dialogą apie vietos valdžios rinkimus vadinamųjų Donecko ir Luhansko liaudies respublikų teritorijose pagal Ukrainos įstatymus ir apie būsimą šių rajonų ypatingąjį statusą.
5. Amnestija visiems dalyvavusiems kovos veiksmuose. Tam turi būti priimtas specialus įstatymas, kuris draus

- persekioti kovų dalyvius.
6. Paleisti visus belaisvius ir apsiųsti jais.
7. Sudaryti sąlygas gauti ir naudotis tarptautine humanitarine pagalba visiems, kuriems jos reikia.
8. Atkurti Ukrainos ir vadinamųjų Donecko ir Luhansko liaudies respublikų socialinius ir ekonominius ryšius, atnaujinti pensijų, socialinių išmokų bei kitų išmokų mokėjimą. Dėl to Ukrainai šiose teritorijose reikės atkurti bankų veiklą. Prancūzija ir Vokie-

- tija įsipareigoja techniškai padėti atkurti bankų veiklą ir ieškoti galimybių sukurti tarptautinį socialinių išmokų mokėjimo mechanizmą.
9. Visiškai Ukrainos valdžios sienos su Rusija kontrolė visoje konflikto zonoje. Sienos kontrolės įgyvendinimas turi būti pradėtas iš karto po vietos valdžios rinkimų ir tęsiamas konsultuojantis su šių teritorijų vadovais. Ukrainos valdžia sienos kontrolę turi visiškai perimti iki 2015 m. pabaigos, bet su sąlyga,

- kad bus laikomasi vienuoliktos susitarimo punkto.
10. Stebinti ESBO atstovams išvesti iš Ukrainos teritorijos visas ginkluotas užsienio formetas, karinę techniką ir samdinius. Nuginkluoti visas neteisėtas grupes.
11. Ukrainos konstitucinė reforma. 2015 m. pabaigoje turi būti priimta nauja Ukrainos konstitucija, kurioje numatyta decentralizacija bei ypatingas statusas atskiriems Donecko ir Luhansko sričių rajonams. ■



„Renkantis laikiną būstą užsienyje man svarbiausia, kad jame būtų šilta. Nepažįstamuose miestuose dažniausiai iš pradžių aplankau pirtis, o jau po to muziejus ir tradicinės virtuvės restoranus“, – prisipažįsta operos solistė.

R. ŠEŠKAČIO NUOTR.

Asmik Grigorian: „Iš savo praeities išmesčiau laiko švaistymą, stengiantis būti mylimai visų“

Opera. Dvi Asmik: viena – nedrąši scenos debutantė, kita – tarptautinė operos žvaigždė. Kuo jos panašios ir kas jas skiria, be prabėgusių dešimties metų?

Šiandien ji – užsienio scenose laukiama dainininkė, pati pasirenkanti sau mielus vaidmenis. Ir pasirengusi dar aukščiau kelti savo reikalavimų kartelę – dainuoti paties aukščiausio rango pasaulio teatruose. Asmik Grigorian neseniai Tamaros vaidmeniu triumfavo Maskvoje atliktoje Antono Rubinšteino operoje „Demonas“, nurungdama savo garsųjį partnerį – lietuvių publikai neblogai pažįstamą Dmitrijų Chvorostovskį. Impozantiškasis rusas šioje operoje atliko pagrindinę Demono partiją, tačiau rusų kritikai liaupsėmis apipylė ne jį, o

lietuvių sopraną.

Triumfališku kritikai vadino ir pernai A. Grigorian sukurtą Čio Čio San vaidmenį Švedijos karališkojoje operoje Stokholme. Kiek anksčiau jai pakluso Nastasijos partija Piotro Čaikovskio operoje „Burtininkė“ – tai įvyko Austrijos sostinės „Theatre an der Wien“.

Tačiau grįžkime kone dešimtmečiu atgalios – į 2005-ųjų gruodį. Tuomet dvidešimt ketverių metų solistė A. Grigorian ruošėsi savo debutui Nacionalinio operos ir baleto teatro scenoje. Tai buvo Violeta sero Jonathano Millerio itin natū-

ralistiškai perskaitytoje Giuseppe's Verdi „Traviatoje“: visą ketvirtąjį operos veiksmą mirštanti Violeta dainuodavo nebepakildama iš lovos... Asmik, reklaminiame plakate įamžintos su kamelijas atstojančių baltų orchidėjų puokšte ant krūtinės, debiutas anuomet įvertintas palankiai, tačiau, nepaisant garsios britų režisieriaus pavardės, rūsti „Traviatos“ interpretacija repertuare ilgai neužsibuvo: netrukus ją pakeitė ligi šiol Vilniuje rodomas gerokai spalvingesnis režisieriaus Chen Shi-Zheng'o spektaklis.

„Traviatos“ premjerai besiruošianti daini- ➤



Paskutinį 2005-ųjų vakarą A.Grigrorian debiutavo Nacionalinio operos ir baleto teatro scenoje Violetos vaidmeniu G.Verdi „Traviatoje“

➤ ninkė į susitikimą kavinėje anuomet, prieš dešimtmetį, atbėgo gerokai vėluodama: mat staiga pradėjo karščiuoti sūnelis Nojus, teko laukti gydytojo... Prisėdusi prie staliuko, tamsiaplaukė užsisakė karšto vyno su medumi, prisidėgė cigaretę (tada tai dar nebuvo laikoma nusikaltimu) ir pradėjo pasakoti savo vingiuotos kelionės į operos sceną istoriją. Kaip nuo mažens norėjusi tapti balerina, tačiau, vieningu pedagogų nuosprendžiu, mergaitės fiziniai duomenys baletui netiko. Kaip mokydamosi fortepijono klasėje susilaužė ranką, o ją gydymasi smarkiai atsiliko nuo bendramokslių. Beliko griebtis chorvedybos ir galiausiai – pradėti dainuoti... Tarsi kokia nematoma ranka būtų laiku pristabdžiusi ir apsaugojusi nuo kitų, dainininkės karjerai nebūtinų, užsiėmimų.

Prisiminė Asmik ir tai, kad įstojęsi į Muzikos ir teatro akademiją nenoromis turėjo pradėti specialybės studijas pas savo mamą – pedagogę Ireną Milkevičiūtę, mat kiti vokalo dėstytojai nepanoro savo klasėje regėti „žvaigždžių dukters“. Kaip kurį laiką Nicoje gyveno pas tėvą, Gehamą Grigrorianą, tačiau jis tuo metu pats įtemptai dirbo ir laiko dukters vokalui tobulinti rasdavo nedaug...

Kodėl visa tai pasakoju? Todėl, kad rengdama klausimus šiam interviu, pagalvojau: o būtų įdomu palyginti, kaip per dešimtį metų pasikeitė pati Asmik, ne tik jos vokalas. Taigi klausimais pasitarnavo anos, 2005-ųjų naujametinės premjeros debiutantės Asmik interviu kavinėje

citatos, o komentuoja jas jau šiandieninė – tarpautinė operos žvaigždė tapusi Asmik.

2005 m.: „Ir mamos, ir tėčio intonacijos įstrigusios manyje nuo vaikystės. Visada galiu įsivaizduoti, kaip jie atlikę vieną ar kitą ariją, „išspręstų“ vokališkai sunkiausias kūrinių vietas. Kartais nejučiomis iš jų patirties kažką pasiskolinu.“

A.G.: Taip, profesinis šeimos paveldas iki šiol labai praverčia. Būtų kvaila nesinaudoti tokia patirtimi. Tėtis ir mama yra mano svarbiausi pedagogai, todėl išiklausau į jų patarimus, nes jie žino daug vokalių paslapčių, puikiai jaučia mano balso ypatumus. Visada džiaugiuosi galimybe padirbėti kartu su tėčiu, kai rengiu naujus vaidmenis. Jis buvo atvažiavęs į Vilnių pernai prieš G.Verdi „Trubadūro“ premjerą, režisuotą Dalios Ibelhauptaitės. Kartu rengėme Leonoros vaidmenį. Mat darbas su vokalo pedagogu ir su pastatymo dirigentu operos solistui – skirtingi dalykai. Rezultato kokybė būna visai kitokia, kai šalia turi dar vieną patyrusią „ausį“...

O jei tą patį vaidmenį atlieki jau kitame teatre, kitame pastatyme – jis keičiasi taip smarkiai, kad pačiam atlikėjui atrodo tarsi visiškai naujas pasaulis, naujas vaidmuo. Tik kartais sunku būna savo senojo praeities bagažo atsikratyti... Net kai tame pačiame spektaklyje po ilgesnės pertraukos išėini į sceną – daug dalykų būna pasikeitę. Juk pasaulis kinta kiekvieną sekundę, tai kaipgi per tris mėnesius galėtū

nepasikeisti, tarkim, kovo mėnesį „Trubadūre“ vėl pasirodysianti Leonora? Naujų niuansų ieškojimas turbūt ir vadinamas tobulėjimu...

Tačiau kol kas dažniau vis dar mokausi naujus vaidmenis. Vien praėjusiais metais sudainavau šešias naujas operos partijas. Iš viso mano bagaže jų jau per keturias dešimtis, ir šiandien negalėčiau savęs įvardyti kaip ryškios kurio nors vieno vaidmens atlikėjos. Vis dar įdomu gilintis į naują medžiagą, įsikūnyti į naujus personažus.

Vis dėlto šiais metais, ačiū Dievui, jų numatyta nebe taip gausiai. Po minėtų „Trubadūro“ spektaklių dainuosiu jau išmėgintą Manon vaidmenį Giacomo Puccini „Manon Lesko“ pastatyme Rygoje, Latvijos nacionalinėje operoje. Tuomet didelis, man visai naujas Rachelės vaidmuo lauks Jacques'o Fromentalio Halevy operoje „Žydė“, kuri bus statoma Belgijoje, Vlaamso operoje Antverpene. Dabar labiausiai bijau šito spektaklio, nes partija sunki, laiko ją mokytis liko nedaug, o ir pati esu pavargusi.

Vasarą dainuosiu šešiuose G.Puccini „Madam Baterflai“ spektakliuose Romoje – tai bus pirmasis mano darbas Italijoje. Dar, regis, trys tos pačios operos spektakliai bus Stokholme, Švedijos karališkojoje operoje. Na, ir galiausiai laukia Juditos vaidmuo Belos Bartoko „Hercogo Mėlynbarzdžio pilyje“ Visbadeno operoje Vokietijoje. Toks netrumpas darbų sąrašukas laukia dar šį sezoną, iki rugsėjo.

2005 m.: „Kartais, būna, dainuoja žmogus – vokali-

niu požiūriu viskas gerai, tvarkinga, tačiau niekaip nesupranti, ką jis savo balsu norėjo pasakyti. Nes jis pats – tiesiog tuščia vieta.“

A.G.: Negaliu patikėti, kad tada taip sakiau... Bet – taip, tokių dainininkų sutinku ir užsienyje, nes žmogaus turinys neturi nieko bendra su solistų sutarčių sistema. Visokių jų yra, turbūt visokių žmonių ir reikia. Nors ryškiausi operos „grandai“ paprastai būna įdomios asmenybės. Stengiuosi ir pati tokia būti. Tačiau tai nereiškia, kad kovojau su režisieriais ar kitais spektaklio statytojais už savo įsivaizduojamą herojės interpretaciją. Atvirkščiai – iki repeticijų pradžios stengiuosi neturėti jokios išankstinės vaidmens interpretacijos, kad su niekuo nereikėtų kovoti. Nes spektaklis yra visos kūrybinės komandos bendras darbas. Jeigu kiekvienas solistas į repeticiją ateis su savo ryškiomis vizijomis (o žmogaus fantazijos, žinia, beribės...), tai kas beliks statytojams ir koks galiausiai bus spektaklis?

2005 m.: „Turiu tokią savybę – koncertinė įtampa man padeda, dainuodama scenoje rodau tai, ko negaliu pasiekti repeticijose. Todėl pasitikiu savimi.“

A.G.: Iš kur tai ištraukėt, negi tai tikrai mano žodžiai?.. Na, laikui bėgant pasitikėjimas savimi didėja, tačiau reiklumas sau – taip pat. Neturiu mėgstamų ar nemėgstamų salių, tačiau geriausiai jaučiuosi dainuodama ten, kur gera akustika. Jeigu nebūtina dainuoti visu balsu, tuomet mieliau atidirbu rytinėje repeticijoje ir turiu laisvą vakarą, bet jei reikia plėšytis iš visų jėgų – tuomet tam palankesnis būna vakaras. Kažkaip ypatingai savo balso labiau tausoti nepradėjau: tiesiog metams bėgant suvoki, kad nebegali nubėgti tos pačios distancijos kaip prieš dešimtį metų, nepridėjęs papildomų pastangų. O ko ir kaip atsakyti – tai jau kiekvieno žmogaus asmeninis reikalas. Be to, pradėdi jausti tą beribį laikinumą... Ir tuomet norisi save patausoti, kad ilgiau pasimėgautum buvimu su mylimais žmonėmis šioje žemėje.

Bet jeigu premjeros plakatai jau išklijuoti visame mieste, o gerklę netikėtai pradeda kutenti virusai, darau absoliučiai viską, ką ir reikia esant tokiai situacijai daryti: ryju vaistus, einu į pirtį, deduosi kompresus ir visaip kitaip panikuoju.

Apskritai renkantis laikiną būstą užsienyje man svarbiausia, kad jame būtų šilta. Apsistojusi nepažįstamuose miestuose dažniausiai iš pradžių aplankau pirtis, o jau po to muziejus ir tradicinės virtuvės restoranus. Bet neklauskite, į kurią siūlomo naujo kontrakto eilutę pirmiausia užmetu akį: vietoj manęs tai padaro mano agentas, gerai žinantis mano reikalavimus.

2005 m.: „Kartais suirztu vakare, išbaru Nojų dėl smulkmenų ir vėliau pati graužiuosi, prisiminusi savo vaikystę, kai pasaulis atrodė dvigubas – vaikų ir suaugusiųjų. Dabar esu „priešų stovykloje“, o mano vaikas dėl to kenčia.“

A.G.: Šiandien jau žinau, kad tik išmintis, ateinanti su amžiumi, bei kryptingas darbas padeda jaustis geresne mama. O atstumas, kuris tarsi turėtų motinos ir sūnaus santykius saugoti nuo irzlių smulkmenų, tam tikrai nepadeda. Tačiau to irzlumo savaime pradeda mažėti, kai imi

suvokti minėto laikinumo didybę... Be to, kartais sūnus aplanko mane užsienyje, ir vis dažniau. Labai tuo džiaugiuosi. Ir šiuolaikinės elektroninės bendravimo priemonės yra nuostabus dalykas! Nors rašyti laiškus ranka man taip pat patiktų... Tik būnant toli kartais sunku iškart pagauti vaiko nuotaikas ir jo rūpesčius, sudėtinga išklausti esminių dalykų, nepasitenkinti vien rutininio „man viskas gerai“. Bet mes stengiamės.

Apskritai Nojaus charakteris panašus į

manąjį, kai dar pati buvau „anoje stovykloje“. Tačiau dėkoju Dievui, kad reikalai mokykloje jam klostosi daug palankiau nei man: sūnui netenka samdyti privačių mokytojų, kad galėtų nelankyti nuobodžių pamokų... Labai tuo džiaugiuosi ir didžiuojuosi.

Ką pati savo vaikystėje mieliai pakeisčiau, vertindama iš dabartinės „suaugusiųjų stovyklos“? Baimę būti atstumtai ir laiko švaistymą, stengiantis būti mylimai visų. ■

Renata Baltrušaitė



Su Laimonu Pautieniumi pernai VCO pristatytoje G.Verdi operoje „Trubadūras“

Užburtas skurdo ratas

Žiniasklaida. Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui paskelbus apie kultūros ir meno leidiniams skiriamą finansavimą, bene kasmet pasigirsta kalbos apie kultūrinės spaudos skurdinimą ir niūrias jos perspektyvas. Ar iš tiesų šiems leidiniams išmūšę paskutinioji?

Paskelbus kultūros ir meno leidinių finansavimo 2015 m. rezultatus, penkių kultūros leidinių redaktoriai pasirašė kreipimąsi į aukščiausius šalies vadovus bei kultūros politikos vykdytojus, prašydami atkreipti dėmesį į vis prastėjančią kultūrinės spaudos padėtį ir ieškoti būdų, kaip ją pagerinti. „Kultūrininkų ašaros tampa kasdienybe, kaip žiemos be sniego. Ir valstybė bei jos institucijos atakliai nenori matyti, kad tos ašaros byra dėl sistemingai žlugdomo kultūros žmonių orumo ir savivertės. Valstybė džiaugiasi ir didžiuojasi, kad jos ekonomika kasmet auga, netgi lenkia daugelį Europos šalių, tačiau kultūros leidiniai vis labiau skursta, verčiami balansuoti ant išlikimo ribos, jų finansavimas – prieš bet kokią ekonomikos logiką – mažėja“, – rašoma žiniasklaidoje išplatintame kreipimesi.

Kultūrinės spaudos leidėjai atkreipia dėmesį, kad yra verčiami dirbti iš entuziazmo, autoriniai darbai nėra atlyginami, todėl vis sunkiau sulaukti profesionaliai bei kokybiškai parašytų straipsnių, ir apskritai kyla abejonių dėl šių leidinių reikalingumo ir ateities perspektyvų. Pasak savaitraščio „Literatūra ir menas“ vyriausiojo redaktoriaus Gyčio Norvilo, valsty-

vėliau vertina ekspertai ir pateikia savo išvadas.

Pasak SRTRF tarybos pirmininko Gintaro Aleknonio, pirmajame konkurso etape šiemet iš viso pateikta paraiškų maždaug šešioms milijonams eurų, o fondas paskirstė tik nepilnus du, taigi poreikis ir galimybės neatitinka bent tris kartus, todėl nenuostabu, kad visada bus nepatenkintų rezultatais. Kita vertus, kultūros ir meno leidinių konkurse iš viso prašyta 830 tūkst. eurų, o paskirstyta 450 tūkstančių, taigi finansavimo sulaukė gerokai didesnė dalis projektų nei kitose konkurso programose.

„Visi mes sutariame vienu klausimu, kad kultūros ir meno leidiniai iš tikrųjų sunkiai verčiasi ir padėtis yra sudėtinga, tačiau reikėtų nepamiršti, kad Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas būtent yra rėmimo, o ne išlaikymo fondas. Ši situacija truputį primena bet kokias sporto varžybas: kai krepšinio komanda pralaimi, kalti irgi būna teisėjai“, – teigia G.Aleknonis.

Valstybės paramą spaudai riboja ir Europos Sąjungos *de minimis* pagalbos reglamentas, kuriame nurodoma, kad periodikai ir žurnalam suteiktas finansavimas per einamuosius ir

„Internetas tarnauja kaip sklaidos priemonė, bet perspektyva persikelti vien į virtualią erdvę nėra gera.

bės finansavimas mažėja, o galimybių užsidirbti iš kitų sričių nėra, nes pardavimo ir prenumeratos skaičiai nėra dideli. Nesulaukiama pajamų ir iš reklamos.

„Kultūrinė spauda yra prie išlikimo ribos. Tie pinigai, kuriuos gauname iš Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo (SRTRF), yra mūsų veiklos pamatas. Vėliau galima teikti įvairius atskirus projektus Kultūros tarybai ir šiek tiek prisidurti, bet čia tik menka pagalba, pamatas yra būtent šie pinigai“, – sako G.Norvilas.

„Literatūra ir menas“ šiemet iš fondo per pirmąjį finansavimo etapą sulaukė 59,1 tūkst. eurų (204 tūkst. Lt) paramos spaudai – 6,7 tūkst. eurų (23 tūkst. Lt) mažiau nei pernai (skaičiuojant kartu su parama interneto svetainei).

1996 m. įkurtas SRTRF kasmet įvairiems projektams iš viso išdalija per 2,5 mln. eurų biudžeto lėšų. Šie pinigai atitenka kultūros ir meno leidiniams (23 proc.), šviečiamiesiems projektams (12 proc.), regioninėms visuomenės informavimo priemonėms (37 proc.), radijui ir televizijai (5 proc.), internetinei žiniasklaidai (10 proc.) ir vaikams bei jaunimui skirtiems projektams (8 proc.). Leidiniai ir organizacijos fondui teikia įvairius projektus, kuriuos

praėjusius dvejus metus negali viršyti 200 tūkst. eurų. Kai kurie šalies kultūros leidiniai jau yra priartėję prie šios ribos, todėl negali tikėtis daugiau lėšų. Kultūros ministro Šarūno Biručio nuomone, šis rinkos ekonomikos dėsniais paremtas finansavimo būdas Lietuvai netinka, todėl ketinama su Europos Komisija derinti atskirą schemą ir prašyti išimties. Tačiau kol kas nėra aišku, kada tai galėtų įvykti.

„Kažkur Briuselyje sumąstomas toks dalykas, visiškai neįsigilinus į mažų valstybių situaciją. Tokių valstybių, iš kurių yra emigruojama, kurios dar visai neseniai prisijungė prie ES ir patiria įvairių pereinamojo laikotarpio problemų. Vakarų valstybėse yra ir daugiau gyventojų, ir senesnės dalyvavimo kultūros gyvenime tradicijos. Visose srityse ten tirščiau žmonių. Žinoma, ir finansiniai pajėgumai visai kitokie. O tokia Lietuva, Latvija ar Estija turi mažai gyventojų, ir jų dar mažėja. Galėtume atiduoti viską rinkos dėsniams ir pažiūrėti, kas bus, bet visiškai aišku, kas bus iš tiesų“, – esamą padėtį komentuoja savaitraščio „7 meno dienos“ redaktorė Agnė Narušytė.

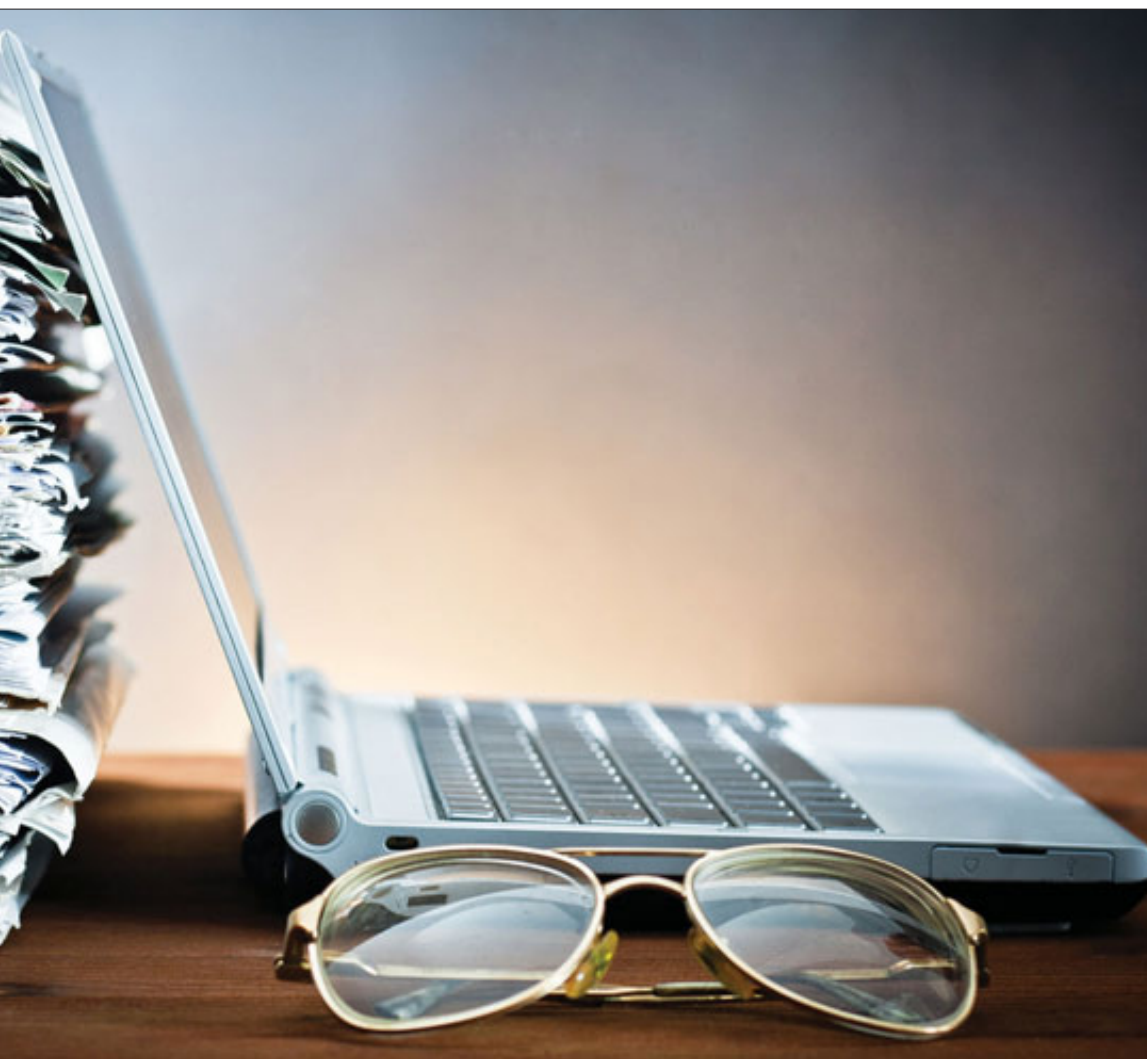
Leidėjų nepasitenkinimą kelia ir sudėtinga biurokratinė projektų teikimo bei vertinimo tvarka. Esą trūksta viešumo, nėra iki galo

aišku, kodėl priimamas vienoks ar kitoks sprendimas. Be to, teigiama, kad periodiniai leidiniai suplakami su laikraščių priedais arba kartą per metus leidžiamais almanachais, kurie savo funkcija labiau primena knygas. Kultūrinės spaudos leidėjams kasmet būtina sumanyti naują ir patrauklią projekto temą, ją detalčiai aprašyti ir suplanuoti, išsikelti tikslus, uždavinius ir pan. Tarp septyniolikos šiemet po pirmojo etapo finansuotų projektų galima atrasti itin abstrakčių pavadinimų, kaip „Kultūros akiratis“, „Bendrieji kultūros tyrimai“, „Lietuvos ir Europos kultūrų dialogas: kūryba, procesas, analizė“ ir pan. Papildomas funkcijas reikia sumanyti ir interneto portalui, nes prašyti lėšų tiesiog jo išlaikymui taip pat nepakanka.

A.Narušytės teigimu, toks projektų finansavimas yra suprantamas ir logiškas Kultūros taryboje, kur galima realizuoti konkrečią ir įdomią idėją, tačiau tikrai neturėtų būti taikomas SRTRF, nes mažos apimties kultūros leidiniams neįmanoma numatyti, kas ir kaip per metus tiksliai bus parašyta.

„Su projektine veikla yra perlenkta, nes kasmet turime sugalvoti kažką ypatingo ir naujo. Tai truputi absurdiška. Yra projektas





Ar įmanoma ištrūkti iš šio tarsi užburto rato, ar iš tikrųjų kultūrinė spauda pasmerkta lėtai stagnacijai ir išnykimui?

„Kultūros barai“ ar „Literatūra ir menas“ – čia ir yra projektas. Ką mes dar daugiau galime sugalvoti ir išradinėti iš naujo – tikslus, uždavinius... Jie juk nesikeičia. Projekto formą, žinoma, galima išlaikyti, kad finansavimas nebūtų skiriamas aklaui, bet kiekvienais metais vis kažką naujo sugalvoti yra sudėtinga“, – antrina leidinio „Naujoji Romuva“ redaktorius Andrius Konickis.

Vis dėlto alternatyvų tokiai finansavimo sistemai praktiškai nėra, nes tiesiogiai finansuoti pačius leidinius iš valstybės biudžeto lėšų draudžia Europos Sąjungos teisės aktai.

„Kartais kyla įspūdis, kad tie kultūros leidiniai išivaizduoja esantys labai reikšmingi ir juos žmogiškai žeidžia, jog reikia rašyti kažkokius projektus. Bet mane dažnai stebina regioninių kultūros leidinių parengtos paraiškos, kurios yra visa galva aukštesnio lygio nei tų, kurie dabar garsiausiai šaukia“, – pabrėžia G.Aleknonis.

SRTRF iš biudžeto skiriamos lėšos jau kurį laiką iš esmės nesikeičia, tačiau kuriasi nauji leidiniai, todėl esamiems iš valstybės kasmet atitenka vis mažiau lėšų. „Literatūra ir menas“ šiemet vieno numerio autorių honorarams iš viso galės skirti vos 190 eurų (apie 650 Lt), tad

kyla klausimas, ar gali net ir jauni, perspektyvūs autoriai už keliolikos eurų atlygį pateikti kokybišką straipsnį?

O štai fondo paramos antrus metus negavęs keturis kartus per metus leidžiamas žurnalas „Naujoji Romuva“ organizuoja įvairias labdaros akcijas, koncertus leidybai finansuoti, savo kūrinių parduoti paaukoja ir menininkai.

Tad ar įmanoma ištrūkti iš šio tarsi užburto rato, ar iš tikrųjų kultūrinė spauda pasmerkta lėtai stagnacijai ir išnykimui? Realiausias problemos sprendimo būdas galėtų būti visiškas jų persikėlimas į interneto erdvę, atsisakant didžiąją dalį lėšų suvalgančių ir pigiau už savikainą pardavinėjamų popierinių leidinių. Tačiau visi „Veido“ kalbinti kultūros leidinių redaktoriai tokią galimybę kategoriškai atmetė.

„Internetas tarnauja kaip sklaidos priemonė, bet perspektyva persikelti vien į virtualią erdvę nėra gera. Vis dėlto mūsų publikuojamos medžiagos nėra trumpalaikės, kad po savaitės jas tiesiog būtų galima išmesti, jos turi išliekamąją vertę – tai ir analitika, ir grožinė literatūra. Todėl popierinę alternatyvą būtina palikti. Geriausia yra balansas tarp interneto ir popierinės leidybos“, – tvirtina G.Norvilas.

Jo redaguojamas žurnalas „Literatūra ir

menas“ šiuo metu yra leidžiamas beveik 1,3 tūkst. tiražu per savaitę, o nemokamą žurnalo interneto svetainę kas mėnesį aplanko 10–13 tūkst. unikalių vartotojų.

A.Narušytė pasakoja, kad tiek „7 meno dienų“ autoriai, tiek ir žmonės, kurie yra aprašomi, nori popierinio leidinio, nes jis išlieka istorijai ir keliauja į archyvus. O vienas rimtas serverio gedimas internete sunaikintų ilgametį ir didelę išliekamąją vertę turintį darbą. Vis dėlto redaktorė pripažįsta, kad jau dabar dauguma skaitytojų renkasi internetinę nemokamą žurnalo versiją – portalas per mėnesį surenka per 10 tūkst. unikalių vartotojų.

Kultūrininkų nevilioja ir leidinių jungimosi galimybė. Pasak A.Narušytės, kultūrinės spaudos Lietuvoje tikrai nėra per daug ir ji privalo būti įvairi, nes kiekvienas leidinys vienija skirtingas bendruomenes, atskleidžia kitokį žmonių požiūrį ir pasaulėžiūrą, pasižymi išskirtiniu stiliumi. O jeigu galų gale liktų tik vienas ar keletas tokio pobūdžio leidinių, jie atstovautų tik vieninteliam požiūriui be alternatyvų. Šalies kultūrinis gyvenimas tokiu atveju labai nusmuktų, nes ilgą laiką nepastebėti ir neaprašyti kūrėjai prarastų motyvaciją tobulėti ir žengti į priekį. Be to, nelikus kultūrinės spaudos būtų padaryta neatitaisoma žala ir lietuvių kalbai.

„Pastebiu jaunimo tendencijas – jie tikrai nesismulkiną ir renkasi, kas jiems įdomu. Jeigu nebus įdomios kultūrinės spaudos lietuvių kalba, kultūra besidomintis jaunimas skaitys ir rašys internete angliškai. Jau dabar yra daug įvairių interneto portalų, ten niekas nesirūpina lietuvių kalba, o mes turime kalbos redaktorių, labai daug prie to dirbame. Jeigu viso to neliktų, netektume svarbaus kalbos bastiono. Masiniuose leidiniuose kalba irgi prižiūrima, bet čia ji skurdesnė, paprastesnė, mažiau intelektualinė. Šis lygmuo išnyktų iš viešosios erdvės“ – įsitikinusi „7 meno dienų“ redaktorė.

Neabejotina, kad kultūros ir meno leidiniai yra reikšmingas viešojo diskurso ir kultūrinio gyvenimo elementas. Tą suvokė ir kaimynai latviai. Latvijoje po Tarptautinio valiutos fondo paskolos ir griežtų taupymo priemonių kurį laiką buvo nelikę nė vieno tokio pobūdžio leidinio, tačiau krizei pasibaigus šiuo metu vienintelis šalies kultūros leidinys vėl žengia pirmuosius žingsnius. Lietuvoje, priešingai, gyvuoja keliolika tokio pobūdžio spaudos leidinių.

„Jų skaičiaus administracinėmis priemonėmis reguliuoti negalima. Jeigu leidiniai gali išgyventi, turi savo auditoriją, vadinasi, jų yra tiek, kiek reikia. Leidinys turi atsirasti, kai jo reikia, turi gyventi ir turi mokėti numirti. Esu prieš eutanaziją – tai turi vykti natūraliai“, – perspektyvas vertina G.Aleknonis.

Dažnai kultūrinė spauda kritikuojama kaip nišinė, tik siaurai bendruomenei reikalinga žiniasklaidos dalis. Europoje tokius leidinius dažniausiai remia privatus mecenatai, tačiau Lietuvoje panašios tradicijos dar tik pradeda rasti. O kol ši sritis yra tik valstybės rūpestis, kultūrinė žiniasklaida, norėdama išlikti, privalės atrasti naujų veiklos ir prisitaikymo modelių. ■

Dovaidas Pabiržis

Du Antano Baranausko gyvenimai

Paveldas. Prieš 180 metų Aukštaitijoje, Anykščių miestelyje, gimė poetas, mokslininkas, aukštas Bažnyčios pareigūnas Antanas Baranauskas.

Per visą XIX amžių virš mūsų tautos kybojo Damoklo kardas. Dėl intensyvios polonizacijos ir rusinimo, dėl tautos elito – bajorų sulenkėjimo neišvengiamą pražūtį mums pranašavo ir draugai, ir priešai. Toks pavojus tikrai buvo. Reikėjo gintis, ir visų pirma kultūros, rašties srityje – tik taip buvo galima pasauliui įrodyti, kad mūsų tauta gyva, kad ji niekuo ne blogesnė už kitas.

Tačiau mūsų pozicijos tada buvo gana silpnos, nors Europa, daugiausia vokiečių mokslininkų (Johanno Gottfriedo Herderio ir kitų) dėka, žinojo mūsų liaudies dainas, žavėjosi jomis. Ir dar Kristijono Donelaičio kūryba. Bet po jo gana ilgą laikotarpį nieko ryškaus nebeturėjome. O reikėjo, ypač poetų – tautos žadintojų, nes jie geriausiai reprezentuoja tautas ir labiausiai veikia žmonių, net beraščių, jausmus, kai jų eilės tampa liaudies dainomis! Ir pagaliau XIX a. antroje pusėje tokių poetų pas mus atsirado, pirmasis tarp jų buvo Antanas Baranauskas.

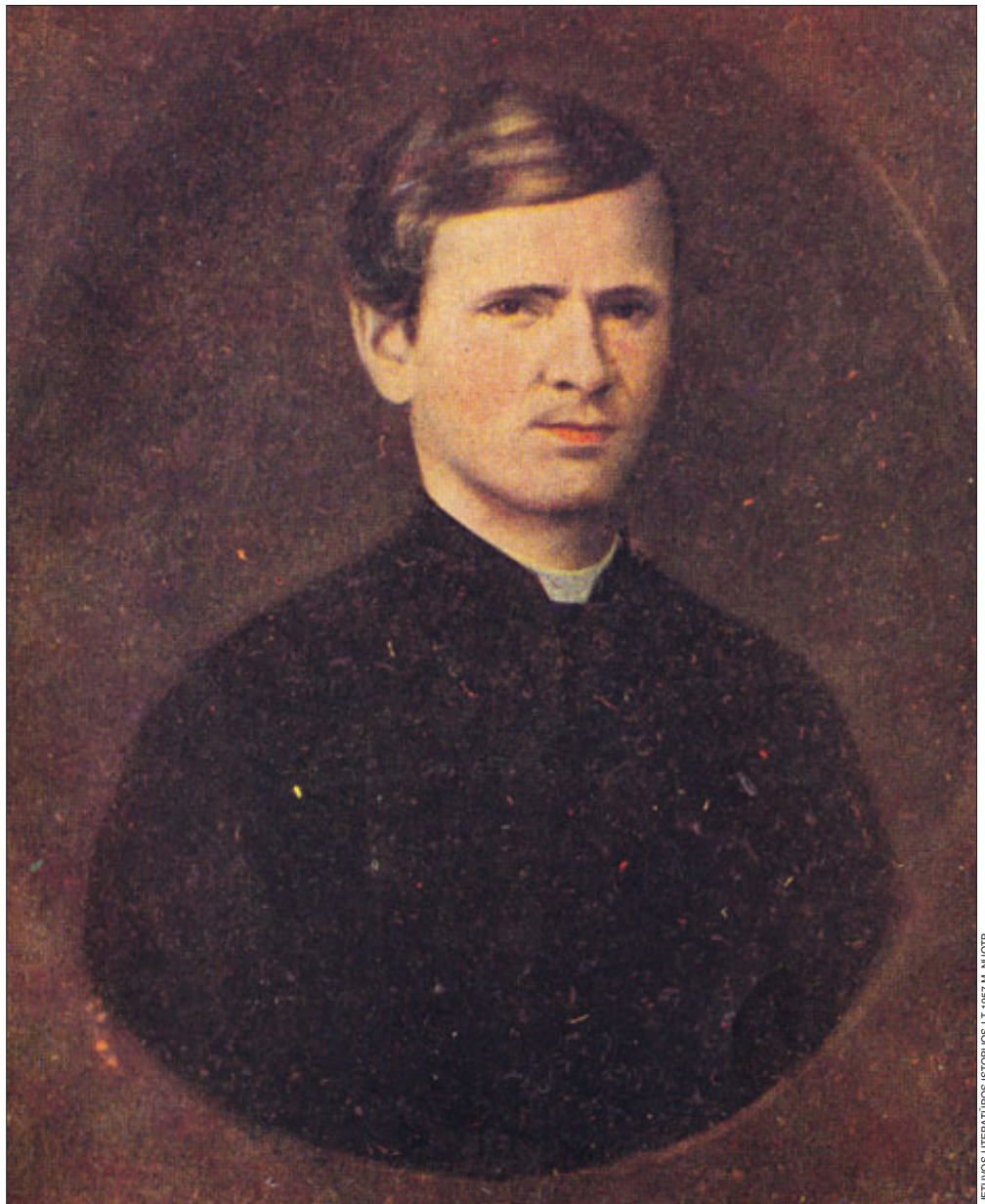
Būsimasis poetas ir vyskupas pasaulį išvydo 1835 m. sausio 17 d. Kaip ir jo bendraamžiai, ne vieną vasarą ganė bandą, bet jau valsčiaus mokykloje, žinoma, rusiškoje, kurią lankė 1845–1848 m., išsiskyrė savo gabumais. Mokytojas taip ir pasakė tėvui: „Tavo sūnus bus arba didelis žmogus, arba eis į Sibirą.“ Pagyrimas, aišku, buvo savotiškas, ir visiškai atitiko to meto padėtį Rusijoje. Bet jam pritarė ir vietos klebonas, paraginęs tėvus leisti Antaną į mokslus.

Šie nebuvo tamsuoliai, bet neturtingi, todėl jų sūnaus, kad ir gabaus, kelias į mokslus gero-kai užsitęsė. Iš pradžių keturiolikmetį jaunuolį pasiuntė pas Gelvonų kleboną – padirbėti metus liokajumi ir patikrinti gabumų. Rezultatai buvo prasti: klebonas pareiškė, kad Antanas mokslui netinka... Tačiau jis, pasirodo, netiko ir ūkio darbams, todėl 1851 m. tėvai vis dėlto ryžosi leisti jį Rumšiškės, į valsčiaus raštininkų mokyklą, kurioje nereikėjo mokėti nei už mokslą, nei už išlaikymą.

1853 m. ją baigęs A. Baranauskas trejus metus dirbo Vainute, Raseiniuose, Sedoje, Skuode – vis toli nuo gimtinės. Tie metai nebuvo praleisti visai veltui – jie suteikė žinių apie žmones, apie gyvenimą. Bet tik 1856 m., jau subrendęs, jaunuolis pagaliau rado savo tikrąjį gyvenimo kelią – nusprendė būti dvasininku, įstojo į Varnių kunigų seminariją.

Mokslai jam sekėsi labai gerai, todėl nuo 1858 m. A. Baranauskas – jau Peterburgo dvasinės akademijos klausytojas. O 1860–1861 m. Lauryno Ivinskio leistame kalendoriuje pasirodė jo poema „Anykščių šilelis“, tiesa, valdžios cenzūros apgadinta: visur išbrauktas pavojingas žodis „tėvynė“.

Tai nebuvo pirmasis ir vienintelis poeto



Antanas Baranauskas. Nežinomo dailininko portretas

kūriny. Pasirodo, eiliuoti jis bandė jau būdamas pas Gelvonų kleboną, 1857 m. parašė „Dainų dainelę“, o po „Šilelio“ dar buvo 14 eilėraščių ciklas „Kelionė Peterburkan“, „Pasikalbėjimas giesmininko su Lietuva“. Tai ryškūs, lyriniai ir itin patriotiniai kūriniai, pasakojantys apie sunkią mūsų tautos padėtį Rusijoje, tame tautų kalėjime, kviečiantys nepasiduoti:

*Anei rašto, anei druko
Mums turėt neduoda.
Tegul, sako, bus Lietuva
Ir tamsi, ir juoda!*

Kaip rašė Vaižgantas, šie posmai „tapo tautos himnu ir per 40 metų žadino protestuojančią dvasią“.

Tačiau mes A. Baranauską visų pirma žinome kaip „Anykščių šilelio“, kurio pirmoji dalis parašyta 1858 m. vasarą, o antroji – 1859 m. vasarą Anykščiuose, autorių. Labai charakteringos ir aplinkybės, kurios paskatino imtis poemos tokia tema.

Poetas iki tol jau buvo neblogai susipažinęs su lenkų romantikų, ypač Adomo Mickievičiaus, kūryba, su istoriniais Simono Daukanto darbais, kurio Lietuvos girių aprašy-

mą „Būde senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių“ literatūros istorikai vertina kaip nuostabų, neprilygstamą grožinės prozos kūrinį. Vis dėlto svarbiausias, lemiamas impulsas imtis šio darbo, kaip pats autorius yra pasakojęs, jam buvo „žodžiai, lyg peiliu smigę“ vieno dėstytojo mokantis Varnių seminarijoje. Šis įrodinėjo, kad lietuvių kalba tetinkanti piemenims ir prastuoliams, o gerą poeziją galima rašyti tik lenkų kalba.

Taip gimė tikras šedevras, kuris parodė ir mūsų kalbos, ir Lietuvos gamtos grožį. Maža to, tai ir nesunkiai išpėjama alegorija, iš tiesų pasakojanti apie tragišką mūsų tautos likimą XIX amžiuje, rusams valdant:

... toj pati galybė, kuri miškus sugriaužė,
Širdį, dūšią apgriuvo... ir giesmę nulaužė!

Poema ne tik buvo skaitoma, bet ir dainuojama (tebedainuojama iki šiol!) – o ar bereikia geresnio įrodymo, kad poeto kūryba pasiekė žmonių širdis ir protus? Kad ji padėjo laisvės kovoje?

Dar reikia pridurti, kad A.Baranausko kūryba, pasak literatūrologės Vandos Zaborškaitės, „pažadino ir uždegė būsimaį Maironį savo poetiškumo liepsna, didelio poeto pavyzdžiu, sukeldama norą ir pasiryžimą tęsti jo darbą, užbaigti jo misiją“.

Pats Maironis, kurio indėlis mūsų išsilavinimo kovoje ne mažesnis nei Jono Basanavičiaus ir Vinco Kudirkos, taip rašė apie A.Baranauską: „Be jo gal ir mūsų nebūtų buvę.“

Iš tiesų „Anykščių šilelio“ autoriaus įtaką patyrė dauguma XIX a. antrosios pusės mūsų poetų, nes tai buvo toli matoma poetinės kūrybos viršūnė. 1909 m. poema išversta į lenkų kalbą, vėliau, 1947 m., – į rusų.

Gana dažnai pačios gražiausios eilės poetams gimsta jaunystėje. Ir A.Baranauskui kūrybingiausi metai buvo 1858–1859-ieji, kai jam tebuvo 23–25-eri. Tada jis patyrė ir gerą savo talentingo draugo, taip pat poeto, kunigo, taip pat anykštėno, anksti džiovos nuvaryto į kapus Sibiro tremtyje, įtaką, tada jam nebuvo abejo nių dėl savosios tautos ateities...

Tiesa, patriotinių eilėraščių poetas buvo parašęs ir vėliau, bet visus juos 1863 m. sukilimui prasidėjus sudegino.

O gyvenimo ratas sukosi toliau. 1862 m. dvasinės akademijos vadovybė pasiuntė A.Baranauską, vos baigusį studijas magistro laipsniu, į Vakarų, į Miuncheno, Insbruko, Romos, Liuvono universitetus, – žinių gilinti, ruošti profesūrai. Labai galimas daiktas, kad ši komandiruotė išgelbėjo būsimaį vyskupą nuo Klemenso Kairio likimo – kelionės į Sibirą. Iš Vakarų sugrįžęs dėstė akademijoje, bet neilgai: nesutarė su jos rektoriumi – rusofilu ir pasiprašė tarnybos Kaune.

Čia jo, kaip dvasininko, karjera susiklostė puikiai: dėstė kunigų seminarijoje, 1884 m. buvo pakeltas vyskupu – užėmė Žemaičių pavyskupio pareigas. Tada, pasipuošęs vyskupo regalijomis, gražia karieta aplankė savo gimines Anykščiuose, suteikdamas daug pasididžiavimo, džiaugsmo ir jiems, ir kaimynams. Šią viešnagę žmonės po to minėjo dešimtmečius.

A.Baranausko
paminklas



1887 m. paskirtas Seinų vyskupu.

Tačiau jo pažiūros, atrodo, pamažu pasikeitė, nors apie tai istorikai, amžininkai rašo skirtingai. Daugelis jų tvirtina A.Baranauską tapus polonofilu, bandžiusiu paneigti, kad Bažnyčia padėjo polonizuoti lietuvius: esą jie patys dėl to kalti... Ir net viešai lietuviškai kalbėti vengsiau. J.Basanavičius kaltino vyskupą iš dalies prisidėjus prie „Aušros“ sužlugdymo: mat ji be autoriaus žinios išspausdino „Dainu dainelę“ ir dar ją gerokai sudarkė.

Vėliau garsus uteniškis mokytojas Rapolas Šaltenis yra parašęs, kad jo gana artimas gimnaitis „visą gyvenimą atkakliai dirbo patį fantastiškiausią ir tragiškiausią jam pačiam darbą – bandė įgyvendinti subankrutavusios Lietuvos-Lenkijos unijos idėją lyg šventą moterystės sakramentą“...

O štai rašytojas kunigas Stasys Yla, Štuthof kalnys, teigė: kaltinimai vyskupui, kad jis išsižadėjo lietuviybės, kad Seinuose dirbdamas, didelės galimybes turėdamas nepadėjo stiprinti jos šiame krašte, yra visai nepagrįsti.

Tai kas teisus? Kai vertinimai tokie prieštaringi, tiesos turbūt tenka ieškoti kažkur apie vidurį...

Kylant karjeros laiptais pasikeitė ir A.Baranausko interesai: jam rūpėjo jau nebe poezija, o mokslinis darbas, visų pirma gimtosios kalbos tyrimai. Sąlygas tam turėjo neblo-

gas: dėstė seminarijoje lietuvių kalbą, tyrinėjo mūsų tarmes, kirčiavimą, net bandė sukurti literatūrinę (raštų) kalbą – bendrą visai Lietuvai. Tada mūsų kalbos reikalus geriausiai, deja, išmanė vokiečių mokslininkai, todėl jau 1860 m. A.Baranauskui pavyko užmegzti ryšius su prof. Augustu Schleicheriu. Vėliau jis dažnai susirašinėjo su Hugo Veberiu, kuris paskelbė kai kuriuos jo tyrimų rezultatus Vokietijoje, – juk pas mus spauda tebebuvo draudžiama.

Kalbotyrai A.Baranauskas paskyrė net 25-erius savo gyvenimo metus, 1875 m. parengė vadovėlį „Mokslas lietuviškos kalbos“, išspausdintą Tilžėje 1898 m. Palaikė ryšius su Fridrichu Kuršaičiu, Baudouinu de Courtenay, Jonu Jablonskiu, Petru Kriaučiūnu ir kitais.

Po to ėmėsi matematikos, kuriai jautė silpnąbę nuo pat vaikystės, bet šioje srityje jam sekėsi mažiau.

Paskutinė vyskupo aistra, apėmusi jį 1901 m. rugsėjį, – išversti į lietuvių kalbą Šventąjį Raštą. Vertė labai skubėdamas, dirbdamas po 12–15 valandų kasdien, bet suspėjo atlikti tik kiek daugiau nei pusę darbo – taip ir mirė prie rašomojo stalo 1902 m. lapkričio 26 dieną. Palaidotas, kaip ir dera, Seinų katedroje, toli nuo gimtinės. Prirėmė kelių dešimtmečių atkaklių seiniškių lietuvių pastangų, kad greta lenkiškos memorialinės lentos atsirastų ir lietuviška... ■

Jonas Rudokas



A.Baranausko memorialinė lenta Seinų katedroje, kol kas be lietuviško užrašo.



Klėtelė kurioje 1858-1959 m. vasaromis parašytas „Anykščių šilelis“

Iki tankaus voratinklio dar trūksta

Treniruočių bazės. Pagrindinis šių metų daugumos sportininkų troškimas – kelialapis į 2016 m. Rio de Žaneiro olimpinės žaidynes. Ar šį tikslą pasiekti ir žaidynėms pasirengti jau galima Lietuvoje?

Šnekančiam apie kūdikio maitinimą pradėti reikia nuo to, kad jam geriausias mamos pienas, – panašiai ir kalbas apie didįjį sportą būtina pradėti nuo vaikų. Juk tam, kad žmonės sportuotų, visų pirma reikia turėti kur, o tik tada laukti, kol iš gausaus būrio sužibės kelios tikrosios žvaigždės.

Sakyti, kad vaikų bei moksleivių sportu ir bazėmis nesirūpinama, būtų neteisinga – ir aikštynai, ir mokyklų sporto salės, ir stadionai pamažu tvarkomi, tik darbo dar daugoka. Lyderiai ir autsaideriai čia taip pat daugmaž

žinomi. Ir nors nesmagu būti tarp antrųjų, kuklaus sostinės savivaldybės indėlio į sporto objektus, elementaraus neūkiškumo ar ilgą laiką su sportu mažai ką bendra turinčių prioritetų puoselėjimo sunku nepastebėti. Ypač kai esama savivaldybių, kuriose sutarimo šiais klausimais kur kas daugiau, todėl ir rezultatų – sporto objektų – taip ilgai, kaip Vilniui stadiono ar baseino, laukti nereikia.

Kad ir kaip ten būtų, didelio meistriškumo sportininkų pagrindas telkiasi Vilniuje ir rengiasi tokiomis sąlygomis, kokios čia yra. Be

dažnai linksniuojamų nepavydėtinų plaukikų ir penkiakovininkų treniruočių sąlygų, sostinėje treniruoja daug kitų sporto šakų atstovų, besitelkiančių apie Lietuvos olimpinį sporto centrą (LOSC), įsteigtą tam, kad sportininkus būtų galima rengti centralizuotai.

Kas lėmė susidariusį tokių sportininkų rengimo centrų tinklą ir ar jis Lietuvai pakankamas?

Lietuvos tautinio olimpinio komiteto (LTOK) Olimpinių programų direkcijos direktorius Kazys Steponavičius primena, kad tie, kurie vyko į pirmąsias po nepriklausomybės



Šiuolaikiškai sutvarkytas stadionas – vis dar reitenybė, ypač Vilniaus mieste

atkūrimo žaidynes 1992-aisiais, joms rengėsi dar pagal ankstesnius sąjunginius modelius. O štai po ketverių metų į Atlantą skridę olimpiečiai jau buvo parengti mūsų trenerių ir tokiose, kokias turėjome, bazėse. „Jiems padėjo jau mūsų medicinos, kineziterapeutai ir kitas medicininis personalas. Todėl mes traktuojame, kad mūsų sportininkų rengimo olimpinėms žaidynėms sistema bei struktūra prasidėjo nuo pasirengimo 1996 m. Atlanto žaidynėms ir yra tobulinama iki šiol“, – sako K.Steponavičius.

Po Atlanto žaidynių sportininkų rengimą nuspręsta labiau centralizuoti. Tam tikslui, kaip jau minėta, įkurtas LOSC, kurio pirmtakė – ne vieną pavadinimą pakeitusi Vilniaus sporto mokykla-internetas. Pasirinktas modelis, kaip parodė 2000-ųjų olimpiada, pasiteisino. „Ši rengimo sistema, kaip rodo įvairių varžybų – jaunimo olimpiadų festivalių, jaunimo olimpiadų žaidynių ir olimpiadų žaidynių – rezultatai,

dar nėra išsisėmusi ir veikia gana neblogai“, – sako šio centro direktorius Linas Tubelis.

Bet sistemai gerai veikti reikia daugybės dėmenų. Svarbiausi čia, pasak L.Tubelio, – atlikėjai, tai yra sportininkai, bet ne mažiau svarbūs trenerių, viso sportininkams talkinančio medicinos personalo, sporto mokslininkų indėlis. Taip pat svarbu, kiek vaikų ir jaunimo gebama pritraukti, kad nesustotų sporto šakos plėtra, ar turima kur sportuoti, ar iškovojuama medalių.

Ar turime tokių sporto šakų, kad visas šis mechanizmas nebuksuodamas veiktų? „Čia labai didelis kompleksas, – susimąsto L.Tubelis. – Dažniausiai vis tiek kuri nors grandis šlubuoja: jei sporto šaka populiari, pritraukia daug vaikų ir jaunimo, yra bazių – tai trenerių trūksta. Ir medalių pelno, ir jaunimo, trenerių nestokoja imtynės, boksas. Dar prie jų priskirčiau šiuolaikinę penkiakovę, bet, kaip žinome, penkiakovininkams sunku su bazėmis, ir irklavimą, kuris, deja, pastaruoju metu susiduria su trenerių stygiu, – tik šiemet atėjo keletas naujų specialistų. Tradiciškai stipriems lengvaatlečiams, išėjus tokiems korifėjams kaip Virgilijus Alekna, nebeliko pečių, už kurių būtų galima pasislėpti, todėl dabar laukiame dar jaunų, bet jau patyrusių lengvaatlečių šuolio į viršų“, – sako LOSC direktorius, primindamas, kad kalba tik apie individualias sporto šakas, nes žaidimų kuravimu daugiausia rūpinasi federacijos.

Porą metų apie didmeistriškus lengvaatlečių rezultatus apskritai buvo sunku kalbėti, nes vilniečiams, bene dvidešimtmetį besitreniravusiems apgriuvusiam Vingio stadione, pagaliau nusprendus jį tvarkyti, teko glaustis kur papuola, nes tai vienintelė sostinėje lengvaatlečiams treniruotis tinkama lauko bazė. Kituose šalies miestuose, kol buvo laukiama pagrindinių treniruotėlių bazių rekonstrukcijų pabaigos, su tokiu treniruotėlių sąlygų badmečiu sportininkams neteko susidurti.

„Vingio stadioną Vilniuje rekonstravo KKSD – tai jų iniciatyva, finansai ir nuopelnas, – sako L.Tubelis. – O apskritai šiandien yra du ypač aktualūs klausimai: baseinai ir lengvosios atletikos stadionai. Ypač jei kalbėtume apie Vilnių.“

Dar atkreiptinas dėmesys, kad Vingio stadionas tinkamas tik treniruotėms, o tokio, kuriame būtų galima rengti tarptautines lengvaatlečių varžybas, sostinė neturi. Primindamas, kad prieš du dešimtmečius vaizdas buvęs visiškai

kai apgailėtinas, K.Steponavičius sako, jog reikalinga juda į priekį: „Negalima sakyti, kad nieko nedaroma, ypač pastaraisiais metais, tik gal ne tokiu tempu, kaip norėtume, ir ne visų sporto šakų poreikius įstengiama patenkinti.“

Konkrečių gerėjimo pavyzdžių pateikia Kūno kultūros ir sporto departamento (KKSD) Investicijų ir turto valdymo skyriaus vedėjas Arūnas Aidukas: 2006–2014 m. su KKSD pagalba savivaldybėse įrengtos 105 universalios dirbtinės dangos sporto aikštės, 2008–2014 m. pastatyti keturi daugiafunkciniai sporto objektai, rekonstruoti septyni stadionai, rekonstruoti ar pastatyti penki baseinai ir t.t. Ir šie statiniai tarnauja ne tik sportininkų, bet visų pirma vaikų, moksleivių ir suaugusiųjų poreikiams.

Nuo 2010 m. KKSD ėmus kuruoti valstybės investicijų programą per ketverius metus buvo pastatyta dvidešimt didelių sporto objektų. „Mūsų tikslas, kad visi tie objektai, nesvarbu, seniai ar neseniai pradėti, būtų baigti. Iš didesnių šiemet ketinamų atiduoti eksploatuoti statinių – baseinas Šilalėje“, – atskleidžia A.Aidukas.

Į šią valstybės investicijų programą šiemet įtraukti 33 objektai, kuriems pradėti ar pabaigti numatyta per 12 mln. eurų. Štai trys patys brangiausi: per 4 mln. eurų skirta tolesniems sportininkų rengimo ir reabilitacijos centro Druskininkuose darbams, pramogų, sporto ir sveikatingumo kompleksams Jonavoje statyti ir stadionui rekonstruoti atseikėta beveik 790 tūkst. eurų, daugiau nei 740 tūkst. eurų injekciją gaus Varėnos daugiafunkcinis sporto centras, kuriame bus statomas baseinas. Ir dar beveik 700 tūkst. eurų skirta Lazdynų daugiafunkcio sveikatingumo centro Vilniuje techniniam projektui parengti.

Bet dar neiškilę statiniai lai lieka statytojams. Vis dėlto ar ne paradoksas: kuo sudėtingiau plaukikams ir penkiakovininkams rengtis, tuo geresni rezultatai? Tarkime, plaukikų lyderė treniruojasi ne Lazdynų baseine, bet to nebūtų galima pasakyti apie įvairių garbingų titulų iškovojuosius penkiakovininkus. Arba štai kitas pavyzdys – dviračių trasas, kurį turime, bet pastaraisiais metais nieko negirdime apie ankstesnes garsias pergales ir rekordus. Teisybės dėlei būtina priminti, kad šių rekordų autorė kurį laiką nesportavo, o mūsų trekininkų rezultatams įtakos turėjo įvairūs tarptautinės federacijos eksperimentai ir naujovės. Tarkime, anksčiau komandinę treko rungtį sudarydavo trys komandos nariai, o dabar – keturi. ➤

KKSD valstybės investicijų 2015–2017 m. programoje numatytų kapitalo investicijų paskirstymas 2015 m.

Pigiausias objektas: sporto salės modernizavimas Tauragėje – 14 481 Eur

Brangiausias objektas: sportininkų rengimo ir reabilitacijos centro Druskininkuose statyba (kitas etapas) – 4 095 226 Eur
Trys seniai lauktos žinios:

šiemet bus rekonstruojama Kauno žiemos sporto mokyklos „Baltų ainiai“ sporto bazė, pradedamas statyti Klaipėdos miesto 50 m ilgio takelių baseinas su sveikatingumo centru, įrengiama irklavimo bazė Visagino ežero pakrantėje.

2015 m. bus statomi šeši baseinai: Varėnoje, Šilalėje, Rokiškyje, Radviliškyje, Klaipėdoje, Kupiškėje.
695 088 eurų – tiek pinigų skirta Lazdynų daugiafunkcio sveikatingumo centro Vilniuje techniniam projektui parengti. ■



V. SKARNAČIO, „BFL“, NUOTR.

► „Mums ir tris gerus dviratininkus nebuvo lengva rasti, o dabar reikia keturių. Arba štai kitas pakeitimas: jeigu nori patekti į pasaulio čempionatą, nuo šių metų privaloma dalyvauti visuose Pasaulio taurės etapuose, kurie vyksta ne taip arti – Australijoje, Kolumbijoje ir pan. Taigi vien kelionės kiek kainuoja, plius reikia vežtis savo dviračius, kurių, kaip žirgų penkiakovininkams per varžybas, ten niekas neduoda“, – dėsto L.Tubelis, primindamas ir treko dviračio kainą – dešimtis tūkstančių eurų.

K.Steponavičius priduria, kad turtingos pasaulio šalys dėl šių pakeitimų per daug sau galvos nesuka, o mums tai didelė bėda. „Juk ir lėšas skirstome sportiniu principu – pagal rezultatus, o dviratininkų rezultatai šiuo metu prastesni, vadinasi, ir pinigų jie mažiau gauna. Štai kaip išeina: mažiau gauni pinigų – negali išvažiuoti į varžybas, nevyksti į varžybas – neturi galimybės patekti į čempionatus“, – apie dviratininkus įsukusį uždarą ratą pasakoja K.Steponavičius. Išeitis viena: yra tikimybė, kad kitamet didės finansavimas ir dviratininkai atlaikys šį sunkumą.

Grįždamas prie minėtų sporto šakų lyginimo L.Tubelis pritaria, kad po šių ypač trekininkus palietusių naujovių penkiakovininkų rengimo sistema, matyt, pigesnė, nors ten ir penkios sporto šakos, ne viena. Pats buvęs penkiakovininkas A.Aidukas įsitikinęs, kad reikalas čia visai kitas. „Penkiakovė Lietuvoje buvo visą laiką ir visada turėjome gerų penkiakovininkų. Taigi pirmiausia lemia tradicijos. Antra, mūsų mentalitetas sutampa su šia sporto šaka, kaip, tarkime, ir disko metimo. Štai čia reikia matyti perspektyvą, o jei Lietuvoje niekada nebuvo kalnų slidininkų, tai jų ir nebus, nes mes įpratę vaikščioti lygumo-

mis“, – savo teoriją dėsto KKSD specialistas.

Kaip žinoma, garsūs ir tokie tapti dar nespėję sportininkai aukštumų siekia ne vien šiam tikslui suburtame Lietuvos olimpiniam sporto centre. Kauno buriavimo, Trakų irklavimo, Klaipėdos sunkiosios atletikos, Panevėžio kūno kultūros ir sporto centras – tai specializuotos olimpiečių rengimo bazės, vienur įsikūrusios laikantis tradicijų, kitur – dėl sportininkus ten traukiančių specialistų. Kartais dėl trenerio net atsisakoma geresnių sąlygų ir glaudžiamasi, tarkime, mokyklos stadione, kaip tą daro, ir visai sėkmingai, disko metikė Zinaida Sendriūtė su skuodiškiu treneriu.

„Kur visi sunkumų kilnotojai? Ogi ten, kur normalus treneris“, – pats klausia ir pats atsako A.Aidukas.

Kalbėdamas apie šį sunkiaatlečių centrą uostamiestyje L.Tubelis sako: „Nemanau, kad sunkiaatlečių rengimo taškų galėtų būti daug ir išsimėčiusių po visą Lietuvą, – toks centras yra įsikūręs Klaipėdoje ir tapęs traukos centru. Toks pat imtynininkų vyrų traukos centras yra LOSC Vilniuje, imtynininkų moterų – Šiauliuose, laisvųjų imtynių – Klaipėdoje, o plaukikių centras dabar buriasi prie „Girstučio“ baseino Kaune.“

K.Steponavičius paaiškina, kad šiuo metu pasaulyje einama prie tokio varianto – po šalį išmėtytų vienos sporto šakos rinktinės mini centrų. Prie tokio sporto šakų išsidėstymo, kokį turime dabar, labiausiai prisidėjo gamtos sąlygos ir ambicingi, profesionalūs treneriai. Taip Panevėžyje atsirado dviračių sporto bazė, Kaune – buriavimo arba Klaipėdoje – sunkiosios atletikos. „Ten yra visko, ko reikia sportininkams treniruotis. O svarbiausia – yra specialistų, aplink kuriuos buriasi kiti. Juk bazių

galima daug pristatyti, bet kokia iš jų nauda, jeigu neturėsime trenerių sportininkams ruošti. Juk kur gimsta talentai? Ogi ten, kur yra gerų trenerių“, – atsako K.Steponavičius.

Tik ne visur, kur yra čempionų ar prizininkų parengiančių trenerių, spėjama tvarkyti bazes, nes pirmiausia prioritetas teikiamas pagrindiniams olimpiečių rengimo centrums. Pavyzdžiui, pagrindinė irklautojų rengimo kalvė Trakų irklavimo bazė stipriai pasikeitusi, o Visaginė ežero pakrantėje sustatytų vagonėlių vadinti baze liežuvis nesiverčia. Bet, regis, ir visaginiečiai pagaliau sulaukė: šių metų KKSD valstybės investicijų programoje irklavimo bazei Visagine įrengti numatyta arti 150 tūkst. eurų.

Jau mažiausiai penkmetį vis garsiau kalbama apie trenerius, mat nemažai jų yra sulaukę garbingo amžiaus, o studijas baigusią jaunų specialistų dėl prasto atlygio sunku prikalbinti, todėl jau tenka kai kurių sporto šakų trenerių kviestis iš užsienio.

Nemažai trenerių prirėkė vien praėjusį rugsėjį, kai po 25-erių metų pertraukos, susirūpinus perspektyvių jaunuolių rengimu, Panevėžyje ir Šiauliuose duris atvėrė dvi specializuotos sporto mokyklos, kuriose pagal bendrojo lavinimo programą mokosi ir sportuoja daugiau nei pusketvirto šimto mokinių. Maždaug pusė jų – iš aplinkinių vietovių, tad miestuose ne tik mokosi, bet ir gyvena. Pasak Panevėžio sporto vidurinės mokyklos direktorės Jūratės Pauliukienės, jų mokyklą lanko 87 panevėžiečiai ir 85 iš tolėliau atvykę moksleiviai. Panevėžyje vaikai buvo kviečiami mokytis ir rinktis vieną iš trylikos sporto šakų, Šiauliuose – iš penkiolikos.

Abiejose sporto vidurinėse mokyklose, be tradicinių sporto šakų – lengvosios atletikos,

Širdis norėtų, bet greitis nebe tas

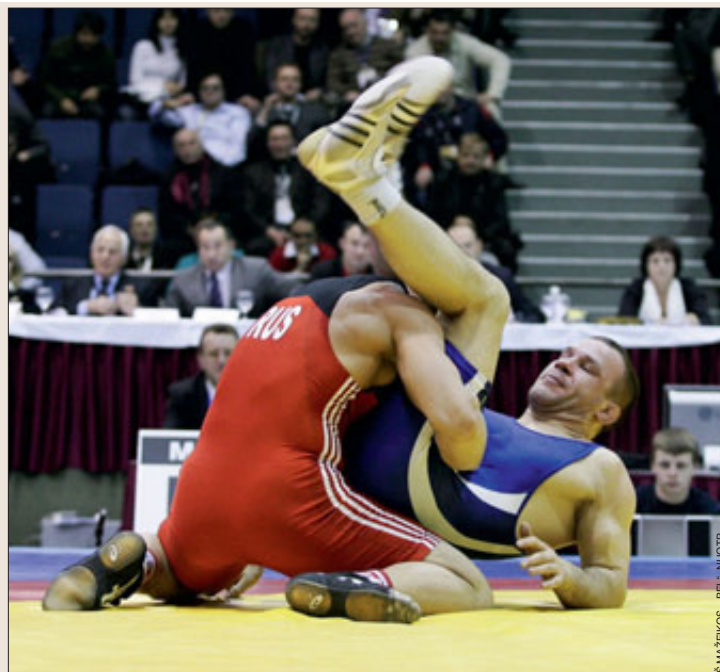
Apie sportinės karjeros pabaigą susimąstęs po to, kai apmaudžiai nepavyko patekti į Londono olimpinės žaidynes, dabar pasaulio ir Europos vicečempionas Mindaugas Ežerskis rūpinasi visais geriausiais šalies imtynininkais – jaunių, jaunimo ir suaugusiųjų rinktinėmis, tai yra 20–25 dukart per dieną besitreneruojančiais sportininkais.

Pats ilgai sportavęs trejų olimpinį žaidynių dalyvis (pirmosios, į kurias išvyko tada 23-ųjų imtynininkas, – 2000 m. Sidnėjaus) M.Ežerskis savo akimis matė, kaip keičiasi namų treniruotės sąlygos. Ne vienam iš pradžių teko sūriu prakaitu laistyti apdriskusius tatamius, daug ko trūko, bet sąlygos ėmusios gerėti po to, kai buvo įkurtas LOSC. Jaunus sportininkus ėmus vežti į Vilnių, pamažu pradėta gerinti ir pasirengimo bazė.

„Žinodamas, kokios buvo sąlygos prieš dešimt ar penkiolika metų, kai dar pats jaunas sportavau, galiu

pasakyti, kad dabar jos nepalyginti geresnės. Lietuvos olimpiniam sporto centre turime imtynių salę, kurioje tikrai geri kilimai, štangų salę, daug visokios įrangos – skystis negalime“, – patikina M.Ežerskis. Sporto vadovams akstinas gerinti bazę – geri rezultatai ir pelnomi apdovanojimai, taigi, M.Ežerskio tvirtinimu, kai imtynininkai ėmė parvežti medalių, tada ir vadovai pradėjo klausti, ko jiems dar reikia. O kaip pavyksta prikalbinti vaikų ir jaunimo? „Viskas susideda kompleksškai: visų pirma turime šios sporto šakos tradicijas, turime entuziastų, kurie fanatiškai dirba su vaikais ir sudomina juos šia sporto šaka, aišku, svarbu ir tai, kad mūsų sportininkai parveža medalių, yra matomi ir girdimi. Taigi lemia viskas kartu“, – sako M.Ežerskis.

Paklaustas, ar dar norėtų grįžti ant tatamio, treneriu dirbantis imtynininkas šypteli. „Širdis gal dar norėtų sportuoti, bet raumenys ir greitis jau



nebe tie. Užtat yra puikūs jaunimo, kuris jau po metų kitų puikiai mane pakeis. Turime pasaulio ir Europos jaunimo vicečempionų, todėl ma-

nau, kad po penkerių šešerių metų dabartinė jaunoji karta sėkmingai pakeis senąją“, – neabejoja buvęs imtynininkas. ■



Perėjus prie centralizuoto sportininkų rengimo modelio geriausi irklotojai telkiasi jau ne vieną modernizacijos etapą išgyvenusioje Trakų irklavimo bazėje

krepšinio, futbolo, baidarių ir kanojų irklavimo, dziudo, rankinio ar graikų-romėnų imtynių, plėtojamos ir tik šiuose miestuose populiarios sporto šakos, tokios kaip triatlonas, dviračių treko sportas Panevėžyje arba žolės riedulys, regbis ar BMX dviračių sportas – Šiauliuose.

„Nors dirbame tik keturi mėnesiai, mūsų mokiniai grįžta iš įvairių varžybų nugalėtojai. Vadinasi, ir treneriai gerai dirba, ir mokiniai perspektyvūs atrinkti. Patys vaikai irgi pastebi per trumpą laiką padarytą didelį šuolį į priekį“, – teigia direktorė.

Kitamet planuojama visiškai sukomplektuoti visų trylikos sporto šakų grupes ir priimti šiek tiek daugiau moksleivių, kurių, direktorės tvirtinimu, netrūksta. „Jau dabar yra apie du šimtus norinčiųjų su vardais ir pavardėmis, bet jie dar turės laukti stojamąjį egzaminą ir gauti iš atitinkamų federacijų rekomendacijas, – apie priėmimo tvarką prasitaria J.Pauliukienė. – Labai gerai, kad imta sistemiškai galvoti apie sportą, – toks valstybės dėmesys vaikams labai laiku ir vietoje. Be to, juk kalbame ne tik apie didelį meistriškumą, bet ir apie aktyvų mokinių gyvenimo būdą, kitokią laisvalaikį, sveiką gyvenimą ir pan. Padarytas labai gerasėjimas, bet rezultatai, aišku, bus matomi ne po mėnesio ir ne po metų.“

LTOK olimpinio sporto direktorius K.Steponavičius atkreipia dėmesį į tai, kad labai

svarbu iki galo išspręsti šių mokyklų finansavimą, ypač vasarą, klausimus. „Jeigu moksleiviai per visą vasarą nevyks į varžybas, stovyklas ir per atostogas nesportuos, ar nenueis perniek visų metų darbas? Be to, nereikia pamiršti, kad jų bendraamžiai užsienyje nesnaudžia – dalyvauja varžybose, stovyklose. Todėl šiems vaikams ir per atostogas reikia sudaryti sąlygas treniruotis“, – įsitikinęs K.Steponavičius.

Perspektyvių sportininkų tolesniu rengimu užsiimančio LOSC direktoriaus tvirtinimu, artimiausi metai parodys, ar šios sporto mokyklos pasiteisins. „Vienas pagrindinių veiksnių – treneris, todėl labai svarbu, ar šiose sporto mokyklose pavyks suburti pačių geriausių trenerių kolektyvą“, – atkreipia dėmesį L.Tubelis.

Anų metų pabaigoje ir šių pradžioje ne tik moksleiviai, bet ir didelio meistriškumo sportininkai sulaukė apčiuopiamų poslinkių. Kol sporto mokyklos dar gludina sistemą, po šešerių metų trukusių darbų duris atvėrė Druskininkų sportininkų rengimo ir reabilitacijos centras. Tiesa, ir dabartiniais, ir būsimais didelio meistriškumo sportininkams šiame naujajame Druskininkų centre reabilitacijos dar teks palaukti, nes kol kas pastatyta tik sporto salė su 400 vietų žiūrovams, taip pat persirengimo ir higienos kambariai, maitinimo blokas.

„Buvo numatyta visą šį centrą statyti atskiromis komplekso dalimis, neprisirišant prie viso statinio, kad būtų įmanoma eksploatuoti

atskiras jo dalis nebaigus visos statybos, – paaiškina naujojo sportininkų rengimo centro direktorius Julius Matulevičius. – Šiomet baigsime visą pastatą ir tada šalia to, ką jau turime – sporto salės, persirengimo kambarių, administracijos, maitinimo patalpų, dar bus 25 metrų ilgio aštuonių takelių plaukimo baseinas, dvikovos sporto šakų ir treniruoklių salė bei persirengimo kambariai.“

Dar po metų turėtų pradėti kilti stadionas, kuriame galės treniruotis tiek lengvaatlečiai, tiek futbolininkai, ir viešbutis su medicinos centru. Tada bus įgyvendintas seniai puoselėtas tikslas Lietuvoje turėti aukščiausio meistriškumo sportininkams skirtą centrą, kur vienoje vietoje būtų visas, ko reikia ir treniruotis bei rengtis startams, ir reabilituotis po traumų ar tiesiog atsigauti bei pailsėti.

Visa šio sportininkų rengimo centro kaina – daugiau nei 29 mln. eurų (101 mln. Lt), KKSD Investicijų ir turto valdymo skyriaus vedėjo A.Aiduko tikinimu, yra nedidelė. „Sąmatinė vertė buvo 220 mln. Lt, bet po perskaičiavimų iš 114 mln. Lt – tokia kaina įvertintas projektas laimėjo šį konkursą – pasidarė 101 mln. Lt. Čia tikrai nedaug, – pabrėžia A.Aidukas. – Juk vėliau visų sporto šakų atstovai čia galės normaliai ruošti varžyboms ir neišvežti pinigų į užsienį. Latvija panašius centrus turi keturis, o mes – nė vieno.“

Druskininkai sulaukia ne vienos šalies ➤



Pastačius sportininkų rengimo centrą Druskininkuose tai būtų pirmas tokia bazė, kur viskas – nuo treniruočių iki rehabilitacijos – tilptų po vienu stogu

► rinktinės ar komandų narių ir be naujojo centro, netgi per patį pasirengimo ar treniruočių įkarštį kartais negali visų norinčiųjų priimti. Tai gi šis centras bus dar vienas sportininkų – ne tik mūsų, bet ir užsienio šalių – traukos objektas.

Nuo 2002 m. Druskininkų sporto centre dirbantis J. Matulevičius sako, kad sportininkų delegacijos ne išsyk pradėjo viena po kitos važiuoti. „Pirmus metus teko pačiam pavažinėti, pakalbinti, bet po to dešimt metų jau niekur nereikėjo vykti, pas mus važiavo – net negalėjome visų priimti. Užsienio delegacijų susidomėjimą naujuoju centru skatiname jau seniai – įvairių šalių delegacijoms ar komandų vadovams pasakojame, ekskursijas vedame. Artimiausiems kaimynams – baltarusiams, lenkams mūsų geografinė padėtis labai palanki, toli važiuoti nereikia“, – sako J. Matulevičius.

Jis patikina, kad baigus statyti centrą pirmenybė, aišku, bus teikiama mūsų sportininkams, betgi stovyklos planuojamos gerokai iš anksto, todėl viską galima suderinti, juolab Druskininkuose tiek apgyvendinimo, tiek sporto infrastruktūros galimybės ištis didelės. „Turime 7500 vietų viešbučiuose, renovuotų mokyklų sporto salių, kurias taip pat nuomojame,

aiškstynų, yra Druskininkų sporto centras, taigi surėmę pečius stengsimės patenkinti kuo daugiau sportininkų poreikių ir naudosimės vieni kitų pagalba“, – sako naujojo centro vadovas.

Nors darbų dar laukia daug, iki sezono pradžios, kol sportininkams reikės treniruotis, bus sukomplektuota treniruoklių salė ir pagal galimybes įsikurta. „Žmogus gauna kelių kambarių butą, ir tai kuriasi ilgai, o juk čia tūkstančio

kvadratinų metrų pastatas, taigi jam dar reikia visko – nuo baldų iki pakabų“, – lygina centro vadovas.

Ar yra garantijų, kad statybos planas bus vykdomas be trukdžių? „Manęs dažnai klausia, kada baigsim ir ar tikrai baigsim. Atsakau standartiškai: 2017 m. Lietuva gavo teisę rengti šiuolaikinės penkiakovės Pasaulio taurės finalinį etapą, kuris vyks šiame sportininkų rengimo centre. Taigi iki to laiko, 2017-ųjų vasaros, mes, tai yra Lietuva, privalome baigti statybas“, – paaiškina J. Matulevičius.

Jis primena, kad gauti šią teisę lengva nebuvo, juolab Tarptautinė šiuolaikinės penkiakovės sąjunga laikosi nuostatos tokius reikšmingus etapus rengti arba šalių sostinėse, arba kituose dideliuose miestuose, o čia gavo prašymą surengti kone Lietuvos kaime. „Išgirdusi apie tokią reakciją tarptautinei federacijai prisistatė ir mūsų savivaldybė. Kai parodėme visus savo pranašumus, federacijos vadovai liko nustebę, kad toks jų mastais nedidelis miestelis turi tokią infrastruktūrą. Po šio prisistatymo daugiau klausimų nekilo“, – pasakoja pašnekovas.

Ar vasaros sporto šakų olimpiečių daugiau turime dėl to, kad jiems treni-



Šiemet bus tvarkomos ir žiemos sporto bazės: vyks antrasis Elektrėnų ledo rūmų restruktūrizacijos etapas ir rekonstruojama Kauno žiemos sporto mokykla

Apie prioritetus ir plėtrą



Kūno kultūros ir sporto departamento generalinis direktorius
Edis Urbanavičius:

Kalbant apie sporto infrastruktūros plėtrą reikia pabrėžti, kad šis procesas jau įsibėgėjęs ir jį reikia efektyvinti. Savivaldybės čia itin aktyvios, bet neretai stengiamasi tiesiog gauti lėšų – iš valstybės, ES ir kitų fondų, neįvertinus objekto poreikio ir atsiperkamumo. Tie objektai, kurie statomi iš valstybės investicijų programos ir kurių

statybą ar renovaciją kontroliuoja departamentas, turės būti įvertinti – geografiniu, kainos, išlaikymo ir prieinamumo visuomenei aspektu. Vyriausybė taip pat padidino kontrolę priimdama nutarimą, kuriuo mažinama naujai statomų objektų, dėl kurių reikalingas visos Vyriausybės sprendimas, vertė (dabar nuo 1,5 mln. eurų).

Didžiajam sportiniam meistriškumui kelti orientuojamasi į tris pagrindines bazes – irklavimo bazę Trakuose, sportininkų rengimo centrą Druskininkuose ir kompleksą Palangoje. Dar turime lengvosios atletikos stadioną Vilniuje, dvi-

račių treką Panevėžyje. Statant kitą infrastruktūrą siekiama įgyvendinti tris principus – universalumo (kad galėtų treniruotis ir profesionalūs sportininkai, ir mėgėjai, galėtų vykti įvairaus rango varžybos, kultūriniai miestų ir rajonų renginiai), prieinamumo (kad galėtų naudotis kuo daugiau visuomenės grupių, ypač vaikų ir jaunimo, todėl didelis dėmesys skiriamas infrastruktūrai prie mokyklų) bei statybos ir išlaikymo sąnaudų (tarptautinė patirtis rodo, kad atsiranda nauji nedidelių sporto kompleksų sprendimai, nereikalaujantys didelių finansinių ir laiko sąnaudų). ■

ruotis Lietuvoje sudarytos tinkamesnės sąlygos, ar bazių yra daugiau, nes sportininkų gausiau, – kažin ar prasminga svarstyti. Galbūt užtenka paminėti, kad žiemos sportininkai turi tris pagrindines treniruočių bazes: dailiojo čiuožimo atstovai ir ledo ritulininkai – Kaune, kalnų slidininkai dabar buriasi apie Druskininkų „Snow“ areną, o lygumų slidininkai ir biatlonininkai glaudžiasi Ignalinos žiemos sporto centre.

Tačiau biatlonininkams pernai ir vėl nepavyko ilgesniam laikui apsisistoti Ignalinoje ir žiemos startams rengtis šiuolaikiškai. Pagrindinės

slidininkų ir biatlonininkų žiemos olimpiečių rengimo bazės – Lietuvos žiemos sporto centro – pabaigtuvių dar teks palaukti. Pasak šio centro direktoriaus Bronislavo Cicėno ir KKSD Investicijų ir turto valdymo skyriaus vedėjo A. Aiduko, darbų liko nedaug – reikia papildomai pagal saugumo reikalavimus sutvarkyti vieną šaudyklos sieną ir nupirkti elektroninę įrangą. Net taikiniai jau sustatyti, o va elektroninės įrangos iki šiol nėra.

Apie šio žiemos centro pabaigtuves pradėta kalbėti prieš daugiau nei metus, bet atidary-

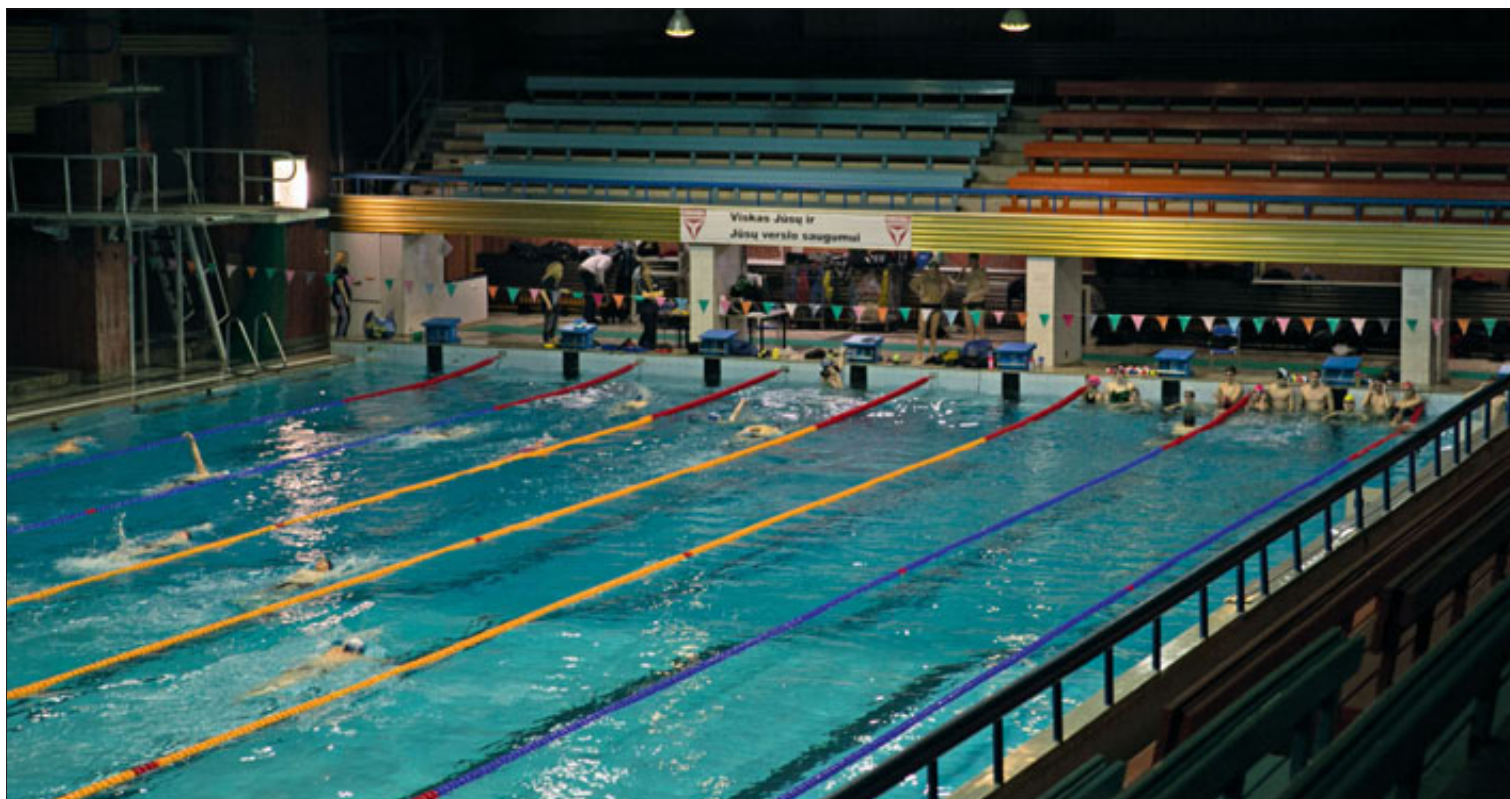
mas atidėtas jau trečią kartą. Kaip aiškina šį sporto objektą administruojančio KKSD atstovas A. Aidukas, delsiama dėl to, kad statytojai nebaigia vykdyti prisiimtų įsipareigojimų. „Šio centro statybos konkursas buvo skelbiamas per ekonominę krizę. Nors pinigų jam kėnta skirti didesnę sumą, konkurso dalyviai ėmė varžytis, kas padarys pigiau. Ne paslaptis, kad Viešųjų pirkimų įstatymas nėra tobulas, todėl konkursą laimėjo statytojai, šį projektą įsipareigoję įgyvendinti už perpus mažesnę kainą – už 8,5 mln. Lt vietoj planuotų 18 mln. Lt. Tai štai nuo 2010-ųjų pabaigos ir stato. Na, argi galima nupirkti naują mersedesą už pusę kainos?“ – retoriškai klausia A. Aidukas.

Pasibaigus dvejus metus trukusiam ginčui dėl ne tokių nutiestų kabelių, kilo kitas objektą baigti neleidžiantis nesutarimas – dėl minėtos elektroninės įrangos, kainuojančios per 100 tūkst. eurų. „Dabar mums sako: duokite pinigų ir mes įrangą nupirksim. Bet jeigu teikei siūlymą, dalyvavai konkurse ir sakei, kad už tiek viską padarysi, tai būk mielas ir padaryk“, – neketina nusileisti užsakovai.

O B. Cicėnas filosofiskai priduria: „Laikas bėga greičiau, negu spėjama visus trūkumus taisyti. Juk niekam šitas delsimas nenaudingas.“

O kol žadama baigti, biatlonininkai šiuolaikiškas, standartus atitinkančias šaudyklas mato tik svetur – Lietuvoje tokios neturime. Dabar centrą žadama baigti iki kovo pabaigos. B. Cicėno tikinimu, biatlonininkams moderni šaudykla dar reikalingesnė vasarą nei žiemą: juk žiemą jie važinėja į varžybas, o vasarą turėtų kur namie treniruotis. Taigi belieka laukti. ■

Inga Jarmalaitė-Necelienė



Ar tikrai pajudės ledai? Šiemet numatyta pinigų Lazdynų baseino techniniam projektui parengti

Dešimt „deutschmarkių“ Arvydui Juozaičiui

Skaitiniai. „Atgimimo“ redakcijoje dirbau nuo antrojo numerio. Neatsimenu, kaip susipažinau su „Laisvosios Europos“ apžvalgininku Kęstučiu Girniumi – greičiausiai telefonu. Gali būti, kad paskambino iš Miuncheno į redakciją, o aš atsiliepiau.

Per vieną iš pokalbių K. Girnius tarstelėjo, kad laukia Miunchene, jei kada nors ten būčiau. Tai buvo pakvietimas į Mėnulį – kur traukiniai nevažiuoja, o lėktuvai neskrenda. Bet niekada nežinau. Skambindavo vokiečių žurnalistai iš Vokietijos radijo stočių ir prašydavo pasakoti, kas Vilniuje vyksta. „Atgimimo“ redakcija buvo it štabas, į kurį kreipdavosi daugybė žmonių iš viso pasaulio, o mes bandydavome paaiškinti jiems, kas yra tiesa, o kas – dezinformacija. Atsimenu, kad greitakalbe bėriau net kelioms vokiečių radijo stotims, kaip milicininkai lupa bananais žmones Katedros aikštėje. Šitai darė įspūdį mums. Vakarų žurnalistams, pratusiems pranešinėti apie kruvinus įvykius iš visokių šalių, tai buvo tik dar viena nuobodi revoliucija, kurioje čiabuvių kažko reikalauja.

Vienas iš mano draugų Vitalius Vasiliauskas susirašinėjo su jaunu vokiečiu iš Šiaurės Vokietijos ir šis sumanė mus tris – Vitalių, mane ir būsimą mano vyrą Rolandą – pasikviesti į svečius, kad galėtų pasipuikuoti prieš savo draugus vokiečius pažįstas rusų. Tas vyrukas augino galvijus mažame miestelyje, bet buvo dendis, kokių reta. Nors visai nesitikėjome, jis atsiuntė kvietimus ir 1989-ųjų vasarą susiruošėme į Vokietiją Vitaliaus žiguliais. Buvome naivūs ir neįvertinome smulkmenos,

kad vizas išduodavo Vokietijos ambasada Maskvoje, o eilėse prie jų po kelias paras stovėdavo tūkstančiai žmonių ir kaip vilkai puldavo kiekvieną, kuris bandydavo prie išganingojo langelio patekti greičiau.

Išgelbėjo K. Prunskienės vardas

Du narsūs vyrai išsiuntė mane į Maskvą nutarę, kad jei tų vizų negausiu aš, vadinas, negaus niekas. Kai išvydau, kas dedasi prie vizų skyriaus, supratau, kad turėčiau palapinėje miegoti mėnesį, kol eilę prieičiau. Apėjau kvartalą ir kitoje gatvėje radau vartus, pro kuriuos išvažiuodavo automobiliai su diplomatiniais numeriais. Šalia jų buvo siauri varteliai darbuotojams įeiti. Nusiziūrėjau simpatingesnių vokiečių trijulę ir prilėkusi pasakiau, kad esu pirmojo laisvo laikraščio Lietuvoje žurnaliste. Ir kad turiu mūsų premjerės Kazimieros Prunskienės rekomendaciją, kurioje ji prašo mums suteikti vizą be eilės. Vokiečiams buvo paprasčiau paimti popiergalių, pasirašytą „Atgimimo“ vyriausiojo redaktoriaus Romualdo Ozolo, nei klausyti mano beviltiškų aiškinimų. Neatsimenu, ar ant to popiergalio buvo pasirašiusi K. Prunskienė. Premjerė buvo atlikusi stulbinantį vojažą po svarbiausias Europos valstybes ir mums, lietuviams, atrodė, kad ją pažinti turėtų visas pasaulis. Be to, ji puikiai kalbėjo vokiškai. Dabar suprantu, kad ambasados klerkams mūsų premjerę rūpėjo kaip šuniui penkta koja, bet jie nedrįso pasiūsti manęs velniop, matydami nežmonišką užsidegimą žūtbūt gauti tą vizą. Kad ir kaip būtų keista, leido užpildyti anketas ne tik savo, bet ir abiejų vyrų vardu. Išėjau pro vartus iškėlus galvą, o laukiančiųjų minia žiūrėjo į mane it pikti vilkai į riebią avį, kuriai pavyko.

Kodėl G. Chazanovas kniaukia

Mano kurso draugė lituanistė Birutė Nenartavičiūtė, šviesiaplaukė iš pieno plaukusi mergina, buvo nutekėjusi į Maskvą ir dirbo tuometėje Lietuvos atstovybėje. Kažkuri jos kolegė pažinojo didįjį komiką Genadijų Chazanovą, o šis Maskvoje galėjo atidaryti visas duris – net į banką.

„Genadijus parklupdys ant kelių bet kokią minią – net riaumojančią“, – paaiškino Birutės kolegė.

Bankas ir buvo didžioji problema. Maskva buvo įsakiusi laisvėjančiai Lietuvai nebeduoti užsienio valiutos. Tai reiškė, kad joks pabalti-

Apie autorę ir knygą



Ketvirtoji **Audronės Urbonaitės** knyga – retrospektyvus romanistės žvilgsnis į savo daugiametę žurnalistinę veiklą. Požiūris į skirtingiems leidiniams rašytus tekstus ne tik atskleidžia įvairialypę tris dešimtmečius

apimančią Lietuvos tikrovę, bet sutelkia dėmesį ir į pačią žiniasklaidą, kur ta tikrovė ne tiek atspindima, kiek sukurama. Sąjūdžio laikai, vėliau susiklosčiusi aukštuomenės ir provincijos gyvenimo atskirtis, svarbių Lietuvos kultūrai žmonių portretai, žiniasklaidoje pamazų įsigalėjusio bulvarinio požiūrio analitika – tai pagrindinės rašinių temos. Autorės komentarai padės skaitytojui suvokti knygos antraštėje „nuodėmė“ įvardijamus sąlygiškus, tarp kurių nuolatos privalo balansuoti pats sąžiningiausias reporteris, ateinantis ten, kur dažnai būna nelaukiamas. ■

jietis negali pasikeisti pinigų vykdamas į užsienį. Ir asilui buvo aišku, kad viza nieko nereiškia, jeigu neturėsi už ką važiuoti. Reikėjo rasti Maskvos gyventoją, turintį vizą ir galintį savo vardu iškeisti į markes mano atsivežtus rublius. Vienam piliečiui buvo leidžiama keisti 400 rublių. Koks kvailys sutiks atiduoti savo normą kažkokiai merginai iš Lietuvos?

Tasai geranoris „kvailys“ buvo G. Chazanovas. Birutės draugė sakė, kad jis turėjo galybę vizų – į Izraelį, Vokietiją ir dar kelias. Labai nustebau, kad mielai sutiko padėti. Susitikimas su artistu buvo juokingiausia mano gyvenimo diena: kvatojau iki žagsulio ir niekas negalėjo manęs nuraminti. Buvo liepta ateiti iki SSRS Gosbanko durų, sulaukti G. Chazanovo ir daryti tai, ką pasakys. Pamačiau jį iš tolo: vilkėjo ilgą tamsiai mėlynos vilnos stilingą palatą, avėjo batus aukštakais





„...mes bandydavome paaiškinti jiems, kas yra tiesa, o kas – dezinformacija“

kulnais ir buvo nusikirpęs įstrižai. Drožė tiesiai prie manęs, nes, matyt, neatrodžiau rusė.

Kai priėjo, pasijutau nejaukiai: buvo visai mažiukas, iki panosės. Ir čia nutiko blogiausia: G.Chazanovas ištiesė ranką ir ištare „labas rytas“, o aš pritūpiau kramtydama lūpas, nes negalėjau sulaikyti juoko. Mažas vyras ilgų ilgiausių paltu kniaukte iškniukė tą „labas rytas“ – it katinas per morčių, visai kaip scenoje. Aktorius bandė paaiškinti, kaip mes elgsimės banke, bet suprasti, ką sako, nepajėgiau: ėmiau kvatoti jau nebesislepdamas. Keliskart atsiprašiau ir vėl imdavau trūkčioti, vos ištardavo žodį. Matyt, buvo pratęs prie tokių reakcijų: čiupo už rankos ir skynė kelią per minią, o ši pagarbiai skyrėsi ir spoksojo kaip į stebuklą.

Per dešimt minučių reikalas buvo sutvarkytas. Atsisveikindama bandžiau pasakyti, jog

jaučiuosi puskvaišė ir labai atsiprašau, kad juokiais it prisukama lėlė, bet jis tik supratingai linktelėjo. Iki šiol tebesu apie jį labai geros nuomonės.

Antausis naivuoliams

Mūsų šaunumas baigėsi greitkelyje į Miuncheną, nes supuvę žiguliai negalėjo pasiekti magistralėje būtino greičio. Visa kita buvo gerai: suvirtome į Kęstučio Girniaus butą Miunchene, jis davė mums sumuštinį, mes jam – „Atgimimo“ laikraščio komplektą ir butelį. Bet vakare išsirutuliojo nemalonūs pokalbis. K.Girnius prie stalo pareiškė, jog netiki, kad Gorbačiovas paleis Lietuvą į laisvę. Atsimenu, išraudau kaip vėžys ir puolau ginčytis: sotas ir saugiai Miunchene tupintis amerikonas leidžia sau abejoti, ar mes, uždarytieji, išeisim į laisvę.

Dabar suprantu, kad K.Girnius samprotavo kaip politologas, teoriškai bandydamas apibendrinti visus politinės aplinkos veiksmus, tačiau jo šaltumas žeidė emocijas. Tąsyk išpoškinau jam beveik pamokslą. Gerai neatsimenu, bet, rodos, esu pasakiusi, kad nelabai nusimano, kas iš tikrųjų vyksta. Ir kad tikiu, jog Lietuva išsilaisvins. Ir pasipūtusi nudrožiau prie savo miegmaišio. K.Girnius buvo vakarietis. Todėl patylėjo.

Apie blizgutį po kaklu ir juosteles diktofonui

Miunchene nutiko dar vienas komiškas įvykis. Mums, Lietuvoje, galimybė leisti nepriklausomą „Atgimimo“ laikraštį buvo bekrastė vertybė. Nė į galvą neatėjo, kad Vokietijos lietuviams, net patriotams, daugybėje puslapių surašytas vis naujas Lietuvos Konstitucijos projekto variantas gali kelti nuobodulį. Paskambinau poniai Alinai Grinienei, rašytojo ir visuomenės veikėjo Jono Griniaus našlei. Ji susitiko su manimi mieste, pavaišino kavą, bet prieš tai nejaukiai apsidairė, kur kišti didžiulį „Atgimimo“ laikraščių komplektą, kurį atiteptiau dovanų. Garbaus amžiaus moteriai jis buvo per sunkus. Šiaip taip nuvilko komplektą pas kavinės darbininkes ir paprašė laikinai pasaugoti. Supratau, kad atnešiau visai nereikalingą daiktą. Ir tuojau pat padariau dar vieną netaktą. Grininė išsitraukė iš rankinės dovaną man – bižuterinį papuošalą kaklui. Visai nepajutau, kaip ištrūko: „Mes diktofonams juostelių neturime, o jūs mėtote pinigus blizgučiams.“

Ir mudvi abi labai susigėdome: aš buvau jauna ir netaktiška, o ji – pagyvenusi ir neįsivaizduojanti, kaip mes arėme naktimis kurdami tą „Atgimimą“, kuris ir reiškė tikrąjį Atgimimą. Kai išsiurbčiojome kavą, ponias Grininė nusivedė mane į parduotuvę ir už 100 markių nupirko juostelių diktofonui. Manau, kad senyvai pensininkei tai buvo nemaži pinigai ir ji nesijautė laiminga su manimi prasidėjusi. Gali būti, kad prasitarė apie tai K.Girniui, o šis – Alvydui Medalinskui, kuris buvo atbogiņęs į Pasaulio lietuvių jaunimo suvažiavimą Hiutenfelde veikėjų iš Lietuvos. Grįžęs jis pasakė R.Ozolui, kad jo pavaduotoja Urbonaitė reketuoja Vokietijos lietuvius. Pasakiau, kaip iš tikrųjų buvo, o paskui susiradau A.Medalinską ir režiau jam: „Jeigu dar sykį pasipainiosi man po akimis, mano vyras tau išdaužys snukį. Ar aišku?“

Jam buvo aišku. Įtūžusi iš A.Medalinsko išplėšiau papildomą diktofoną „Atgimimo“ redakcijai, nes jis kažkodėl buvo atsakingas už materialias Sąjūdžiui suaukotas vertybes. Tebeturiu tą diktofoną iki šiol – didelį kaip plyta. Ir Grininės pirktas garsajuostės išsaugojau. Bet kai sutinku A.Medalinską, vis dar tebenoriu uždrožti jam į dūdą. Gal kada ir vožtelėsiu.

Keturi nelegalai A.Klimaičio automobilįje

Buvau susitarusi su Vasario 16-osios lietuvių gimnazijos Hiutenfelde direktoriumi ▶

➤ Andriumi Šmitu, kad būsiu priimta pernaktoti nemokamai. Tačiau buvau visai užmiršusi, kad suvažiuos lietuviai iš viso pasaulio ir visos kamarnos bus užkimštos. Mane apgyvendino nemokamai kaip „Atgimimo“ redakcijos žurnalistę, o vyrams teko susimokėti po 120 markių už nakvybę. Nemoku apsaityti, kokio didumo pinigai tai buvo: kai juodu susimokėjo, privalėjome taupyti kiekvieną grašį. Bet kebliose situacijose visada nutinka juokingų dalykų ir atsiranda gelbėtojų. Tuo metu Štutgarte pas vieną iš lietuvių kunigų buvo apsistojęs Arvydas Juozaitis, „Sąjūdžio žinių“ redaktorius. Vokietijoje jis rausė kažkokius archyvus ir ieškojo dokumentų, svarbių Lietuvai. Neatsimenu, kaip nutiko, bet visa mūsų kompanija buvo pakviesta nelegaliai kirsti sieną Algio Klimaičio automobiliu ir vieną parą praleisti Strasbūre. A.Klimaitis Strasbūre įkūrė Lietuvos informacinį biurą ir tapo Lietuvos atstovu. Prieš tai buvo lankęsis „Atgimimo“ redakcijoje ir mus visus pažinojo. Niekas tada nė manyt nenumanė, kad vėliau jis bus apšauktas agentu „Kliugeri“, dirbančiu sovietams.

Ankstų sekmadienio rytą baisiai gerai nusiėkė pajudėjome iš Hiutenfeldo Prancūzijos sienos link. Pasiėnyje turėjome sulaukti A.Klimaičio, persėsti į jo automobilį ir nukakti į Strasbūrą. Neatsimenu jo automobilio markės, bet jis buvo platus it laivas. Iš Hiutenfeldo patraukėme alkanai, nes pirkti pusryčius vokiškomis kainomis buvo per brangu. Bet užtat bagažinėje turėjome lietuviškos dešros, tik duonos ne. Sekmadienį neveikė nė viena parduotuvė, o maža bandelė degalinėje kainavo dešimt markių. Šaltu veidu išlupau iš A.Juozaičio dešimt markių paaiškinusi, kad iki sienos važiuoja mūsų benzinas ir privalo susimokėti. Pasidalijome nedidukę bandelę, užkirtome ir laimingi persėdome į A.Klimaičio automobilį laivą.

Maskva buvo įsakiusi laisvėjančiai Lietuvai nebeduoti užsienio valiutos. Tai reiškė, kad joks pabaltijietis negali pasikeisti pinigų vykdamas į užsienį. Ir asilui buvo aišku, kad viza nieko nereikia, jeigu neturėsi už ką važiuoti.

„Jeigu prie sienos sustabdys, nė vienas nieko nešnekėkite“, – perspėjo A.Klimaitis.

Bet niekas nestabdė – kam rūpi nesaugomas pasienis. Vaziuodama galvojau apie tai, jog trijų kašnių bandelė kainavo tiek, kad Lietuvoje galėtum savaitę gyventi, ir graužiausi, kad nureketavau A.Juozaitį. Ir iki šiol kažkodėl graužiuosi: na, kodėl negalėjau jam tiesiog dovanoti to vieno kašnio? Bet ne: tariamas teisybės jausmas suveikė. Kai praėjo 20 metų, sykį ėmiau jam aiškinti, kaip man nesmagu dėl atimtų iš jo dešimties markių. A.Juozaitis žvelgė į mane skaisčiomis filosofo akimis ir šypsiojosi, tarsi ką tik būtų laimėjęs medalį už plaukimą. Jau tada, Vokietijoje, susivokiau, kad niekada neperprasiu jo mąstymo būdo. Taip ir buvo: maniau, kad jis kuoktelėjo, kai rinkimuose buvo savų nustumtas į šalį Algirdo Brazausko labui, o paskui pasirinko darbą jo komandoje. Po daugelio metų jis man pasakė: „Lietuva buvo verta



Audronė Urbonaitė – kelių romanų autorė

tik A.Brazausko. Privalėjau gerbti žmonių pasirinkimą.“ Nežinau, ką tai reiškia.

Parlamente jautėsi šeimininkas

A.Klimaitis įvairavo į Strasbūro senamiestį, pasiėmė raktus iš budėtojo, pasakė, kad mes iš Lietuvos, ir aprodė viską, kas pastate yra. Maklinėjome po tuščią parlamento posėdžių salę, net pakilnojau kažkurio parlamentaro užmirštus raštus, prancūziškus, ir mane ėmė juokas iš visų pasaulio taisyklių. Galėjau

A.Klimaitis klausinėjo visokių dalykų apie Vytautą Landsbergį ir Romualdą Ozolą, bet tai atrodė savaime suprantama ir nė kiek nekvepėjo šnipinėjimu. Tą šiltą naktį pirmą sykį kilo mintis, kad kiekvienos valstybės kūrimas yra saviveikla ir kad ne viena galybė susikūrė, kai kažkas tupėjo šalia židinio, nes neturėjo pinigų susimokėti už šviesą. Lietuvos įgalioto diplomato finansinė padėtis kėlė šokių tokį nerimą, bet nutariau nesukti galvos dėl atstovavimo Lietuvos valstybei pirmąją gyvenime naktį tikroje Prancūzijoje ir išėjau pasi-vaikščioti po miestelį..

„Būk atidi ir nepaklysk. Sulaukčiau nema-lonumų“, – perspėjo mane A.Klimaitis.

Vyrai liko prie židinio toliau vadovauti politiniams reikalams. Buvau atsargi, kaip A.Klimaitis ir liepė: kai gatvės tolumoje pasirodydavo automobilis, užlįsdavau už medžio. Tik nepagalvojau, kad visa šutvė po kelių valandų tuo automobiliu ieškos manęs. Kai ramiai parėjau (kičinės pilaitės nebuvo įmanoma supainioti su jokių kitu namu), visi buvo persutu-tę. Jau ketino kreiptis į policiją, nors suprato, kad tokia akcija būtų pasibaigusi nesaldžiai. Po daugelio metų niekaip negalėjau suprasti, kodėl neužsirašinėju pokalbių su A.Klimaičiu, A.Juozaičiu ir kitais sutiktais žmonėmis. Tie užrašai dabar, kai daug kas paaiškėjo, turėtų kitokią vertę. Nebuvau nei politikė, nei tikra žurnalistė. Labiau už tą nedovanotiną neapdai-rumą man teberūpi A.Juozaičiui negražintos dešimt markių. Seniai būčiau atidavęs, bet iki šiol nesutariame, koku kursu pinigą reikėtų išmainyti. Sverti derėtų sentimentais: džiugių, bet prarastų iliuzijų kilogramais. ■

Audronė Urbonaitė

Ar turėsime daug biatlono čempionų?

Sportas. Ignalinoje įkurtas Žiemos sporto centras padėjo atsiskleisti Ignalinos vaikų sporto talentams, tačiau tam reikia ne vien talento, bet ir pinigų.

Lukas Čepulis, Karolis Paukštė ir Ugnė Kastanauskaitė – geriausi jaunieji Ignalinos slidininkai, atstovaujantys Lietuvos rinkinei, 2014 m. tapę Lietuvos čempionais savo amžiaus grupėje ir atstovavę Lietuvai Europos jaunimo žiemos olimpiniam festivalyje. Jiems žadama puiki sportinė karjera, tačiau vaikus ugdančios slidinėjimo ir biatlono profesionalai tik dabar pradeda tikėti, kad šio sporto klubai išgyvens.

„Biatlonas – palyginti labai brangi sporto šaka. Per vieną kompleksinę treniruotę, kurią sudaro slidinėjimas ir šaudymas, išleidžiama apie 150 Lt, nes daug kainuoja šoviniai, slidės, tepalai, pagaliau – šautuvas. O norint palaikyti gerą fizinę formą tokios treniruotės turi vykti bent du kartus per savaitę“, – skaičiuoja biatlono treneris Gintas Čepulis.

Jis pripažįsta, kad be privačių rėmėjų pagalbos biatlono Ignalinoje išgyventi labai sunkiai. „Privačias lėšas investuojame į inventorių, stovyklų rengimą, Kultūros ir sporto centras gali nupirkti daugiau šovinių, ginklų – to, ko patys negalime pirkti“, – vardija treneris.

Beje, rėmėjai dažniausiai ir patys yra sportininkai ar sportavę anksčiau, nes tik tokie žmonės žino, su kokiais problemomis susiduria sportininkai, kiek sportas reikalauja lėšų. „Mūsų sporto klubo generalinis rėmėjas Algirdas Puišys – buvęs mano mokinys, kadaise tapęs Lietuvos ir Latvijos biatlono čempionu, tačiau vėliau pasukęs medicinos keliu. Jis mūsų klubą remia ne vien įsteigdamas prizus, bet ir teikdamas finansinę paramą“, – džiaugiasi G.Čepulis.

Beje, A.Puišys remia ne tik du Ignalinos sporto klubus ir sporto mokyklą, bet ir teatrą, kultūros renginius.

Pats jis teigia puikiai žinąs, kad tiek sporto, tiek kultūros organizacijos, jei gautų tik valstybės paramą, vos išgyventų. „Mažesnės sporto šakos net ir Vilniuje gyvuoja iš privačių lėšų, ką jau kalbėti apie mažesnius miestus. Vadinamosios nepopuliarios sporto šakos laikosi dėl privačių iniciatyvų, ir ne tik piniginiu požiūriu, bet ir organizavimo. O juk Ignalina išaugino tokių sportininkų, kaip Algimantas Šalna, kuris tapo biatlono olimpinio čempionu, ir daugelį kitų, garsinusių ir garsinančių Lietuvos vardą ne tik olimpiadose, bet ir kitose varžybose“, – teigia Ignalinos sportininkų rėmėjas.

„Nuo tada, kai mūsų klubą pradėjo remti A.Puišys, vykdamas į čempionatus užsienyje nebesutelpame į aštuonvietį autobusiuką – gerai parengtų vaikų, dėl kurių tikrai ne gėda tarptautinėse varžybose, vis daugėja“, – antrina G.Čepulis.

Jo teigimu, visų problemų tai, žinoma, neišsprendžia, tačiau dabar jų bent jau mažiau. Pavyzdžiui, treneris apgailestauja, kad į olimpinį festivalį, kuris vaikams yra didžiausias tikslas ir siekiamybė, nebuvo galima vežtis tiek vaikų,



Mažesnės sporto šakos net ir Vilniuje gyvuoja iš privačių lėšų, ką jau kalbėti apie mažesnius miestus.

kiek pagal pasirėmimą tikrai būtų galėję vykti, nes Olimpiniis komitetas nustatė kvotą – po du berniukus ir mergaites. „Iš mūsų dar šeši panašaus pasirėmimo berniukai buvo priversti nevykti vien dėl šios nustatytos kvotos“, – teigia G.Čepulis.

Jis prisimena nemalonius jam labai įstrigusius krepšininko Rimo Kurtinaičio žodžius, esą kam švaistyti lėšas kitoms sporto šakoms, jei vien tik krepšiniu galime šlovinti Lietuvą. O juk tuo metu Lietuvos biatlonininkai galėjo drąsiai varžytis su latviais, kurie vien nacionalinio lygio šaudyklas turi dvi, o Lietuvoje veikia tik kelios nedidelės šaudyklos Vilniuje, Ignalinoje, Visagine, Anykščiuose.

„Kartą dalyvavome treniruotėse stovykloje, kurią vedė meistras iš Švedijos, – pasakoja treneris. – Nors sunkiai susikalbėjome, jis, rodydamas Lietuvos žemėlapi, klausinėjo, kur mūsų šalyje yra didžiausios šaudyklos, ir niekaip nesuapratė, kad Žemaitijoje, Pajūryje jų visai nėra. „O

kaip jūs tada turite Tomą Kaukėną? Kaip turite Dianą Rasimovičiūtę?“ – stebėjosi svečias.“

Tad ypač svarbus yra ir valdžios požiūris. Ir ne tik nacionalinės, bet ir vietos valdžios dėmesys.

Dėl Ignalinos, abiejų pašnekovų teigimu, galima sakyti, gyventojams labai pasisekė, nes valdžia sudaro sąlygas rūpintis savo kraštu, iš tiesų puoselėja Ignaliną ir nestokoja dėmesio sportui. Pavyzdžiui, neseniai įrengtas naujas baseinas, pastatytas futbolo stadionas, planuojama įrengti stacionarius maršrutus orientacininkams.

Žinoma, lėšų tenka prasimanyti ir patiems sporto klubams. „Pinigų stengiamės pritraukti ir patys – skiriame klubui 2 proc. lėšų, patys rašome projektus“, – prisipažįsta G.Čepulis.

Vis dėlto ir sportininkų, ir rėmėjų nuomone, tolesnė jaunųjų Lietuvos biatlonininkų sportinė karjera labiausiai priklausys nuo Lietuvos tautinio olimpinio komiteto požiūrio į šią sporto šaką. ■

Elena Daujotaitė

Indonezija reikia mėgautis lėtai

Kelionės. „Gražu, jauku, įdomu, skanu ir nebrangu“, – taip keliavusieji apibūdina Indonezijos salas. O juk tiek ir tereikia net pačioms įdomiausioms atostogoms.

Pavargusių nuo žiemos pilkumos ar pavasarinio purvo lietuvių akys vis dažniau krypta į egzotiškąją Indoneziją, tituluojamą atostogų rojumi, mat orai čia bene visus metus džiugina 25 laipsnių šiluma. Tad, atrodytų, telieka išsirinkti salą ir mėgautis saule, smėliu bei bangomis. Tačiau čia yra kur kas daugiau įdomybių nei vien pašėlusios vandens pramogos.

Indonezijoje suskaičiuojama apie 17–18 tūkst. salų, kuriose galima atrasti visko, ko tik geidžia nuotykių ir įspūdžių ištroškusi turistų širdis. Mažiau nei trečdalis salų yra apgyvendintos, jose galima lankytis egzotiškiausias šventyklas ir stebėti įdomius ritualus. Kitose veši džiunglės, dunda ir rūksta niekada nenurimstantys ugnikalniai, jūroje akį džiugina spalvingi koraliniai rifai bei tūntai įvairiaspalvių žuvų.

Tad susiruošus į Indoneziją svarbu prisiminti vieną taisyklę – šiukštu neskubėti ir nesiversti per galvą. Juk visų salų per vieną kelionę neapiplauksi, visų įdomybių apžiūrėti nespėsi, visų pramogų neišbandysi, visų patiekalų neišragausi. Telieka atsipalaiduoti ir atostogomis mėgautis neskubant. Būtent taip keliaudama su šeima elgiasi stilistė Agnė Gilytė.

„Išsinuomojame automobilį ar motorolerį ir keliaujame iš anksto neužsisakinėdami viešbučių. Mes mėgstame laisvę ir ekspromtą, kai būname kur norime ir kiek norime. Ir galime išvažiuoti, kada tik mums šauna į galvą. Mes visada šitaip keliaujame ir dar niekada nenusivylėme“, – sako Agnė, pridurdama, kad tokį kelionės būdą rinkosi ir Indonezijoje.

Agnė su šeima Indonezijoje ilsejos tris savaites, per kurias aplankė tris labai skirtingas salas – Balio, Gili Airo ir Lomboko.

O kiek tokia kelionė gali kainuoti? „Tie, kurie mano, kad Indonezijoje ar bent Balio saloje yra brangu, klysta. Arba gal žmonės pakliūva į viešbučių kompleksinius pasiūlymus... Bet kai keliauji savarankiškai ir viską planuoji pats, kelionė nepabrangsta iki kosmoso“, – tikina Agnė. Ir nakvynės kainos labai neplonina piniginių. Agnės šeima ne rinkosi prabangius viešbučius su programa „viskas įskaičiuota“, bet nuomodavosi užmiesčio namus arčiau jūros. Viena naktis kainavo apie 30 eurų. Pasak Agnės, įmanoma rasti nakvynę ir už dešimt dolerių, tik komforto būtų mažiau.

Pažintį su Indonezija Agnė pradėjo nuo bene pačios spalvingiausios ir labiausiai turistų mėgstamos Balio salos, esančios vos už kelių kilometrų nuo Javos salos. Sena legenda pasakoja, kad Javos karalius už nepaklusnumą išvarė savo sūnų ir palaukęs, kol šis nužingsniuos siaura sausumos sąsmauką į gretimą salelę, užbrėžė liniją. Siaurutę sausumos juostelę nuplovė vanduo. Tačiau kažin ar neklaūžada sūnus buvo nubaustas

tas taip smarkiai, mat giriamasi, kad Balio saloje galima rasti visko, kuo taip didžiuojasi kitos Indonezijos salos, – šventyklų, ryžių terasų, niekada nesibaigiančių švenčių, gerą orą, nuostabią jūrą ir jaukius paplūdimius, kurie vienur juodi nuo lavos, o kitur džiugina aukso soalvos smėliu.

Būtent poilsį Uluvatu miestelio paplūdimyje Agnės šeima ir pasirinko pirmiausia. „Nors čia ir labai patiko, atsipūtę nusprendėme keliauti kitur ir persikėlėme į Gili salas“, – pasakoja keliautoja.

Šeima apsistojo Airo saloje, kuri garsėja itin ramia, net pačia ramiausia atmosfera iš visų Gili salų, čia mėgsta atostogauti šeimos ir vyresnio

dyti, tačiau mes su vyru nesame nardytojai, o štai galimybės paplaukioti banglentėmis nėra. Taigi mums čia buvo nyku ir nuobodu“, – pasakoja Agnė.

Kadangi buvo likę dar daugiau nei pusę atostogų, šeima nusprendė keltis į Lomboko salą.

Indonezijoje patogu iš vienos salos į kitą keltis keltais. Tačiau pasirinkus visuomeninį transportą, pasak Agnės, verta žinoti, kad nors toks keliavimo būdas gerokai pigesnis, keltas išplaukia tik tada, kai susirenka 30 žmonių. Taigi gali iškelti po valandos, o gali ir kitą dieną, kai susirinks visi keleiviai. Plaukti privačiu keltu kainuoja brangiau, bet sugaištama mažiau laiko.

Lomboko saloje vyrauja islamas. Pasak Agnės, tai ir jaučiama. Hinduistai ir budistai gerokai ramesni, negriebs už skverno siūlydami savo paslaugas ar prekes, o šioje saloje gyventojai nesikuklindami stveria už rankovės, kad atkreiptų dėmesį. „Beje, ir sala labiau prišiuoklinta, visur „prikleckinta“, – šypneli Agnė.

Nepaisant šiukšlių, Lomboko sala garsėja nuostabiais laukiniais paplūdimiais, kuriuose jūra ir bangomis galima mėgautis vienumoje. „Paplūdimiai nuostabūs. Važiuodavom motoroleriu, ir jei paplūdimyje matydavome bent tris žmones, mums tai jau netikdavo, taigi traukdavome kitur. Ir greitai atrasdavome kitą tuštutėlį paplūdimį, kuriame gera kad ir visą dieną praleisti besimėgaujant saule, smėliu, skaidriu jūros vandeniu“, – pasakoja A.Gilytė ir priduria, kad čia užteko laiko ir aktyvioms pramogoms.

Verta paminėti, kad Lomboko saloje netrūksta ir kitų pramogų. Turistai, prisimėgavę auksiniu šnarančiu smėliu ir turkio spalvos jūra, neretai susigundo gana sudėtingais pėsčiųjų žygiais per džiungles arba bando savo ištvermę karštyje žingsniuodami vieno iš keturių beveik 3 km siekiančių ugnikalnių link.

Bet pats įspūdingiausias ir vaizdingiausias trečio pagal dydį Indonezijoje Rindžanio ugnikalnio krateris. Užkopus į 2726 m aukštį prieš akis atsiveria stulbinantis vaizdas: kraterio tyvulioja Segara Anako ežeras, kurio centre dar pūpsio nemaža sala. Akį traukia ir rūstoka vulkaninių kalnų panorama, žaliuojantys laukai ir jūros mėsos.

Beje, bet koks kopimas į kalnus džiugina egzotiškais ir neįprastais vaizdais: ūksmingos džiunglės, kunkuliuojančios ir garuojančios karštos versmės, ledinio vandens kriokliai, kurių pūslai neblogai atgaivina žygeivius.

Atsipūtę Lomboko salos paplūdimiuose Agnė su šeima patraukė atgal į Balio salą „Po dviejų savaičių jau buvome pavargę nuo saulės (būna ir



ASMENINIO ARCHIVO NUOTRA.

Indonezijos salos žavi įspūdingais krantais

amžiaus žmonės. O, tarkim, Travagano sala žinoma dėl aktyvaus gyvenimo tiek dieną, tiek naktį, čia gausu linksmo jaunimo ir pašėlusių vakarėlių.

„Mes pamanėme, kad keliaujame su vaiku, tai mums ten labai patiks, bet vis dėlto nepatiko. Tėn taip ramu, kad jau net pernelyg“, – sako A.Gilytė ir pabrėžia, kad kiek yra žmonių, tiek nuomonių – kitiems gal ten būtų idealu atostogauti.

Tačiau saloje buvo ir kitų trūkumų. Pasak Agnės, jų šeima mėgsta įdomiai ir skaniai pavalgyti, ypač paragauti patiekalų, kurių Lietuvoje negausi, pavyzdžiui, šviežios, ką tik pagautos žuvies ir jūrų gėrybių. Tačiau, įdomus paradoksas, šioje saloje šviežios žuvies, aštuonkojų ar krabų, kuriuos būtų galima išsirinkti turguje ar restorane ir paprašyti čia pat pagaminti, nėra.

„Paplūdimiai dar pusė bėdos, nors ir ne tokie puikūs kaip Balio saloje. Prie salos galima nar-



Įdomu stebėti grakščias moteris su nešuliais ant galvų



Balio sala garsėja šventyklomis



Atvykėlio akiai neįprastos ryžių terasos

Išpuošti šventyklos vartai



Grakšti Barongo šokėja



Šventyklos ir ugnikalniai

Turint daugiau laiko ir vykstant į kitas Indonezijos salas būtina aplankyti tokias vietas, kurių niekur kitur pasaulyje nepamatysi ir nieko panašaus nerasi.

Javos saloje esantis Prambanano šventyklos kompleksas yra didžiausia Indonezijos šventykla, skirta Šivai. Nuostabus tarsi iš juodai pilkšvų ažūrinių pynių IX a. pastatytas ir Šivai skirtas bokštas sminga į dangų 47 metrus, šalia stiebiasi dar keli, ne mažiau svarbūs bokštai, skirti Brahmai ir Višnui, o aplink paбірę 200 gerokai smulkesnių šventyklėlių, skirtų dievų tarnams ir pagalbininkams. O kiek čia skulptūrų ir bareljefų, vaizduojančių mitinius įvykius!

Štai Ramos žygdarbiai, beždžionių karaliaus Hanumano išdaigos, stypso mitinis Indonezijos paukštis Garuda. Vaikstant čia neapleidžia mintis, kad tereikia stipresnio žemės drebėjimo ar dar šimto metų, ir visos šios grožybės bus nušluotos nuo žemės paviršiaus. Mat prieš kelis šimtmečius šis kompleksas buvo apleistas, XIX a. archeologai šventyklą atrado iš naujo, o XX a. čia jau buvo leista apsilankyti ir turistams. Galop į amžiaus pabaigą iš lėto įsivažiavo ir restauravimo darbai, tačiau 2006 m. įvykęs žė-

mės drebėjimas šventyklas stipriai nuniokojo – griuvo ne vieno pastato sienos.

Javos saloje reikėtų neaplenkti ir laiptuotos piramidės formos Borobuduro šventyklos. Piramidę puošia daugiau nei 500 bronzinių ir akmens Gautamos Budos statulų, daugiau nei 2500 akmens bareljefų, kurių beveik pusė vaizduoja Budos gyvenimo ir nušvitimo kelią. Šventykla baigta statyti IX a., tačiau po poros šimtmečių išsiveržęs šalia esantis Merapio ugnikalnis šventyklą užklojo storu lavos ir pelenų sluoksniu. XIX a. šis architektūros šedevras buvo atrastas, atkastas, tačiau viso buvusio grožio ir didybės atkurti nebepavyko – nemažai statulų dingo, kitos neteko galvų, nukentėjo ir bareljefai.

Apie 1970 m. UNESCO skyrė pinigų statiniui restauruoti, darbai truko dešimtmetį ir kainavo apie 25 mln. JAV dolerių. Borobuduro ir Prambanano šventyklos yra įtrauktos į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą. Kiekvienoje šalyje norisi pamatyti tai, ko nėra Lietuvoje. Todėl vienas įspūdingesnių reginių yra ugnikalniai. Besivaikantiems pasaulinių rekordų bus įdomu žvilgtelėti į Anak Krakatau, esantį tarp Javos ir Sumatros salų. Šis vulkanas iškilo

anksčiau buvusio Krakatau vietoje, kurio kūgis sprogo 1883-aisiais. Sprogimo garsas buvo girdimas net už 5 tūkst. km, kilo milžiniškas cunamis, o dulkių debesys apskrėjo aplink Žemę ir keliais laipsniais atvėsino klimatą.

Tačiau norint pamatyti šį kalną reikia ieškoti, kas prie jo nuplukdys. Tad patogiau keliauti prie niekada nerimstančio ir vis dundančio, dūmais bei žiežirbomis besisvaidančio 2329 m aukščio Bromo ugnikalnio Javos saloje.

Tiesa, kelionė gana varginanti, ypač viešuoju transportu, tačiau vaizdai verti dėmesio, mat šalia Bromo ugnikalnio stūkso dar keli vulkanai. O pats peizažas greičiau primena Mėnulio kraterius ir kanjonus, kuriuose pūstelėjus vėjui prasčiaučia vulkaninių dulkių audra. Rekomenduojama užkopti į kalnus saulei tekant – tada atsiveria patys gražiausi reginiai. Beje, ramybe čia labai nepasidžiaugsi, nes tai populiarus turistinis objektas, gausiai lankomas keliautojų.

Norisi dar įspūdingesnių vaizdų? Vadinas, metas į Floreso salą, kurioje yra aktyvių ugnikalnių. Bene fantasmagoriškiausias vaizdas atsiveria nuo Keli Mutu ugnikalnio

(apie 1,5 tūkst. m aukščio) kraterio krašto. Kraterio centre tyvuliuoja juodos, tamsiai žalios ir šviesiai žalsvos spalvos ežerai. Beje, metams bėgant, kai vandenyje ištirpsta vis kitų medžiagų, ežerai gali paruduoti, paraudonuoti ir pamėlynuoti.

Žvelgdamas į siera ir lava kunkuliuojančius ugnikalnius nejučia prisimeni drakonus. Juolab kad Indonezijos salyne galima sutikti ir šių padarų. Tikriausiai kiekvienam besidominčiam šiuo salynu žinomas Komodo drakono pavadinimas – mat taip kartais pavadinamas Komodo varanas.

Salose gyvena apie 3 tūkst. varanų. Didieji varanai pasižymi jėga: keliese užpuolę lengvai įveikia buivolą. Beje, varanai pavojingi ne tik dėl savo milžiniškos jėgos – net lengviausias jų grybštelėjimas dantimis gali būti mirtinas dėl nasruose besiveisiančių bakterijų. Todėl reikėtų vengti labai artintis net turistinėse vietose specialiai laikomų ir penimų roplių, ypač nežinant jų įpročių.

Beje, juokaujama, kad Komodo saloje turistų daugiau nei varanų, todėl vietinėse agentūrose verta pasiklausinėti, kur galima ramiai stebėti šiuos įspūdingus gyvius. ■

► taip) ir pasiilgę kitokio gyvenimo būdo patraukėme į Ubudo miestelį“, – šypseli pasakodama Agnė ir pataria šiam miesteliui bei jo apylinkėms skirti bent savaitę, kad viską spėtum pamatyti ir išbandyti.

Deja, Agnės šeima teturėjo keturias dienas, per kurias spėjo apibėgti vietines įžymybes – šventykla, karališkuosius rūmus, vaizdingas ryžių terasas ir Šventąjį beždžionių mišką, kuriam gyvena įžulokos ilgauodegės makakos.

Priminsime, kad musulmoniškoje Indonezijoje Balio sala įdomi tuo, kad joje išlikusi sumišusi hinduizmo ir budizmo religijomis grįsta kultūra, kurios nepaveikė nei Indonezijoje paplitęs islamas, nei salas kolonizavę olandai, nei armijos turistų. Tai akivaizdu ne tik lankantis šventyklose, kurių čia suskaičiuojama nuo 10 iki 15 tūkst. (beje, kartais juokaujama, kad Indonezijos salose vis labiau įsigalint islamui visi hinduistų dievai subėgo į Balį), bet ir stebint kasdieninius aukojimus.

Kasdieninis gyvenimas Balio saloje neatskiriamas nuo dvasinio pasaulio. Vietiniai gyventojai bent kelis kartus per dieną aukoja vaisių, gėlių ir smilkalų savo dievams šventyklose ir mažutėse šventyklėlėse ar šalia keisčiausių būtybių statulėlių, kurių čia, rodos, pristatyta tiesiog gatvėse prie kiekvieno kampo. Pasirodo, kiekvienas miestas, kiekvienas kaimas, bendruomenė, gatvė, profesinė grupė ar netgi šeima ją globojančiam dievukui stato šventyklą pagal savo finansines išgales.

Išpūdingas aukojimo ceremonijas teko stebėti ir Agnei. „Kiekvienas miestelis turi per metus dvi dienas, kada vyksta didysis aukojimas. Tolumoje pasigirsta lyg varpelių skambesys, lyg ksilofono garsai. Tada pasirodo procesija – išdidžiai eina tradiciniais drabužiais apsirengusios moterys, nešdamos pintus krepšius žiedlapių, vaisių, šiek tiek kitokio maisto. O kiek spalvų, kiek kvapų! Labai įdomu“, – prisimena keliautoja.

Įdomu ne tik stebėti tokias apeigas, bet ir apsilankyti šventyklose, kurios kaip tyčia harmoningai įkomponuotos pačiose gražiausiose ir romantiškiausiose salos vietose – ant ežero ar jūros bangų skalaujamų uolų, kalnuose ar urvuose. Pavyzdžiui, grakšti ir lengva daugiaaukščių stogais padabinta *Taman Ayun* šventykla pastatyta tvenkinio viduryje, Ulun Danu šventyklos sienas, rodos, šimtmečius skalauja Bratano ežero vilnys, o pietinėje salos pakrantėje ant į jūrą smingančio bene 100 m aukščio skardžio stūkso juodos uolienos sienomis stebinanti *Pura Luhur Uluwatu* šventykla. Tai viena labiausiai vietinių gyventojų gerbiamų ir lankomų šventovių.

O kaip nepaminėti įsivaizduojamame baliečių pasaulio centre esančio galingo 18 šventyklų komplekso *Besakih* ar netoli Kedino kurorto esančios nedidelės *Tanah Lot* šventyklos. Ši šventykla pastatyta ant uolos, kyšančios iš jūros. Beveik visi kelių kilometrų gida rekomenduoja čia apsilankyti saulei leidžiantis, mat saulėlydis nuspalvina jūrą geltonais ir raudonais atspalviais, o šventyklos šešėliai tįsdami įgauna keisčiausias formas. Beje, tai bene romantiškiausia salos vieta, tad prie damos su žiedu suklupęs sutrikęs vyriškis – čia gana dažnas vaizdas.

Na, o keisčiausios titulų pelno *Goa Lawa*

šventykla, įkurta prie pat šventos šikšnosparnių uolos. Naktinių padarų čia daugybė – vieni dieną snaudžia kekėmis apribę medį, kiti pakibę ant olos lubų ir sienų.

Beždžionės taip pripratusios prie turistų, kad ne tik nesidrovėdamos ima iš rankų maistą, bet ir pačios reikalauja tuoj pat jas kuo nors pavaišinti. Neišsireikalavusios vaisių (keršija šie gyvūnai be gailės) tuoj šoka ant šakų ir pasitūstina ant gobšulio galvos.

Beje, atidumas šalia tokių padūkėlių būtinas, mat jos iš žioplesnio keliautojo tuoj pat nugvelbia viską, kas tik patraukia jų akį, – kepurę, skarelę, blizgančius papuošalus, nuo nosies nutraukia akinius, iš rankų išplėšia telefoną, fotoaparata ar kamerą. O tada gaudyk vėją džunglėse.

Balio saloje grožintis šventyklomis verta nepamiršti ir žemiškų dalykų, kad ir savo skrandžio, kurį palepinti saloje nesudėtinga. Dažnai užtenka apsilankyti vietiniame turguje ir prisipirkti egzotiškiausių vaisių, tokių kaip vadinamasis drakono vaisius, durijus ar gvajava, ir mėgautis visais įmanomais skoniais bei kvapais – nuo gaivių saldžių aromatų iki pūvančio lavono smarvės.

Tačiau reikia ne tik išragauti visus neįprastus vaisius, bet ir apsilankyti restoranuose bei kavinėse, žinoma, prieš tai panaršius internete, pasiskaičius ir susirankiojus draugų ar kitų keliautojų atsiliepimų, kad netektų nusivilti. Štai Agnė, anot jos, atlikusi namų darbus ir pasidomėjusi rekomendacijomis, Ubudo miestelyje mėgavosi neįtikėtinai puikiais valgiais.

„Čia gausybė įdomių restoranėlių, kuriuose galima puikiai pavalgyti. Viskas buvo labai skanu, natūralu, organiška. Pavyzdžiui, ragavome veganiško maisto, tai net vyrai valgė ir džiau-gėsi, kad ir be mėsos galima taip puikiai pavalgyti: patiekalai subalansuoti, estetiškai patiekti. Dar kitur buvo restoranai, susietas su joga, čia galima paragauti ajurvedinių patiekalų. Tiesiog eini per miestą ir valgai keturis penkis kartus vietoj dviejų, nes viskas labai skanu, norisi viską išbandyti ir gaila prarasti progą“, – juokdamasi pasakoja Agnė.

Pamalonių gomurį galima pasidairyti ir suvenyrų. Pasak A.Gilytės, Balyje dėmesio verti audiniai, namų apyvokos daiktai. Na, o tie keliautojai, kurie įsirenginėja namą ar butą, gali nesuklindami griebti jūrinių konteinerių ir apsipirkę išsiųsti į Lietuvą. „Sunku net papasakoti, ką baliečiai išdarinėja su stiklu ir medžiu. Taip medį išpjaustinėja ir išdrožinėja, kad, rodos, daiktas iš plonyčių nėrinių padarytas“, – tikina stilistė ir priduria, kad tokie dirbiniai – ne prasto skonio suvenyrai, bet labai estetiški daiktai, kuriuos nesunkiai galima prisitaikyti butyje Europoje.

Keliautojams, turintiems laiko, Agnė iš Ubudo rekomenduoja nuvykti į Seminjako miestelį, garsėjantį vietiniais dirbiniais ir audiniais. Na, o kelionių gida rekomenduoja nepraleisti progos užsukti į pakeliui esančius etnografinius kaimus, kurių gyventojai linkę gyventi kaip žiloje senovėje, laikydamiesi senųjų tradicijų ir nesivaikydami modernių išmonių. Būtent tokiuose kaimuose verta pasidairyti medžio dirbinių, batikos metodu dažytų audinių, kurie esą spalvas gali išlaikyti ne vieną dešimtį metų. ■

Daiva Urbienė

Faktai apie Indoneziją



Daugiaaukščiai šventyklos stogai

Indonezijos Respublika – didžiausia pasaulio salų valstybė, esanti Azijos pietrytinėje dalyje. Sostinė ir didžiausias miestas – Džakarta. Plotas – 1,9 mln. kv. km. Gyventojų – apie 257 mln. Indoneziją, įvairių šaltinių duomenimis, sudaro 14–18 tūkst. salų, iš jų tik 992 salos yra gyvenamos. Visoje Indonezijos Respublikoje apie 87 proc. tikinčiųjų sudaro musulmonai, o hinduistų tėra apie 2 proc. Balis – Indonezijos sala ir provincija, esanti tarp Javos ir Lomboko salų. Sostinė – Denpasaras. Gyvena beveik 4 mln. žmonių. Apie 93 proc. gyventojų išpažįsta hinduizmą. Lombokas – vulkaninės kilmės Indonezijos sala, priklausanti Vakarų Mažosioms Sundos saloms. Salos centras – Mataramas. Gyvena apie 2,4 mln. gyventojų. Vyraujanti religija – islamas. Gili salos (Travagano, Meno, Airo) – Indonezijos salos, esančios į šiaurės vakarus nuo Lomboko salos. Mažoje Airo saloje gyvena vos 2 tūkst. žmonių. Lietuviškos kelionių agentūros keliones į Indoneziją siūlo nuo 790 eurų (aplankant tik Balio salą) iki 1700 eurų (aplankant Indonezijos salas ir Singapūrą). Verta nepamiršti, kad tokios sumos neužteks, keliautojai dar papildomai turės mokėti už ekskursijas, sveikatos draudimą, vizą, o kai kuriose agentūrose perkant kelionę papildomai prisireiks mokėti už skrydžius ar keltų bilietus. Pigiau keliauti savarankiškai. Atidžiai sekant lėktuvų bilietų kainas, galima rasti bilietų į Džakartą nuo 500 eurų, be to, visada pigiau pirkti turus, ekskursijas ar gido paslaugas vietinėse kelionių agentūrose.

Ar veidrodis kaltas?

Prieš pradėdamas rašyti šį tekstą kažkelintą kartą prisiminiau garsiąją Bernardo Shaw frazę: „Kuo geriau pažįstu žmones, tuo labiau myliu šunis.“ Vis sugrįžtu mintimis prie jos ir tada, kai prieš mane kabinete sėdi dar vienas gyvenimo negandų išvargintas žmogus.

Jis pasakoja nesibaigiančias išnaudojimo ar kitokios patirtos skriaudos kupinas istorijas. Liūdniausia, kad nevilgti nelaimėliui dažniausiai kelia ne kažkokios mistinės gyvenimo aplinkybės ar darbo sunkumai. Už kiekvienos tokios istorijos stovi žmogus. Toks pat paprastas ir toks pat neretai nuskriaustas. Bėda ta, kad savo skriaudos jis paprastai nepastebi, mano esąs sėkmingas ir galingas, todėl nevengiantis skriausti kito.

Žmogus iš tikrųjų yra sudėtinga būtybė. Matyt, ne veltui kyla tiek svarstymų ir ginčų, iš kurgi mes šioje planetoje atsiradome. Ateivių atneštas genas ar koks kitoks gyvybės pradžios dirgiklis? Evoliucinės raidos šaka? Ar tikrai Dieviškosios valios sukurta ir į Jį panaši būtybė? Kartais sakau, kad jei kas nori būti beždžionės palikuoniu – prašom, jūsų valia. O aš vilnuosi, kad vis dėlto esame dieviškos būtybės, tikrai savo atvaizdu į Jį ir panašios.

Deja, šioje vietoje ir vėl prisimenu garsiąją frazę... Pernelyg daug skausmo girdžiu savo kabinete, kad galėčiau patikėti, jog Dievas kūrė šį pasaulį pagal savo planą ir apgyvendino jame žmones. Nebent duodamas mums protą Jis tikrai pajaukavo ir dabar smaginas matydamas, kaip mes kuičiamės savo šiukšlėse, papildami jomis ne tik save, bet ir aplinkinius. Tačiau ir vėl prisimenu, kad Dievas nėra gerų paslaugų tarnyba, kuri kiekviename žingsnyje veda žmogų už rankos ir nurodo jam, jog negalima skriausti mažesnio už save ar grasinti aplinkiniams karu. Jis mums suteikė šansą, o atlygis laukia ten, už gyvybės ir mirties ribos.

O gal tikrai žmogus gimė kaip evoliucinės grandinės išdava? Ir dar ne visai sėkminga... O gal iš tiesų ateiviai į Žemę atnešė kažkokį nenusisėkusių geną ar jų pačių didžiųjų tyrinėjimų ir atradimų atlieką ar nesėkmingą produktą? Bent jau tokios mintys aplanko tuomet, kai girdžiu begalinį liūdesį ar skausmą.

Ir vis dėlto – kas gi tas žmogus? Kodėl jis kenčia ar kankina kitą? Kodėl, užuot puoselėjęs savo žemiškąją buveinę, ją naikina? Kodėl naikina ir savo brolius niekam nereikalingame kare? Štai kada į galvą ateina mintis: mes iš tikrųjų esame dieviškos būtybės! Juk tik visiškai bejėgis padaras, suvo-

Mes visi ieškome saugumo tam, kad galėtume gyventi visavertį ne tik dvasinį, bet ir fizinį gyvenimą.

kiantis savo niekingumą prieš Amžinybę, tegali desperatiškai kovoti dėl savo valios ir jėgos įtvirtinimo! Jei žmogų sukūrė Dievas, tai jis turi savo pasąmonės kerteleje nešiotis ir savo bejėgystę. Ir tikrai nešiojasi, o besinesiodamas ją skleidžia ir aplinkui save – juk taip baisu įsisąmoninti egzistencinę negalią ir savo trapumą, tad geriau ją bet kokia kaina bandyti atiduoti kitiems.

Žmogus gyvena siekdamas patirti saugumą. Tokia yra psichologinė mūsų misija gyvenime. Ir tokia mūsų išgyvenimo sąlyga. Daug kas sako, kad žmogui reikia maisto, šilumos ar kokio kitokio fizinio komforto, nes jis yra biologinė būtybė. Beždžionės atšaka... O aš manau, kad mes vis dėlto esame ir dvasingos būtybės, nes be saugumo jausmo neturime ir noro valgyti ar ieškoti fizinio komforto, neretai atiduodami save į likimo rankas: „Et, tebūnie, kam lemta nutikti...“ Patirtis rodo, kad depresija atima ne tik gyvenimo džiaugsmą, bet ir norą tęsti savo egzistenciją Žemėje.

Tai gi mes visi ieškome saugumo tam, kad galėtume gyventi visavertį ne tik dvasinį, bet ir fizinį gyvenimą. Kūdikis į šį pasaulį ateina tikėdamasis saugumo iš artimiausio jam žmogaus – motinos. Deja, nepatirdama saugumo pati, ji neretai nemoka jo suteikti ir savo atžalai. O šis pratęsias negandų ratą, kai užaugęs nesaugumą perduoda savo vaikams. Ir taip iki



begalybės. Ačiū Dievui, kad greta nesaugių motinų atsiranda saugūs tėvas ar seneliai, auklėtojai, mokytojai...

Bet nesaugumas nėra tuščia sąvoka. Jis neretai gimsta dar tuomet, kai mama neturi laiko ar noro skirti savo mažyliui tinkamo dėmesio, apipindama savo argumentus kvailomis legendomis apie būtinybę „nelepinti“ vaiko, apie tai, kad „nė vienas vaikas neužauga nemuštas“, ar dar koku kitu įsitikinimu. Nepažindamas saugumo, žmogus nesuteiks jo ir kitam. Bet čia ir iškyla mūsų proto, kurį, matyt, tikrai Dievas mums davė mūsų niekingumui patvirtinti, galia – mes greitai randame argumentų savo neįgalumui pateisinti. Ir imame tada aiškinti savo netinkamą elgesį „protingais“ argumentais: „viskas

tavo labui“, „aš tik noriu, kad būtų geriau“ ir t.t.

Žmogus, priešingai nei gyvūnai, į savo kūdikį neretai žvelgia savininko akimis. Štai kodėl girdžiu istorijas apie tėvus, kurie niekaip nepaleidžia savo vaikų, nors šie jau ir į ketvirtą ar penktą dešimtį įžengę. Vis tas šventas melas: „Aš tau viską atidaviau, o tu...“ O melas čia todėl, kad niekas juk pats į šį pasaulį nesiprašo, ir jei paleidžiame į jį savo atžalą, tai privalome ja pasirūpinti, o ne galvoje kurti savotišką verslo planą – „aš tau dabar atidirbsiu, o tu man paskui...“

Melas ir todėl, kad senstantys tėvai tiesiog bijo pripažinti savo senkančias jėgas, o kartu ir įsisąmoninti savo nesaugumą, todėl nuolat jį stengiasi užmesti ant savo vaikų pečių, kurdami situacijas vis kitokiai šių gyvenimo kontrolei. Deja, turime suprasti paprastą tiesą – vaikus auginame ne sau...

O kartais mes šią sąvoką įsisąmoniname pernelyg gerai. Tiek, kad net nustojaime jais tinkamai rūpintis, palikdami savo pačių valiai gerojai per anksti. Ir vis nematome savo atsakomybės, kartais ne rinkdamiesi „protingus“ pasiaiškinimus, bet atsakomybę tiesiog užversdami ant svetimų pečių.

Tokia mintis ateina prisimenant vis dar rusenanti lietuvių nuotykių Norvegijoje skandalą. Negalėdami niekaip pateisinti netinkamo elgesio su vaikais, mūsų tautiečiai, padedami įvairaus plauko Garliavos lygio „kovotojų“ už vaikų teises, visą atsakomybę suvertė „žiauriams“ norvegų valdininkams, paversdami save kankiniais ir aukomis. Bet juk, matyt, kažkas buvo tikrai ne taip jūsų elgesyje su vaikais, mielieji, jei į tai dėmesį atkreipė Norvegijos vaikų teisių tarnybos! Juk tik jums, septynetui, kilo problemų, bet jų nekilo daugybei Norvegijoje gyvenančių tautiečių. Kaip čia taip?

O kad mes neretai nesugebame tinkamai rūpintis vaikais, matyt, įrodo ir tas faktas, kad pernai daugiau nei dviem šimtams tėvų Lietuvoje buvo apribotos tėvų teisės. Kur jūs, kovotojai su „barbarais“? O gal supraskime ir dar vieną dalyką: jei esame svečiuose, tai ir elkimės kaip svečiai. Laikykimės šeiminių sukurto taisyklių, o jei nepatinka, tai niekas užsibūti Norvegijoje neverčia.

Tai gi esame reiklūs. Bėda tik ta, kad reiklumas neretai nukreipiamas į kitus, bet save kažkodėl pamirštame. Būdami nesaugūs patys, griauame gyvenimą ir kitiems, o jei pirštu kas nors baksteli ir į mūsų atsakomybę, imame priešintis savo bejėgystei. Nepripažindami jos, neįsisąmonindami savo dvasinio neįgalumo, žmonės bejėgystę nesąmoningai perduoda kitiems, dažnai – savo vaikams, nes šie iš tėvų besąlygiškai priima viską. Kaip jau minėjau, jie neretai negali neperimti tėvų bejėgystės ir užaugę, griaudami savo gyvenimą ir tą pačią negalią perduodami jau savo vaikams.

Bet jei mes staiga suvokiame, kokie silpni ir nesaugūs esame, imamės kitokios taktikos – atsigręžiame prieš mus sugėdinusius ar nesaugumą parodžiusius asmenis ir tuomet jaučiamės galingi kovodami su jais. Kovodami, nes savo bėdas ir gėdą perduodame jiems. O juk tiesa kartais slėpi paprastame teiginyje: ne veidrodis kaltas, kad atvaizdas negražus... ■

Raimundas Milašius
Psichoanalitikas

Savaitraščio VEIDAS 2015 m. prenumerata



TRUKMĖ

KAINA INTERNETĖ * JURIDINIAMS ASMENIMS BEI PRENUMERATOS TARNYBOSE

KAINA INTERNETĖ* FIZINIAMS ASMENIMS

12 mėn.

100,79 EUR / 348 Lt

79,94 EUR / 276 Lt

6 mėn.

50,39 EUR / 174 Lt

39,97 EUR / 138 Lt

3 mėn.

25,20 EUR / 87 Lt

19,98 EUR / 69 Lt

1 mėn.

8,40 EUR / 29 Lt

6,66 EUR / 23 Lt

* <http://prenumerata.veidas.lt>



Lietuvos **nacionalinis**
operos ir baletas
teatras

95-asis SEZONAS

VISĄ SPEKTALĮ ŽAIŽARUOJANČIOS MEILĖS SPALVOS IR AKIVAIZDUS MEILĖS ELIKSYRO POVEIKIS!

vasario 27 d. 18.30 val.

Meilės eliksyras

Gaetano Donizetti

Dainuoja

Tomas Pavilionis

Joana Gedmintaitė

Tomas Tuskenis

Arūnas Malikėnas

Marta Lukošytė

Dirigentas

MODESTAS PITRĖNAS



Informacija tel. (8 5) 262 0727, (+370) 615 51 000, (+370) 612 46 614 arba interneto svetainėje www.opera.lt

GENERALINIS RĖMĖJAS

BOSCA

INFORMACINIAI RĖMĖJAI



rytas

veidas

MOTERIS

RĖMĖJAI

Malier Auto Vilnius

LOTOS

Ruta

WIN

Gemma

ovc

UNIST

UNIST choro
viena
Gediminas
Kuprevičius

UNIST choro
viena
Gediminas
Kuprevičius